

University of Groningen

Atlas van de lokale lasten 2010

Allers, M.A.; Hoeben, C.; Bolt, J.; Toolsema-Veldman, Linda

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2010

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Allers, M. A., Hoeben, C., Bolt, J., & Toolsema-Veldman, L. (2010). *Atlas van de lokale lasten 2010*. COELO.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

COELO

Atlas van de lokale lasten **2010**

ISBN 978 90 76276 60 1
ISSN 1566-1245

© COELO, Groningen 2010

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Aan het verzamelen en het verwerken van de gegevens voor deze uitgave is de grootst mogelijke zorg besteed. Iedere aansprakelijkheid voor de gevolgen van activiteiten die op basis van deze gegevens worden ondernomen wordt echter afgewezen.

Atlas van de lokale lasten 2010

dr. M.A. Allers
dr. C. Hoebe
dr. J. Bolt
dr. L.A. Toolsema

COELO

Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
Rijksuniversiteit Groningen
Postbus 800
9700 AV Groningen

www.coelo.nl

Errata: Atlas van de lokale lasten 2010

Rioolheffing

In de voormalige gemeente Rozenburg is de rioolheffing voor eigenaren niet afhankelijk van de wozaarde zoals op kaart 19 is aangegeven maar betalen huishoudens een vastrecht.

Reinigingsheffing

In de voormalige gemeente Helden is de reinigingsheffing voor een eenpersoonshuishouden niet 143 euro maar 158 euro. De deelgemeente wordt daarom op kaart 16 1 tint lichter. De woonlasten voor een eenpersoonshuishouden bedragen hierdoor geen 558 euro maar 568 euro. De deelgemeente wordt op kaart 26 ook een tint lichter.

Hondenbelasting

In de Atlas wordt gemeld dat de gemeente Oldambt een hondenbelasting kent. De raad van de gemeente heeft in de vergadering van 24 maart besloten de verordening in te trekken. Dit betekent dat er in 2010 in Oldambt geen hondenbelasting is.

Inhoud

I Algemeen deel

Inleiding	9
2010: een overzicht	10
Gemeentelijke belastingen: wat valt er te kiezen?	14
Ontwikkeling woonlasten	28
Hoe kunnen de lasten tussen gemeenten worden vergeleken?	31

II Gemeenten

Algemeen

1 Gemeentelijke herindeling en artikel 12-status	34

Ozb

2 Waardestijging woningen	36
3 Waardestijging niet-woningen	36
4 Gemiddelde woningwaarde	38
5 Ozb-tarief woningen	40
6 Mutatie ozb-tarief woningen	40
7 Ozb-aanslag woning met gemiddelde waarde	42
8 Gestandaardiseerd ozb-tarief woningen	42
9 Ozb-tarief niet-woningen	44
10 Mutatie ozb-tarief niet-woningen	44
11 Gestandaardiseerd ozb-tarief niet-woningen	46
12 Tariefdifferentiatie: eigenaren versus gebruikers (niet-woningen)	48
13 Tariefdifferentiatie: woning versus niet-woningen	48
14 Hefboomeffect	50

Milieuheffingen

15 Reinigingsheffing: tariefsystemen	52
16 Tarief reinigingsheffing éénpersoonshuishouden	54
17 Tarief reinigingsheffing meerpersoonshuishouden	54
18 Mutatie tarief reinigingsheffing meerpersoonshuishouden	56
19 Rioolheffing: tariefsystemen eigenarenheffing	58
20 Rioolheffing: tariefsystemen gebruikersheffing	58
21 Tarief rioolheffing éénpersoonshuishouden	60
22 Tarief rioolheffing meerpersoonshuishouden	60
23 Mutatie tarief rioolheffing meerpersoonshuishouden	62
24 Kostendekkendheid reinigingsheffing	64
25 Kostendekkendheid rioolheffing	64

Gemeentelijke woonlasten

26 Woonlasten éénpersoonshuishouden	66
27 Woonlasten meerpersoonshuishouden	68
28 Mutatie woonlasten meerpersoonshuishouden	70
29 Netto woonlasten	72

30 Woonlasten huurder	74
31 Woonlasten verhuurder	74
32 Verhouding woonlasten één- en meerpersoonshuishouden	76
33 Percentage woonlasten voor rekening gebruiker	76
34 Gemeentelijke progressiefactor	76

Kwijtschelding

35 Kwijtscheldingsmogelijkheden reinigingsheffing	78
36 Kwijtscheldingsmogelijkheden rioolheffing	78
37 Woonlasten na kwijtschelding	80

Overige belastingen

38 Toeristenbelasting: tariefsystemen	82
39 Tarief toeristenbelasting	84
40 Mutatie tarief toeristenbelasting	84
41 Tarief hondenbelasting	86
42 Mutatie tarief hondenbelasting	86

Secretarie

43 Tarief paspoort	88
44 Mutatie tarief paspoort	88
45 Tarief identiteitskaart	90
46 Tarief rijbewijs	92
47 Mutatie tarief rijbewijs	92
48 Uittreksel GBA	94
49 Mutatie tarief uittreksel GBA	94

III PROVINCIES

Inleiding

Het provinciale belastinggebied	97

Opcenten

50 Opcenten op de motorrijtuigenbelasting	98
51 Mutatie opcenten op de motorrijtuigenbelasting	98

IV Waterschappen

Inleiding

Waterschappen	100

Zuiveringsheffing

52 Tarief zuiveringssheffing	104
53 Mutatie tarief zuiveringsheffing	104

Watersysteem- en wegenheffing

54 Tarief ingezetenenheffing	106

55 Mutatie tarief ingezetenenheffing	106
56 Tarief heffing gebouwd	108
57 Mutatie tarief heffing gebouwd	108

V Bijlagen

Verantwoording	110
Woonlasten per gemeente (tabel)	114
58 Gemeenten en stadsdelen	126
Noten	128

Inleiding

Atlas

Sinds 1997 brengt de COELO-Atlas van de lokale lasten de belastingen van gemeenten, provincies en waterschappen in kaart. Hierbij ligt de nadruk op de woonlasten voor huishoudens. Voor alle gemeenten worden ozb, rioolheffing en reinigingsheffingen uitgebreid in kaart gebracht: heffingssystematiek, tarieven en kwijtschelding. Ook is onderzocht welke gemeenten de hoogste en laagste woonlasten hebben. Hiernaast bevat de atlas onder meer kaarten over de toeristenbelasting, de hondenbelasting en de kosten van paspoorten, rijbewijzen en uittreksels uit de GBA. Naast de gemeentelijke heffingen zijn de provinciale opcenten en de waterschapsheffingen meegenomen.

Systematiek

Gemeenten kennen soms uiteenlopende tarieven voor verschillende delen van hun grondgebied, als erfenis van gemeentelijke herindelingen. In deze atlas is er daarom voor gekozen zo nodig delen van gemeenten afzonderlijk op te nemen. Ook de Amsterdamse stadsdelen, die verschillende reinigingstarieven kennen, zijn apart opgenomen. De consequentie is dat niet gemeenten maar delen van gemeenten de kleinste eenheden vormen. Het woonlastenoverzicht in de bijlage kent daardoor niet 431 maar 457 (deel-)gemeenten.

Het is helaas niet goed mogelijk de waterschappen net zo uitgebreid te behandelen als de gemeenten. Dit hangt samen met de gecompliceerde heffingsstructuur, waarvan het bijbehorende kaartmateriaal niet digitaal beschikbaar is. Wel is nagegaan waar de waterschapslasten en de som van gemeentelijke en waterschapslasten het hoogst en het laagst zijn.

De gegevens in deze atlas hebben betrekking op het jaar 2010. Bedragen zijn uitgedrukt in euro's per jaar. Lage niveaus worden in blauw afgebeeld; hoge niveaus in rood. Hieraan ligt geen waardeoordeel ten grondslag over de wenselijkheid van bepaalde tariefniveaus of de ontwikkeling daarvan. Voor details over de precieze berekeningswijze

van een en ander wordt verwezen naar de verantwoording achterin deze atlas.

Gegevens

Bij veel gemeenten en andere belangstellenden bestaat de behoefte de precieze tarieven te kennen van bijvoorbeeld omliggende gemeenten. Die tarieven zijn daarom terug te vinden op de website van COELO (www.coelo.nl).

De gegevens zijn verzameld door middel van een jaarlijkse enquête onder alle gemeenten in Nederland. Hoewel er aan het verzamelen en het verwerken van de gegevens de grootst mogelijke aandacht is besteed, leert de ervaring toch dat een dergelijk groot databestand zelden geheel foutloos is. De auteurs houden zich van harte aanbevolen voor eventuele correcties, die meteen op de COELO-website zullen worden verwerkt. Ook inhoudelijke suggesties zijn overigens welkom.

Dank

Aan de totstandkoming van deze atlas hebben veel mensen meegewerkt. Allereerst willen wij de mensen bij de gemeenten bedanken die onze vragenlijst hebben ingevuld. Jacob Dankert, Lisanne van der Kolk, Regina Thie en Mirjam Zengers hebben geholpen bij de dataverzameling en -verificatie. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van de papieren en de digitale atlas berust uiteraard geheel bij de auteurs.

2010: een overzicht

Hieronder worden in vogelvlucht de belangrijkste punten uit deze atlas belicht. De details vindt u elders in deze uitgave.

Tarieven en mutaties in 2010

In 2010 wordt voor de onroerendezaakbelastingen de waarde in peiljaar 2009 als grondslag gebruikt. Vorig jaar was dit 2008. De waarde van woningen is hierdoor gemiddeld 0,3 procent gestegen. Gemeenten houden bij hun tariefstelling rekening met de waarde-ontwikkeling. De ontwikkeling van de ozb-opbrengst staat dan ook goeddeels los van de prijsontwikkeling van onroerende zaken.

Gecorrigeerd voor de waardestijging ligt het gemiddelde ozb-tarief voor woningen 1,3 procent hoger dan vorig jaar. Het gemiddelde huishouden betaalt daardoor dit jaar 3,02 euro meer aan ozb. Het tarief voor eigenaren en gebruikers van niet-woningen samen is nu 1,3 procent hoger. Ter vergelijking: de inflatie was gemiddeld 1,2 procent in 2009 en zal in 2010 naar verwachting 1,0 procent bedragen.¹

Met ingang van 2008 zijn de maxima voor de ozb-tarieven afgeschaft. Het Rijk wil wel dat de gemeenten gezamenlijk de ozb-opbrengst dit jaar niet meer dan 4,30 procent laten stijgen (de zogeheten macronorm). De stijging van de ozb-opbrengst blijft met 2,0 procent ruim binnen de macronorm. Overigens verhogen gemeenten die tegoeden hadden bij het ter ziele gegane Icesave hun ozb-opbrengst niet (gemiddelde mutatie -0,4 procent). Vooralsnog draait de lokale belastingbetaler hier dus niet voor op.

De gemiddelde rioolheffing voor huishoudens stijgt dit jaar met 5,17 euro (3,2 procent). De rioolheffing stijgt al jaren sterker dan de inflatie als gevolg van nieuwe milieuregelgeving en de noodzaak oude rioleringen te vervangen. De gemiddelde reinigingsheffing stijgt met 0,61 euro (0,2 procent). Gecorrigeerd voor de inflatie is dus sprake van een daling.

De zalmsnip is al in 2005 afgeschaft, maar 10 gemeenten verlenen thans op eigen kosten een heffingskorting. De hoogste korting geeft Nijkerk (100 euro).

72 procent van alle gemeenten heft toeristenbelasting. Het tarief van de toeristenbelasting gaat dit jaar (gemiddeld in alle gemeenten) met 20,3 procent omhoog. Dat komt doordat Rotterdam dit jaar voor het eerst toeristenbelasting heft. Bezien we alleen de gemeenten die (dit jaar en vorig jaar) toeristenbelasting heffen dan bedraagt de tariefstijging gemiddeld 4,0 procent. Aan hondenbelasting, die in 72 procent van de gemeenten voorkomt, wordt gemiddeld 1,0 procent meer betaald (tarief voor één hond). Een paspoort is 1,17 euro duurder geworden, ofwel 2,4 procent, en een rijbewijs 1,17 euro (2,9 procent).

Aan provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting is de Nederlandse automobilist dit jaar gemiddeld 0,4 procent meer kwijt dan het jaar ervoor.

Het gemiddelde tarief voor de zuiveringsheffing is 3,4 procent hoger dan het tarief in 2009, het tarief van de ingezetenenheffing stijgt met 4,3 procent. Het gemiddelde tarief van de heffing gebouwd (de "ozb van de waterschappen") stijgt met 2,6 procent. Een huiseigenaar betaalt nu gemiddeld 65,49 euro voor de heffing gebouwd. Dat is 1,88 euro meer (3,0 procent) dan in 2009.

Gemeentelijke woonlasten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan ozb, rioolheffing en reinigingsheffing, minus een eventuele heffingskorting. Voor het gemiddelde meerpersoonshuishouden stijgen de gemeentelijke woonlasten dit jaar met 8,54 euro (1,3 procent). De belangrijkste stijger is de rioolheffing, die gemiddeld 5,17 euro (3,2 procent) hoger ligt dan vorig jaar. Gemeenten moeten veel in de riolering investeren als gevolg van strengere milieueisen op het gebied van oppervlakte- en grondwater en ter

bestrijding van regionale en stedelijke wateroverlast.

In 2008 en 2009 is het rioolrecht geleidelijk vervangen door een rioolheffing, een nieuwe belasting waarvan de opbrengst kan worden gebruikt om nieuwe taken te bekostigen. Verder is een groot deel van de riolering aan vervanging toe. Verwacht wordt dat het tarief om deze redenen nog een aantal jaren zal blijven stijgen.

De reinigingsheffing draagt 0,61 euro bij aan de woonlastenstijging (+0,2 procent), en de ozb-aanslag 3,02 euro (+1,4 procent). De resterende woonlastenstijging hangt samen met veranderingen in de heffingskorting die enkele gemeenten verlenen. Achter de gemiddelde stijging gaan lokale veranderingen schuil die lopen van een verlaging met 14 procent (Nijkerk) tot een verhoging met 17 procent (Venray/Meerlo-Wanssum). In de

Tabel 1 Tarievenoverzicht 2010

	Tarief in euro's of procenten			Verandering t.o.v. 2009			
	Laagste	Gemiddelde ^a	Hoogste	Laagste	Mutatie van Gemiddelde	Hoogste	Zie blz.
Gemeenten							
Ozb woning (eigenaar) ^b	0,0328%	0,0943%	0,1811%	-20%	1,3%	20%	36
Ozb niet-woning (eig.+gebr.) ^b	0,0586%	0,3270%	0,7261%	-13%	1,3%	65%	44
Reinigingsheffing ^c	24	271	379	-16%	0,2%	86%	54
Rioolheffing ^c	43 ^d	165	442	-36%	3,2%	110%	60
Woonlasten ^{ce}	474	659	1.168	-14%	1,3%	17%	68
Toeristenbelasting ^f	0,35 ^d	1,31	5,45	-21%	20,3%	122%	84
Hondenbelasting	24,80 ^d	57,35	116	-11%	1,0%	59%	86
Paspoort	36,75	50,63	50,90	-1%	2,4%	13%	88
Rijbewijs	23,00	41,74	65,00	-22%	2,9%	64%	92
Uittreksel GBA	0,00	8,22	14,60	-56%	2,8%	150%	94
Provincies							
Opcenten motorrijtuigenbelasting ^g	124	146	174	0%	0,5%	6%	98
Waterschappen							
Zuiveringsheffing ^c	116	154	215	-1%	3,4%	10%	104
Ingezetenenheffing	28	63	110	-3%	4,3%	10%	106
Heffing gebouwd ^b	0,0123%	0,0262%	0,0775%	-8%	2,6%	25%	108

a Gemiddelden zijn gewogen naar aantal inwoners (gemeenten en provincies), vervuilingseenheden (zuiveringsheffing), aantal ingezetenen (ingezetenenheffing) of woz-waarde (heffing gebouwd). Nultarieven zijn meegerekend.

b Het ozb-tarief en het tarief van de heffing gebouwd zijn allebei een percentage van de woz-waarde. De verandering ten opzichte van 2009 is gecorrigeerd voor de waardeverandering van de grondslag.

c Meerpersoonshuishouden.

d Wordt niet overal gegeven.

e Het bedrag dat een meerpersoonshuishouden in een woning met gemiddelde waarde betaalt aan ozb, rioolheffing en reinigingsheffing, na aftrek van een eventuele heffingskorting.

f Hotelovernachting.

g Auto van 1.000 kg, benzinemotor, op jaarbasis.

goedkoopste gemeente bedragen de woonlasten 474 euro (Zevenaar) en in de duurste 1.168 euro (Blaricum). De gemiddelde woonlasten liggen op 659 euro. Eénpersoonshuishoudens zijn gemiddeld 70 euro goedkoper uit dan meerpersoonshuishoudens. Net als vorig jaar zijn er maar weinig gemeenten waar huishoudens met een minimuminkomen gemeentelijke belastingen verschuldigd zijn.

Woonlasten inclusief waterschapslasten

Nemen we ook de waterschapslasten mee,² dan zijn de woonlasten net als in 2009 het laagst in Zevenaar (687 euro). De tweede plek is voor Veldhoven (696 euro). Op de derde plaats staat Bunschoten met 698 euro.

De duurste plek om te wonen is net als in 2009 Blaricum. Hier betaalt het gemiddelde huishouden 1.490 euro per jaar, 1.168 euro aan de gemeente en 322 euro aan het waterschap Amstel, Gooi en Vecht. Op de tweede plaats staat het oostelijke deel van Reeuwijk dat onder De Stichtse Rijnlanden valt (1.433 euro) en op de derde plaats het westelijke deel van Reeuwijk dat onderdeel uitmaakt van Rijnland (1.384 euro).

Netto woonlasten

Het is niet altijd zo dat gemeenten met hoge woonlasten ook veel geld overhouden aan de belastingen die zij van huishoudens innen. Dat komt doordat gemeenten met relatief waardevol onroerend goed binnen hun grenzen een lagere algemene uitkering van het Rijk ontvangen dan andere gemeenten. Zij worden geacht zelf meer belasting te heffen. De netto woonlasten geven een indicatie van het bedrag dat een gemeente per huishouden van de woonlasten overhoudt. De netto woonlasten zijn de woonlasten gecorrigeerd voor de verevening van belastingcapaciteit via de algemene uitkering.

De netto woonlasten zijn het laagst in Terschelling (427 euro). De hoogste netto woonlasten heeft Reeuwijk (1.031 euro). Van gemeenten met hoge netto woonlasten die geen bijzondere kostenposten hebben mag worden verwacht dat zij hun inwoners een bovengemiddeld voorzieningenniveau bieden. Is dat niet zo dan wordt er niet efficiënt gewerkt.

Tariefdifferentiatie

Dit jaar voeren 2 gemeenten een gedifferentieerd tarief in voor de reinigingsheffing. Daardoor woont 19,1 procent van de Nederlanders nu in een gemeente waar de reinigingsheffing (afvalstoffenheffing of reinigingsrecht) afhangt van de hoeveelheid aangeboden huishoudelijk afval (*diftar*), tegen 18,6 procent vorig jaar. Dat was in het jaar 2000 nog 9,7 procent. In gemeenten met diftar wordt minder afval aangeboden, afhankelijk van het gekozen tariefsysteem.

Ook bij de rioolheffing wordt gebruik gemaakt van (naar watergebruik) gedifferentieerde tarieven (11 procent van de bevolking), maar het effect hiervan is kleiner omdat het waterverbruik minder prijsgevoelig is dan het afvalaanbod.

Heffing voor Bedrijveninvesteringszones (BIZ)

Vanaf mei 2009 mogen gemeenten Bedrijveninvesteringszones instellen. Een BIZ is een afgebakend gebied, waarbinnen ondernemers gezamenlijk investeren in de kwaliteit van hun bedrijfsomgeving. De gemeente stelt hiervoor een heffing in en keert de opbrengst van de heffing uit aan de vereniging of stichting die de activiteiten namens de ondernemers uitvoert. De opbrengst van deze heffing kan bijvoorbeeld worden benut voor het verbeteren van verkeersvoorzieningen, bewegwijzering, groenvoorziening, afvalinzameling, verlichting, schoonmaak, onderhoud, brandveiligheid, graffitiwrijving, extra surveillance, hekwerken en camerabewaking.

Gemeenten als Leiden, Nijmegen, Middelburg en Tilburg kenden al een ondernemersfonds dat via een bestaande lokale belasting (ozb of reclamebelasting) wordt gevoed.³ Nu kan dit dus via een aparte heffing. Volgens staatssecretaris Heemskerk zijn bij het ministerie van Economische Zaken circa 100 bedrijvenlocaties in 60 gemeenten bekend waar interesse bestaat voor experimenten met BI-Zones. Dit aantal is gebaseerd op ondernemers en gemeenten die spontaan hun interesse gemeld hebben.⁴ Het feitelijke aantal ligt vooralsnog wat lager. Op dit moment kennen 19 gemeenten een of meer BI-zones (kaart 9).

Belastingen komen en gaan

Dit jaar voeren twee gemeenten een toeristenbelasting in. Daar staat tegenover dat 1 andere gemeente de toeristenbelasting juist afschaft. Eén (deel van een) gemeente introduceert een hondenbelasting, als gevolg van gemeentelijke herindeling; 2 gemeenten schaffen deze belasting af.

Gemeentelijke belastingen: wat valt er te kiezen?

Belastingen vormen voor raadsleden vaak een moeilijk grijpbaar onderdeel van de begroting. Welke vrijheidsgraden heeft de raad eigenlijk op dit terrein? In theorie zijn die vrij groot, maar in de praktijk lijkt er soms weinig te kiezen. Toch gaat het om een belangrijk onderdeel van de begroting, dat direct raakt aan het budgetrecht van de raad.

Dit hoofdstuk beschrijft een aantal belangrijke gemeentelijke belastingen. Per belasting geven we eerst steeds kort aan wat wordt belast, hoe de tariefstructuur in elkaar zit, en welke wettelijke regels de hoogte van de tarieven beperken.

Vervolgens bespreken we de belangrijkste politieke afwegingen die bij de desbetreffende belasting een rol spelen. Natuurlijk kan een dergelijk overzicht nooit volledig zijn. Doel is om een idee te geven van de mogelijkheden en de onmogelijkheden. Voordat we de belangrijkste lokale belastingen puntsgewijs bespreken geven we een totaaloverzicht van het gemeentelijke belastinggebied.

Gemeentelijke belastingen

Niet altijd vrij besteedbaar

Begrippen als belasting en heffing worden vaak door elkaar gebruikt. Er bestaat echter een belangrijke tweedeling in het lokale belastinggebied. Dat is het onderscheid tussen belastingen en bestemmingsheffingen. Opbrengsten uit *belastingen* vloeien in de algemene middelen. De gemeente kan zelf bepalen waaraan het geld wordt besteed. De opbrengst van *bestemmingsheffingen* (retributies) is geoormerkt. Het geld kan alleen worden besteed aan het doel waarvoor de heffing is ingesteld.

De afvalstoffenheffing is een voorbeeld van een bestemmingsheffing. De opbrengst kan uitsluitend worden gebruikt voor de afvalinzameling en -verwerking. In de begroting mag de opbrengst van de afvalstoffenheffing dus niet groter zijn dan de

lasten van de afvalinzameling en -verwerking.

Alleen wat op het menu staat

In België mogen gemeenten zelf belastingen bedenken. Dat leidt soms tot creatieve vondsten. Nederlandse gemeenten mogen dit niet. In de wet is een beperkt aantal belastingen opgenomen die gemeenten mogen heffen. Hieruit kunnen zij een keus maken. Tabel 2 geeft een overzicht van de belastingen die gemeenten mogen heffen, en het financiële belang van elke belasting. Sommige belastingen (zoals de baatbelasting) worden slechts in enkele gemeenten geheven. Andere, zoals de ozb, ontbreken in geen enkele gemeente.

Bij de belastingen steekt de ozb met kop en schouders boven de andere uit. Meer dan drie kwart van de belastingopbrengst van alle gemeenten samen is afkomstig uit de ozb. Van de overige belastingen is de parkeerbelasting de enige met een aandeel boven de tien procent. De opbrengst van de parkeerbelasting wordt doorgaans grotendeels gebruikt om het parkeerbeleid te bekostigen. De gemeentekas wordt er meestal niet veel wijzer van. De overige belastingen zijn in de meeste gemeenten van gering belang. In kleine toeristische gemeenten kan de toeristenbelasting echter meer opbrengen dan de ozb.

Van de bestemmingsheffingen zijn de reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht) en de rioolheffing het grootst.

Waarom belasting heffen?

Deze vraag is niet zo onnozel als het misschien lijkt. Belastingen leveren natuurlijk geld op waarmee de overheid aan de slag kan. Maar er kan een andere reden zijn om belasting te heffen. Met sommige belastingen kan het gedrag van burgers of bedrijven worden gestuurd. Door belasting te heffen kunnen zaken duurder worden gemaakt, waardoor ze minder aantrekkelijk worden. Een reclamebelasting kan opzichtige reclame-uitingen terugdringen. Door middel van een parkeerbelasting kan parkeren een prijs worden gegeven, zodat schaarse parkeerruimte niet nodeloos bezet wordt gehouden. Belastingen worden dus niet alleen geheven om geld binnen te krijgen. Sommige leveren per saldo weinig geld op.

Tabel 2 Begrote opbrengst per belasting, alle gemeenten samen, 2009

	Opbrengst (miljoenen euro)	Aandeel
Belastingen	3728	100,0%
Onroerendezaakbelastingen (ozb)	2869	77,0%
Parkeerbelastingen	533	14,3%
Toeristenbelasting	131	3,5%
Precariobelasting	100	2,7%
Hondenbelasting	57	1,5%
Forensenbelasting	23	0,6%
Reclamebelasting	12	0,3%
Baatbelasting	3	0,1%
Roerende woon- en bedrijfsruimtenbelasting	2	0,1%
Bestemmingsheffingen	3936	100,0%
Reinigingsrecht en afvalstoffenheffing	1767	44,9%
Rioolheffing	1245	31,6%
Bouwvergunningen	522	13,3%
Secretarieleges burgerzaken	269	6,8%
Begraafplaatsrechten	101	2,6%
Marktgelden	32	0,8%

Bron: CBS, Statline. Het overzicht van de bestemmingsheffingen is niet helemaal compleet. Zo ontbreken de brandweerrechten en de vermakelijkheidsretributie. Gegevens daarover zijn niet beschikbaar; wel is bekend dat het om naar verhouding zeer kleine bedragen gaat.

Waarop letten?

Belastingen hebben vier belangrijke kenmerken:

- de hoogte van de tarieven,
- de verdeling van de lasten,
- de mogelijkheden om gedrag te sturen en
- de kosten van de belasting.

Een goede belasting is het gevolg van een doordachte afweging in deze vier dimensies. Bij sommige belastingen kan een dergelijke afweging de vraag opwerpen of zij überhaupt geheven moeten worden.

Het kostenaspect verdient een korte toelichting. Het gaat daarbij niet alleen om de kosten die de gemeente maakt om de belastinggelden binnen te krijgen (de inningskosten), maar ook om de nalevingskosten. Dat zijn de kosten die belastingplichtigen maken, bijvoorbeeld voor de administratie ten behoeve van de toeristenbelasting.

Ook kunnen belastingen economische verstoringen veroorzaken. Een hoog tarief van de

toeristenbelasting kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat toeristen elders onderdak zoeken. Economische verstoring is ook een kostenpost.

Bij de verdeling van de lasten kan worden gedacht aan de lasten van één bepaalde belasting, zoals de ozb. Dat komt hieronder ter sprake, wanneer afzonderlijke belastingen worden behandeld. Het is echter van belang ook de verdeling *tussen* de verschillende belastingen niet uit het oog te verliezen. Welk deel van de opbrengst wordt uit welke belasting gehaald? Bij de lastenverdeling zijn verschillende uitgangspunten mogelijk. Bij “de vervuiler betaalt” zal gekozen worden voor kostendekkende tarieven voor bestemmingsheffingen, en voor een tarief dat bijvoorbeeld afhangt van de hoeveelheid aangeboden afval of van het waterverbruik. Aan de andere kant zal het principe “de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten” eerder tot een zwaardere last op hogere inkomens leiden. De mogelijkheden voor dat laatste zijn beperkt, omdat gemeenten geen belasting mogen heffen op inkomen of vermogen

(zie tabel 2). Toch zijn er wel mogelijkheden om de lasten voor huishoudens met een laag inkomen te beperken. Ook kunnen eigenaren zwaarder worden belast dan huurders.

Ozb

Werking

De onroerendezaakbelastingen zijn verreweg de belangrijkste gemeentelijke belastingen. De opbrengst behoort tot de algemene dekkingsmiddelen en is dus niet geoormerkt. Er zijn twee onroerendezaakbelastingen: één op gebruik en één op eigendom. De ozb op het gebruik van woningen is met ingang van 2006 afgeschaft. Gemeenten werden toen door de rijksoverheid gecompenseerd via een verhoging van de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Eigenaren van woningen betalen nog wel ozb, net als eigenaren en gebruikers van niet-woningen (voornamelijk bedrijfspanden). Eigenaren van woonwagens en woonboten betalen geen ozb; voor hen kan een roerende woon- en bedrijfsruimtenbelasting worden ingesteld.

De tarieven worden uitgedrukt als een percentage van de woz-waarde, de economische waarde van de onroerende zaken (tot 2009: in euro's per 2.500 euro waarde).

In 2006 en 2007 was de hoogte van de afzonderlijke tarieven gemaximeerd. Gemeenten zijn nu geheel vrij hun ozb-tarieven vast te stellen. Wel heeft het kabinet in 2008 een *macronorm* geïntroduceerd. Deze macronorm moet voorkomen dat de opbrengst van de ozb zo sterk stijgt dat de collectievelastendruk onevenredig toeneemt. De macronorm geldt voor alle gemeenten gezamenlijk. Afzonderlijke gemeenten kunnen er niet aan worden gehouden. De macronorm is niet in wetgeving vastgelegd. In een bestuursakkoord met de VNG is afgesproken dat bij overschrijding van de macronorm het volume van het gemeentefonds kan worden verlaagd. Dit is in 2008 niet gebeurd, hoewel de macronorm toen volgens het kabinet wel is overschreden.⁵ Een uitname uit het gemeentefonds zou betekenen dat gemeenten collectief worden gestraft als een aantal van hen de ozb-opbrengst sterk laat toenemen. Dat lijkt geen

optimaal controlemechanisme. De macronorm zal in 2010 worden geëvalueerd. Het kabinet kan dan desgewenst alsnog een wettelijk mechanisme van limitering en compensatie via het gemeentefonds instellen.

Voor 2010 bedraagt de macronorm 4,30 procent. De macronorm is normaal gesproken de som van de trendmatige groei van het bruto binnenlands product (2 procent) en de prijsontwikkeling van de nationale bestedingen (1,25 procent). Voor 2010 wordt hier nog 1,05 procent bij opgeteld omdat gemeenten binnenkort geen precario meer mogen heffen op de onder- en bovengrondse infrastructuur van nutsbedrijven.⁶ In overleg met de Tweede Kamer is namelijk afgesproken dat de getroffen gemeenten de opbrengstderving kunnen compenseren via de ozb. Overigens gaat de beperking van het precario niet in 2010 in, zoals de bedoeling was, maar (vermoedelijk) in 2011.

Politieke afwegingen

Bij de ozb spelen twee politieke afwegingen. Die hebben betrekking op de hoogte van de belasting en op de verdeling van de lasten. Als sturingsinstrument is deze belasting namelijk niet geschikt, en de aan de ozb verbonden kosten zijn relatief laag.

Hoogte

De gemeente is vrij in het kiezen van de belastingtarieven. Er is geen maximum meer, afgezien van de macronorm, maar daar kunnen individuele gemeenten niet aan worden gehouden. Bovendien is de invloed van een afzonderlijke gemeente op de ontwikkeling van de landelijke ozb-opbrengst meestal gering. De gemeenteraad moet een afweging maken tussen enerzijds de baten die de besteding van de ozb-opbrengst opleveren, en anderzijds de baten die het de belastingbetaler oplevert zijn geld zelf uit te geven. Als de laatste euro die aan ozb binnenkomt de belastingbetaler meer kost dan het de gemeenschap oplevert in de vorm van meer gemeentelijke voorzieningen, dan is het ozb-tarief te hoog.

Dit is natuurlijk moeilijk te bepalen. Veel gemeenten gaan er dan ook van uit dat de bestaande tarieven op een acceptabel niveau liggen, en passen jaarlijks een indexatie toe om het gestegen kostenniveau

te compenseren. Verder worden de tarieven wel eens extra verhoogd om bepaalde extra voorzieningen te kunnen bekostigen. Vaak gebeurt dit ongespecificeerd, maar het komt de transparantie natuurlijk ten goede als precies wordt aangegeven welke belastingverhoging nodig is om, bijvoorbeeld, dat sportcomplex te kunnen bouwen. De raad kan dan afwegen of de baten tegen de kosten opwegen. Wanneer jaarlijks een indexatie wordt toegepast, verwordt de discussie over de hoogte van de tarieven soms tot een technische debat over de manier van indexeren (correctie voor inflatie, voor loonstijging, of allebei?). Dat is niet terecht. Door kostenstijgingen automatisch te compenseren via indexatie wordt de prikkel tot kostenreductie weggenomen. Bovendien is het uitgangspunt dat de bestaande tarieven, die het resultaat zijn van een historische ontwikkeling, op het goede niveau liggen, natuurlijk aanvechtbaar. Het kan dan ook zinvol zijn om de hoogte van de tarieven zelf ter discussie te stellen. Bijvoorbeeld door eens een vergelijking te maken met soortgelijke gemeenten. Als de eigen gemeente substantieel hogere lasten heeft dan vergelijkbare gemeenten, zouden de lokale voorzieningen beter moeten zijn. Anders wordt er niet efficiënt gewerkt. Ozb-tarieven van verschillende gemeenten (kaarten 5 en 9) zijn echter niet direct te vergelijken. Deze atlas bevat een maatstaf die daar wel geschikt voor is: het gestandaardiseerde ozb-tarief (kaarten 8 en 11). Dit wordt toegelicht op blz. 31-33.

Verdeling

Naast de hoogte van de ozb is de verdeling van de lasten een politiek strijdpunt. De onroerendezaakbelastingen kennen drie afzonderlijke tarieven: voor eigenaren van woningen, voor eigenaren van niet-woningen en voor gebruikers van niet-woningen. Elke gemeente mag zelf bepalen welk deel van de lasten op elke categorie drukt.

Bij niet-woningen ligt het tarief voor de eigenaar gemiddeld 25 procent hoger dan het tarief voor de gebruiker (kaart 12). Het tarief van de ozb op eigenaren van woningen ligt gemiddeld bijna twee keer zo hoog als dat op eigenaren van niet-woningen (kaart 13). Deze verhoudingen zijn het gevolg van vroeger bestaande wettelijke beperkingen, die nu niet meer relevant zijn. De gemeenteraad kan dus voor andere verhoudingen kiezen.

Hierbij moet wel worden bedacht dat degene die de belasting aan de gemeente overmaakt niet altijd volledig de werkelijke lasten van deze belasting draagt. Net als een winkelier de afgedragen btw op de klant zal proberen te verhalen, zal een eigenaar de betaalde ozb in de huur proberen te verrekenen. In hoeverre dat lukt hangt af van de marktverhoudingen.

Verschillende categorieën onroerende zaken zijn wettelijk van ozb vrijgesteld, zoals cultuurgrond, natuurterreinen en kerkgebouwen. In aanvulling op de verplichte vrijstellingen kan de gemeenteraad nog andere onroerende zaken vrijstellen. In de praktijk zijn de mogelijkheden echter beperkt.

Ten slotte is er nog de mogelijkheid om particulieren kwijtschelding van ozb te verlenen. Omdat alleen huiseigenaren nog ozb betalen komen echter maar weinig mensen voor kwijtschelding in aanmerking. De criteria voor kwijtschelding zijn grotendeels door de rijksoverheid vastgesteld. Naast een lage betalingscapaciteit mag geen vermogen van betekenis aanwezig zijn (zie verder de tekst bij kaart 35). Bij huiseigenaren zal dat vaak wel het geval zijn.

Rioolheffing

Werking

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de riolering. Daarnaast hebben zij taken op het gebied van het grondwaterbeheer en de afvoer van regenwater. De kosten hiervan mag een gemeente aan burgers en bedrijven doorrekenen via een rioolheffing. Dit is een bestemmingsbelasting. De opbrengst is dus geoormerkt, en mag alleen worden benut voor het gemeentelijke waterbeheer. Dit betekent dat de begrote opbrengst de begrote kosten van het waterbeheer niet mag overschrijden. Er mag dus geen "winst" op worden gemaakt. Deze eis geldt voor de *geraamde* baten en lasten. De feitelijke kostendeckking kan – achteraf gezien – incidenteel wel hoger zijn dan honderd procent.

Het is niet altijd duidelijk of bepaalde kosten uit de rioolheffing mogen worden gedekt. Gemeenten hebben wat dit betreft de nodige vrijheid. Te veel creativiteit is echter riskant. Het is belangrijk dat de gemeente de toegerekende kosten goed

kan verantwoorden. Anders kan de rechter de belastingverordening onverbindend verklaren, waarmee de gehele heffing van tafel is. Dat zou een enorme financiële strop betekenen. Dit geldt niet alleen voor de rioolheffing, maar voor alle bestemmingsheffingen.

Doordat de ene gemeente andere kosten aan bijvoorbeeld het waterbeheer toerekent dan de andere, en doordat overheadkosten heel verschillend kunnen worden behandeld, zijn kostendekkingscijfers tussen gemeenten vaak moeilijk vergelijkbaar (kaart 25). Binnen grotere gemeenten is het zelfs niet ongebruikelijk dat de ene dienst een andere manier hanteert om kostendekking te berekenen dan de andere.

De rioolheffing vervangt het vroeger bestaande rioolrecht, en is in de jaren 2008-2009 geleidelijk ingevoerd. Gedurende deze twee jaren konden gemeenten kiezen welke variant ze gebruikten. Vanaf 2010 kan alleen de nieuwe rioolheffing worden geheven. Dit kan leiden tot een lastenverzwaring voor huishoudens.⁷ De eis dat de begrote opbrengst de begrote kosten niet overschrijdt blijft weliswaar bestaan, maar er mogen nu meer kosten uit de heffing worden gedekt. Dat zit zo. Doordat het traditionele rioolrecht een retributie was, konden in principe alleen activiteiten die de individuele belastingplichtige ten goede kwamen uit de opbrengst van deze heffing worden bekostigd. Het gemeentelijke waterbeheer omvat echter steeds meer werkzaamheden die niet aan individuele belangen zijn toe te rekenen, zoals het afvoeren van regenwater en het grondwaterbeheer. Om die reden is het rioolrecht vervangen door de bredere rioolheffing. Hoe sterk de tarieven hierdoor zullen stijgen hangt mede af van de mate van wateroverlast die acceptabel wordt gevonden.

De rioolheffing kan van de eigenaar, van de gebruiker of van allebei worden geheven. Het eigenarentarief is doorgaans een vast bedrag (kaart 19). In sommige gemeenten is het eigenarentarief gekoppeld aan de woz-waarde. Ook bij de gebruikersheffing gaat het vaak om een vast bedrag (kaart 20). Verder kan het tarief voor de gebruiker zijn gekoppeld aan het waterverbruik, de huishoudensomvang of de woz-waarde van de woning.

Politieke afwegingen

Hoogte

De eerste afweging betreft de hoogte van de rioolheffing. De begrote opbrengst mag niet hoger zijn dan de begrote kosten van het gemeentelijke waterbeheer. Lager mag echter wel. Bovendien is er discussie mogelijk over de wenselijke hoogte van de kosten van het waterbeheer.

De meeste gemeenten kiezen voor een dekkingsgraad van honderd procent (kaart 25). De kosten van het waterbeheer worden dan geheel gedekt uit de opbrengst van de heffing. Voordeel van honderd procent kostendekking is een grotere transparantie. De burger ziet hoeveel het waterbeheer kost. Ook het andere uiterste – geen rioolheffing – is echter mogelijk. De riolering wordt dan in feite uit de ozb-opbrengst bekostigd. Wellicht leidt dit tot lagere inningskosten.

Ook over de hoogte van de kosten van het waterbeheer is politieke discussie mogelijk. De rioolheffing is in de ene gemeente veel hoger dan in de andere (kaart 21 en 22). Hoge kosten kunnen duiden op een geringe doelmatigheid, maar ook op een ruime taakopvatting. Dat laatste kan bijvoorbeeld een rol spelen bij de gemeentelijke taken op het gebied van regenwaterafvoer. Moet al het regenwater direct worden afgevoerd, of is het acceptabel dat laaggelegen weggedelen na een wolkbreuk tijdelijk ontoegankelijk zijn? Het laatste vereist aanzienlijk minder investeringen dan het eerste, vooral nu er door klimaatverandering steeds heviger buien lijken te komen. Dit is bij uitstek een politieke afweging.

Hoge kosten kunnen ook samenhangen met de bodemgesteldheid. Gemeenten met een slappe bodem hebben meer kosten als gevolg van verzakkingen. Zij ontvangen weliswaar een hogere algemene uitkering uit het gemeentefonds, maar die compenseert de hogere kosten van met name veengemeenten wellicht niet volledig.

Verdeling

Naast de hoogte van de rioolheffing kan de raad zich ook uitspreken over de verdeling van de lasten. Moet het tarief voor ieder huishouden even hoog zijn, of betalen sommige (meerpersoonshuishoudens,

huishoudens die veel water gebruiken, of huishoudens in dure woningen) meer dan andere? Gemeenten maken op dit gebied heel verschillende keuzen (zie kaarten 19 en 20).

Bij een dekkingsgraad van minder dan honderd procent moet een deel van de kosten van het waterbeheer uit de algemene middelen worden gedekt. In de praktijk betekent dit dat de ozb-opbrengst daarvoor wordt aangesproken. Ook dat heeft gevolgen voor de lastenverdeling. De ozb-aanslag hangt immers af van de woz-waarde, en de rioolheffing in de meeste gemeenten niet. Belangrijker nog: alleen woningeigenaren betalen ozb. Sommige gemeenten kiezen er bewust voor om de tarieven van rioolheffing en reinigingsheffing laag te houden, en de tekorten via de ozb te dekken. Dit wordt wel de “woonlastenbenadering” genoemd. Uit onderzoek is gebleken dat vooral gemeenten met een linkse raad hiervoor kozen.⁸

In het verlengde hiervan ligt dat gemeenten kunnen kiezen of ze gebruikers, eigenaren of allebei voor de rioolheffing aanslaan. Zo is het mogelijk op bescheiden wijze aan inkomenspolitiek te doen, door eigenaren meer te laten betalen dan gebruikers. Dit heeft echter alleen het beoogde effect als huiseigenaren de gemeentelijke lasten niet volledig aan hun huurders doorberekenen. Anders kan een nadruk op eigenarenheffingen zelfs een averechtse uitwerking hebben, doordat gebruikers geen kwijschelding van eigenarenheffingen kunnen aanvragen.⁹

Verder is het mogelijk kwijschelding te verlenen aan huishoudens met een laag inkomen (zie kaart 36). Dit leidt natuurlijk wel tot hogere lasten voor de overige huishoudens. De wenselijkheid hiervan is een politiek vraagstuk. Willen wij kwijschelding verlenen, hoe streng zijn wij daarbij en geldt die kwijschelding de gehele aanslag of een deel daarvan? Wat betreft de voorwaarden voor kwijschelding bestaan wel landelijke regels, zodat de gemeentelijke beleidsvrijheid niet onbeperkt is (zie de tekst bij kaart 36).

Sturing

Van alle huishoudens woont 11 procent in gemeenten waar het te betalen bedrag afhangt van het waterverbruik (kaart 20). Dit zou een remmend effect kunnen hebben op het waterverbruik. De

rioolheffing werkt dan als sturingsinstrument. Bij de rioolheffing is het eenvoudiger om het principe “de vervuiler betaalt” in te voeren dan bij de reinigingsheffing. Dat komt omdat de praktische problemen van het heffen naar rato van het watergebruik veel kleiner zijn: ontwijking (afvaltoerisme) is niet mogelijk, en in vrijwel alle woningen zijn inmiddels watermeters geïnstalleerd. Uit onderzoek blijkt echter dat watergebruik minder gevoelig is voor prijsprikkels dan afvalaanbod.¹⁰ Daarnaast is water in Nederland niet schaars en zal door een hoger waterverbruik nauwelijks meer vervuiling ontstaan. Wel raakt afvalwater bij een hoger waterverbruik meer verdund, waardoor het waterschap meer kosten moet maken om het te zuiveren.

Afvalstoffenheffing en reinigingsrecht

Werking

Gemeenten kunnen de kosten van de afvalinzameling en -verwerking op twee manieren aan huishoudens in rekening brengen: via een reinigingsrecht of via een afvalstoffenheffing. De opbrengst van deze *reinigingsheffingen* mag alleen worden gebruikt om de kosten te dekken van de afvalinzameling en verwerking. Net als bij de rioolheffing mag de begrote opbrengst de begrote kosten niet overschrijden.

Slechts één van beide heffingen wordt opgelegd. De *afvalstoffenheffing* (Wet milieubeheer, artikel 15.33) dient te worden betaald ongeacht of er daadwerkelijk afval wordt aangeboden. Bij het *reinigingsrecht* (Gemeentewet, artikel 229, eerste lid) is alleen diegene belastingplichtig die van de reinigingsdienst (of afvalcontainers) gebruik maakt. Er zijn gemeenten die ook bedrijfsafval inzamelen. De kosten daarvan kunnen worden gedekt met een reinigingsrecht. Bedrijven die een particulier bedrijf inschakelen voor hun afval betalen geen reinigingsrecht.

Gemeenten hanteren bij de reinigingsheffingen diverse tariefsystemen (kaart 15). De meeste gemeenten laten het tarief hangen van de huishoudensomvang. Ook een vastrecht komt nog vrij veel voor. Soms is de tariefstructuur erg ingewikkeld. Bij een vastrecht of een tarief gekoppeld

aan de huishoudensomvang kost het aan de straat zetten van meer afval de burger niets extra, maar de gemeente wel. Door het ontbreken van een prijs voor het aanbieden van meer afval is de hoeveelheid afval vermoedelijk groter dan wenselijk. Om de burger een direct belang te geven bij het beperken van de afvalstroom is het tarief in een groot aantal gemeenten daarom gekoppeld aan de aangeboden hoeveelheid afval. Men betaalt dan per kilo, per zak of per lediging (vaak gecombineerd met een vastrecht). Het aandeel gemeenten dat van een dergelijke tariefdifferentiatie (of *diftar*) gebruik maakt is vanaf de tweede helft van de jaren negentig flink toegenomen (zie de tekst bij kaart 15).

Politieke afwegingen

Hoogte

Gemeenten kunnen de kosten van de afvalinzameling- en verwerking op twee manieren beperken. Er kan doelmatig worden gewerkt, en de dienstverlening kan worden beperkt.

Tegen doelmatigheid zal niemand bezwaar hebben. Een belangrijke keus hierbij is: zelf doen of uitbesteden? Uit onderzoek blijkt dat het uitbesteden van de inzamelingsdienst vaak goedkoper is dan zelf inzamelen.¹¹ Hierbij maakt het niet uit of wordt uitbesteed aan een particulier bedrijf of aan een overheidsbedrijf of een samenwerkingsverband. Door uitbesteden kunnen schaalvoordelen worden behaald. Dat geldt natuurlijk vooral voor kleine gemeenten. De vraag naar het gewenste niveau van dienstverlening is een politieke. Denk hierbij aan de ophaalfrequentie, het gemak waarmee bijvoorbeeld snoeiafval kan worden ingeleverd en de openingstijden van de milieustraat.

De hoogte van het tarief hangt behalve van de kosten af van de gekozen kostendekking (kaart 24). Bij een kostendekking van minder dan honderd procent wordt een deel van de lasten door anderen gedragen (bijvoorbeeld ozb-betalers).

Verdeling en sturing

Het tarief kan een vastrecht zijn, of afhankelijk worden gemaakt van de huishoudensomvang of het afvalaanbod (een bedrag per bak, per zak of per kilo), zie kaart 15. Dit is tegelijk een verdelingsvraagstuk en een milieuvraagstuk. Gemeenten kunnen

de reinigingsheffing namelijk gebruiken als sturingsinstrument, om het afvalaanbod te verlagen en het hergebruik te bevorderen. Diftargemeenten zamelen per inwoner inderdaad minder afval in, zo blijkt uit onderzoek.¹² Dit komt vooral doordat veel meer afval gescheiden wordt aangeboden (papier, glas enzovoort), en doordat meer mensen zelf een compostbak in hun tuin zetten. Tegenover de afvalreductie staat dus een grotere eigen inspanning van de burger (vaker naar de glasbak, bijvoorbeeld). Toch levert diftar per saldo een milieuwinst op van naar schatting drie euro per inwoner per jaar. Diftar kent echter hogere inningskosten dan eenvoudiger tariefsystemen. Diftar invoeren om economische overwegingen heeft dus alleen zin wanneer een gemeente de uitvoeringskosten laag kan houden - minder dan drie euro per inwoner per jaar (prijsspeil 2006). Diftar kan echter ook worden ingevoerd op basis van rechtvaardigheidsoverwegingen. De betaling is immers direct aan het profijt gekoppeld. Bij diftar draaien kleine of milieuvriendelijke huishoudens niet op voor de hogere kosten die worden veroorzaakt door grote of vervuilende huishoudens.

Een van de redenen voor het feit dat niet meer dan één op de vijf gemeenten diftar hanteert is het risico van "afvaltoerisme", waarbij vuilnis wordt gedumpt of bijvoorbeeld op het werk of via familie in een andere gemeente wordt ingeleverd. Recent onderzoek suggereert dat dit in ons land niet op grote schaal voorkomt.¹³ De regionale concentratie van diftargemeenten (zie kaart 15) beperkt de mogelijkheden van afvaltoerisme. Gemeenten waar gratis een zak aan de straat kan worden gezet zijn dan immers verder weg. Hoewel niemand serieus zal overwegen een dergelijk systeem in bijvoorbeeld Amsterdam te introduceren, zijn er wel degelijk steden die met diftar werken (Nijmegen, Maastricht en Apeldoorn).

Ten slotte is er de vraag of aan huishoudens met een laag inkomen kwijtschelding moet worden verleend of niet (kaart 35). Dit leidt tot hogere lasten voor de overige huishoudens. De wenselijkheid hiervan is een politiek vraagstuk. Wat betreft de voorwaarden voor kwijtschelding bestaan landelijke regels, zodat de gemeentelijke beleidsvrijheid niet onbeperkt is (zie de tekst bij kaart 35).

Heffingskorting

Werking

Tot 2005 bestond de zogeheten zalmsnip, een korting op de gemeentelijke belastingaanslag van oorspronkelijk honderd gulden, die door de rijksoverheid werd bekostigd. Nadien verlenen enkele gemeenten op eigen kosten een heffingskorting (kaart 26). Het gaat om een vaste korting op het te betalen bedrag, doorgaans ter waarde van enkele tientallen euro's.

Politieke afwegingen

Of een heffingskorting wordt verleend, en hoe hoog die dan moet zijn, is een puur politiek vraagstuk. Een heffingskorting kan een handig instrument zijn om een incidentele meevaller aan de belastingbetaler terug te geven. Wanneer jaar op jaar een korting wordt verleend kan wellicht net zo goed het belastingtarief worden verlaagd. Een mogelijk verschil tussen beide opties is dat sommige gemeenten de heffingskorting uitbetalen aan huishoudens die als gevolg van kwijtschelding geen lokale belasting betalen. Via de heffingskorting kan dus een "negatieve belasting" worden uitbetaald aan huishoudens met een laag inkomen. Dit kan echter ook op meer transparante manieren, via het lokale armoedebeleid.

Parkeerbelastingen

Werking

De parkeerbelastingen bestaan sinds 1991. Ze zijn ingevoerd om gemeenten de mogelijkheid te geven (strafrechtelijke) parkeerboetes te vervangen door een (fiscale) naheffingsaanslag. Hierdoor kunnen gemeenten de handhaving van het betaald parkeren in eigen hand nemen.

De Gemeentewet (artikel 225) onderscheidt twee parkeerbelastingen: een belasting op het parkeren op een bepaalde plaats, tijdstip en wijze, en een belasting op een vergunning om op een bepaalde plaats en wijze te mogen parkeren. De opbrengst van deze belastingen is niet geoormerkt.

Wie parkeert zonder de verschuldigde

parkeerbelasting te betalen kan een naheffingsaanslag worden opgelegd. Die bestaat uit twee onderdelen: de naheffing zelf, en een vergoeding voor de kosten van het opleggen van die naheffing. Voor het bepalen van de naheffing wordt doorgaans uitgegaan van een parkeertijd van één uur. Als blijkt dat de parkeertijd langer is (bijvoorbeeld doordat de betreffende wagen later op de dag opnieuw wordt gecontroleerd) wordt van een langere tijd uitgegaan. De kostenvergoeding, die per dag slechts éénmaal mag worden opgelegd, mag hooguit kostendekkend zijn. Aan de hoogte hiervan is bovendien een wettelijk maximum gesteld dat jaarlijks wordt geïndexeerd.

Parkeertarieven mogen afhankelijk worden gemaakt van de locatie. Het is niet toegestaan om voor auto's die relatief sterk vervuilen hogere tarieven te rekenen. Wel wordt overwogen deze mogelijkheid in te voeren, met het doel de luchtkwaliteit in binnensteden te verbeteren. Wellicht mogen enkele grote gemeenten hiermee binnenkort experimenteren.

Politieke afwegingen

Sturing

De parkeerbelasting wordt voornamelijk gebruikt als instrument voor het parkeerbeleid. Door parkeren een prijs te geven kan worden voorkomen dat schaarse parkeerruimte voortdurend bezet wordt gehouden. De parkeerbelasting is een effectief sturingsinstrument. Door tarieven hoog genoeg te maken kan er voor worden gezorgd dat er ook in gebieden met een hoge parkeerdruk altijd wel een plaatsje kan worden gevonden. Ook kan met deze belasting desgewenst worden voorkomen dat bijvoorbeeld forensen massaal parkeerplaatsen in woonwijken bezetten. Via parkeerbeleid kan de automobilititeit worden afgeremd, waardoor reistijden lager worden en de leefbaarheid groter wordt.¹⁴ Een verhoging van parkeertarieven met 10 procent leidt tot zo'n 3 procent afname van het autogebruik.¹⁵

Kosten

Met de parkeerbelasting gaan aanzienlijke kosten gepaard. Controleurs op straat moeten er voor zorgen dat de belasting wordt nageleefd en dat naheffingsaanslagen worden opgelegd. Per saldo levert de parkeerbelasting de gemeentekas dus niet

altijd zo veel op. Deze belasting wordt vaak vooral gebruikt als een zichzelf financierend instrument van het parkeerbeleid. Natuurlijk is het mogelijk door middel van hoge tarieven een netto-opbrengst te genereren, maar de economische verstoring die dat kan opleveren (klanten van de lokale middenstand kunnen naar andere gemeenten worden verjaagd) moet dan wel op de koop toe worden genomen.

Toeristenbelasting

Werking

Belastbaar feit is het in de gemeente “verblijf houden” van niet-inwoners. Dat kan gaan om een hotelovernachting, maar ook om bijvoorbeeld een verblijf op een schip (watertoeristenbelasting). De opbrengst van de toeristenbelasting behoort tot de algemene middelen. Gemeenten zijn dan ook niet verplicht het geld te besteden aan toerismegerelateerde voorzieningen, maar dat gebeurt vaak wel. Eigenlijk is de term toeristenbelasting niet juist, want een gemeente kan ieder verblijf, ook een niet-toeristisch verblijf, belasten.

De tariefstructuur van de toeristenbelasting kan buitengewoon ingewikkeld zijn, met aparte tarieven voor campings, bungalows, diverse soorten hotels, enzovoort. De meeste gemeenten hanteren een vast bedrag per overnachting (zie kaart 38). Soms wordt wel reductie gegeven voor scholen of andere groepen. Ook hangt het te betalen bedrag wel af van de overnachtingsprijs of het aantal sterren van het hotel. Dit komt met name voor in de grote steden. Veel gemeenten maken gebruik van forfaitaire bedragen. Een hotel of camping wordt dan bijvoorbeeld aangeslagen voor een van tevoren vastgesteld aantal overnachtingen. Is het werkelijke aantal lager, dan kan de eigenaar verzoeken conform het feitelijke overnachtingstarief te worden aangeslagen.

De uitgebreide jurisprudentie op het gebied van de toeristenbelasting geeft aan dat het heffen van deze belasting niet geheel zonder problemen is.¹⁶ Vaak gaat het om het begrip “verblijf houden”, dat niet goed is omschreven. Ook forfaits blijken voor de rechter niet altijd overeind te blijven.

Politieke afwegingen

Wel of geen toeristenbelasting?

De eerste vraag die hier kan worden gesteld is of een gemeente eigenlijk wel toeristenbelasting moet heffen. Dat heeft uiteraard alleen zin in gemeenten waar veel toeristen overnachten. Met name voor kleine gemeenten die veel gasten ontvangen kan de toeristenbelasting een goed instrument zijn om de extra voorzieningen die hiervoor nodig zijn te bekostigen. In 2010 kent 72 procent van de gemeenten een toeristenbelasting (kaart 38). Er bestaat echter de nodige politieke weerstand tegen de toeristenbelasting. Met een ijzeren regelmaat pleiten belangenorganisaties als ANWB, VNO-NCW, Recron en Horeca Nederland voor afschaffing of voor maximumtarieven. De kritiek spitst zich over het algemeen toe op tariefstijgingen, administratieve lasten en het feit dat de opbrengst niet altijd geheel aan de toeristische sector wordt besteed. Uit onderzoek in opdracht van het kabinet blijkt echter dat het beeld van de toeristenbelasting als melkkoe onjuist is, dat de administratieve lasten niet verontrustend zijn en dat de toeristenbelasting niet marktverstorend werkt.¹⁷ Belangenorganisaties stellen dat de toeristenbelasting de lokale horeca uit de markt prijst, waardoor toeristen liever naar andere landen gaan. Dit argument wordt niet bepaald onderbouwd door berichten in de pers waaruit blijkt dat veel horeca-ondernemers van hun gasten een hogere “toeristenbelasting” incasseren dan zij aan de gemeente hoeven te betalen.¹⁸

Hoogte

Bij het vaststellen van de hoogte van het tarief kan het nuttig zijn een blik te werpen op de tarieven in naburige of “concurrerende” gemeenten (kaart 39). Hierbij moet worden bedacht dat een paar dubbeltjes extra op de prijs voor een overnachting er vermoedelijk niet veel mensen van zal weerhouden in de gemeente te overnachten.

Verdeling

Voor toeristen interessante gemeenten kunnen deze belasting gebruiken om een deel van de lokale lasten af te wentelen op niet-inwoners. Sommige gemeenten halen met de toeristenbelasting meer binnen dan met de ozb. Via de tariefstructuur is het mogelijk om dure overnachtingen zwaarder te belasten dan goedkope. Over de wenselijkheid

hiervan kan de raad zich uitspreken.

Kosten

Bedacht moet worden dat de kosten van een belasting, zowel voor de gemeente als voor de belastingplichtige, vaak toenemen naarmate de tariefstructuur ingewikkelder wordt. Wanneer de tarieven hoog zijn kan een toeristenbelasting vakantievierders afschrikken, hetgeen leidt tot economische verstoringen.

Precariobelasting

Werking

Precariobelasting kan worden geheven over het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. Het kan hier bijvoorbeeld gaan om reclameborden of geldautomaten die uitsteken boven gemeentegrond, of om winkeluitstallingen en caféterrassen op gemeentegrond. Diverse tariefsystemen kunnen worden gehanteerd. Voor terrassen geldt bijvoorbeeld vaak een bedrag per vierkante meter, dat soms weer afhankelijk is van de lokatie. Sommige zaken kunnen of via een precariobelasting of via een reclamebelasting worden belast. Dat geldt bijvoorbeeld voor reclameborden of lichtbakken die uitsteken boven gemeentegrond, en voor winkeluitstallingen op straat.

Een groot deel van de (landelijke) opbrengst van deze belasting is afkomstig van een heffing op ondergrondse en bovengrondse leidingen van nutsbedrijven. De mogelijkheid om daar precario op te heffen wordt binnenkort vermoedelijk afgeschaft. Gemeenten kunnen de opbrengstderving daarvan compenseren door de ozb-tarieven te verhogen.

Politieke afweging

Precario kan, net als de reclamebelasting, worden ingezet als sturingsmechanisme om opzichtige reclame-uitingen of uitstallingen op straat tegen te gaan. In tegenstelling tot de reclamebelasting kan alleen precario worden geheven over reclamevoorwerpen boven gemeentegrond. De aan deze belasting gekoppelde kosten zijn hoog in relatie tot de opbrengst. Het heffen van precario voor terrassen op gemeentegrond

voorkomt dat de gebruikers daarvan een oneerlijk concurrentievoordeel hebben ten opzichte van ondernemers die een terras op eigen grond exploiteren.

Hondenbelasting

Werking

De hondenbelasting is een van de oudste van de thans bestaande belastingen van ons land. Deze belasting wordt al genoemd in de eerste Gemeentewet uit 1851. Bij invoering had de hondenbelasting als doel het aantal honden terug te dringen, om zo hondsdelheid en andere overlast tegen te gaan.¹⁹ Tegenwoordig is het vooral een dekkingsmiddel. Het is overigens niet toegestaan onder verwijzing naar de hondenbelasting andere huisdieren (katten, paarden) te belasten.

Anders dan vaak wordt gedacht behoort de opbrengst van de hondenbelasting tot de algemene middelen. De opbrengst hoeft dus *niet* te worden besteed aan het opruimen van hondenpoep. Gemeenten mogen de hondenbelasting echter het karakter van een bestemmingsheffing geven. Op die manier kunnen bijvoorbeeld honden buiten de bebouwde kom worden vrijgesteld. Als de gemeente de opbrengst bestemt voor het bestrijden van hondenoverlast binnen de bebouwde kom, is geen sprake van ongeoorloofde discriminatie.²⁰

Gemeenten kunnen hondenbelasting heffen op basis van artikel 226 van de Gemeentewet. Degene die de hond houdt is belastingplichtig. Dat kan zowel de eigenaar zijn als de verzorger. Als een gezin meer dan één hond houdt wordt één van de gezinsleden als houder van alle honden beschouwd. Het tarief kan voor elke hond gelijk zijn, maar vaak loopt het tarief op met het aantal honden. Veel gemeenten kennen een apart tarief voor kennels. Er zijn geen wettelijke vrijstellingen.

Politieke afwegingen

Wel of geen hondenbelasting?

Net als bij de toeristenbelasting is de eerste relevante politieke vraag bij de hondenbelasting of een gemeente deze belasting moet heffen of niet. De meeste gemeenten doen dit wel (kaart 41). Een

voordeel van deze belasting is dat het een bron is van vrij besteedbare inkomsten, die lagere oztarieven mogelijk maakt. De hondenbelasting kent echter ook nadelen.

Kosten

Doordat deze belasting controle op hondenbezit nodig maakt liggen de uitvoeringskosten aanzienlijk hoger dan die van bijvoorbeeld de ozt. Is deze belasting die hoge kosten waard? De raad mag het zeggen.

Sturing

Een mogelijke reden om hondenbelasting te heffen is dat dit wellicht een remmende werking heeft op het hondenbezit. Honden kunnen immers overlast geven, bijvoorbeeld in de vorm van poep en lawaai. Volgens economen van het CPB leidt de hondenbelasting echter vaak tot *meer* hondenpoepoverlast.²¹ Dit komt doordat hondenliefhebbers zich bij de huidige tarieven niet snel van de koop van een hond laten afbrengen. Daarvoor zijn de tarieven te laag. Gevolg is dat het demotiverende effect op het opruimgedrag van het baasje vaak domineert. Het baasje denkt: ik betaal er toch voor?, en laat de rommel op straat liggen. Het is mogelijk via de hondenbelasting de hondenoverlast terug te dringen, maar dan moet het tarief voor de eerste hond hoog genoeg zijn: volgens de onderzoekers minimaal 92 euro.²² Een dergelijk tarief komt weinig voor (kaart 41).

Verdeling

Sommige gemeenten houden het tarief voor één hond laag, en hanteren hogere tarieven voor eventuele extra honden. De gedachte is dan dat op deze manier iedereen zich een hond kan permitteren. Het houden van meer dan één hond wordt dan kennelijk als luxe beschouwd, en het houden van één hond niet.

Gemeenten kunnen sommige soorten honden van de hondenbelasting vrijstellen. Dan kan bijvoorbeeld gelden voor blindengeleidehonden.

Forensenbelasting

Er kan een forensenbelasting worden geheven van niet-inwoners die in een jaar meer dan negentig keer in de gemeente overnachten of er op meer dan negentig dagen per jaar voor zichzelf of hun gezin

een gemeubileerde woning beschikbaar houden.

De forensenbelasting betreft een vast bedrag per woning of een percentage van de woz-waarde van de woning. De wet maakt een uitzondering voor mensen die in een ziekenhuis of een andere zorginstelling worden verpleegd of verzorgd.

Deze belasting vertoont enige overlap met de toeristenbelasting: sommige belastbare feiten kunnen zowel onder een toeristenbelasting als onder een forensenbelasting worden gebracht.

Reclamebelasting

Openbare aankondigingen die vanaf de openbare weg kunnen worden gezien kunnen via een reclamebelasting worden belast. Het tarief kan bijvoorbeeld samenhangen met de oppervlakte van de reclame-uiting. Aangezien het, net als bij de hondenbelasting, arbeidsintensief is om te controleren of alle belastingplichtigen zich wel melden, gaat deze belasting gepaard met relatief hoge kosten. De opbrengst is doorgaans laag. Een reclamebelasting kan worden gebruikt als sturingsinstrument om opzichtige reclameborden, lichtbakken of uitstallingen tegen te gaan. Gemeenten hebben echter ook andere manieren om dit te doen. Slechts weinig gemeenten kennen een reclamebelasting.

Baatbelasting

Werking

Gemeenten kunnen baatbelasting heffen van onroerende zaken die gebaat zijn bij bepaalde gemeentelijke voorzieningen. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om het aanleggen van riolering of het leggen van sierbestrating op wegen of pleinen. De huidige baatbelasting bestaat sinds 1995, en is eigenlijk een samenvoeging van de vroegere baatbelasting en de bouwgrondbelasting.

Wil een gemeente baatbelasting kunnen heffen, dan moet vóórdat met de aanleg van de voorziening wordt begonnen een zogeheten bekostigingsbesluit worden genomen. Hierin staat welk gebied bij de voorziening is gebaat, en in welke mate de kosten zullen worden verhaald. Dit laatste mag hooguit honderd procent zijn. De gemeente mag zelf de heffingsmaatstaf bepalen. Dit kan bijvoorbeeld de

oppervlakte van het object zijn, of de breedte van het pand dat aan de heringerichte winkelstraat grenst. Er moet wel een zeker verband zijn tussen de heffingsmaatstaf en de mate van gebaatheid. Het te betalen bedrag kan ineens worden geheven, of uitgespreid over maximaal dertig jaar.

In veel gevallen wordt geprobeerd met de eigenaren van de gebate objecten tot privaatrechtelijke overeenkomsten te komen om de kosten te verhalen. Er moet dan eerst een exploitatieverordening worden vastgesteld, op basis waarvan – op vrijwillige basis – exploitatieovereenkomsten kunnen worden aangegaan. Wie een exploitatieovereenkomst sluit koopt hiermee de baatbelasting af. De baatbelasting fungeert dan als stok achter de deur, en wordt alleen geheven in de gevallen waarin het niet mogelijk bleek een overeenkomst te sluiten.

Politieke afweging

In veel gevallen is het moeilijk aan te tonen dat een object bij de betreffende voorziening is gebaat. Ook is soms lastig aannemelijk te maken dat de voorziening in aanmerking komt voor het heffen van baatbelasting. Dit mag namelijk niet als sprake is van onderhoud, of in gevallen waarin de baten zich over een groter gebied uitstrekken dan is aangegeven in het bekostigingsbesluit. Op het gebied van de baatbelasting bestaat een uitgebreide jurisprudentie. Het risico op onverbindendheid is groot. Dit pleit voor het waar mogelijk inschakelen van het instrument van de exploitatieovereenkomst. Doordat dit een vrijwillige basis heeft is de weerstand doorgaans kleiner. Een bijkomend voordeel is dat exploitatieovereenkomsten al kunnen worden afgesloten voordat de betrokken voorziening wordt aangelegd, zodat de gemeente eerder over geld beschikt. Soms zijn er nog andere alternatieven om voorzieningen te bekostigen. Zo kunnen de kosten van het bouwrijp maken van grond worden verrekend in de verkoopprijs.

Door de moeilijkheden die aan de baatbelasting zijn verbonden wordt deze belasting weinig toegepast. Sommige gemeenten hebben diverse baatbelastingen tegelijk lopen, soms van jaren her.

Roerende woon- en bedrijfsruimtenbelasting

Werking

De roerende woon- en bedrijfsruimtenbelasting kan worden geheven over woonwagens en woonboten. Verder is deze belasting vergelijkbaar met de ozb. Ook moeten de tarieven gelijk zijn aan de ozb-tarieven.

Politieke afweging

De roerende woon- en bedrijfsruimtenbelasting maakt het mogelijk eigenaren en bewoners van woonboten en woonwagens fiscaal net zo te behandelen als bewoners van woningen. Daar staan wel extra kosten tegenover. Omdat de meeste gemeenten weinig woonboten en woonwagens binnen hun grenzen hebben is de opbrengst van deze belasting doorgaans gering. De extra uitvoeringskosten van deze belasting moeten worden afgewogen tegen het feit dat eigenaren en bewoners van woonboten en woonwagens zonder deze belasting zouden worden bevoordeeld ten opzichte van eigenaren en bewoners van niet-mobiele woningen.

Bouwleges

Werking

Door het heffen van bouwleges kunnen gemeenten de kosten dekken die samenhangen met het door hen uitgeoefende toezicht op het bouwen. Deze kosten hebben betrekking op indiening, toetsing, inspectie, controle, advies en welstand. Bouwaanvragen ondergaan diverse toetsingen. Zij worden getoetst aan onder meer het bestemmingsplan, de welstandseisen, de bouwverordening, het bouwbesluit en de regels omtrent monumenten. Bouwleges zijn een bestemmingsheffing. Bij bestemmingsheffingen mag de begrote opbrengst de begrote kosten niet overschrijden. Omdat de opbrengst sterk afhangt van de ingediende bouwaanvragen, die op hun beurt weer conjunctuurgevoelig zijn, kan de opbrengst van jaar op jaar aanzienlijk fluctueren. Achteraf kan dan blijken dat de opbrengst hoger is geweest dan de kosten. Dat is juridisch geen probleem, zolang

er maar sprake is van realistische begrotingen. Een structureel overschot is dus niet acceptabel.

Het tarief hangt vaak af van de omvang van de bouwaanvraag (de bouwkosten). Het kan gaan om een vast percentage van de bouwsom, of om een gestaffeld tarief. Een overzicht van bouwleges per gemeente is te vinden op www.bouwleges.nl.

Politieke afwegingen

Veel gemeenten streven naar kostendekkende bouwleges. Dit hoeft natuurlijk niet, maar dan betalen anderen (bijvoorbeeld ozb-betalers) de rekening voor een deel.

Er bestaat de nodige weerstand tegen de voor velen moeilijk te begrijpen verschillen tussen de hoogte van de bouwleges voor bouwaanvragen van verschillende omvang, en tussen tarieven in verschillende gemeenten. Dit hangt samen met de vaak ondoorzichtige tariefstructuur die wordt gehanteerd. Wanneer het tarief is gekoppeld aan de bouwsom kan het te betalen bedrag voor grote projecten sterk oplopen. Grote projecten zijn weliswaar soms duurder om te beoordelen, maar de kosten zijn niet recht evenredig met de bouwsom.

Tarieven burgerzaken

Werking

Voor het afgeven van een paspoort, een rijbewijs, een afschrift uit de gemeentelijke basisadministratie of een ander document kan een gemeente een prijs vragen. Bij paspoort, rijbewijs en identiteitskaart bestaan de kosten uit een rijksdeel en een gemeentedeel. De tarieven voor een paspoort en een identiteitskaart zijn aan een landelijk geldend maximum verbonden, dat jaarlijks aan de inflatie wordt aangepast. Tarieven voor andere documenten zijn op dit moment niet aan een maximum gebonden, maar tariefmaximering voor rijbewijzen is wel in de maak. In principe mogen de geheven rechten niet meer dan kostendekkend zijn, maar dit geldt niet voor elk tarief afzonderlijk, zodat kruissubsidiëring mogelijk is.

Maximering: zinvol of niet?

Verschillen in tarieven voor gemeentelijke dienstverlening roepen bij sommigen veel weerstand op. In de rapportage Lokaal Loket van de werkgroep *Benchmark gemeentelijke dienstverlening* (2002) is de aanbeveling gedaan de mogelijkheden te onderzoeken om transparantie te vergroten en tariefsverschillen in te perken. De naar aanleiding hiervan ingestelde werkgroep Tarieven concludeerde in 2002 dat de tariefsverschillen tussen gemeenten niet zo groot zijn dat ingrijpen gewenst is. Wel bleek de manier waarop de tarieven tot stand komen vaak weinig transparant. Het kabinet zag in de conclusies destijds geen aanleiding om gemeenten wat betreft hun tarieven aan banden te leggen.

In de zomer van 2007 verklaarde minister Eurlings dat hij de verschillen in de prijzen voor een rijbewijs te groot vindt. Dit naar aanleiding van pressie door de anwb. Hij heeft de duurste gemeenten gevraagd hun tarieven te verlagen. Anders zou maximering van de tarieven dreigen. Inmiddels is het geduld van de minister op, en heeft hij zijn collega van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties er van overtuigd een wettelijk plafond in te voeren, zoals dat ook bij paspoorten bestaat. Naar verwachting zal dit medio 2010 worden ingevoerd. Wie hier wat mee opschiet is onduidelijk. De gemeenten met de hoogste tarieven maken niet per se de hoogste kosten. Vermoedelijk rekenen andere gemeenten minder kosten toe aan de rijbewijzverstrekking, of hanteren ze een lagere kostendekking. Dat betekent niet dat de kosten niet worden gemaakt. Gemeenten zullen deze kosten ergens moeten verhalen. Goedkopere rijbewijzen leiden daarom vermoedelijk tot hogere lasten elders (lees: bij de ozb of elders bij burgerzaken).

Hoogte

Prijsverschillen tussen gemeenten zijn aanzienlijk (zie kaart 43 tot en met 49). Zij kunnen samenhangen met verschillen in doelmatigheid, verschillen in de mate van kostendekkendheid of verschillen in service (avondopenstelling of niet, korte of lange wachttijd voor het loket).

Verschillen in doelmatigheid zijn soms af te leiden uit benchmarks waarin verschillende gemeenten worden

vergeleken. Dit soort benchmarks wordt steeds vaker gehouden. In geval van twijfel kan de raad er op aandringen dat de gemeente aan zo'n benchmark meedoet, en dat de uitkomsten openbaar worden gemaakt (dat gebeurt niet altijd automatisch).

Verdeling

Het is mogelijk te kiezen voor niet-kostendekkende tarieven. Zo kan trouwen bijvoorbeeld om politieke redenen goedkoper worden gemaakt. Gevolg is wel dat anderen voor de kosten opdraaien. Dit kunnen andere klanten zijn van burgerzaken (duurdere rijbewijzen, bijvoorbeeld), of ozb-betalers. De tarieven bij burgerzaken mogen niet hoger zijn dan het kostendekkende niveau. Dit geldt echter niet voor elk tarief afzonderlijk, maar voor de verordening als geheel. Dit maakt kruissubsidiëring mogelijk.

Kosten

De laatste jaren hebben veel gemeenten de openingstijden van de afdeling burgerzaken verruimd. Klanten verwachten tegenwoordig ook na vieren of zelfs in de avonduren terecht te kunnen. Daarmee zijn kosten gemoeid, die bij een gelijk niveau van kostendekkendheid tot hogere tarieven leiden. Dit vereist een afweging van kosten tegen baten.

Lijkbezorgingsrechten

Voor een plaats op een begraafplaats of het gebruik van een crematorium kan een gemeente een prijs vragen. De gemeente mag de grondslag van deze bestemmingsheffing zelf kiezen. Vaak gaat het bij een graf om een vast bedrag per jaar. De tarieven zijn de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen omdat gemeenten de kostendekking wilden verhogen. Toch zijn de tarieven in de meeste gemeenten nog steeds niet kostendekkend.²³ Omdat het om een bestemmingsheffing gaat mogen de tarieven niet boven kostendekkend niveau uitkomen.

Ontwikkeling woonlasten

Inleiding

Dit onderdeel schetst een beeld van het niveau, de ontwikkeling en de samenstelling van de gemeentelijke woonlasten sinds 1998, het eerste jaar waarvoor vergelijkbare cijfers bestaan.

Niveau lokale lasten

Van elke euro die huishoudens en bedrijven in Nederland aan belastingen en sociale premies betalen gaat ruim drie cent naar de gemeenten.²⁴ De gemeentelijke lasten zijn dus minder hoog dan wel eens wordt gedacht. Figuur 1 geeft het niveau van de woonlasten voor huishoudens (ozb, reinigingsheffing en rioolheffing, minus een eventuele heffingskorting)²⁵ sinds 1998. Wie naar de nominale cijfers kijkt ziet een stijging van 504 euro in 1998 tot 732 euro in 2005, waarna de afschaffing van de ozb op het gebruik van woningen leidt tot een daling naar 592 in 2006. Vervolgens stijgen de woonlasten weer, zij het nu minder sterk, tot 659 in 2010. Deze cijfers houden echter geen rekening met de geldontwaarding. Gecorrigeerd voor de inflatie, de groei van het beschikbaar inkomen of de groei van het bbp is de stijging tot 2005 en vanaf 2006

beperkt geweest, zoals de figuur laat zien.

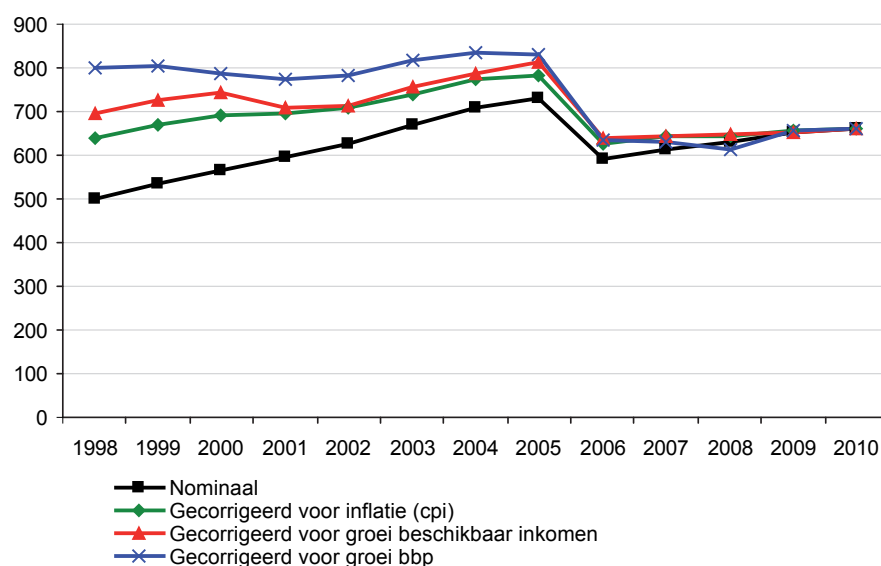
Lastenstijging

Figuur 2 toont de jaarlijkse stijging van de gemeentelijke woonlasten. De nominale groei schommelt in de jaren 1998 - 2004 rond de zes procent. Vanaf 2005 ligt de nominale groei ongeveer half zo hoog (even afgezien van de afschaffing van de gebruikersheffing in 2006). In de jaren 2000-2002 lag de voor de inkomensgroei gecorrigeerde lastenstijging aanzienlijk onder de nominale groei, als gevolg van de voorspoedige economische ontwikkeling en van de belastingverlaging in 2001. In de jaren vanaf 2006 is de voor de inkomensgroei gecorrigeerde lastenstijging zeer gering.

Samenstelling woonlasten en toekomstige ontwikkeling

Figuur 3 laat zien dat de samenstelling van de gemeentelijke woonlasten tot 2006 weinig is veranderd. De ozb nam bijna de helft van de woonlasten voor zijn rekening, de reinigingsheffing ruim een derde en het rioolheffing een zesde. Met de afschaffing van de ozb op het gebruik van woningen komt hierin verandering, en daalt het aandeel van de ozb in de woonlasten tot 34 procent. Ook in 2010 ligt dit percentage op 34.

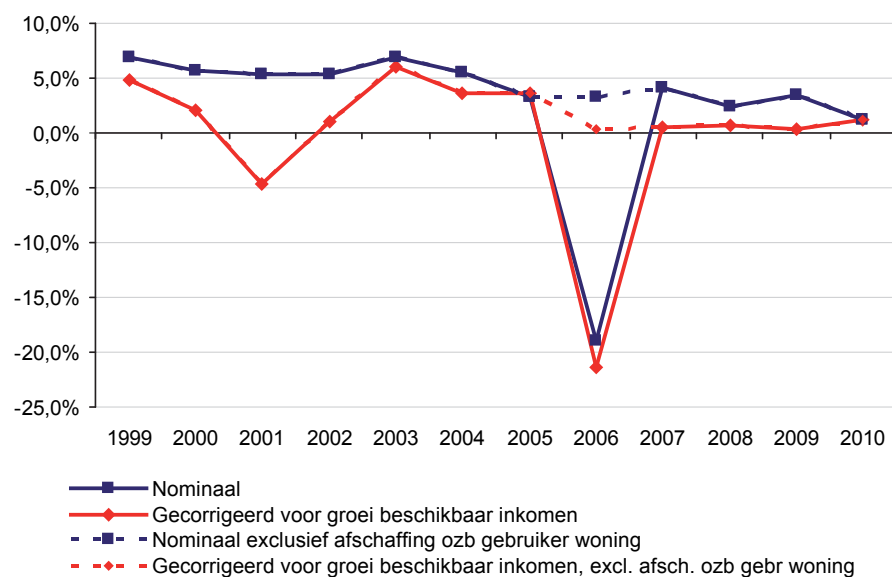
Figuur 1 Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (euro)

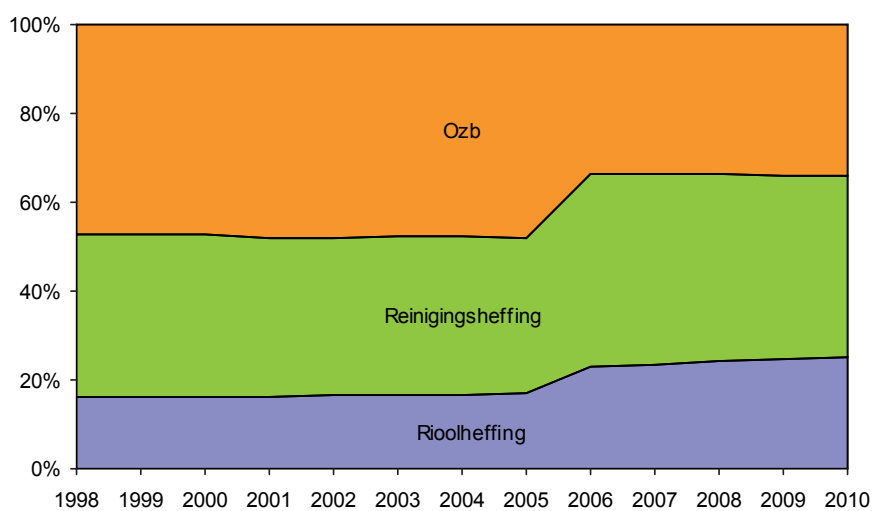
Een andere ontwikkeling, die minder in het oog springt, is de geleidelijke groei van het aandeel van de rioolheffing. Dit is het gevolg van taakuitbreiding (voornamelijk door nieuwe milieuregelgeving op nationaal en Europees niveau) en de noodzaak veel rioleringen te vervangen. Gezien de grote opgaven waarvoor gemeenten nog staan op het gebied van de riolering, valt te verwachten dat de rioolheffing

de komende jaren blijft stijgen met percentages die aanzienlijk boven de inflatie uitkomen (zie de tekst bij kaart 23). Voor de gedeeltelijke afschaffing van de ozb in 2006 lag het aandeel van de rioolheffing in de woonlasten op 17 procent, dit jaar is het 25 procent. De stijging van de rioolheffing heeft sindsdien dus een grotere invloed op de groei van de woonlasten. De procentuele woonlastenstijging ligt hierdoor

Figuur 2 Mutatie woonlasten meerpersoonshuishouden

Figuur 3 Samenstelling woonlasten meerpersoonshuishouden

hoger dan zonder afschaffing het geval was geweest. De stijging van de reinigingsheffing is aanzienlijk geringer dan die van de rioolheffing. De laatste jaren verlagen veel gemeenten hun tarieven zelfs, als gevolg van lagere verwerkingskosten. Dit jaar doen 135 (deel)gemeenten dat. De stijging van de reinigingsheffing wordt de komende jaren mogelijk verder getemperd door nieuwe regelgeving die producenten verantwoordelijk maakt voor het inzamelen van verpakkingen (zie de tekst bij kaart 18).

Hoe kunnen de lasten tussen gemeenten worden vergeleken?

Appels en peren op één lijn

Een van de doelen van deze atlas is het vergelijken van de hoogte van de belastingen in verschillende gemeenten. Dat is niet zo eenvoudig als het lijkt. Zo wordt bijvoorbeeld bij gelijke ozb-tarieven in gemeenten met dure huizen meer ozb betaald dan in gemeenten met goedkope huizen. Verder kan een gemeente met hoge ozb-tarieven lage tarieven kennen voor rioolheffing of reinigingsheffing. Ook zijn sommige gemeenten veel meer aangewezen op hun eigen belastinginkomsten dan andere gemeenten, omdat zij een lagere algemene uitkering ontvangen uit het gemeentefonds.

Hoe kunnen lokale lasten nu zinvol worden vergeleken? Wij onderscheiden hierbij twee perspectieven: dat van de belastingbetaler en dat van de gemeente. Voor de belastingbetaler gaat het er in de eerste plaats om hoeveel hij betaalt. Voor de gemeente gaat het er om hoeveel middelen de belastingheffing per saldo oplevert, en dus hoeveel middelen beschikbaar komen om voorzieningen te bekostigen.

Eerst gaan we na hoe de hoogte van de ozb vanuit deze perspectieven kan worden vergeleken. Daarna kijken we naar het geheel van de gemeentelijke woonlasten: ozb, rioolheffing en reinigingsheffing.

Vergelijking hoogte ozb: het perspectief van de belastingbetaler

Om te weten te komen of de ozb in de ene gemeente hoger is dan in de andere heeft het weinig zin om de ozb-tarieven te vergelijken. Immers, lage tarieven kunnen in combinatie met een hoge grondslag best tot een hoge belastingaanslag leiden. Een zelfde soort huis is in de ene gemeente veel duurder dan in de andere. Bovendien staan in de ene gemeente meer villa's dan in de andere. Vanuit het standpunt van de belastingbetaler is de *gemiddelde belastingaanslag* een nuttiger indicator dan het

tarief. Dit is de aanslag voor een woning met een voor de gemeente geldende gemiddelde waarde, ofwel, wat de gemiddelde burger aan ozb betaalt. Omdat niet-woningen zeer divers van aard en waarde zijn is dit concept voor niet-woningen minder geschikt. De gemiddelde ozb-aanslag voor woningen is weergegeven in kaart 7.

Vergelijking hoogte ozb: het perspectief van de gemeente

Vanuit het gezichtspunt van de gemeente moet rekening worden gehouden met iets anders. Gemeenten met veel dure woningen en bedrijfspanden binnen hun grenzen (en dus een grote belastingcapaciteit) ontvangen bij een bepaald ozb-tarief een hogere opbrengst dan gemeenten met minder of met minder dure onroerende zaken. Anders gezegd: gemeenten met veel dure onroerende zaken binnen hun grenzen kunnen met een laag ozb-tarief toch een redelijke opbrengst binnen halen.

De rijksoverheid compenseert gemeenten gedeeltelijk voor dergelijke verschillen door daarmee rekening te houden bij de verdeling van de algemene uitkering die gemeenten ontvangen uit het gemeentefonds. Als het verdeelsysteem van de algemene uitkering de verschillen in belastingcapaciteit volledig zou verevenen, zouden twee gemeenten met dezelfde ozb-tarieven per saldo dezelfde algemene middelen ontvangen (ozb en algemene uitkering opgeteld). De verevening is echter niet volledig.

Doordat niet volledig wordt verevend kunnen gemeenten met bovengemiddelde waarden van onroerende zaken bij een bepaald ozb-tarief over meer algemene middelen beschikken dan gemeenten waar onroerende zaken minder waard zijn. Gemeenten met lage waarden van onroerende zaken kennen dan ook relatief hoge ozb-tarieven.

Om de hoogte van de ozb-tarieven toch te kunnen vergelijken berekenen wij *gestandaardiseerde* tarieven (kaart 8 en kaart 11). Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend).

Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo (dus rekening houdend met de eigeninkomstenmaatstaf) dezelfde ozb-opbrengst per inwoner. Een gemeente met hoge gestandaardiseerde ozb-tarieven kan dus meer voorzieningen bekostigen dan gemiddeld, tenzij het lokale kostenniveau hoger ligt. Enige nuancering is hier wel op zijn plaats; zie daarvoor de paragraaf "Woonlasten: het perspectief van de gemeente" hieronder. In de verantwoording achter in deze atlas staat hoe de gestandaardiseerde tarieven precies worden berekend.

Woonlasten: het perspectief van de belastingbetaler

De hoogte van de ozb kan vanuit het perspectief van de belastingbetaler worden vergeleken aan de hand van de gemiddelde belastingaanslag. Maar, zoals gezegd, de ozb kan hoog zijn terwijl de tarieven voor de rioolheffing of de reinigingsheffing laag zijn, of omgekeerd. Sommige gemeenten bekostigen (een deel van) de kosten van de riolering of de reiniging uit de ozb. Daarom vergelijken we ook het geheel van de gemeentelijke woonlasten: de som van de gemiddelde ozb-aanslag, de rioolheffing en de reinigingsheffing, verminderd met een eventuele heffingskorting. Voor éénpersoonshuishoudens gebeurt dit in kaart 26, voor meerpersoonshuishoudens in kaart 27.

Woonlasten: het perspectief van de gemeente

Doordat gemeenten met dure woningen een lagere algemene uitkering ontvangen uit het gemeentefonds (de rijksoverheid vindt immers dat ze zelf meer belasting kunnen heffen) hebben zij over het algemeen hogere woonlasten, zonder daar meer middelen aan over te houden. Een vergelijking van de woonlasten gaat vanuit gemeentelijk perspectief dus mank. Hiervoor moet de gemiddelde ozb-opbrengst worden gecorrigeerd voor het feit dat verevening van belastingcapaciteit plaatsvindt.

De zo berekende netto woonlasten geven weer wat de gemeente per saldo - dus na rekening te houden met de verevening van belastinggrondslag - overhoudt aan de belastingheffing. De netto woonlasten zijn gedefinieerd als de woonlasten

die er zouden zijn als de belastingcapaciteit niet zou worden verevend. De extra ozb-opbrengst die gemeenten met dure woningen nu nodig hebben om de lagere algemene uitkering te compenseren is van de bruto woonlasten afgetrokken. Bij gemeenten met lage woningwaarden is het profijt van de verevening bij de bruto woonlasten opgeteld.

Als we afzien van verschillen in de kosten van riolering en afvalverwijdering geven de netto woonlasten aan of gemeenten meer of minder te besteden hebben om hun voorzieningenniveau op peil te houden dan andere gemeenten. Verschillen in kosten, behoeften en belastingcapaciteit zijn (in theorie) geëgaliseerd via de verdeling van de algemene uitkering. Gemeenten die dan relatief veel geld binnenkrijgen zouden een relatief hoog voorzieningenniveau moeten hebben. Anders werken ze niet efficiënt.

Een eerste kanttekening hierbij is dat het verdeelsysteem van de algemene uitkering natuurlijk niet perfect is.²⁶ Verder zijn er verschillen in de kosten van riolering en afvalinzameling en -verwerking, die tot hogere opbrengsten kunnen nopen.²⁷ Ook is geen rekening gehouden met de belasting op niet-woningen, en kunnen sommige gemeenten vrij gemakkelijk alternatieve geldbronnen aanboren (bijvoorbeeld toeristenbelasting). Er zijn bovendien gemeenten met hoge inkomsten uit rente of dividend. Redenen genoeg dus om verschillen in netto woonlasten voorzichtig te interpreteren.

Samenvatting

Om te kunnen vergelijken in welke gemeente de burger meer of minder aan ozb betaalt kan het beste de gemiddelde ozb-aanslag worden vergeleken. Dit is de aanslag voor een woning met gemiddelde waarde. Om te vergelijken welke gemeente per saldo meer of minder aan de ozb overhoudt is het gestandaardiseerde ozb-tarief een betere maatstaf. Dit is het tarief gecorrigeerd voor het feit dat gemeenten met goedkope woningen hogere tarieven nodig hebben om een bepaalde opbrengst te genereren dan gemeenten met dure woningen.

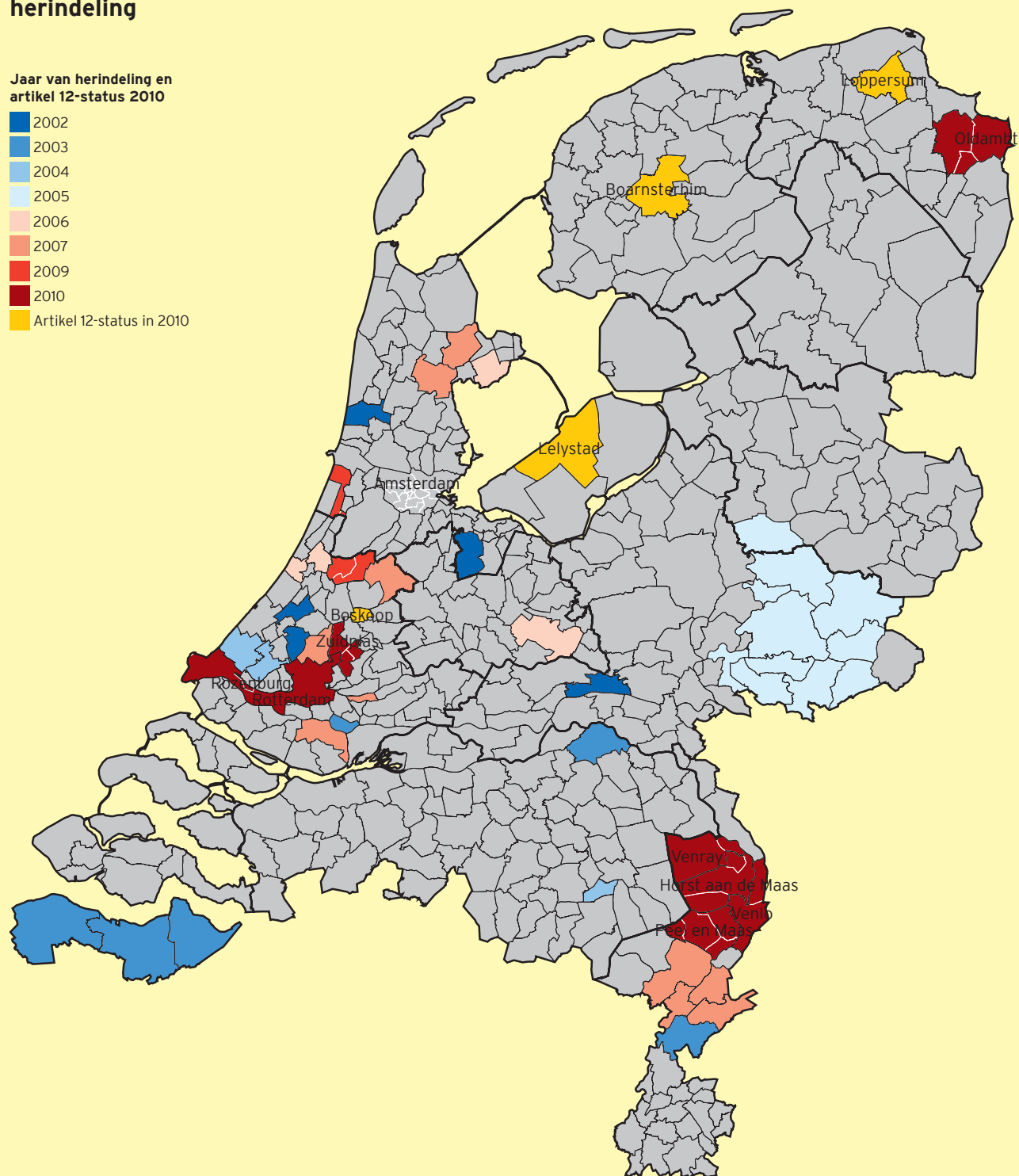
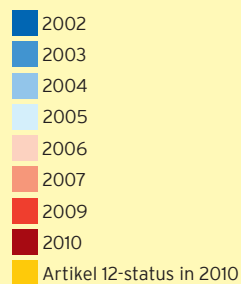
Hoge ozb-tarieven kunnen samengaan met lage tarieven voor andere heffingen. Om te beoordelen in welke gemeente de burger duurder of goedkoper

uit is, worden daarom de woonlasten vergeleken. Die bestaan uit de gemiddelde ozb-aanslag, de rioolheffing en de reinigingsheffing (soms verminderd met een heffingskorting). De hoogte van de woonlasten is geen goede maatstaf voor het bedrag dat de gemeente beschikbaar krijgt om voorzieningen te bekostigen. Daarvoor worden de netto woonlasten gebruikt: de woonlasten gecorrigeerd voor het feit dat gemeenten met dure woningen een lagere algemene uitkering uit het gemeentefonds ontvangen dan andere gemeenten.

1 Artikel 12-status en gemeentelijke herindeling

Jaar van herindeling en artikel 12-status 2010

1 Gemeentelijke herindeling en artikel 12-status

Gemeentelijke herindeling

Van 2009 op 2010 is het aantal gemeenten met tien afgenomen tot 431. Vanaf 18 maart 2010 is Rozenburg een deelgemeente van Rotterdam, zodat er dan nog maar 430 gemeenten zijn. Op de kaart hiernaast zijn de gemeenten ingekleurd die de afgelopen jaren zijn heringedeeld.

Sommige heringedeelde gemeenten hanteren voor een aantal gemeentelijke belastingen nog verschillende tarieven in de territoria van de opgeheven gemeenten. Ook de Amsterdamse stadsdelen kennen verschillende belastingtarieven. In deze uitgave worden daarom de binnengemeentelijke tariefgebieden afzonderlijk weergegeven. De relevante binnengrenzen zijn op de kaart hiernaast wit ingetekend.

De 14 bestaande Amsterdamse stadsdelen worden op 1 mei heringedeeld tot 7 nieuwe. Dit heeft volgend jaar pas gevolgen voor de betrokken belastingbetalers.

Artikel 12

Gemeenten die in ernstige financiële problemen verkeren, kunnen op grond van artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet een aanvullende uitkering aanvragen. Dit kan als de algemene middelen van de gemeente aanmerkelijk en structureel tekortschieten om in de noodzakelijke behoeften te voorzien, terwijl de eigen inkomsten zich op een redelijk peil bevinden. Dit laatste betekent (in 2010) concreet dat reinigingsheffing en rioolheffing kostendekkend moeten zijn, dat het gewogen gemiddelde ozb-tarief ten minste 0,1164 procent van de woz-waarde moet bedragen, en de rioolheffing ten minste 167,00 euro per aansluiting. Niet-kostendekkende tarieven voor riool en reiniging zijn wel toegestaan als deze door een hoger ozb-tarief worden gecompenseerd.

Artikel 12-gemeenten zijn dus genoodzaakt hoge tarieven te hanteren. Of dit ook altijd tot hoge lasten voor hun inwoners leidt, hangt af van de waarde van

de onroerende zaken binnen deze gemeenten.

Aantal artikel 12-gemeenten gestabiliseerd

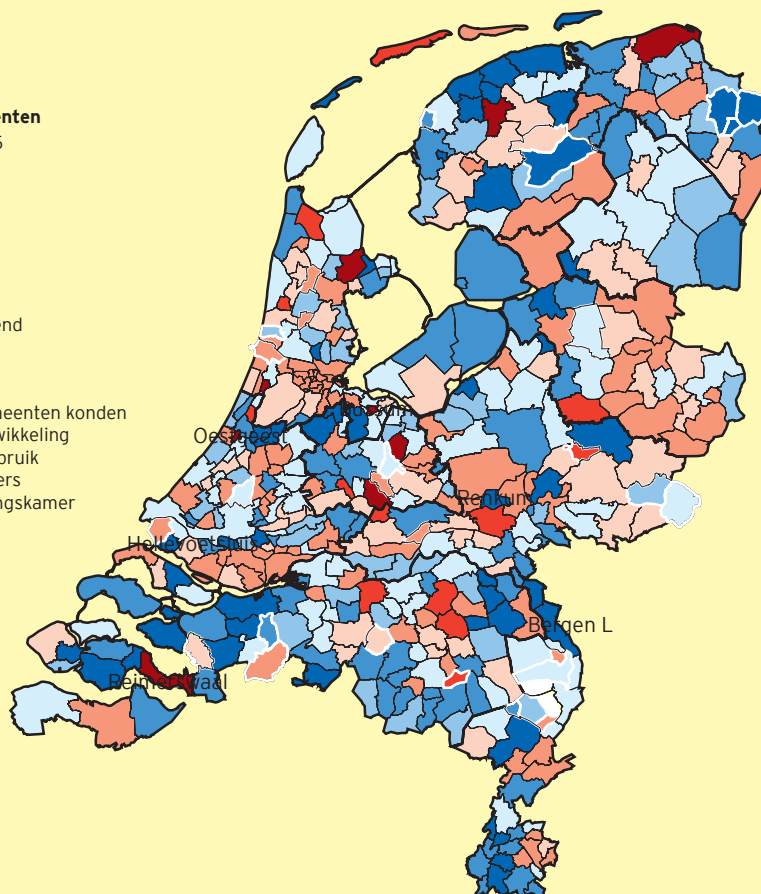
In de jaren tachtig van de vorige eeuw hadden nog tientallen gemeenten de artikel 12-status. Sindsdien is dit aantal gestaag teruggelopen, onder meer door de voortdurende gemeentelijke herindelingen en de invoering van de nieuwe Financiële-verhoudingswet uit 1997, die beter rekening houdt met kostenverschillen tussen gemeenten.²⁸ Dit jaar zijn er vier artikel 12-gemeenten, net als vorig jaar.²⁹ Op de kaart zijn artikel 12-gemeenten geel gekleurd.

2 Waardestijging woningen

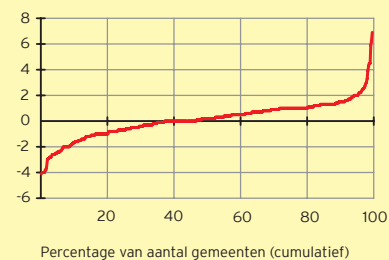
Stijging in procenten

Wit omlijnde gemeenten konden geen waardeontwikkeling geven. Hier is gebruik gemaakt van cijfers van de Waarderingskamer

Hellevoetsluis	-4,1%
Bergen L	-4,0%
Renkum	-4,0%
Bussum	5,9%
Reimerswaal	6,2%
Oegstgeest	6,9%
Gemiddelde	0,2%
Mediaan	0,2%

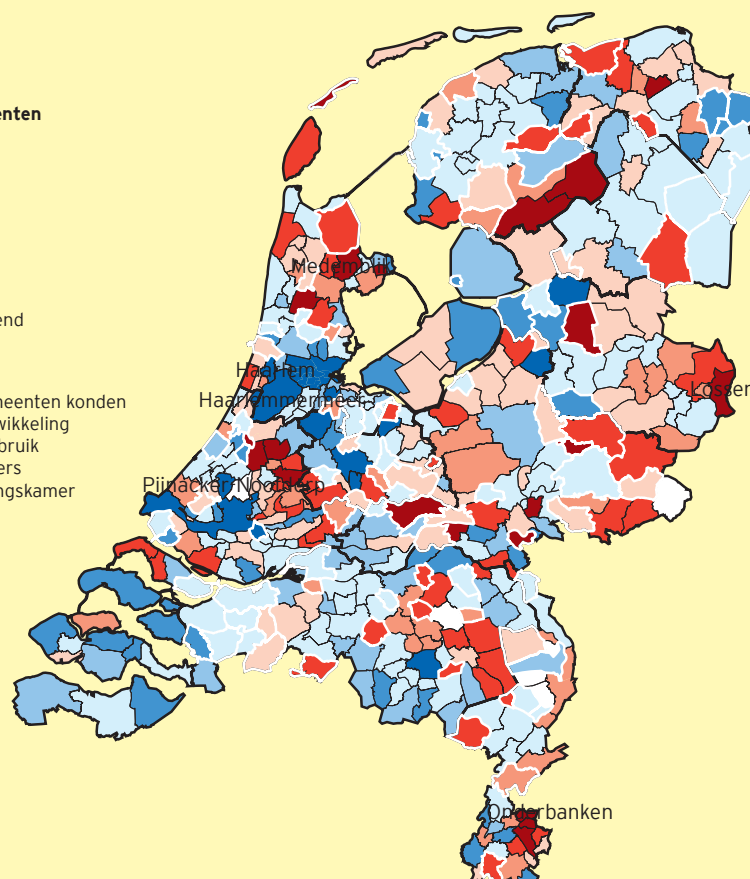

3 Waardestijging niet-woningen

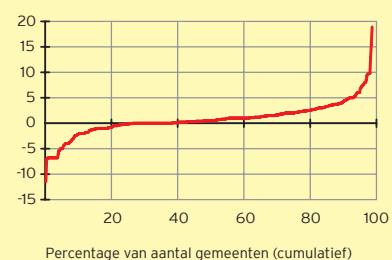
Stijging in procenten

Wit omlijnde gemeenten konden geen waardeontwikkeling geven. Hier is gebruik gemaakt van cijfers van de Waarderingskamer

Haarlemmermeer	-11,5%
Haarlem	-7,0%
Pijnacker-Nootdorp	-7,0%
Losser	13,0%
Onderbanken	15,4%
Medemblik	18,9%
Gemiddelde	-0,2%
Mediaan	0,5%

2 en 3 Waardestijging woningen en niet-woningen

Taxatie

De waarde van woningen en van niet-woningen wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld, waarbij het peiljaar telkens een jaar opschuift. Voor 2010 geldt de waarde op 1 januari 2009. Vorig jaar was dat 2008. Doordat jaarlijks wordt getaxeerd zijn de waardesprongen bij hertaxatie nu minder groot dan vroeger. Een nadeel is wel dat de nieuwe waarde vaak pas in een laat stadium definitief kan worden vastgesteld (onder meer als gevolg van bezwaar- en beroepprocedures), zodat gemeenten hun definitieve ozb-tarieven pas laat kunnen vaststellen.

De waarde van de onroerende zaken binnen de gemeentegrenzen kan ook zijn toegenomen door nieuwbouw (of afgenomen door sloop). Deze zogeheten areaalontwikkeling wordt bij de waardeontwikkeling niet meegerekend. De waardeontwikkeling wordt in deze atlas gebruikt om de mutatie van de ozb-tarieven te corrigeren. Immers, hogere waarden leiden vaak tot lagere tarieven, en andersom. Om de reële tariefontwikkeling te berekenen wordt de waardeontwikkeling gebruikt.

Waardestijging woningen

De definitieve waardemutaties waren nog niet beschikbaar op het moment dat deze atlas is samengesteld. De vermelde waardeontwikkelingen betreffen voorlopige cijfers. Sommige gemeenten konden de voorlopige waardeontwikkeling exclusief areaalontwikkeling niet geven. Dan is waar mogelijk de stijging inclusief areaalontwikkeling gebruikt, gecorrigeerd voor de toename van het aantal woningen. In de overige gevallen is - voor zover beschikbaar - uitgegaan van cijfers van de Waarderingskamer. Dit zijn de gemeenten die wit zijn omlijnd op nevenstaande kaarten.

De gemiddelde waardeontwikkeling van woningen varieert van -4,1 procent in Hellevoetsluis tot 6,9 procent in Oegstgeest. In 171 gemeenten daalde de gemiddelde woning in waarde. Voor 49 procent van

de gemeenten geldt dat de waardeontwikkeling tussen de 0 en de 2 procent ligt.

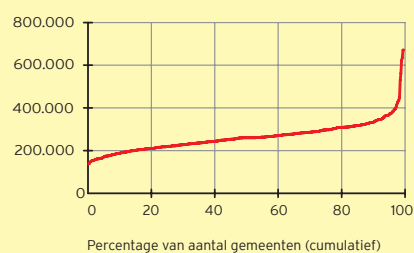
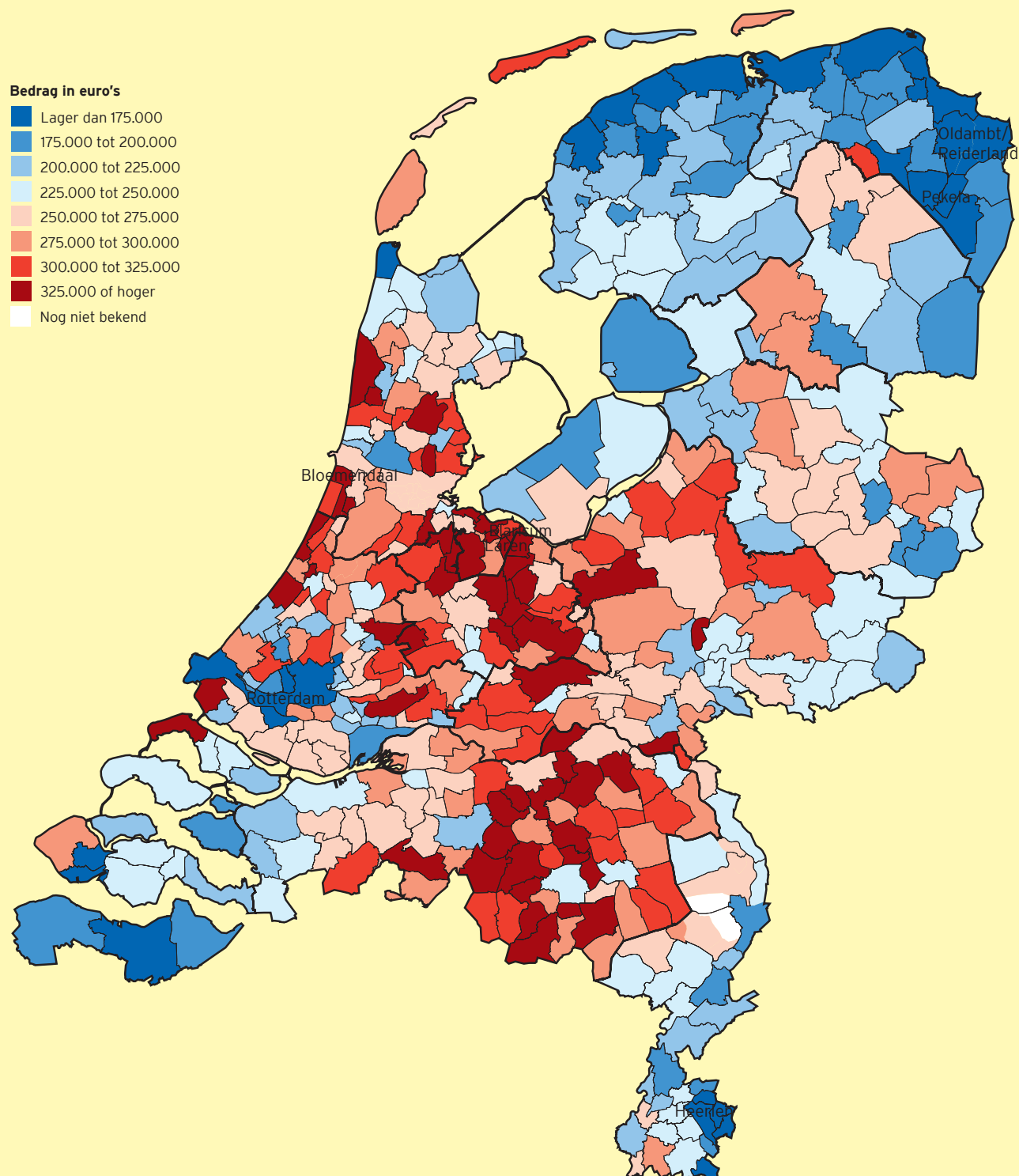
Waardestijging niet-woningen

De gemiddelde waardeontwikkeling van niet-woningen varieert van -11,5 procent in Haarlemmermeer tot 18,9 procent in Medemblik. Gemiddeld bedroeg de waardestijging -0,2 procent. In 47 procent van de gemeenten ligt de waardeontwikkeling tussen de nul en de 3 procent. In 105 gemeenten daalt de gemiddelde waarde van niet-woningen.

4 Gemiddelde woningwaarde

Bedrag in euro's

- Lager dan 175.000
- 175.000 tot 200.000
- 200.000 tot 225.000
- 225.000 tot 250.000
- 250.000 tot 275.000
- 275.000 tot 300.000
- 300.000 tot 325.000
- 325.000 of hoger
- Nog niet bekend

Oldambt/Reiderland	138.000
Heerlen	140.000
Pekela	146.000
Laren	622.000
Blaricum	635.000
Bloemendaal	671.000
Gemiddelde	244.000
Mediaan	260.000

4 Gemiddelde woningwaarde

Gemiddelde

De taxatiewaarde van een woning bedraagt gemiddeld 244.000 euro. Dat is 0,3 procent meer dan vorig jaar. Via de ozb-aanslag (en in sommige gemeenten ook via de rioolheffing) werkt de woningwaarde door in de woonlasten die huishoudens moeten betalen. Ook de heffing gebouwd van de waterschappen, de inkomstenbelasting (het eigenwoningforfait en de vermogensheffing in box 3) en de overdrachtsbelasting gebruiken de woningwaarde als grondslag.

Omdat de definitieve waardcijfers van onroerende zaken nog niet beschikbaar zijn, vermelden wij voorlopige gegevens. Die zijn berekend door de gemiddelde waarde van woningen binnen een gemeente in 2009 te verhogen met behulp van de voorlopige waardestijging voor die gemeente.

Grote verschillen

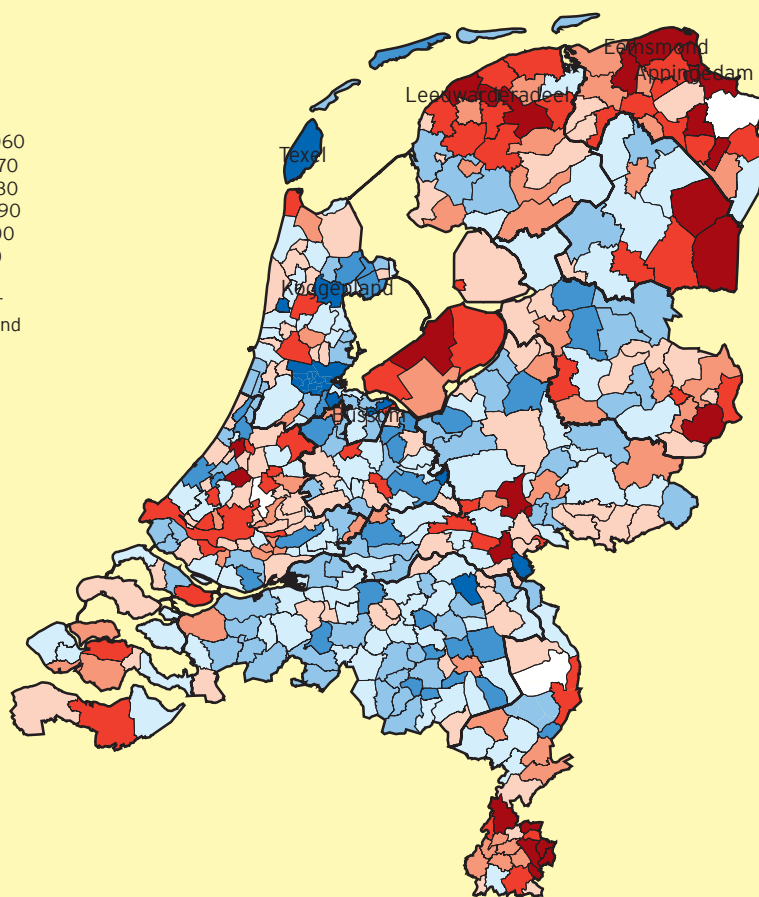
De goedkoopste woningen staan in de periferie: het Noorden, Zeeland en Limburg, maar ook in en om Rotterdam zijn woningen gemiddeld weinig waard. In Oldambt/Reiderland bedraagt de gemiddelde woningwaarde 138.000 euro. De duurste woningen staan in de villadorpen rond de grote steden. Bloemendaal spant de kroon met een gemiddelde waarde van 671.000 euro.

De verschillen in de waarde van onroerende zaken hebben twee oorzaken. Ten eerste zijn sommige plaatsen gewilder dan andere: een vrijwel identieke woning is in Bloemendaal veel meer waard dan in Reiderland. Reiderland ligt in Oost-Groningen, één van de gebieden waar de bevolking daalt. Daarnaast verschilt de samenstelling van het woningenbestand: in Bloemendaal staan veel villa's, in Reiderland meer eenvoudige woningen.

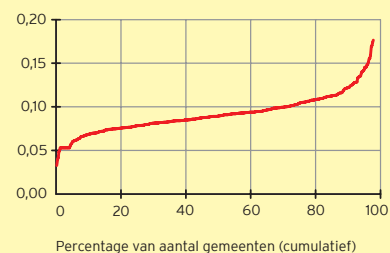

5 Ozb-tarief woningen

Percentage

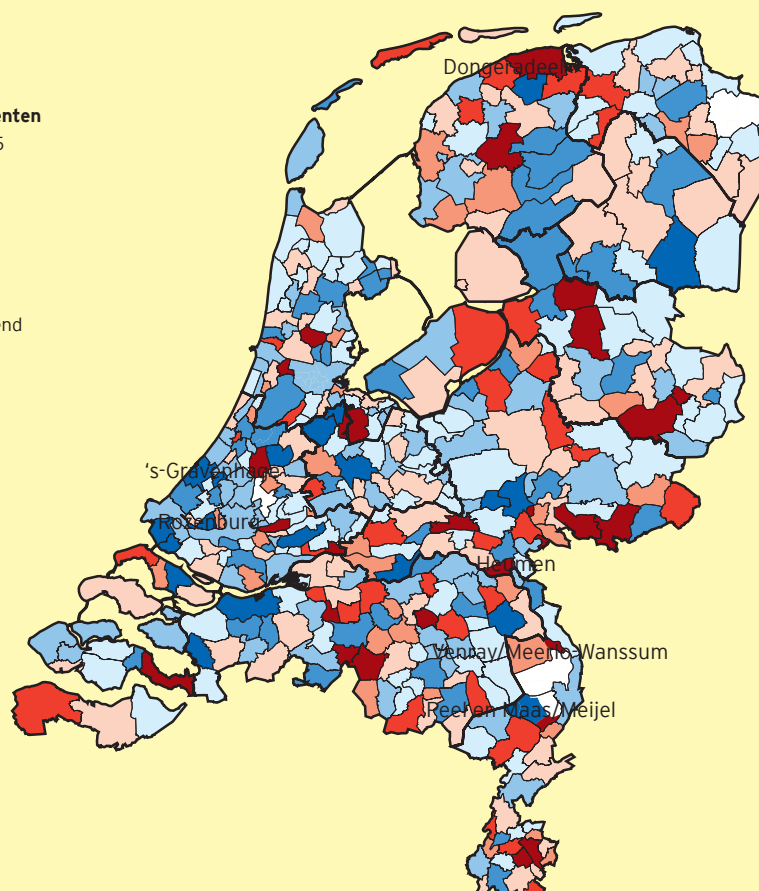

Koggenland	0,0328
Texel	0,0395
Bussum	0,0417
Leeuwarderadeel	0,1738
Eemsmond	0,1764
Appingedam	0,1811
Gemiddelde	0,0943
Mediaan	0,0890

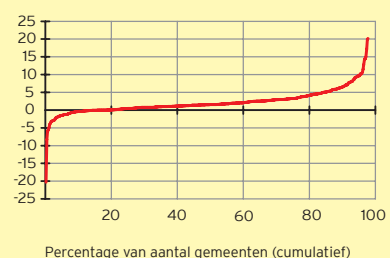

6 Mutatie ozb-tarief woningen

Mutatie in procenten

Peel en Maas/Meijel	-20%
Rozenburg	-8%
's-Gravenhage	-6%
Heumen	17%
Dongeradeel	20%
Venray/Meerlo-Wanssum	20%

5 en 6 Ozb-tarief woningen en mutatie

Tarieven

Kaart 5 hiernaast laat het ozb-tarief zien voor eigenaren van woningen. Drie gemeenten hadden bij het ter perse gaan van deze atlas nog geen ozb-tarieven bepaald.³⁰ Van vijf andere gemeenten zijn voorlopige tarieven opgenomen, omdat vrijwel vaststond dat dit de definitieve tarieven zouden worden.³¹ Het gemiddelde tarief bedraagt 0,0943 procent. Dat is (gecorrigeerd voor de waardestijging) 1,3 procent hoger dan vorig jaar.

Volgens de macronorm (zie blz. 16) mag de opbrengst van de ozb niet meer stijgen dan 4,30 procent. Dit percentage is hoger vastgesteld dan normaal omdat gemeenten geen precario meer mogen heffen over infrastructuur van nutsbedrijven. De opbrengst die ze daarmee derven mag worden opgevangen door de ozb te verhogen. Op basis van de ozb-tarieven en de voorlopige waardeontwikkeling valt een opbrengstgroei te becijferen van 2,0 procent, ruim onder de macronorm.

Tegen de verwachting in stijgt de ozb-opbrengst wat minder in gemeenten die inkomsten zullen derven door de afschaffing van precario voor onder- en bovengrondse infrastructuur van nutsbedrijven (1,6 procent). Deze gemeenten verhoogden hun ozb-tarieven vorig jaar wel meer dan gemiddeld. Kennelijk was dat al voldoende. Overigens verhogen gemeenten die tegoeden hadden bij het ter ziele gegane Icsave de ozb niet (gemiddelde opbrengstmutatie -0,4 procent). Vooralsnog draait de lokale belastingbetaler hier dus niet voor op.

In 64 procent van de gemeenten ligt het tarief tussen 0,0800 en 0,1200 procent (zie de figuur bij de kaart). Ter vergelijking: het eigenwoningforfait komt gemiddeld overeen met een tarief van 0,2310 procent van de woz-waarde en het gemiddelde tarief van de met de ozb vergelijkbare "heffing gebouwd" van de waterschappen bedraagt 0,0262 procent.³² Dit jaar heeft Koggenland het laagste tarief (0,0328 procent) en Appingedam het hoogste (0,1811 procent). Een vergelijking van de tarieven is echter niet helemaal

eerlijk, omdat gemeenten met goedkope woningen hogere tarieven nodig hebben om een bepaalde opbrengst te krijgen dan gemeenten met dure huizen (zie "Hoe kunnen de lasten tussen gemeenten worden vergeleken?" voorin deze atlas). Kaart 8 laat daarom de gestandaardiseerde tarieven zien, die hiervoor zijn gecorrigeerd.

Tariefmutaties

Een deel van de jaarlijkse tariefaanpassing is bedoeld om te compenseren voor de ontwikkeling van de waarde van onroerende zaken. Immers, wanneer deze waarde stijgt kan met een lager tarief dezelfde opbrengst worden verkregen. Een hoger tarief betekent niet altijd een hogere aanslag, of andersom. Om de reële tariefontwikkeling te kunnen bepalen zijn de tarieven in 2010 daarom vergeleken met de tarieven in 2009 die zijn gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling.

Het gemiddelde tarief van de ozb op het eigendom van woningen is – aldus gecorrigeerd – dit jaar 1,3 procent verhoogd. Gemeenten met een tarief onder het gemiddelde tarief verhoogden hun tarief met gemiddeld 1,5 procent; gemeenten die op of boven het gemiddelde tarief zaten verhoogden hun tarief met gemiddeld 1,1 procent. Dit duidt op verdergaande convergentie.

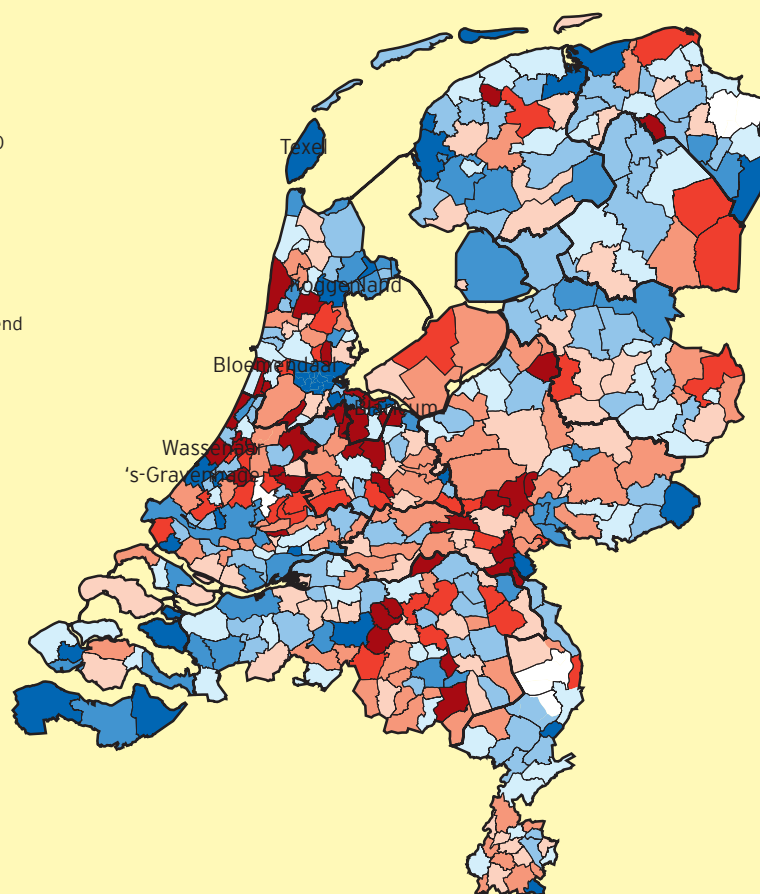
Dit jaar daalt het tarief (na correctie voor de waardeontwikkeling) in 72 gemeenten. De grootste dalingen vonden plaats in herindelingsgemeente Peel en Maas/Meijel (-20 procent) en Rozenburg (-8 procent). In de vier voormalige gemeenten die nu Peel en Maas vormen zijn de tarieven gelijkgetrokken. Inwoners van Meijel profiteren daarvan. Rozenburg wordt op 18 maart 2010 een deelgemeente van Rotterdam.

De grootste tariefverhoging vindt dit jaar plaats in Venray/Meerlo-Wanssum (20 procent). Ook hier moesten de tarieven van de samengevoegde gemeenten worden gelijkgetrokken. Meerlo-Wanssum had een lager tarief dan Venray. Dongeradeel verhoogt het ozb-tarief met 20 procent om achterstallig onderhoud van wegen, bruggen en beschoeiingen te kunnen aanpakken en om te kunnen investeren in een rondweg en in de toeristische sector.

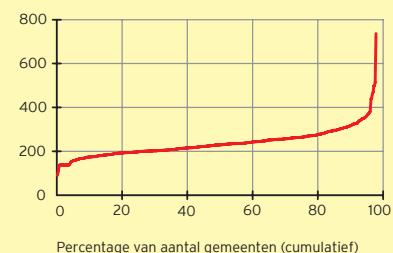
7 Ozb-aanslag woning met gemiddelde waarde

Bedrag in euro's

- Lager dan 170
- 170 tot 190
- 190 tot 210
- 210 tot 230
- 230 tot 250
- 250 tot 280
- 280 tot 310
- 310 of hoger
- Nog niet bekend

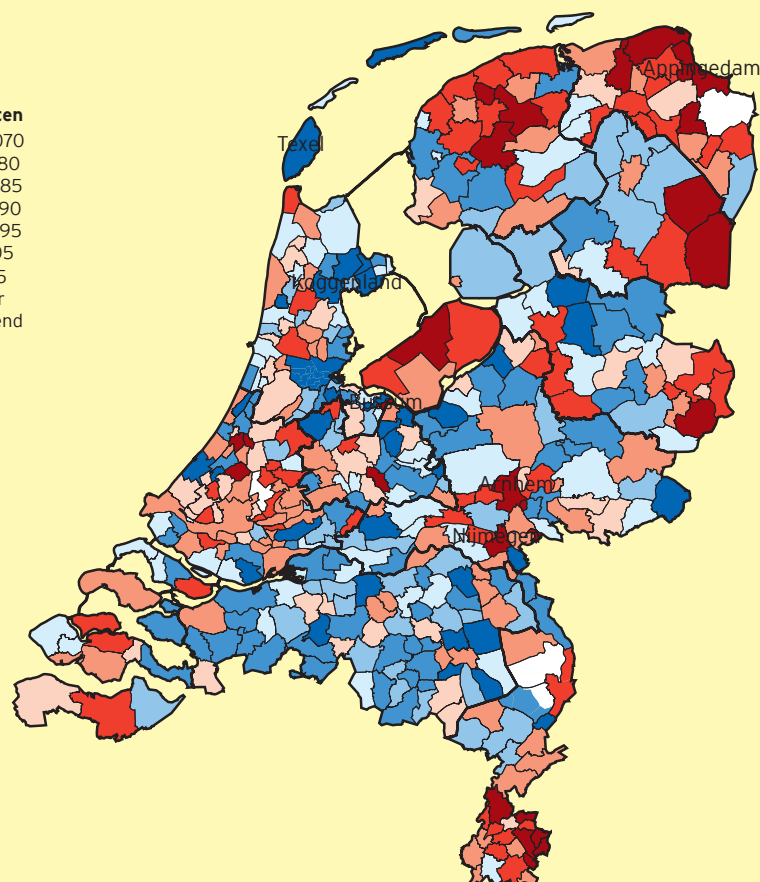
Koggenland	90
Texel	110
's-Gravenhage	130
Bloemendaal	498
Wassenaar	514
Blaricum	737
Gemiddelde	224
Mediaan	229

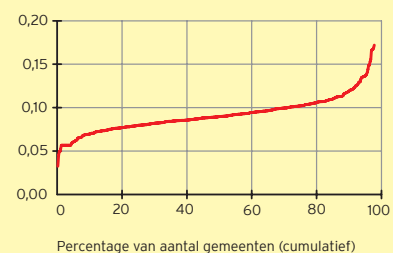
8 Gestandaardiseerd ozb-tarief woningen

Tarief in procenten

- Lager dan 0,070
- 0,070 tot 0,080
- 0,080 tot 0,085
- 0,085 tot 0,090
- 0,090 tot 0,095
- 0,095 tot 0,105
- 0,105 tot 0,125
- 0,125 of hoger
- Nog niet bekend

Koggenland	0,0325
Texel	0,0456
Bussum	0,0494
Arnhem	0,1671
Nijmegen	0,1689
Appingedam	0,1721
Gemiddelde	0,0935
Mediaan	0,0892

7 en 8 Gemiddelde aanslag en gestandaardiseerd ozb-tarief woningen

Vergelijken is lastig

Een vergelijking van de ozb-tarieven van verschillende gemeenten zegt op zichzelf betrekkelijk weinig. Immers, een laag tarief kan in combinatie met een hoge grondslag best tot een hoge belastingaanslag leiden. We presenteren daarom in deze atlas twee alternatieve vergelijkingsmaatstaven. Vanuit het standpunt van de belastingbetaler is de gemiddelde aanslag een nuttige indicator. Dit is de hoogte van de aanslag bij een voor de gemeente geldende gemiddelde woningwaarde (kaart 7). Vanuit het gezichtspunt van de gemeente is het gestandaardiseerde ozb-tarief (kaart 8 voor woningen en kaart 11 voor niet-woningen) een goede indicator. Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo evenveel te besteden. Beide maatstaven worden uitgebreid behandeld voorin deze atlas ("Hoe kunnen de lasten tussen gemeenten worden vergeleken?").

Gemiddelde aanslag

De hoogte van de ozb kan vanuit de belastingbetaler gezien het best worden vergeleken met behulp van de hoogte van de aanslag voor een woning met de in de betreffende gemeente geldende gemiddelde waarde. De zo gedefinieerde gemiddelde ozb-aanslag varieert van 90 euro in Koggenland tot 737 euro in Blaricum (kaart 7). Blaricum heeft geen uitzonderlijk hoog tarief, maar de huizen zijn er wel buitengewoon duur. Het (naar inwoners gewogen) gemiddelde ligt op 224 euro. Dit is 3,02 euro (1,4 procent) meer dan vorig jaar. In 64 procent van de gemeenten ligt de gemiddelde aanslag tussen 200 euro en 300 euro.

Gedeeltelijke verevening van belastingcapaciteit leidt tot tariefverschillen

De belastingopbrengst is gelijk aan het tarief maal de grondslag. Gemeenten met een verhoudingsgewijs

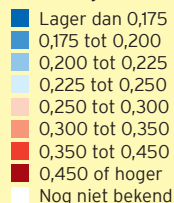
kleine belastinggrondslag - en dus relatief lage woningwaarden - hebben hogere ozb-tarieven nodig dan gemeenten met een grote grondslag om een zelfde belastingopbrengst te genereren. De rijksoverheid houdt hier rekening mee door gemeenten met dure woningen een lagere uitkering te geven uit het gemeentefonds, maar deze compensatie is niet volledig. Dat betekent dat gemeenten met bovengemiddeld dure woningen bij een bepaald ozb-tarief over meer algemene middelen beschikken dan andere gemeenten. Dit is één van de redenen dat gemeenten met een lage waarde van onroerende zaken relatief hoge ozb-tarieven kennen.

Gestandaardiseerd tarief

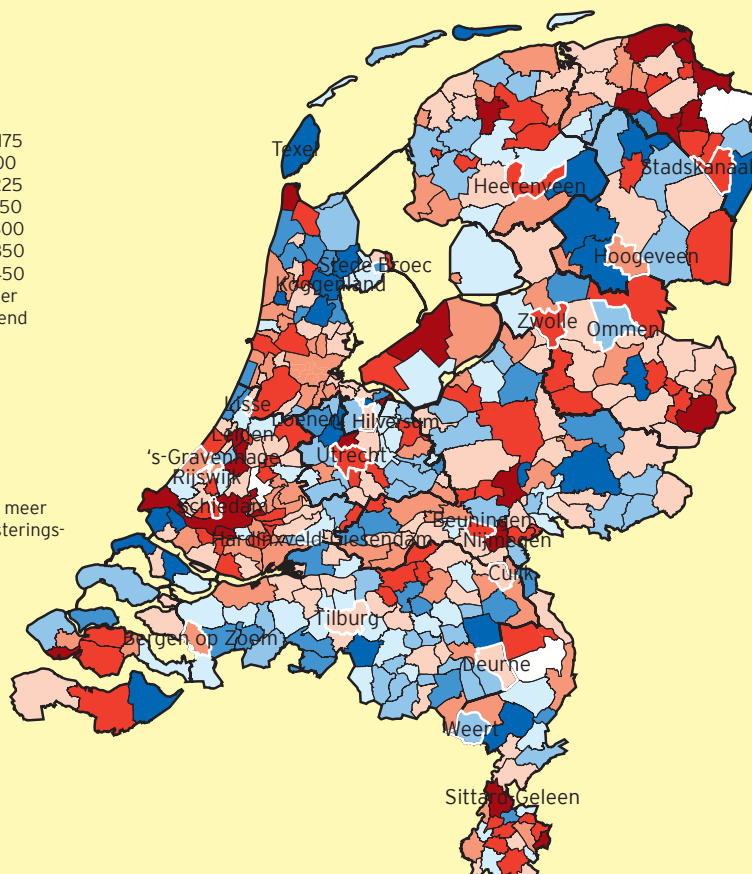
Om de hoogte van de ozb-tarieven vanuit gemeentelijk perspectief te kunnen vergelijken zijn *gestandaardiseerde* tarieven berekend. Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de rijksoverheid verschillen in belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou verevenen). Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo evenveel te besteden. In deel I ("Hoe kunnen de lasten tussen gemeenten worden vergeleken?") wordt dit nader toegelicht. Koggenland heeft voor woningen het laagste gestandaardiseerde ozb-tarief (0,0325 procent), Appingedam het hoogste (0,1721 procent). Het gemiddelde bedraagt 0,0935 procent.

9 Ozb-tarief niet-woningen

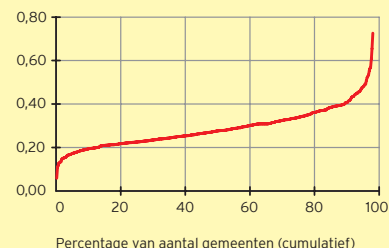
Percentage

Wit omlijnde gemeenten kennen een of meer bedrijveninvesteringszones

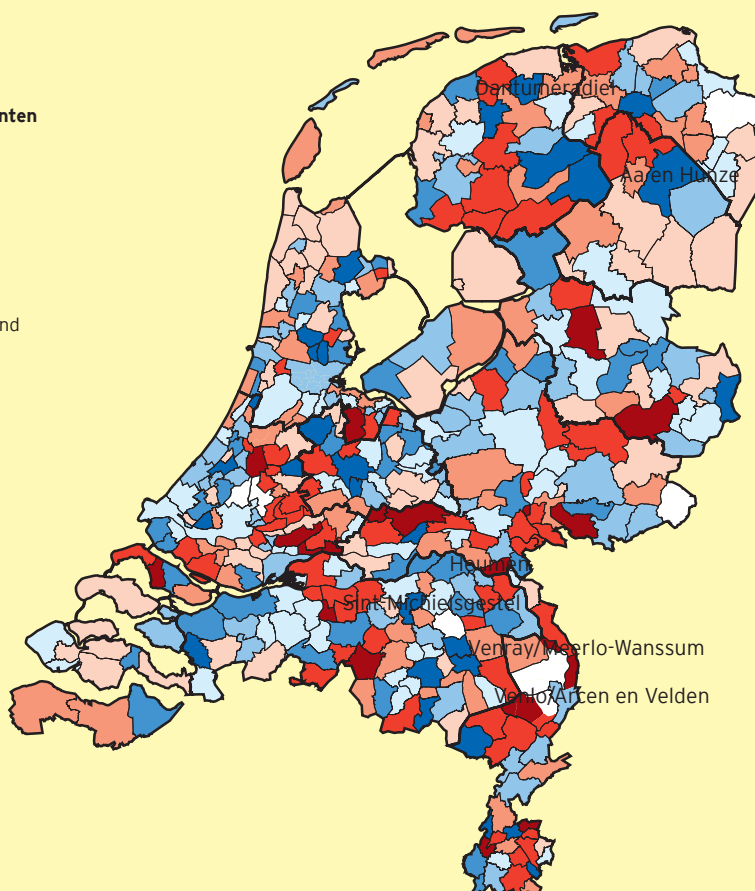

Koggenland	0,0586
Loenen	0,1091
Texel	0,1169
Sittard-Geleen	0,6081
Leiden	0,6549
Nijmegen	0,7261
Gemiddelde	0,3270
Mediaan	0,2743

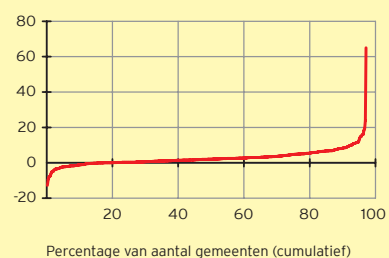

10 Mutatie ozb-tarief niet-woningen

Mutatie in procenten

Aa en Hunze	-13%
Sint-Michielsgestel	-9%
Dantumadiel	-8%
Heumen	20%
Venlo/Arcen en Velden	24%
Venray/Meerlo-Wanssum	65%

9 en 10 Ozb-tarief niet-woningen en mutatie

Tarief

Zowel de eigenaar als de gebruiker van een niet-woning (doorgaans een bedrijfspand) betaalt ozb. Kaart 9 laat het tarief voor de eigenaar en de gebruiker samen zien. De afzonderlijke tarieven voor de eigenaar en voor de gebruiker zijn niet erg interessant. Die zeggen namelijk niets over de vraag welk deel de eigenaar of de gebruiker uiteindelijk betaalt. Immers, belasting wordt als het even kan afgewenteld. Zo zal de eigenaar van een bedrijfspand de ozb die hij moet betalen zoveel mogelijk doorberekenen in de huur.

Gemiddeld bedraagt het ozb-tarief voor niet-woningen 0,3270 procent. Dat is 1,3 procent hoger dan vorig jaar. Toen het kabinet Balkenende-4 aankondigde de maximering van de ozb-tarieven af te schaffen kwam daarop veel kritiek van belangenorganisaties die hoge lastenstijgingen vreesden (VNO-NCW noemde de afschaffing zelfs "onverantwoord").³³ Die vrees is ongegrond gebleken.

Het ozb-tarief voor niet-woningen varieert van 0,0586 procent in Koggenland tot 0,7261 procent in Nijmegen (kaart 9).

De 19 gemeenten die wit zijn omlijnd kennen één of meer bedrijveninvesteringszones (BIZ), afgebakende gebieden waarbinnen een afzonderlijke heffing bestaat waarmee investeringen in de kwaliteit van bedrijfsterreinen worden bekostigd. De opbrengst van de BIZ-heffing kan bijvoorbeeld worden gebruikt om graffiti te verwijderen, of voor extra surveillances of camerabewaking. BIZ kunnen worden ingesteld sinds mei 2009.

Mutatie

Kaart 10 laat zien in hoeverre het ozb-tarief voor niet-woningen is veranderd. Een deel van de jaarlijkse tariefaanpassing is bedoeld om te compenseren voor de ontwikkeling van de waarde van onroerende zaken. Immers, wanneer deze waarde stijgt kan

met een lager tarief dezelfde opbrengst worden verkregen. De tariefmutatie in kaart 10 is daarom gecorrigeerd voor de gemiddelde waardeverandering van niet-woningen binnen elke gemeente.

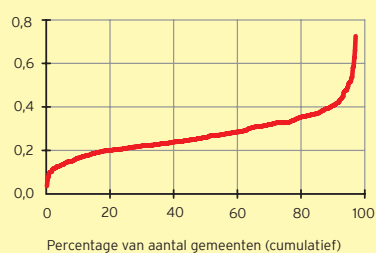
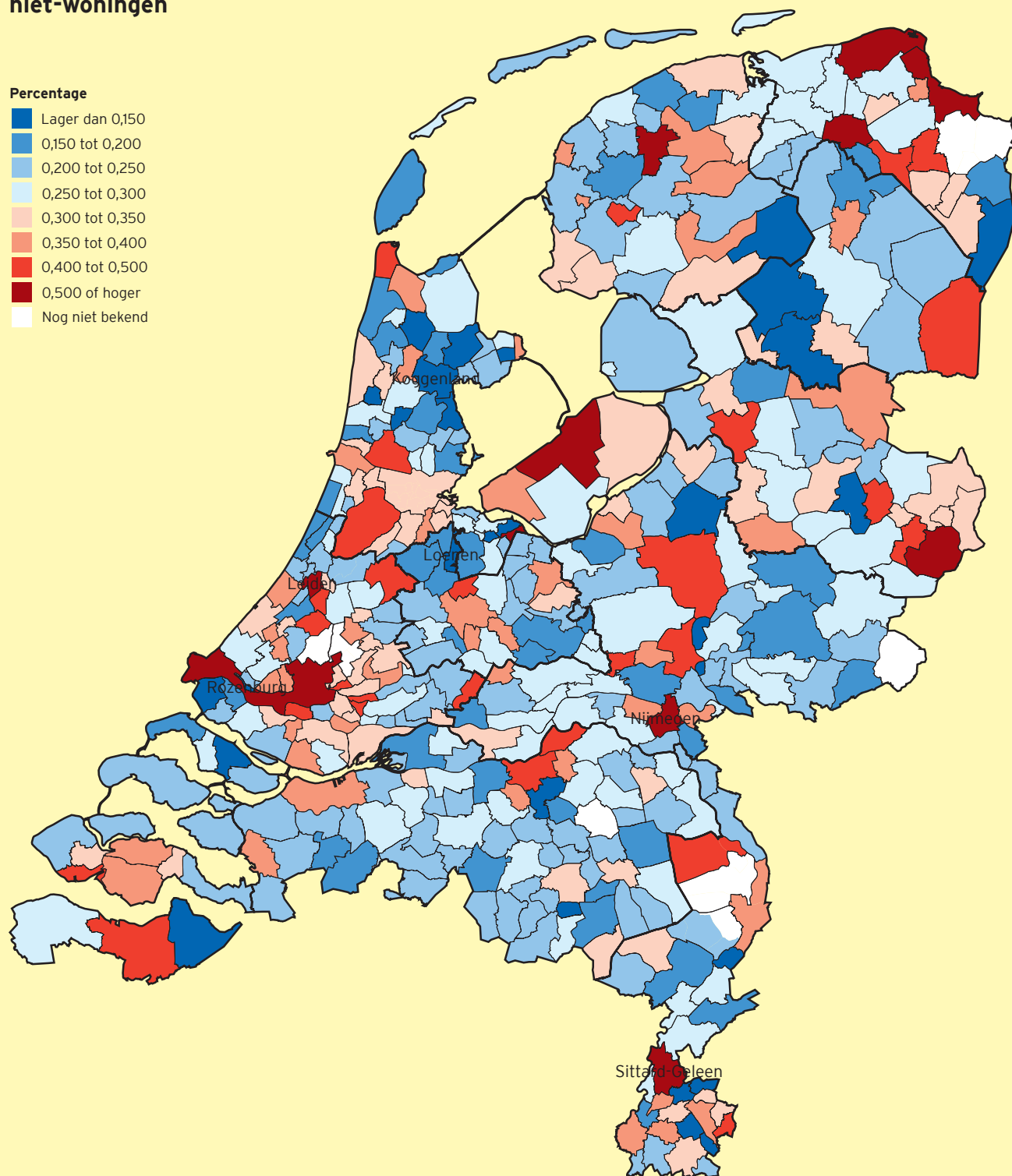
De tariefmutatie varieert van -13 procent in Aa en Hunze tot 65 procent in Venray/Meerlo-Wanssum. Het tarief lag vorig jaar in Meerlo-Wanssum aanzienlijk lager dan in Venray. Na het samengaan van deze gemeenten zijn de tarieven gelijkgetrokken.

Het gemiddelde tarief stijgt met 1,3 procent. 80 gemeenten verlagen het (voor waardeverandering gecorrigeerde) tarief. Dat betekent dat de opbrengst daalt, tenzij er panden zijn bijgekomen die onder deze belasting vallen.

11 Gestandaardiseerd ozb-tarief niet-woningen

Percentage

- Lager dan 0,150
- 0,150 tot 0,200
- 0,200 tot 0,250
- 0,250 tot 0,300
- 0,300 tot 0,350
- 0,350 tot 0,400
- 0,400 tot 0,500
- 0,500 of hoger
- Nog niet bekend

Koggenland	0,0366
Rozenburg	0,0673
Loenen	0,0771
Sittard-Geleen	0,6263
Leiden	0,6602
Nijmegen	0,7250
Gemiddelde	0,3201
Mediaan	0,2564

11 Gestandaardiseerd ozb-tarief niet-woningen

Vergelijkbaarheid ozb-tarieven beperkt

Twee gemeenten die dezelfde ozb-tarieven hanteren kunnen daar verschillende bedragen aan overhouden. De opbrengst hangt immers mede af van de belastinggrondslag. Een gemeente met veel dure bedrijfspanden behaalt met een bepaald tarief een hogere opbrengst dan een gemeente met weinig bedrijvigheid. Dergelijke verschillen in belastinggrondslag worden via het verdeelsysteem van de algemene uitkering uit het gemeentefonds gedeeltelijk gecompenseerd, maar niet helemaal (bij niet-woningen voor 70 procent). Om deze reden zegt een vergelijking van de ozb-tarieven tussen gemeenten betrekkelijk weinig.

Gestandaardiseerd tarief

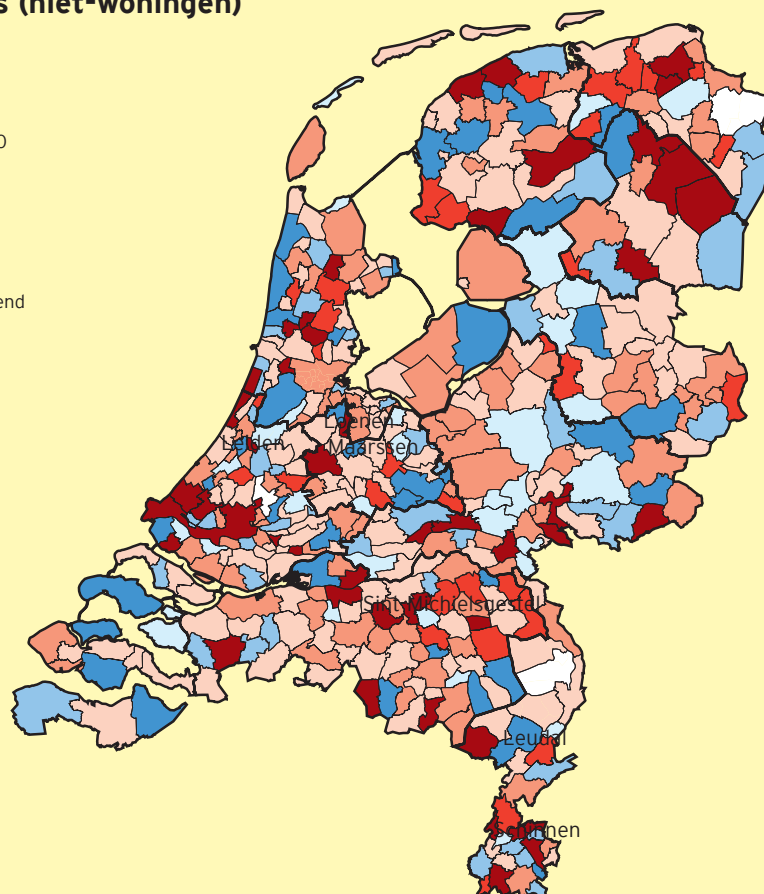
Om de hoogte van de ozb-tarieven toch te kunnen vergelijken zijn gestandaardiseerde tarieven berekend. Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend). Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo evenveel te besteden. Voor een uitgebreidere behandeling wordt verwezen naar deel I van deze atlas ("Hoe kunnen de lasten tussen gemeenten worden vergeleken?")

Kaart 11 laat het gestandaardiseerde ozb-tarief zien voor niet-woningen (eigenaar en gebruiker samen). Koggenland heeft het laagste gestandaardiseerde ozb-tarief (0,0366 procent). Nijmegen heeft het hoogste gestandaardiseerde ozb-tarief voor niet-woningen (0,7250 procent). Het gemiddelde bedraagt 0,3201 procent.

12 Tariefdifferentiatie: eigenaren versus gebruikers (niet-woningen)

Percentage

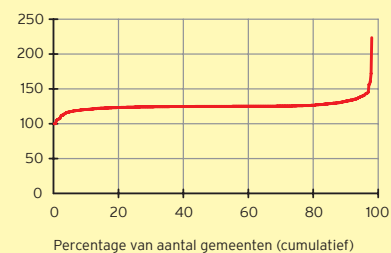
- Lager dan 120
- 120 tot 123
- 123 tot 124
- 124 tot 125
- 125 tot 127
- 127 tot 130
- 130 of hoger
- Nog niet bekend

Leudal	100%
Maarssen	100%
Leiden	100%

Sint-Michielsgestel	160%
Schinnen	172%
Loenen	223%

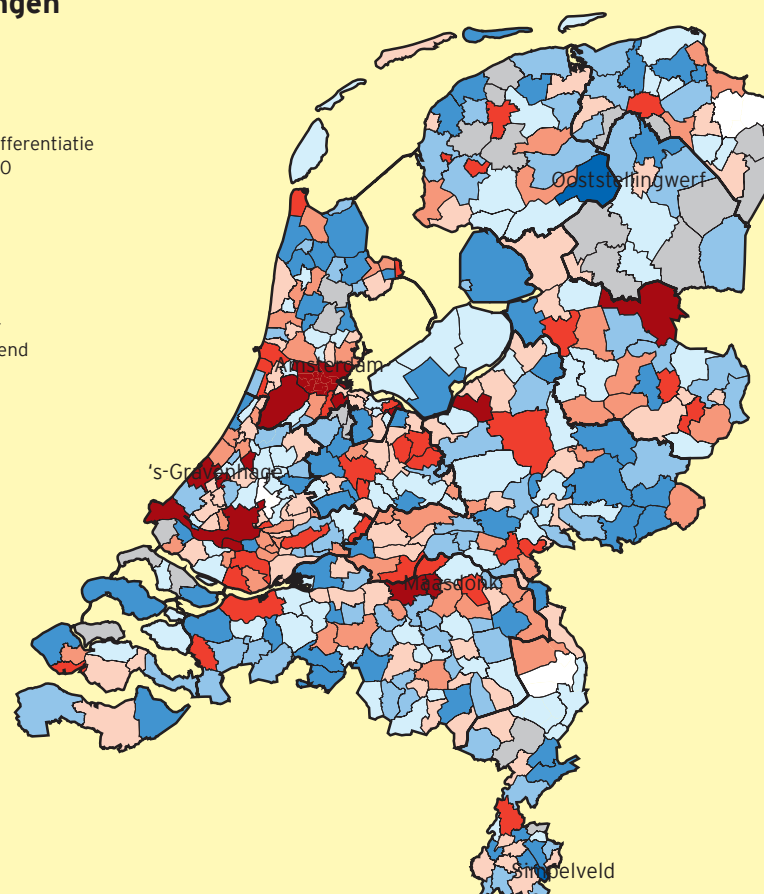
Gemiddelde	125%
Mediaan	125%

13 Tariefdifferentiatie: woningen versus niet-woningen

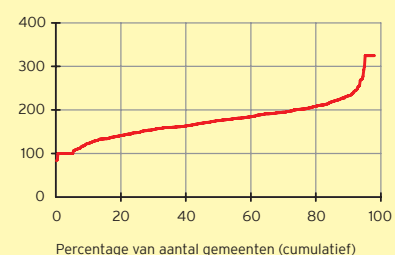
Percentage

- Geen tariefdifferentiatie
- Lager dan 100
- 100 tot 140
- 140 tot 160
- 160 tot 180
- 180 tot 200
- 200 tot 220
- 220 tot 250
- 250 of hoger
- Nog niet bekend

Ooststellingwerf	83%
Simpelveld	85%
's-Gravenhage	292%
Maasdonk	300%
Amsterdam	325%

Gemiddelde	196%
Mediaan	175%

12 en 13 Tariefdifferentiatie in de ozb

Verhouding tarief eigenaar en gebruiker niet-woningen

De verhouding tussen het ozb-tarief voor de eigenaar van een niet-woning en dat voor de gebruiker bedraagt gemiddeld 125 procent. Tot 2006 mocht dit percentage niet hoger zijn dan 125. De meeste gemeenten zaten toen aan dit maximum. In 2006 is deze limiet afgeschaft. Gemeenten zijn wat deze verhouding betreft nu geheel vrij.

Dit jaar zitten 219 gemeenten met deze verhouding tussen 124 en 126 procent, terwijl 91 gemeenten hier boven zitten. Leudal zit met (precies) 100 procent het laagst, Loenen met 223 procent het hoogst. De verhouding tussen het tarief voor de eigenaar en dat voor gebruiker zegt overigens niets over de vraag welk deel de eigenaar of de gebruiker uiteindelijk betaalt. De eigenaar zal immers proberen de ozb aan de huurder door te berekenen.

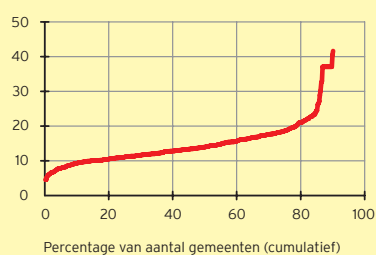
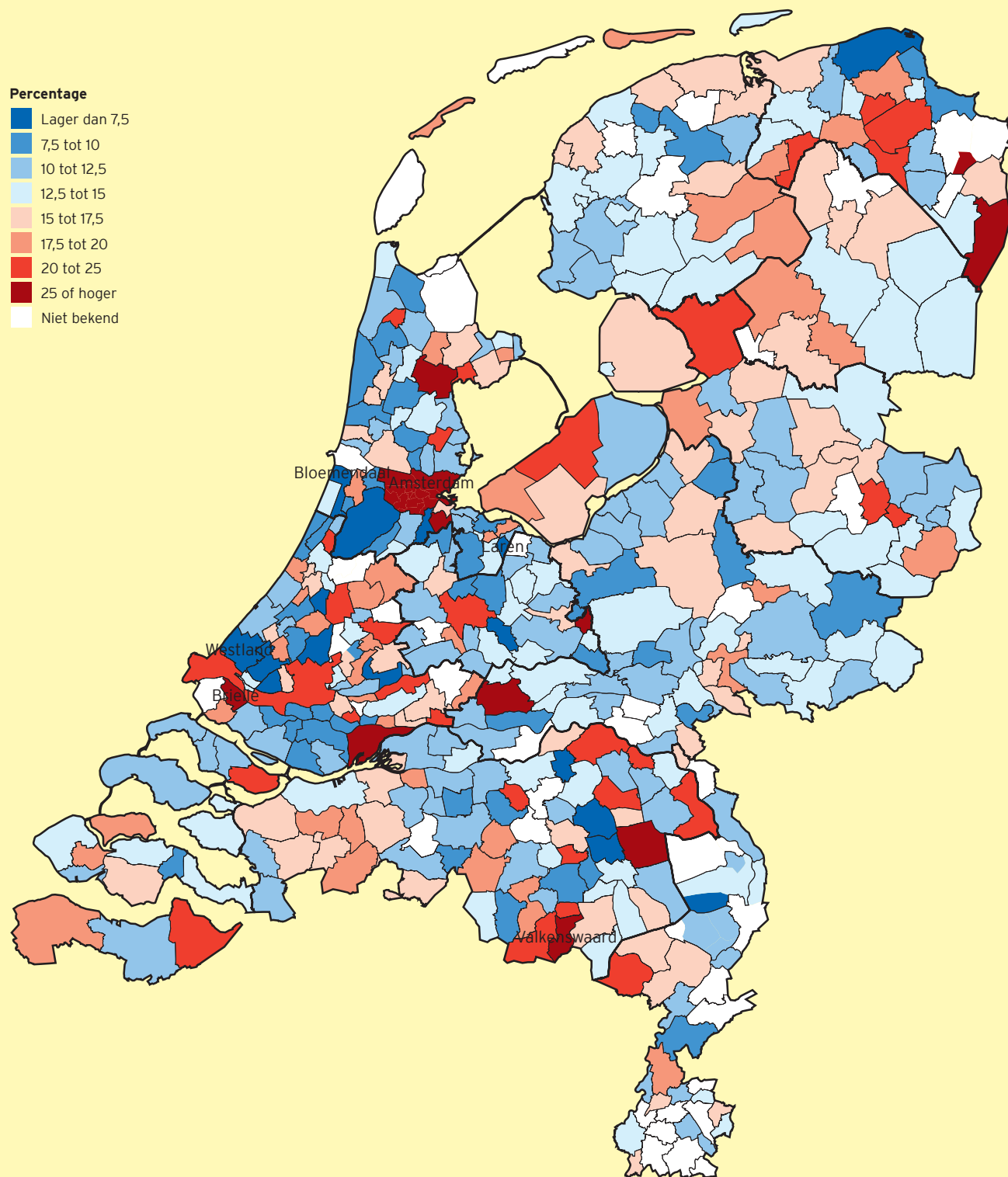
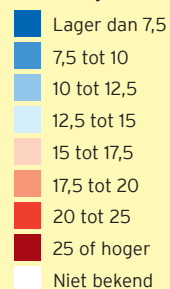
Verhouding eigenarentarief woningen en niet-woningen

Met ingang van 1997 mogen voor woningen andere ozb-tarieven worden vastgesteld dan voor niet-woningen (voornamelijk bedrijven). Tariefdifferentiatie werd destijds toegestaan omdat woningen veel sterker in waarde bleken te stijgen dan niet-woningen. Door verschillende tarieven te hanteren konden gemeenten voorkomen dat de aandelen van beide categorieën in de ozb-opbrengst na hertaxatie erg zouden veranderen. Tot 2006 bestond er een limiet voor de verhouding tussen het tarief voor woningen en dat voor niet-woningen. Thans is er op dit vlak geen enkele wettelijke beperking meer.

In Amsterdam bedraagt het eigenarentarief voor niet-woningen 325 procent van dat voor woningen. 22 gemeenten hanteren voor woningen en voor niet-woningen hetzelfde tarief. Ooststellingwerf zit met 83 procent het laagst. Gemiddeld ligt het tarief voor niet-woningen op 196 procent van dat voor woningen, iets hoger dan vorig jaar (193 procent).

14 Hefboomeffect

Percentage

Bloemendaal	4,6%
Laren	5,4%
Westland	5,6%
Amsterdam	37,1%
Valkenswaard	40,5%
Brielle	41,6%
Gemiddelde	16,0%
Mediaan	13,4%

14 Hefboomeffect

Groot hefboomeffect door klein belastinggebied

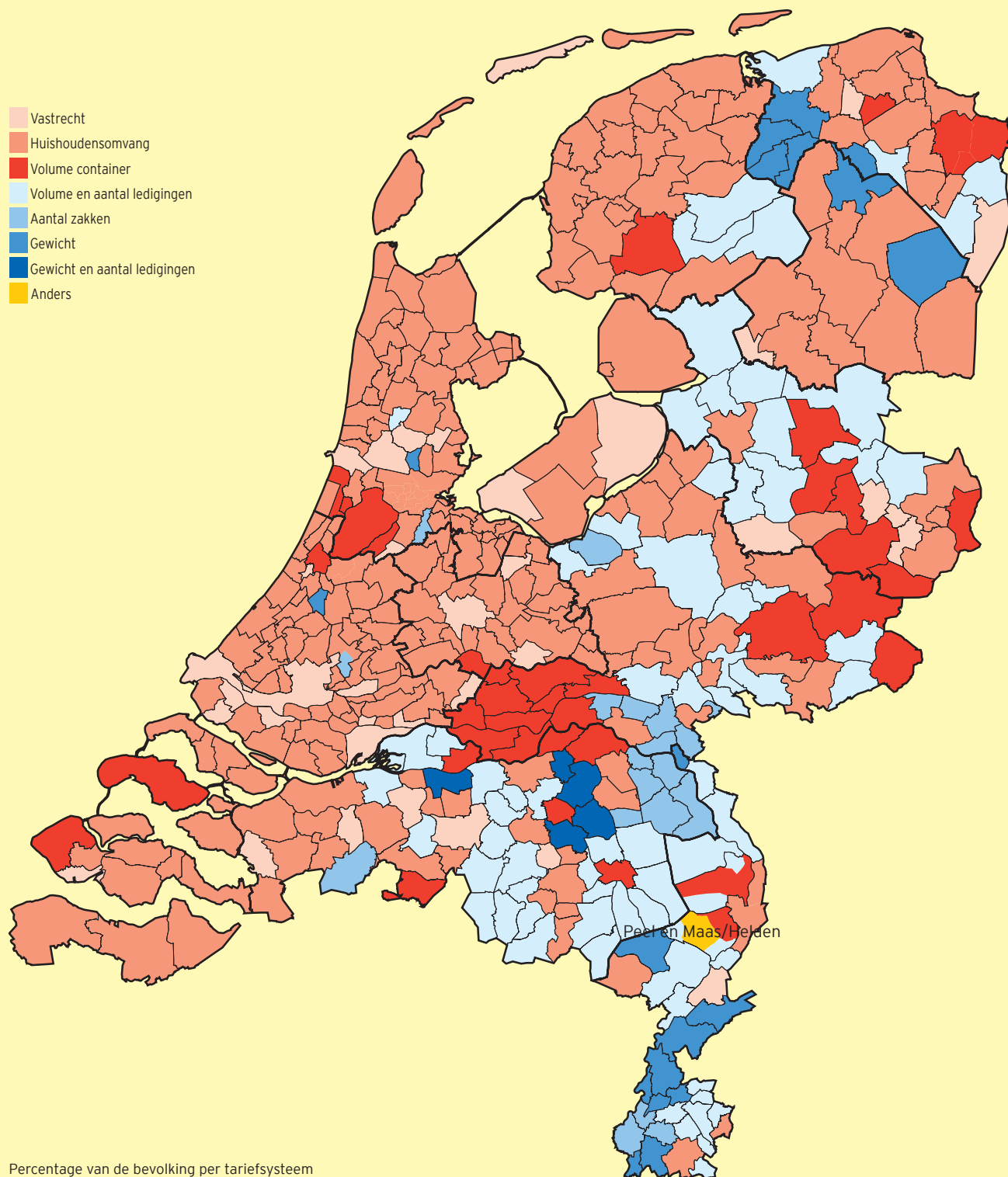
Elke gemeente mag zelf bepalen hoeveel geld via de ozb wordt binnengehaald. Zo kan een afweging worden gemaakt tussen belastingoffer en de baten van de met de extra opbrengst bekostigde voorzieningen.

Doordat de ozb een relatief kleine inkomstenbron voor gemeenten is, moeten zij de ozb wel aanzienlijk verhogen om een procentueel geringe uitgavenstijging te financieren. Dit wordt het hefboomeffect (ook wel vliegwieleffect of *gearing*) genoemd. Een maatstaf voor het hefboomeffect is het percentage waarmee de ozb-tarieven moeten worden verhoogd om de uitgaven met één procent te laten toenemen. Omdat begrotingscijfers voor 2010 op het moment van schrijven nog niet beschikbaar waren berekenen we het hefboomeffect op basis van gegevens voor 2009. Ook die zijn overigens niet voor alle gemeenten beschikbaar.³⁴

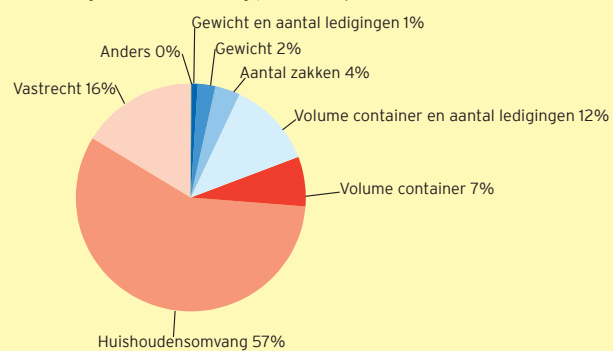
Door de afschaffing, in 2006, van de ozb op het gebruik van woningen, heeft het hefboomeffect flink aan kracht gewonnen. De gemiddelde hefboom bedroeg in 2005, het laatste jaar voor afschaffing, nog 12,4 procent. In 2009 is dit 16,0 procent. Gemiddeld moet de ozb dus met 16,0 procent omhoog om de uitgaven met één procent te laten toenemen. De mate waarin de bestedingen via de ozb worden gedekt verschilt echter aanzienlijk tussen gemeenten, en de hefboom dus ook.

Kaart 14 illustreert het hefboomeffect. De omvang van het hefboomeffect varieert van 4,6 procent in Bloemendaal tot 41,6 procent in Brielle.

15 Reinigingsheffing: tariefsystemen

Percentage van de bevolking per tariefsysteem

15 Reinigingsheffing: tarief-systemen

Op de kaart hiernaast is te zien dat de meeste gemeenten het tarief van de afvalstoffenheffing of het reinigingsrecht (samen *reinigingsheffingen* genoemd) laten hangen van de huishoudensomvang. Ook een vastrecht komt nog vrij veel voor. Soms is de tariefstructuur erg ingewikkeld. In Helden, nu onderdeel van Peel en Maas, hangt het te betalen bedrag af van de huishoudensomvang, het soort woning en de bakinhoud.

Aandeel diftar aanzienlijk

Bij een vastrecht, of een tarief gekoppeld aan de huishoudensomvang, kost het aan de straat zetten van meer afval de burger niets extra, maar dit levert de gemeente wel meer kosten op. Door het ontbreken van een prijs voor het aanbieden van meer afval is de hoeveelheid afval vermoedelijk groter dan in de optimale situatie. Om de burger een direct belang te geven bij het beperken van de afvalstroom is het tarief in een groot aantal gemeenten daarom gekoppeld aan de aangeboden hoeveelheid afval (gedifferentieerd tarief, ofwel *diftar*). Men betaalt dan per kilo, per zak of per lediging (vaak gecombineerd met een vastrecht). Het aandeel gemeenten dat huishoudens meer laat betalen naarmate zij meer afval aan de straat zetten is vanaf de tweede helft van de jaren negentig flink toegenomen. Dit jaar voeren 2 gemeenten diftar in. 19,1 procent van de Nederlanders woont nu in een diftargemeente, tegen 18,6 procent vorig jaar. In 2000 was dat nog 9,7 procent. In de meeste gevallen betaalt men een bedrag dat afhangt van het aantal keren dat de container wordt geleegd (12,2 procent van alle huishoudens; doorgaans in combinatie met de grootte van de container). Betaling per zak (3,5 procent) of per kilo (3,3 procent) komt ook voor.

Effecten diftar kleiner dan eerst gedacht

Uit COELO-onderzoek blijkt dat diftargemeenten per inwoner minder afval inzamelen.³⁵ De hoeveelheid gft-afval kan vrij eenvoudig worden verminderd door zelf een compostbak in de tuin zetten. Bij

restafval zijn de mogelijkheden wat beperkter. In diftargemeenten wordt meer afval gescheiden aangeboden (papier, glas enzovoort). Toch kan extra recycling slechts achttien procent verklaren van de restafvalreductie die het gevolg is van diftar. Afvaltoerisme, waarbij mensen afval aan de straat zetten in buurgemeenten, blijkt het resterende deel niet te kunnen verklaren. Het diftartarief bij buurgemeenten heeft namelijk geen effect op de hoeveelheid afval die in een bepaalde gemeente wordt aangeboden. Een andere mogelijkheid is illegale dumping, bijvoorbeeld op natuurterreinen. In dit geval zou het kunnen dat sommige gemeenten om deze reden met diftar zijn gestopt. Dat blijkt echter vrijwel niet voor te komen.

Uit het genoemde COELO-onderzoek blijkt het effect van diftar niet zo groot te zijn als eerder onderzoek suggereerde. Toch is het nog steeds aanzienlijk. De uitgangspunten op basis waarvan wij de per huishouden verschuldigde bedragen aan reinigingsheffing berekenen zijn met ingang van dit jaar aangepast aan de nieuwe inzichten³⁶ (zie ook de verantwoording achterin deze atlas).

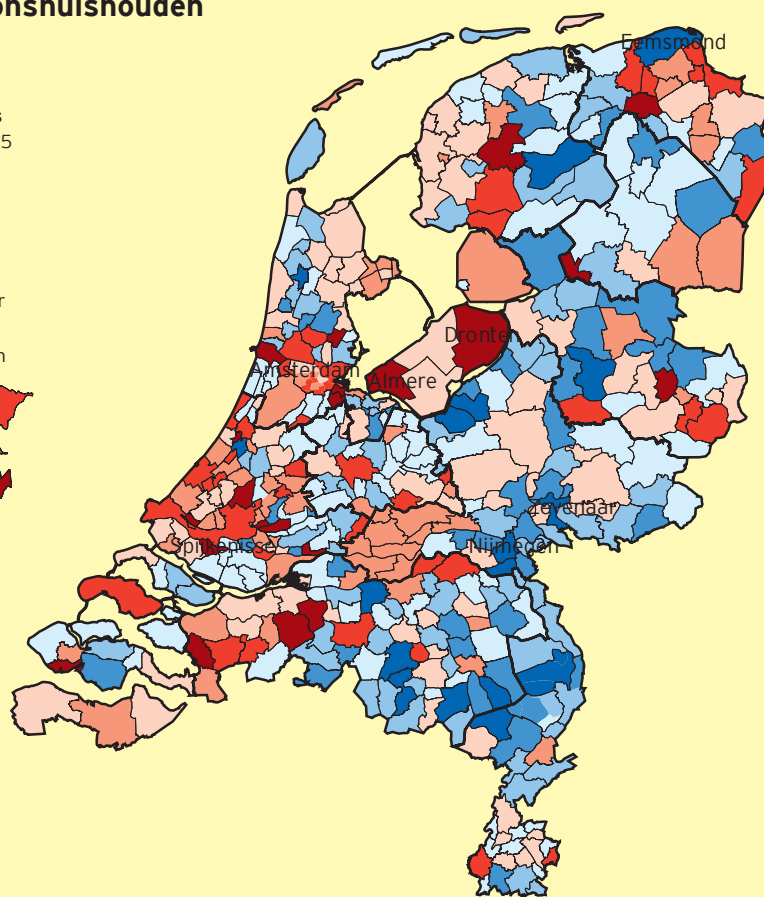
Hoewel diftar leidt tot minder afval, en dus tot kostenbesparingen, brengt het wel nieuwe kosten met zich mee. De afvalwagens moeten bijvoorbeeld worden uitgerust met meetapparatuur en er moet voor worden gezorgd dat huishoudens op de juiste manier worden gefactureerd. Ook voor burgers zijn er (immateriële) kosten. Zij gaan bijvoorbeeld vaker naar de glasbak. Per saldo blijken de kosten en de milieubaten ongeveer tegen elkaar op te wegen.³⁷

Naast milieuoverwegingen kunnen er echter andere redenen zijn om diftar in te voeren. Bijvoorbeeld dat huishoudens die weinig vuil produceren dan niet opdraaien voor de kosten veroorzaakt door huishoudens die veel afval kwijt willen.

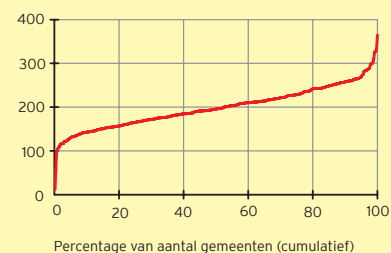
16 Tarief reinigingsheffing éénpersoonshuishouden

Bedrag in euro's

- Lager dan 125
- 125 tot 150
- 150 tot 175
- 175 tot 200
- 200 tot 225
- 225 tot 250
- 250 tot 275
- 275 of hoger

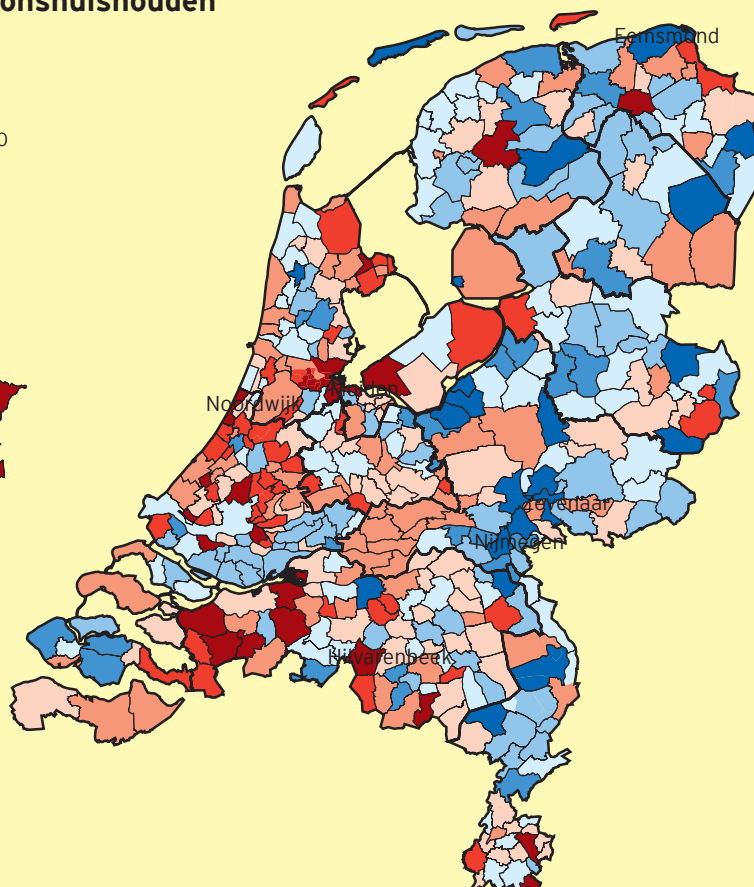
Eemsmond	12
Nijmegen	58
Zevenaar	96
Dronten	329
Almere	334
Spijkenisse	365
Gemiddelde	213
Mediaan	196

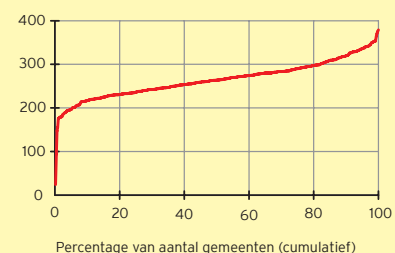
17 Tarief reinigingsheffing meerpersoonshuishouden

Bedrag in euro's

- Lager dan 200
- 200 tot 220
- 220 tot 240
- 240 tot 260
- 260 tot 280
- 280 tot 300
- 300 tot 330
- 330 of hoger

Eemsmond	24
Nijmegen	94
Zevenaar	147
Hilvarenbeek	370
Muiden	375
Noordwijk	379
Gemiddelde	271
Mediaan	264

16 en 17 Tarief reinigingsheffing één- en meerpersoonshuishouden

Heffing

Sinds 2007 kent elke gemeente een reinigingsheffing voor huishoudens. Vroeger bekostigden sommige gemeenten de reiniging volledig uit de ozb-opbrengst. Om bedragen per huishouden te kunnen berekenen zijn voor gemeenten met tariefdifferentiatie aannames gemaakt omtrent de aangeboden hoeveelheid afval. Hierbij houden we rekening met het feit dat diftargemeenten minder afval inzamelen (zie de verantwoording achterin deze atlas). Deze uitgangspunten zijn met ingang van deze atlas aangepast, omdat uit nieuw onderzoek blijkt dat het effect van diftar op de afvalhoeveelheid wat minder groot is dan eerst werd gedacht.

Tarief

Kaart 16 laat het tarief zien voor éénpersoonshuishoudens. Dat bedraagt gemiddeld 213 euro, net zoveel als vorig jaar. Eemsmond kent het laagste tarief (12 euro), dat overigens verre van kostendekkend is. Het hoogste tarief vinden we in Spijkenisse (365 euro).

Net als voor éénpersoonshuishoudens kent Eemsmond voor meerpersoonshuishoudens het laagste reinigingstarief (24 euro, kaart 17). Het hoogste tarief (379 euro) heeft de gemeente Noordwijk. Het (gewogen) gemiddelde bedraagt 271 euro, 0,61 euro (0,2 procent) meer dan vorig jaar. Meerpersoonshuishoudens betalen gemiddeld 57 euro meer dan éénpersoonshuishoudens.

Verschillende tarieven binnen gemeenten

In Amsterdam stellen de deelraden de tarieven vast. Dit verklaart de verschillende kleuren binnen de grenzen van deze gemeente (inzetkaart). Ook na een gemeentelijke herindeling komen soms verschillende tarieven binnen één gemeente voor. Sommige gemeenten hebben samenwerkingsverbanden gevormd voor het inzamelen van huishoudelijk afval.

Binnen deze gebieden worden de kosten omgeslagen waardoor de tarieven in de deelnemende gemeenten gelijk zijn.

Redenen tariefverschillen

De grote tariefverschillen zijn het gevolg van kostenverschillen en van verschillen in kwijscheldingsbeleid (kaart 35), tariefsystematiek (kaart 15) en kostendekkingsgraad (kaart 24).

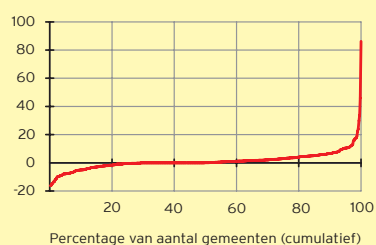
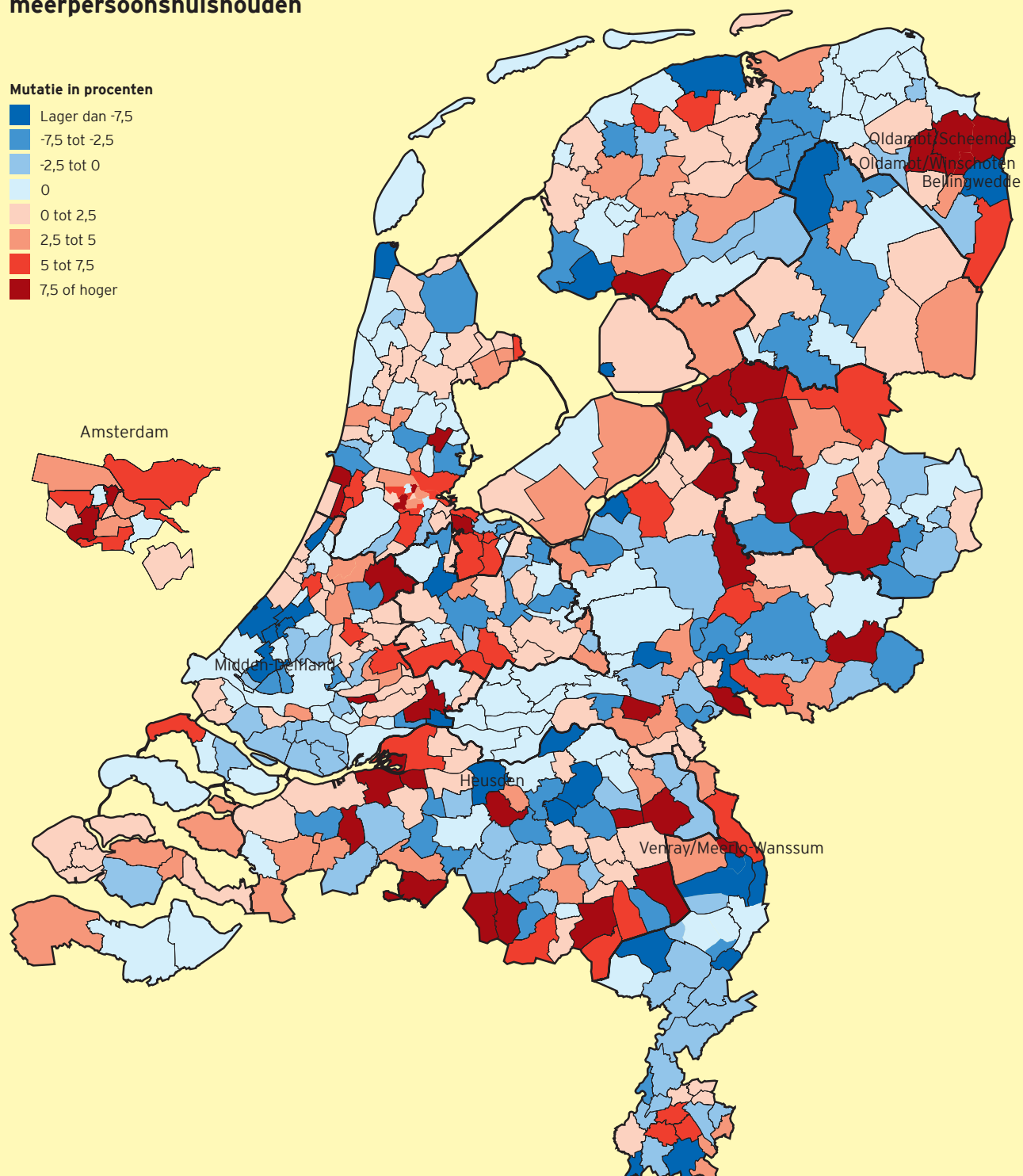
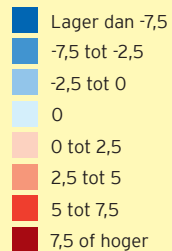
Kostenverschillen kunnen onder meer samenhangen met uiteenlopende verwerkingstarieven en met het niveau van de dienstverlening (bijvoorbeeld de frequentie waarmee het huisvuil wordt opgehaald).

In diftargemeenten betalen meerpersoonshuishoudens gemiddeld 10 procent minder dan in andere gemeenten. Dat komt omdat daar minder afval ingezameld hoeft te worden. In gemeenten met een vastrechtstelsel zal een éénpersoonshuishouden in de regel meer betalen dan in gemeenten waar het te betalen bedrag afhangt van de huishoudenssamenstelling of het afvalaanbod. Ook kunnen grote tariefverschillen ontstaan door verschillen in kostendekkingspercentage (zie kaart 24). Zo betaalt Eemsmond de reinigingskosten grotendeels uit de algemene middelen (lees: ozb).

18 Mutatie tarief reinigingsheffing meerpersoonshuishouden

Mutatie in procenten

Bellingwedde	-16%
Midden-Delfland	-16%
Heusden	-15%
Venray/Meerlo-Wanssum	34%
Oldambt/Scheemda	46%
Oldambt/Winschoten	86%

18 Mutatie tarief reinigingsheffing meerpersoons-huishouden

Tariefontwikkeling

Het gemiddelde meerpersoonstarief van de reinigingsheffing stijgt 0,2 procent (zie tekst bij kaart 17). Het gemiddelde maskeert echter grote uitschieters naar beide kanten. In Bellingwedde betaalt een meerpersoonshuishouden dit jaar 16 procent minder dan vorig jaar. Deze gemeente voert een gedifferentieerd tarief in. Huishoudens betalen in deze gemeente aanzienlijk minder dan het landelijke gemiddelde. In Midden-Delfland daalt het tarief met 16 procent doordat de gemeente minder kosten maakt. Het tarief ligt hier nu nog iets boven het gemiddelde.

In totaal verlagen niet minder dan 135 (deel-) gemeenten hun tarief dit jaar; in 92 gevallen is het tarief niet veranderd.

De grootste tariefverhogingen vinden plaats in Oldambt/Winschoten (86 procent) en in Oldambt/Scheemda (46 procent). Winschoten en Scheemda (nu samen met Reiderland samengevoegd tot Oldambt) gaven vorig jaar een korting op het tarief, om de reserve afvalstoffenheffing af te bouwen. Fusiepartner Reiderland kende een dergelijke reserve niet.

Tariefontwikkeling afgelopen jaren

Tot 2005 steeg het meerpersoonstarief van de reinigingsheffing steeds met zo'n 5 procent per jaar, ruim boven de inflatie. Deels kwam dit door een groeiende kostendekking van de heffing, deels door een stijging van de kosten. Met name de inzameling van afval werd duurder.³⁸ Vanwege de strengere arbo-regelgeving is de inzameling vergaand gemechaniseerd. Gemeenten hebben geïnvesteerd in ondergrondse containers en geavanceerde inzamelwagens.

Vanaf 2005 stijgt het gemiddelde tarief voor de reinigingsheffing opeens aanzienlijk minder (2005

en 2006 1,6 procent, 2007 2,3 procent, in 2009 0,5 procent en dit jaar 0,2 procent). Dit is extra opmerkelijk omdat de gemiddelde kostendekking tot 2010 elk jaar wat is opgelopen. Veel gemeenten geven aan hun tarief te verlagen omdat een voordeliger contract is gesloten voor de inzameling of de verwerking van huishoudelijk afval.

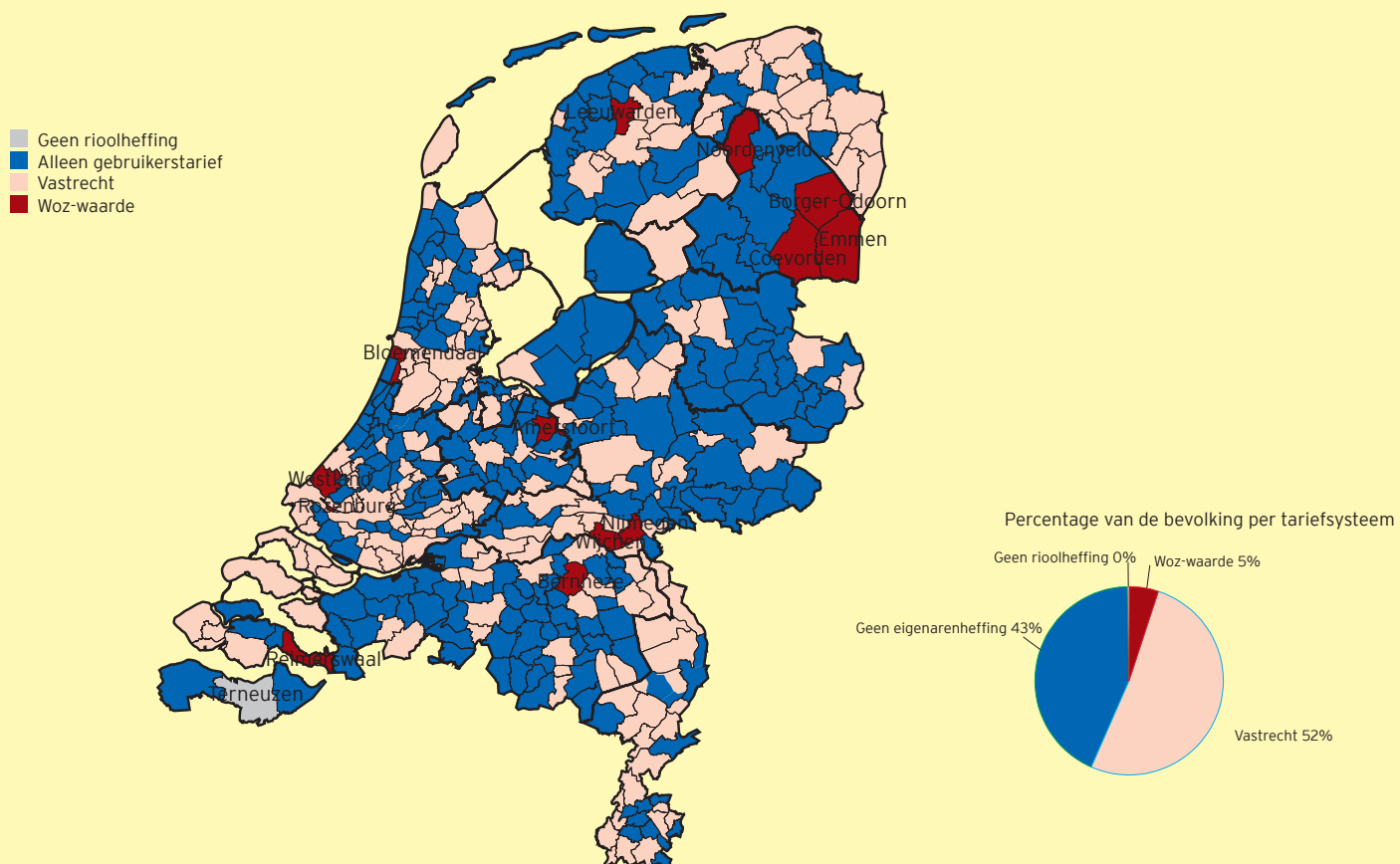
Producenten worden verantwoordelijk voor inzameling verpakkingen

Met ingang van 2006 zijn producenten en importeurs financieel en organisatorisch verantwoordelijk voor de gescheiden inzameling, nascheiding en herverwerking van verpakkingen, papier en glas.³⁹ In 2007 is hierover een akkoord gesloten tussen gemeenten en het verpakkende bedrijfsleven. Gemeenten blijven het afval inzamelen en zorgen er voor dat kunststofverpakkingen gescheiden worden van de rest van het afval. Zij krijgen voor de gescheiden inzameling van verpakkingen (naast kunststof onder meer glas en karton) een vergoeding uit het afvalfonds. Dit afvalfonds wordt gevoed uit een verpakkingenbelasting die uiteindelijk door consumenten wordt betaald.

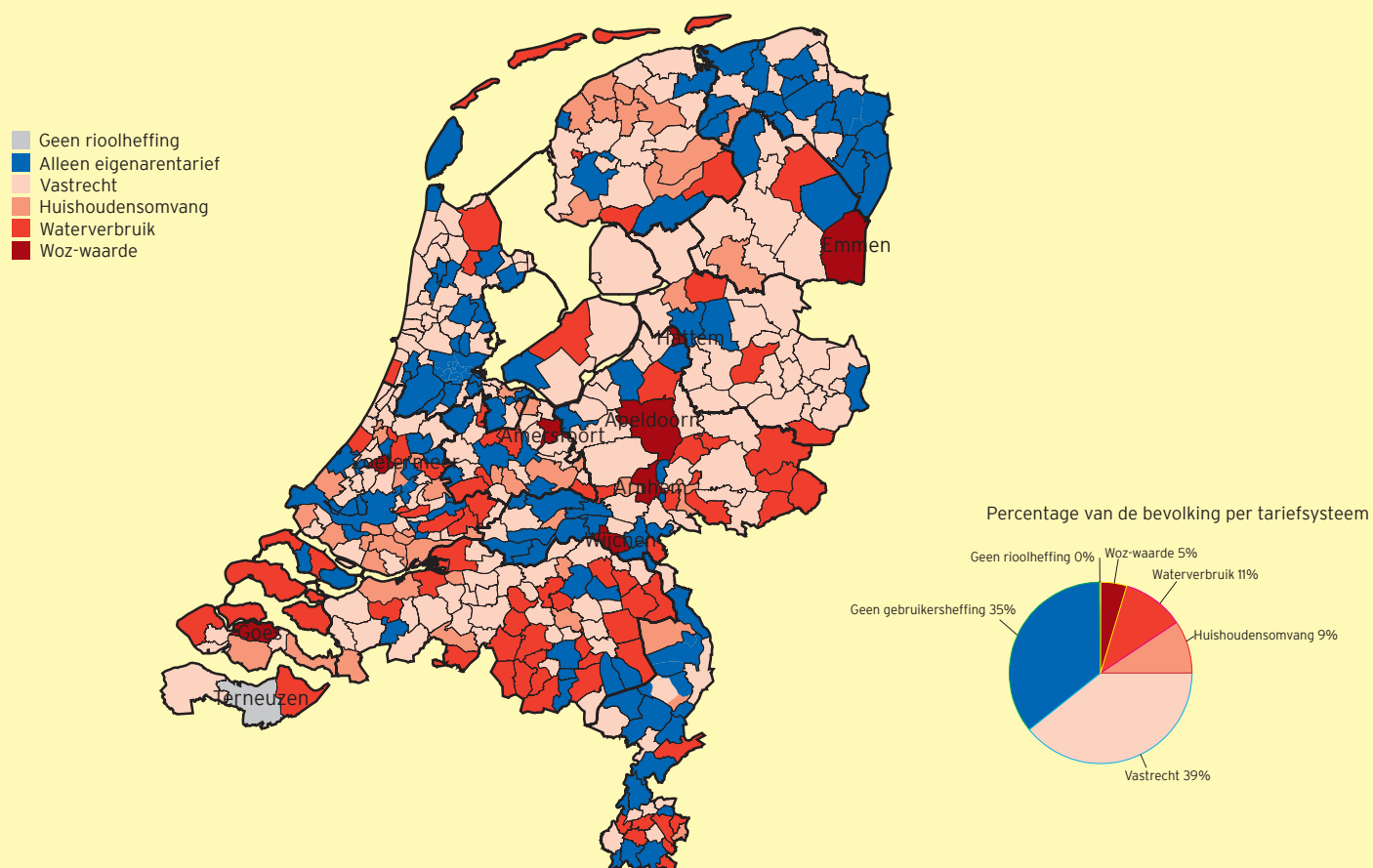
Er is lang onenigheid geweest tussen het bedrijfsleven en de gemeenten over de hoogte van de vergoeding voor de inzameling van kunststof verpakkingen. Ook het scheidingsmoment (bij de bron, dus thuis, of achteraf bij de afvalverwerker) was een punt van discussie. In 2009 is bepaald dat gemeenten bij bronscheiding 475 euro per ton ingezameld kunststof verpakkingsafval ontvangen. Daarnaast ontvangen gemeenten een vergoeding voor onder meer het transport van het verpakkingsmateriaal, het opzetten van een inzamelingssysteem en voor communicatie. De vergoeding voor gemeenten die het verpakkingsmateriaal achteraf scheiden bedraagt 350 euro per ton.⁴⁰

De invoering van een vergoeding hoeft echter niet te betekenen dat de reinigingsheffing daalt. Dit is mede afhankelijk van de kosten die gemeenten maken, de lopende contracten met afvalinzamelaars en het scheidingsgedrag van huishoudens.

19 Rioolheffing: tariefsystemen eigenaren

20 Rioolheffing: tariefsystemen gebruikers

19 en 20 Rioolheffing: tariefsystemen

Meestal vastrecht

De rioolheffing kan van de eigenaar (aansluitrecht), van de gebruiker (afvoerrecht) of van allebei worden geheven.⁴¹ Het eigenarentarief is doorgaans een vast bedrag (kaart 19). In sommige gemeenten is het eigenarentarief gekoppeld aan de woz-waarde. Ook bij de gebruikersheffing gaat het vaak om een vast bedrag (kaart 20). Verder kan het tarief zijn gekoppeld aan het waterverbruik, de huishoudensomvang of de woz-waarde van de woning. Een aan het waterverbruik gekoppeld tarief dat tot 250 m³ of meer een vast bedrag is, is in de kaart ingekleurd als een vastrecht. Omdat weinig huishoudens over deze drempel komen is een dergelijke tariefdifferentiatie in de praktijk immers voornamelijk voor bedrijven effectief (zie ook de verantwoording).

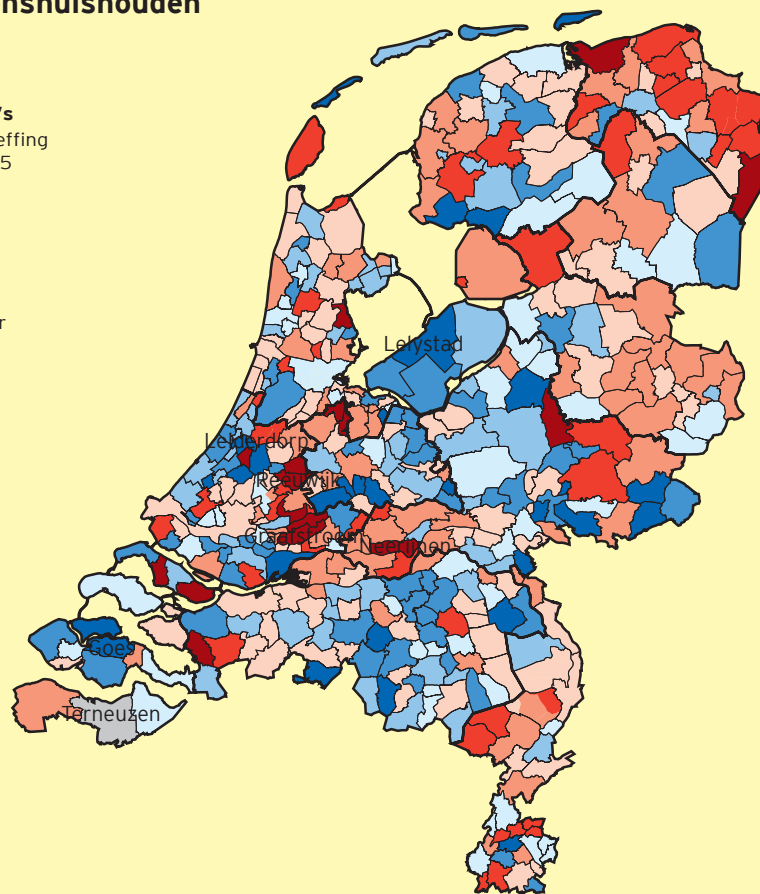
Diftar minder effectief dan bij afval

Dit jaar woont 11 procent van de bevolking in gemeenten waar het te betalen bedrag afhangt van het waterverbruik. Bij de rioolheffing is het eenvoudiger om het principe “de vervuiler betaalt” in te voeren dan bij de reinigingsheffing. Dat komt omdat de praktische problemen van het heffen naar rato van het watergebruik veel kleiner zijn: ontwijking (afvaltoerisme) is niet mogelijk, en in vrijwel alle woningen zijn inmiddels watermeters geïnstalleerd. Uit onderzoek blijkt echter dat watergebruik minder gevoelig is voor prijsprikkels dan afvalaanbod.⁴² Het difttarief ligt bij de rioolheffing ook niet onder het gemiddelde, zoals bij de reinigingsheffing wel het geval is.

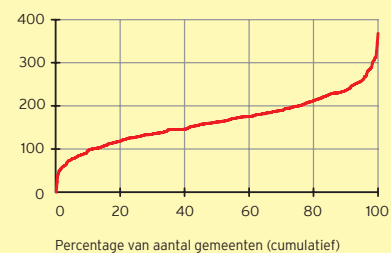
21 Tarief rioolheffing éénpersoonshuishouden

Bedrag in euro's

- Geen rioolheffing
- Lager dan 85
- 85 tot 120
- 120 tot 140
- 140 tot 160
- 160 tot 190
- 190 tot 230
- 230 tot 270
- 270 of hoger

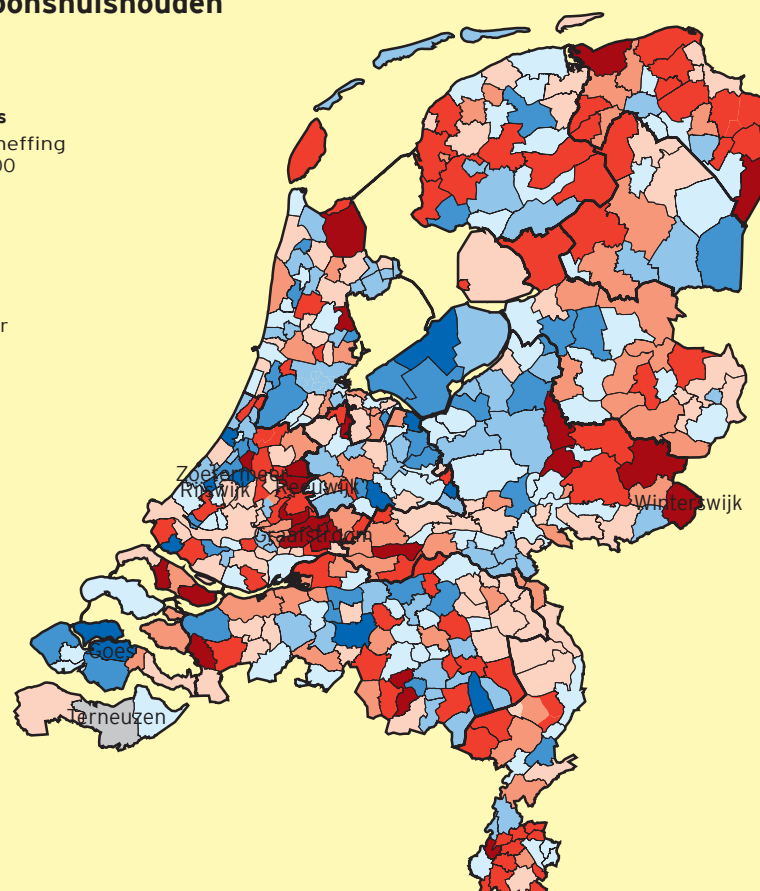
Lelystad	24
Leiderdorp	39
Goes	43
Neerijnen	325
Graafstroom	345
Reeuwijk	368
Gemiddelde	153
Mediaan	163

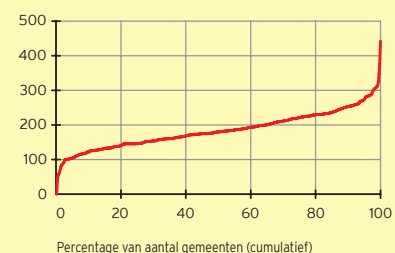
22 Tarief rioolheffing meerpersoonshuishouden

Bedrag in euro's

- Geen rioolheffing
- Lager dan 100
- 100 tot 125
- 125 tot 150
- 150 tot 175
- 175 tot 200
- 200 tot 225
- 225 tot 275
- 275 of hoger

Goes	43
Rijswijk	54
Zoetermeer	59
Winterswijk	348
Graafstroom	375
Reeuwijk	442
Gemiddelde	165
Mediaan	180

21 en 22 Tarief rioolheffing

één- en meerpersoons- huishouden

Tarieven

Voor gemeenten waar de rioolheffing geen vast bedrag is zijn we uitgegaan van enkele veronderstellingen om tot een één- en meerpersoonstarief te komen (zie verantwoording). Eigenarenheffingen en gebruikersheffingen zijn samengenomen.

Gemiddeld bedraagt de rioolheffing voor éénpersoonshuishoudens 153 euro, 5,33 euro (3,6 procent) meer dan in 2009. Wanneer Terneuzen, waar huishoudens geen rioolheffing betalen, buiten beschouwing wordt gelaten, kent Lelystad het laagste éénpersoonstarief: 24 euro. Het hoogste tarief heeft Reeuwijk: 368 euro.

Voor een meerpersoonshuishouden varieert de rioolheffing (weer afgezien van Terneuzen) van 43 euro in Goes tot 442 euro in Reeuwijk. Het gemiddelde ligt op 165 euro. Dit is 5,17 euro (3,2 procent) hoger dan het gemiddelde bedrag in 2009 en slechts 13 euro boven het gemiddelde tarief voor éénpersoonshuishoudens.

Achtergronden tariefverschillen

Naast verschillen in kostendekkingsgraad – sommige gemeenten bekostigen de riolering geheel of gedeeltelijk uit de algemene middelen (kaart 25) – is de grote variatie in tarieven te verklaren uit verschillen in de *hoogte* van de kosten en verschillen in de *verdeling* van de lasten over groepen burgers. Kostenverschillen kunnen samenhangen met verschillen in bodemgesteldheid (riolering in een slappe bodem gaat minder lang mee) en met de dichtheid van de bebouwing (aantal meter riool per aansluiting). Dergelijke verschillen worden overigens deels gecompenseerd via de algemene uitkering uit het gemeentefonds.

Boekhoudverschillen

Gemeentelijke boekhoudvoorschriften bieden gemeenten veel vrijheid om te kiezen welke kosten (overheadkosten, veegkosten, wegbeheer, enz.) ze wel of niet aan de riolering toerekenen en in welke mate. De vervanging van de riolering wordt vaak gecombineerd met andere infrastructurele werken, zoals wegaanleg en reconstructie van de openbare ruimte. Een deel van deze kosten kan aan de riolering worden toegerekend. De mate waarin dit gebeurt verschilt sterk tussen gemeenten en soms ook in de tijd.

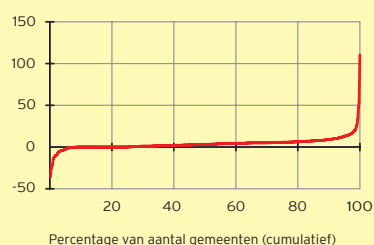
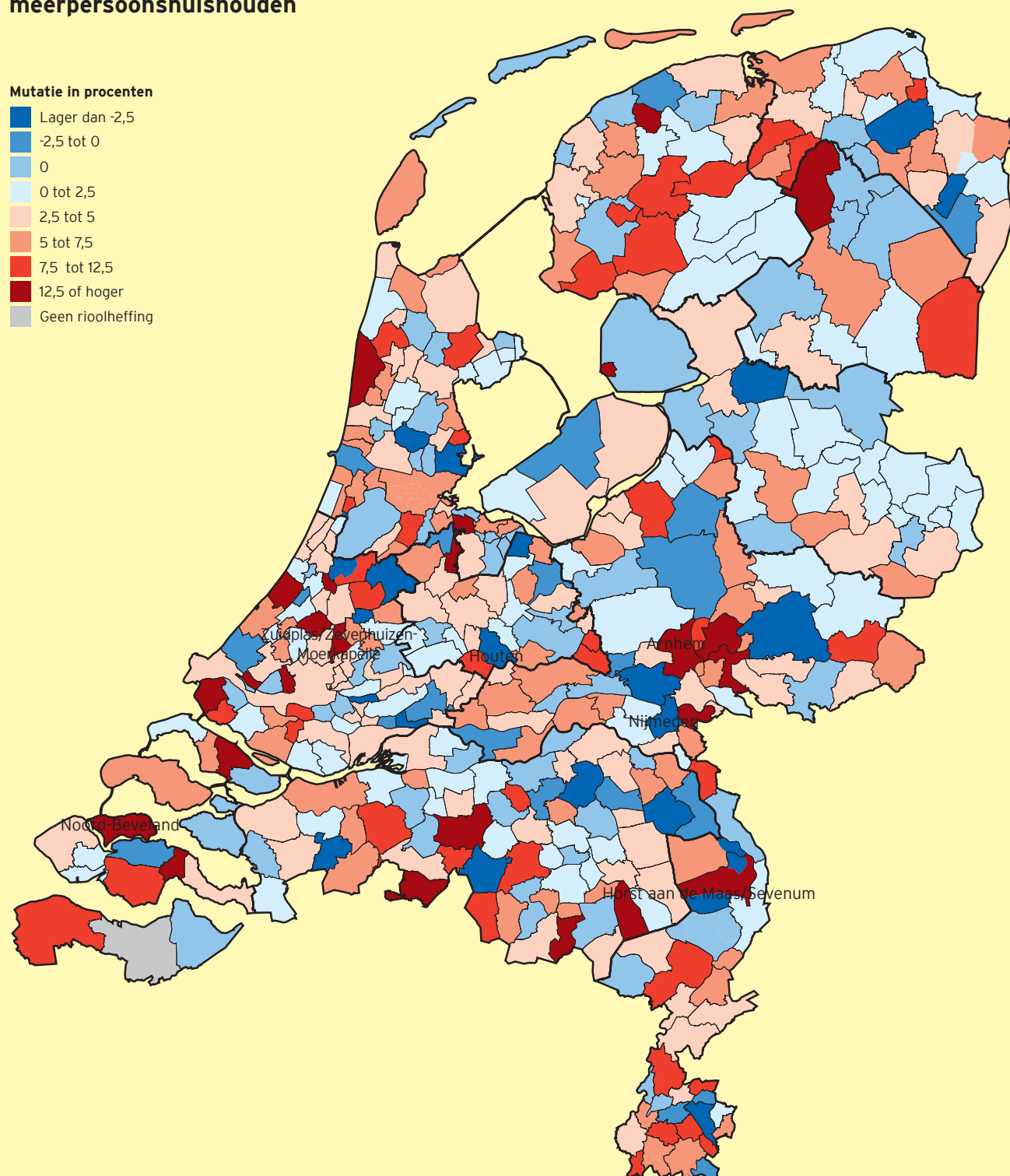
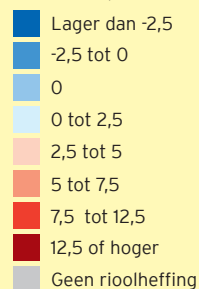
Ook de mogelijkheid van gemeenten om investeringen in het riool al dan niet (deels) te activeren, maakt het moeilijk om de werkelijke kosten van de riolering in kaart te brengen. De eerste aanleg van riolering in nieuw te ontwikkelen gebied wordt doorgaans eenmalig geheel ten laste gebracht van de grondexploitatie. Op de begrotingsfunctie riolering worden pas kosten geboekt zodra vervangingsinvesteringen worden gepleegd. Tot die tijd blijven de kosten van het rioolnet onzichtbaar.

Lastenverdeling

De kosten kunnen verschillend over de burgers worden verdeeld. In gemeenten met een variabel tarief zijn éénpersoonshuishoudens relatief goedkoop uit; zij gebruiken relatief weinig water. Een andere verklaring voor de gevonden tariefverschillen kan liggen bij het kwijtscheldingsbeleid. Bij een ruim kwijtscheldingsbeleid kunnen hogere tarieven nodig zijn om een gegeven opbrengst te genereren (zie kaart 36).

23 Mutatie tarief rioolheffing meerpersoonshuishouden

Mutatie in procenten

Horst aan de Maas/ Sevenum	-36%
Nijmegen	-25%
Houten	-22%
Noord-Beveland	47%
Arnhem	53%
Zuidplas/Zevenhuizen- Moerkapelle	110%

23 Mutatie tarief

Tariefmutaties

Meerpersoonshuishoudens uit Horst aan de Maas/Sevenum zien hun rioolheffing (eigenaar en gebruiker samen) het meest dalen (36 procent). Sevenum had vorig jaar een aanzienlijk hoger tarief dan fusiepartners Horst aan de Maas en Meerlo-Wanssum. In Nijmegen daalt het tarief met 25 procent. Het gaat hier om een politieke keuze om de lasten te verlichten. Door deze tariefverlaging is de rioolheffing in Nijmegen nu lager dan het landelijke gemiddelde.

De rioolheffing stijgt in sommige gemeenten flink - het sterkst in herindelingsgemeente Zuidplas/Zevenhuizen-Moerkapelle (110 procent). De op één na grootste tariefverhoging (53 procent) vindt plaats in Arnhem. Dat laatste lijkt meer dan het is, omdat Arnhem vorig jaar een relatief laag tarief had. Ook nu zit Arnhem nog onder het gemiddelde tarief. De gemiddelde rioolheffing stijgt met 3,2 procent (zie tekst bij kaart 22). 68 gemeenten veranderen hun tarief dit jaar niet, 40 gemeenten verlagen de rioolheffing.

Achtergronden tariefstijgingen

De gemiddelde rioolheffing stijgt al ten minste vanaf 1998 (voor eerdere jaren zijn geen vergelijkbare gegevens beschikbaar) met vijf tot acht procent op jaarbasis. De stijging met 3,2 procent dit jaar is dus ongebruikelijk laag.

Het gemiddelde tarief van de rioolheffing is de afgelopen tien jaar verdubbeld. Veel tariefstijgingen van de laatste jaren hangen samen met het aansluiten van percelen in het buitengebied en het saneren van overstorten. Hiertoe zijn gemeenten verplicht op grond van aangescherpte milieuregelgeving. Ook is het nodige aan achterstallig onderhoud weggewerkt. Daarnaast neemt al jaren de kostendekkendheid van de rioolheffing toe. Een steeds kleiner gedeelte van de rioleringsuitgaven wordt uit algemene middelen gefinancierd. De inperking van de mogelijkheid om ozb te heffen (in 2006 en 2007) versterkte deze trend.

Kosten blijven toenemen

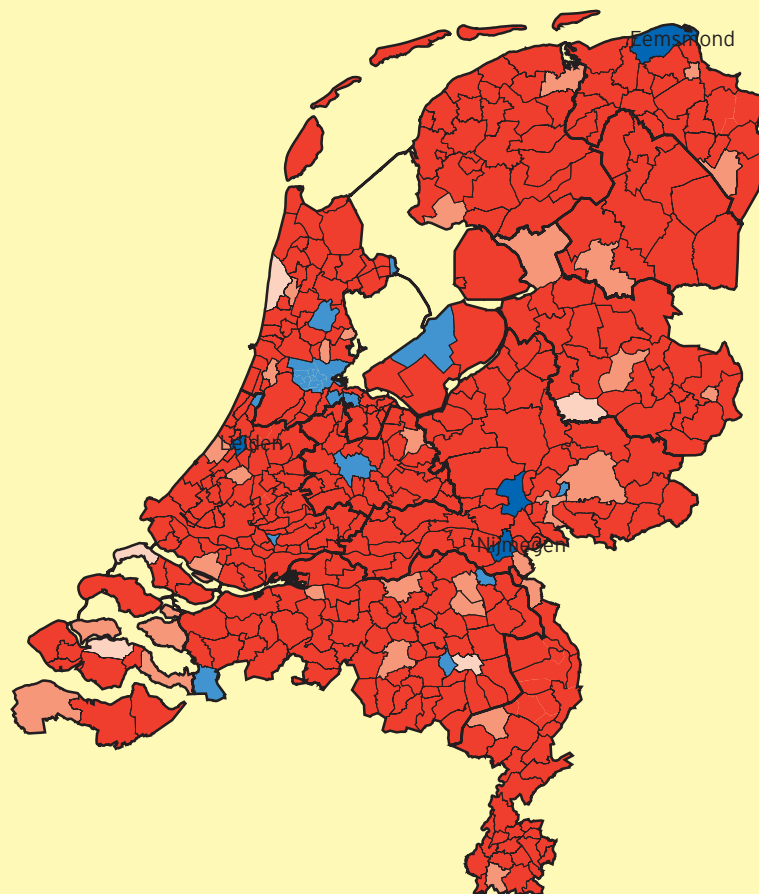
Naar verwachting zal de jaarlijkse stijging van de tarieven voorlopig ruim boven de inflatie blijven uitkomen.⁴³ Grote delen van het rioleringsstelsel zullen binnenkort moeten worden vervangen. Vervanging leidt tot lastenstijging omdat pas vanaf dat moment op de riolering wordt afgeschreven (zie de tekst bij de vorige kaart). Door de invoering van de nieuwe rioolheffing kunnen nu bovendien ook kosten voor het opvangen van regenwater uit de rioolheffing worden gedekt. Mede doordat de gevolgen van nieuwe regelgeving nog niet geheel duidelijk zijn is de toekomstige lastenstijging niet nauwkeurig in te schatten.

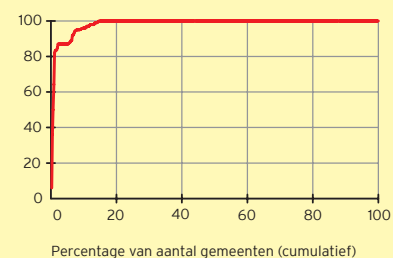
24 Kostendekkendheid reinigingsheffing

Percentage

- Lager dan 80
- 80 tot 90
- 90 tot 95
- 95 tot 100
- 100

Eemshond	6%
Nijmegen	36%
Leiden	50%
Gemiddelde	97%
Mediaan	100%

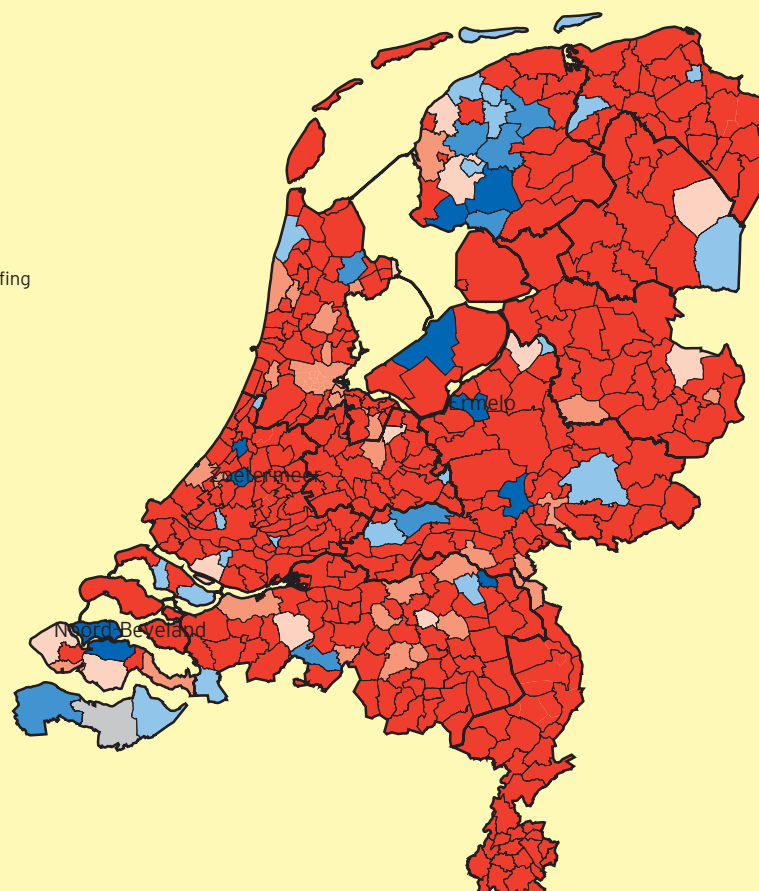

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

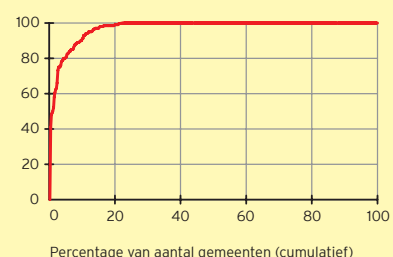
25 Kostendekkendheid rioolheffing

Percentage

- Lager dan 70
- 70 tot 80
- 80 tot 90
- 90 tot 95
- 95 tot 100
- 100
- Geen rioolheffing

Noord-Beveland	41%
Zoetermeer	48%
Ermelo	49%
Gemiddelde	97%
Mediaan	100%

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

24 en 25 Kostendekkendheid reinigingsheffing en riool- heffing

Bestemmingsheffingen

Er zijn twee soorten gemeentelijke heffingen: belastingen en bestemmingsheffingen, ook wel retributies of rechten genoemd. De opbrengst uit *belastingen* komt terecht in de algemene middelen van de gemeenten en is vrij besteedbaar. Het vaststellen van de tarieven is uiteindelijk een politiek proces, er gelden in principe geen maxima.⁴⁴ De opbrengst uit een *bestemmingsheffing* wordt gebruikt om de kosten te dekken van de voorziening waarvoor de heffing bestaat (bij de afvalstoffenheffing bijvoorbeeld is dat de afvalinzameling en -verwijdering). De Gemeentewet bepaalt dat de geraamde baten van bestemmingsheffingen niet hoger mogen zijn dan de geraamde lasten terzake.⁴⁵ Er mag dus geen winst op worden gemaakt. Deze eis geldt voor de *geraamde* baten en lasten. De feitelijke kostendekking kan – achteraf gezien – incidenteel wel hoger zijn dan honderd procent.

Hoewel er dus wel beperkingen zijn bij de vaststelling van bestemmingsheffingen, hebben gemeenten ook veel vrijheden. De geraamde opbrengsten uit een bestemmingsheffing mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten, maar wel lager. Een gemeente kan dus kiezen voor een onvolledige kostendekking.

Welke kosten worden meegenomen?

Ook is er bijvoorbeeld nergens voorgeschreven welke kosten al dan niet mogen worden gedekt uit een bestemmingsheffing. Er is wel enige jurisprudentie, vooral rond de rioolheffing, maar op basis daarvan kan zeker geen uitputtende lijst worden geconstrueerd van wat wel en niet mag. Dit is dan ook deels een bestuurlijke keuze, net als de mate van kostendekkendheid van de bestemmingsheffingen.

Vergelijkbaarheid beperkt

Gemeenten kunnen er voor kiezen om bepaalde kosten te dekken via één of zelfs verschillende bestemmingsheffingen, of om dit juist niet te doen. De kosten van het vegen van de straat kunnen bijvoorbeeld deels worden toegerekend aan de rioolheffing en deels aan de reinigingsheffing. Een gemeente kan er ook voor kiezen om deze kosten geheel te dekken uit de algemene middelen. Op dezelfde wijze kan een gemeente er voor kiezen om de inkomsten die zij derft door kwijtschelding van de reinigings- en rioolheffing mee te nemen in de kostprijsbepaling of juist er voor kiezen deze kosten te dekken uit algemene middelen. Dit maakt het moeilijk kostendekkingscijfers tussen gemeenten te vergelijken. Bij de ene gemeente worden andere kosten toegerekend dan bij de andere. Begin 2010 heeft de VNG kostenonderbouwingsmodellen gepubliceerd waarmee gemeenten inzichtelijk kunnen maken waarvoor en hoe zij kosten verhalen.⁴⁶

Reinigingsheffing

De reinigingsheffing dekt gemiddeld 97,1 procent van de kosten, precies evenveel als vorig jaar. De kostendekking is met 6 procent het laagst in Eemsmond. Bij het leeuwendeel van de gemeenten (87 procent) ligt de kostendekking op 100 procent.

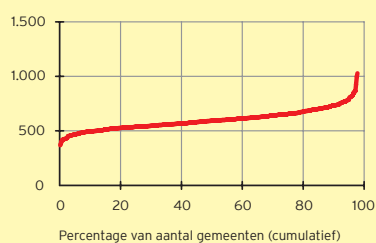
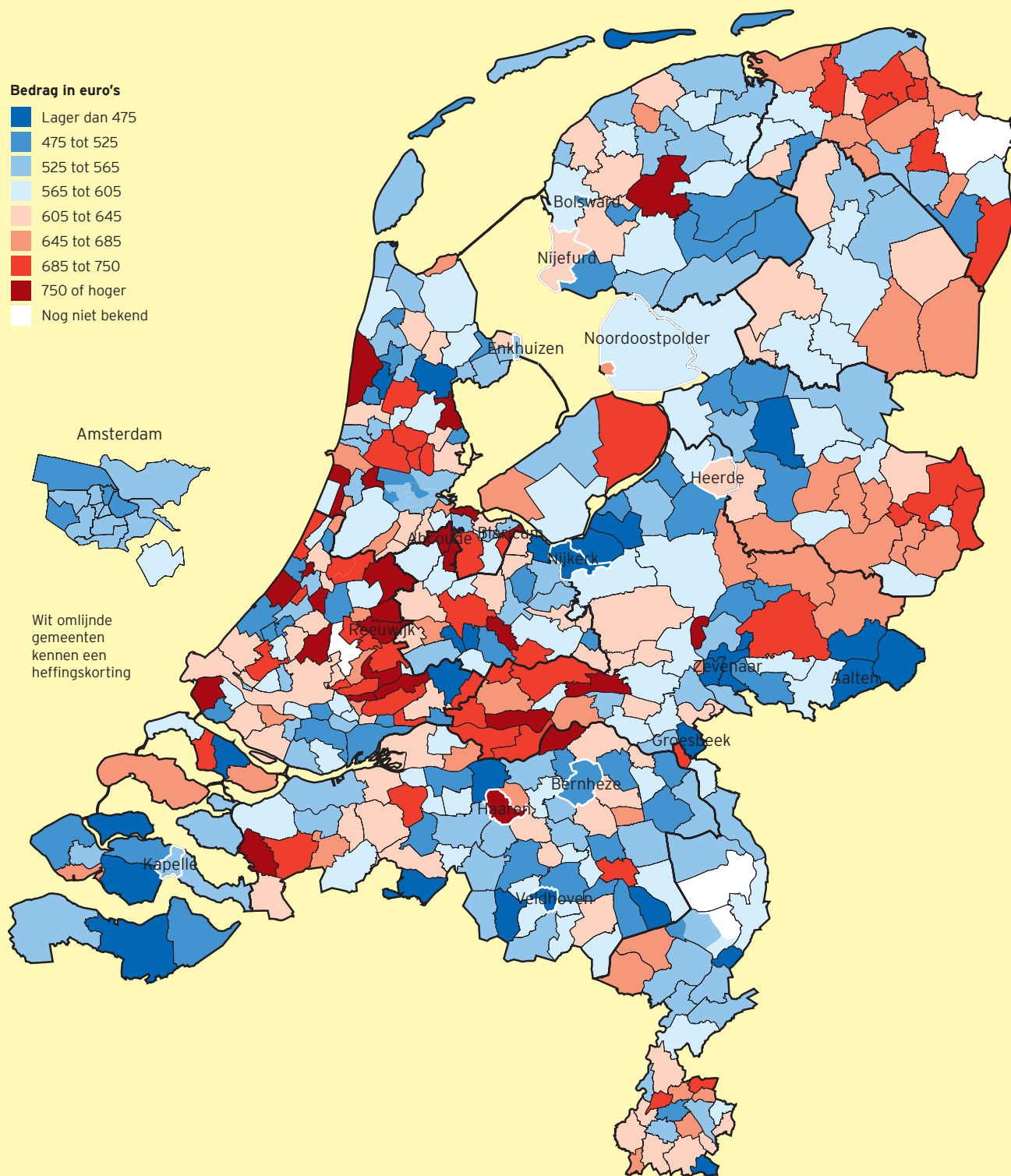
Rioolheffing

De gemiddelde kostendekking van de rioolheffing ligt op hetzelfde niveau als die van de reinigingsheffing: 97,1 procent (vorig jaar 96,7 procent). In 79 procent van de gemeenten bedraagt de kostendekking van de rioolheffing 100 procent.

26 Woonlasten éénpersoonshuishouden

Bedrag in euro's

- Lager dan 475
- 475 tot 525
- 525 tot 565
- 565 tot 605
- 605 tot 645
- 645 tot 685
- 685 tot 750
- 750 of hoger
- Nog niet bekend

Groesbeek	368
Zevenaar	384
Aalten	405
Abcoude	925
Reeuwijk	999
Blaricum	1.028
Gemiddelde	589
Mediaan	591

26 Woonlasten éénpersoons-huishouden

Maatstaf

Ozb, rioolheffing en reinigingsheffing vormen samen, na aftrek van een eventuele heffingskorting (in de 10 wit omlijnde gemeenten op deze kaart), de gemeentelijke woonlasten. Op de kaart hiernaast zijn eigenaren- en gebruikersheffingen samengevoegd. Huurders betalen minder aan de gemeente dan de kaart aangeeft (zie hiervoor kaart 30), maar de eigenarenheffingen kunnen (deels) in de huurprijs zijn opgenomen.

Er is discussie mogelijk over de beste manier waarop een woonlastenindicator kan worden samengesteld (zie deel I van deze atlas: "Hoe kunnen de lasten tussen gemeenten worden vergeleken?").⁴⁷ De kaart hiernaast laat het bedrag zien dat een éénpersoonshuishouden in een woning met een gemiddelde waarde moet betalen. Met kwijschelding is hier nog geen rekening gehouden (zie hiervoor kaart 35 tot en met 37). Deze maatstaf geeft de beste indruk van de woonlasten voor *huishoudens*. Vanuit de *gemeenten* gezien heeft deze woonlastenindicator het belangrijke nadeel dat geen rekening wordt gehouden met het feit dat gemeenten met relatief dure woningen minder geld uit het gemeentefonds krijgen, zodat zij meer belasting binnen moeten halen om een gelijkwaardig voorzieningenniveau aan te kunnen bieden.

Gemeenten met hoge woonlasten beschikken dus niet altijd over veel middelen om voorzieningen te bekostigen. Kaart 29 geeft een beeld van de bedragen die de gemeenten van de woonlasten overhouden (netto woonlasten).

Cijfers

De bijlage achterin deze atlas geeft de woonlasten in alle gemeenten cijfermatig weer. De hoogste éénpersoonslasten voor een gemiddelde woning vinden we in Blaricum, met 1.028 euro. Reeuwijk bezet met 999 euro de tweede plaats. De meeste dure gemeenten hebben gemeen dat het gemiddelde huishoudensinkomen en de gemiddelde

woningwaarde ver boven het landelijke gemiddelde liggen. Zoals gezegd hangt dit mede samen met de verdeelsystematiek van de algemene uitkering, die gemeenten met hoge woz-waarden dwingt tot hoge lasten (zie deel I).

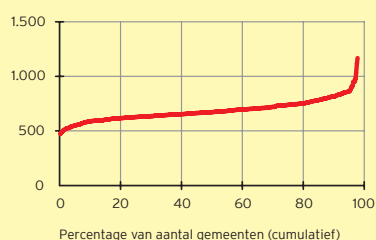
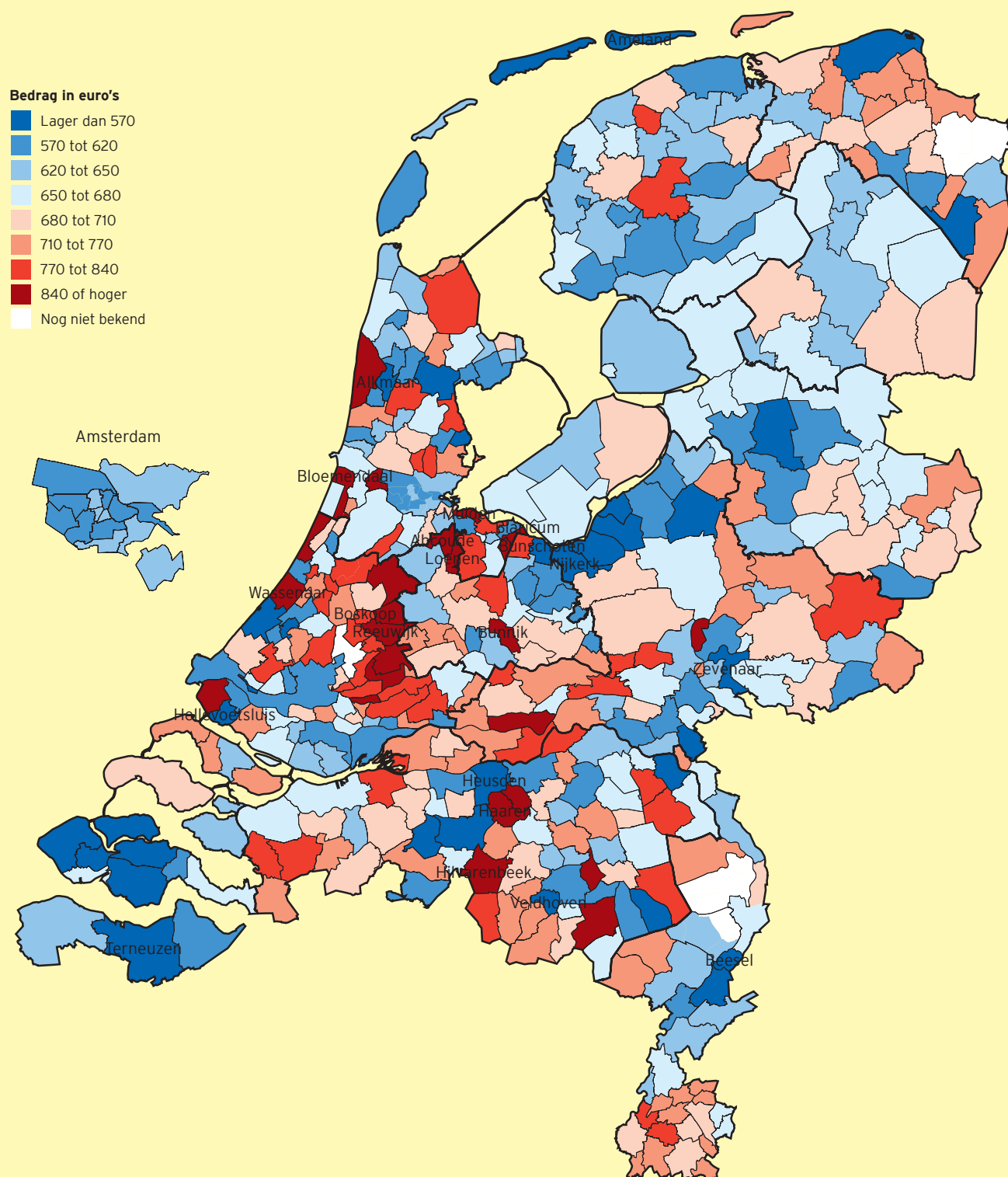
Het goedkoopst is dit jaar Groesbeek (368 euro). Daarna komt Zevenaar (384 euro). Gemeentelijke woonlasten voor éénpersoonshuishoudens kunnen in de ene gemeente dus 2,8 keer zo hoog zijn als in de andere. Het gewogen gemiddelde ligt op 589 euro. Dat is 8 euro (1,4 procent) hoger dan vorig jaar.

Sommige gemeenten verlenen nog een heffingskorting, een overblijfsel uit de tijd van de zalmsnip. Als de heffingskorting is gekoppeld aan een bepaalde belasting is het desbetreffende bedrag door ons simpelweg afgetrokken van het desbetreffende tarief. Alleen in de overige gevallen spreken wij in deze atlas nog van een heffingskorting. Deze heffingskorting, die in 10 gemeenten bestaat, varieert van 10 euro in Haaren tot 100 euro in Nijkerk.

27 Woonlasten meerpersoonshuishouden

Bedrag in euro's

- Lager dan 570
- 570 tot 620
- 620 tot 650
- 650 tot 680
- 680 tot 710
- 710 tot 770
- 770 tot 840
- 840 of hoger
- Nog niet bekend

Zevenaar	474
Terneuzen	477
Bunschoten	490
Wassenaar	1.032
Reeuwijk	1.118
Blaricum	1.168
Gemiddelde	659
Mediaan	671

27 Woonlasten meerpersoonshuishoudens

Woonlastencijfers

Ozb, reinigingsheffing en rioolheffing bedragen samen voor een meerpersoonshuishoudens gemiddeld 659 euro (na aftrek van een eventuele heffingskorting), ofwel 70 euro hoger dan bij éénpersoonshuishoudens. Dit is 8,54 euro (1,3 procent) meer dan diezelfde heffingen de burger vorig jaar kostten. De stijging van de woonlasten komt voor 59 procent voor rekening van de rioolheffing, voor 7 procent voor rekening van de reinigingsheffing en voor 34 procent voor rekening van de ozb. De gemiddelde heffingskorting is dit jaar nauwelijks veranderd.

Voor meerpersoonshuishoudens zijn de woonlasten het laagst in Zevenaar (474 euro). Blaricum is het duurst (1.168 euro). Zie tabel 3. In de bijlage achterin deze atlas staan de woonlasten voor alle gemeenten.

Achtergronden

Gemeenten met duur onroerend goed komen duur uit de bus; gemeenten met goedkoop onroerend goed hebben echter niet altijd lagere woonlasten. Het eerste is geheel volgens verwachting, omdat

gemeenten met duur onroerend goed minder geld uit het gemeentefonds krijgen. Kaart 29 laat de woonlasten zien waar dit effect van het verdeelstelsel van de algemene uitkering is uitgefilterd. De bijlage achterin deze atlas vermeldt de aldus berekende netto woonlasten voor alle gemeenten.

Een andere reden voor uitzonderlijk hoge woonlasten vormde, in elk geval tot voor kort, een slappe bodem. Gemeenten als Reeuwijk en Abcoude kampen als gevolg daarvan met hoge kosten voor onder andere riolering en wegenbeheer. Met ingang van 2007 worden gemeenten hier echter beter voor gecompenseerd via de algemene uitkering uit het gemeentefonds, zodat dit eigenlijk niet meer tot veel hogere woonlasten zou moeten leiden.

Verdeling

Het grote verschil tussen de woonlasten in de goedkoopste en de duurste gemeente (694 euro) is enigszins misleidend. De frequentieverdeling van de gemeentelijke woonlasten is zeer vlak. Dat blijkt uit de figuur onder kaart 27. In 76 procent van de gemeenten liggen de woonlasten tussen de 550 euro en de 750 euro. Aan de onderkant en de bovenkant van de verdeling zit een beperkt aantal uitschieters. Hoewel het maximum op 1.168 euro ligt komen maar 9 gemeenten boven de 900 euro uit.

Tabel 3 Gemeentelijke woonlasten, meerpersoonshuishouden in woning met gemiddelde waarde in de betreffende gemeente (euro's per jaar)^a

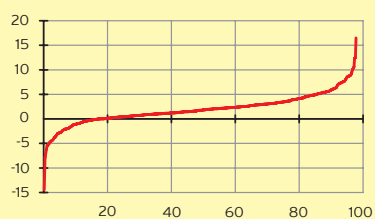
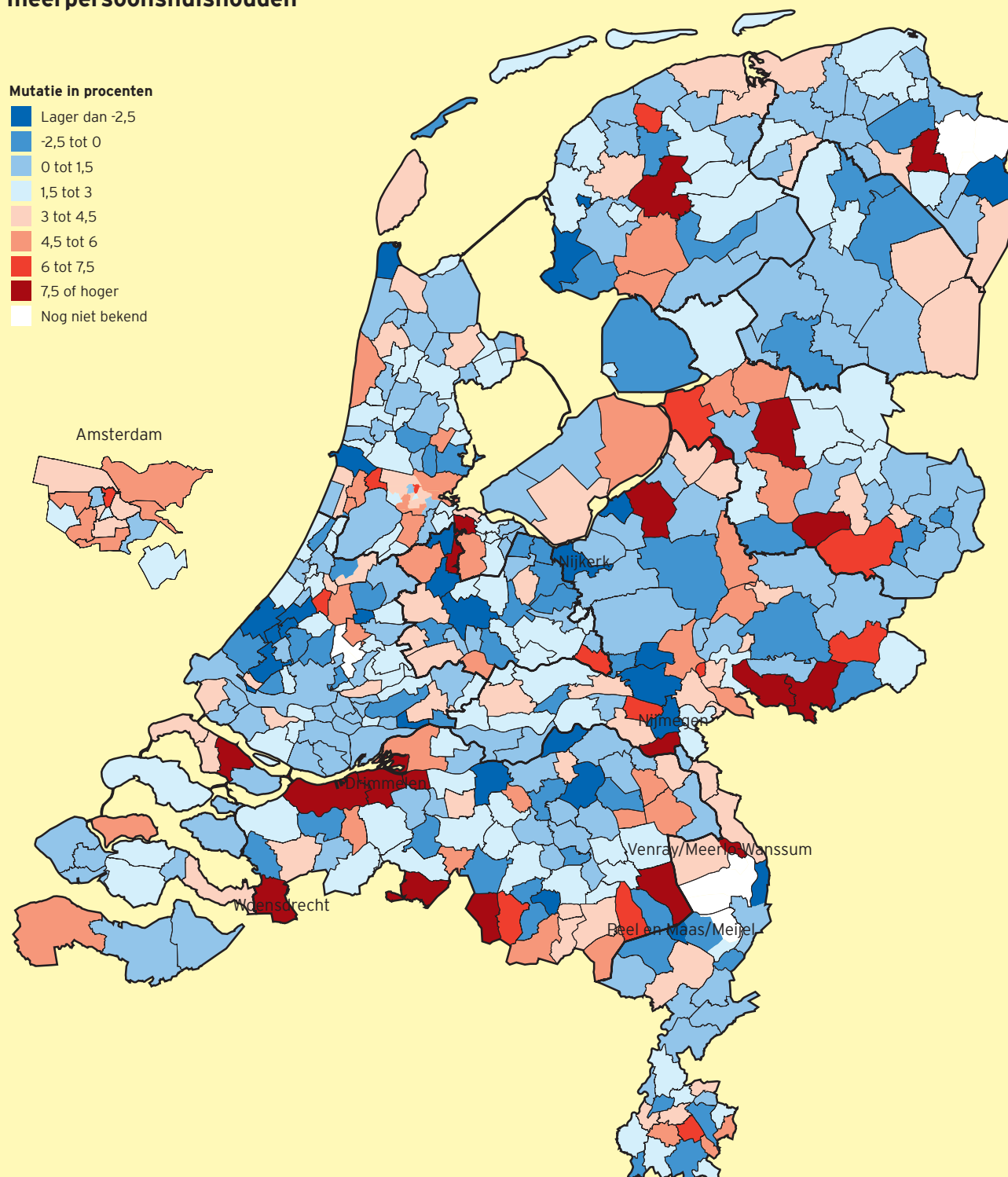
Laagste tien			Hoogste tien		
1	Zevenaar	474	1	Blaricum	1.168
2	Terneuzen	477	2	Reeuwijk	1.118
3	Bunschoten	490	3	Wassenaar	1.032
4	Hellevoetsluis	490	4	Abcoude	978
5	Veldhoven	503	5	Loenen	954
6	Heusden	507	6	Bloemendaal	953
7	Nijkerk	509	7	Haaren	921
8	Alkmaar	515	8	Hilvarenbeek	905
9	Ameland	518	9	Muiden	904
10	Beesel	521	10	Bunnik	886

^a Ozb, rioolheffing en reinigingsheffing, verminderd met een eventuele heffingskorting

28 Mutatie woonlasten meerpersoonshuishouden

Mutatie in procenten

- Lager dan -2,5
- 2,5 tot 0
- 0 tot 1,5
- 1,5 tot 3
- 3 tot 4,5
- 4,5 tot 6
- 6 tot 7,5
- 7,5 of hoger
- Nog niet bekend

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

Nijkerk	-14%
Peel en Maas/Meijel	-8%
Nijmegen	-7%
Drimmelen	12%
Woensdrecht	12%
Venray/Meerlo-Wanssum	17%

28 Mutatie woonlasten meerpersoonshuishouden

Gemiddelde stijging

De gemiddelde woonlasten voor meerpersoonshuishoudens stijgen dit jaar met 1,3 procent. Tot 2005 stegen de woonlasten jaarlijks steeds meer dan vijf procent, daarna is deze stijging afgevlakt (zie deel I van deze atlas). Dat komt met name doordat de tarieven van de reinigingsheffing en de ozb sinds die tijd minder worden verhoogd. De woonlastenstijging komt sindsdien voornamelijk op het conto van de rioolheffing.

Grootste stijgers

In Venray/Meerlo-Wanssum stijgen de lasten met 17 procent het sterkst, doordat de tarieven met die van fusiepartner Venray worden gelijkgeschakeld. Op de tweede plaats staat Woensdrecht (12 procent), waar de lasten stijgen door de afschaffing van de heffingskorting van 100 euro.

Grootste dalers

Dit jaar verlagen 76 gemeenten de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens. Inwoners van Nijkerk gaan er het meest op vooruit (14 procent). Nijkerk geeft dit jaar namelijk een (eenmalige) heffingskorting van 100 euro. Dit ondanks een tekort op de meerjarenbegroting voor de jaren 2011, 2012 en 2013. Nijkerk staat dank zij de heffingskorting in de top-tien met de laagste woonlasten.

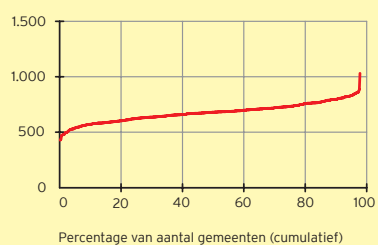
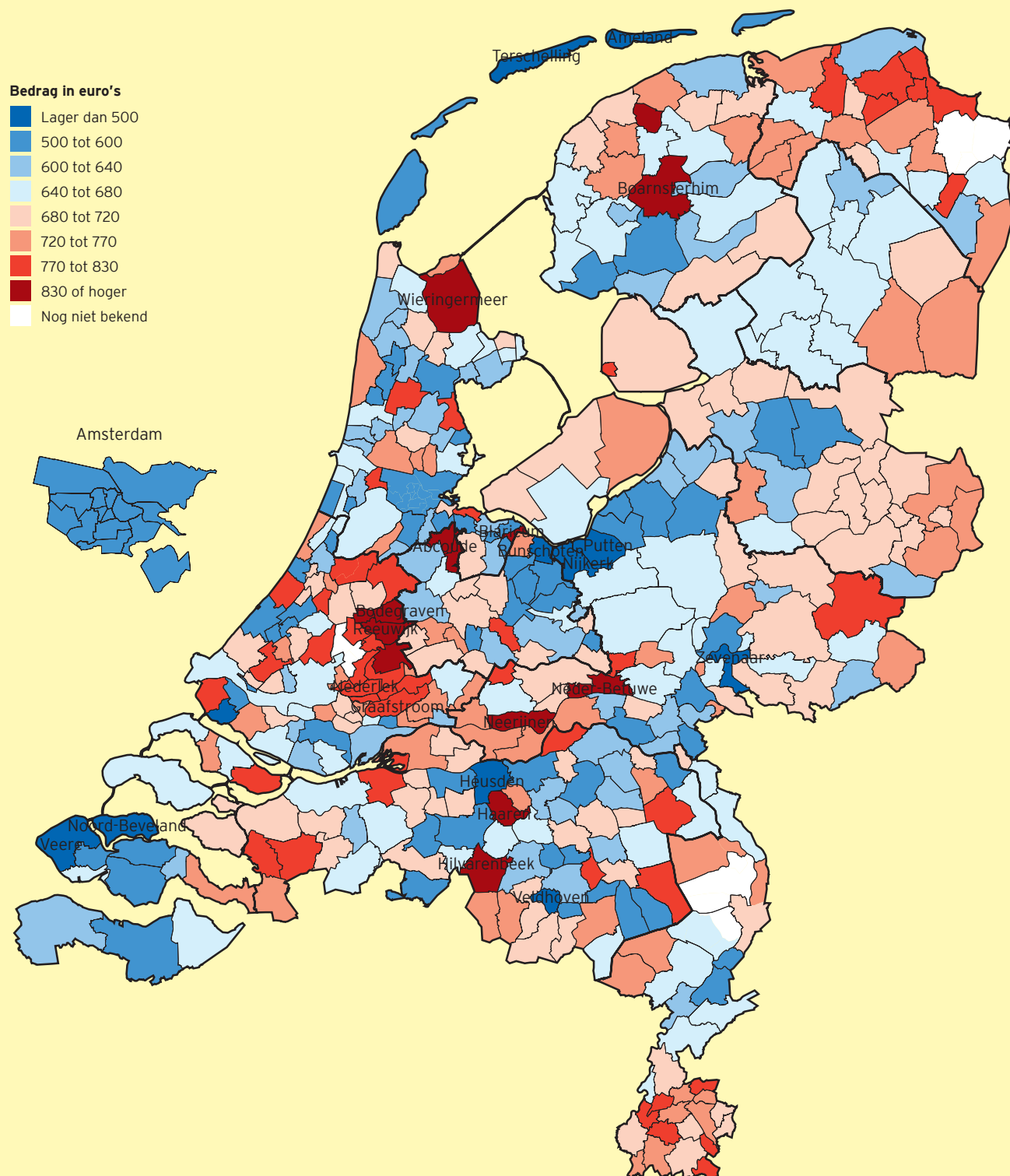
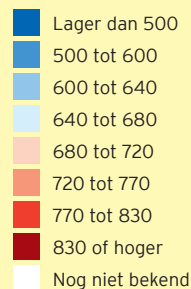
De woonlasten in herindelingsgemeente Peel en Maas/Meijel dalen met 8 procent. Inwoners van Meijel betaalden vorig jaar gemiddeld meer ozb dan inwoners van de fusiepartners, terwijl er nu in de hele gemeente hetzelfde tarief geldt.

In Nijmegen dalen de woonlasten met 7,0 procent, na een politieke crisis over de hoogte van de lokale lasten die tot de val van het college leidde.

29 Netto woonlasten

Bedrag in euro's

Terschelling	427
Ameland	436
Veldhoven	472
Bodegraven	863
Blaricum	886
Reeuwijk	1.031
Gemiddelde	660
Mediaan	679

29 Netto woonlasten

Hogere woningwaarde, lagere uitkering uit het gemeentefonds

De kaarten 26 en 27 laten zien dat hoge woonlasten vaak samengaan met hoge woningwaarden (vergelijk kaart 4). Dat is een gevolg van de manier waarop de algemene uitkering uit het gemeentefonds tussen gemeenten wordt verdeeld. De algemene uitkering is de belangrijkste bron van vrij besteedbare middelen van de gemeenten - veel belangrijker dan de ozb. Gemeenten met binnen hun grenzen veel hoog gewaardeerd onroerend goed ontvangen een relatief lage uitkering. Zij hebben dus hogere woonlasten, of minder bestedingsruimte.⁴⁸

Netto woonlasten

Kaart 27 geeft aan hoe hoog de woonlasten zijn die de burger betaalt. Kaart 29 laat zien wat hiervan bij de gemeente zelf terechtkomt. Deze netto woonlasten zijn gedefinieerd als de woonlasten die er zouden zijn als de belastingcapaciteit niet zou worden verevend. De extra ozb-opbrengst die gemeenten met dure woningen nu nodig hebben om de lagere algemene uitkering te compenseren is van de woonlasten afgetrokken. Bij gemeenten met lage woningwaarden is het profijt van de verevening bij de woonlasten opgeteld. Van gemeenten met hoge netto woonlasten mogen in principe ook hoge

voorzieningen worden verwacht. Hierbij passen overigens wel enkele kanttekeningen. Zie hiervoor deel I ("Hoe kunnen de lasten tussen gemeenten worden vergeleken?").

Vergelijking netto en ongecorrigeerde woonlasten

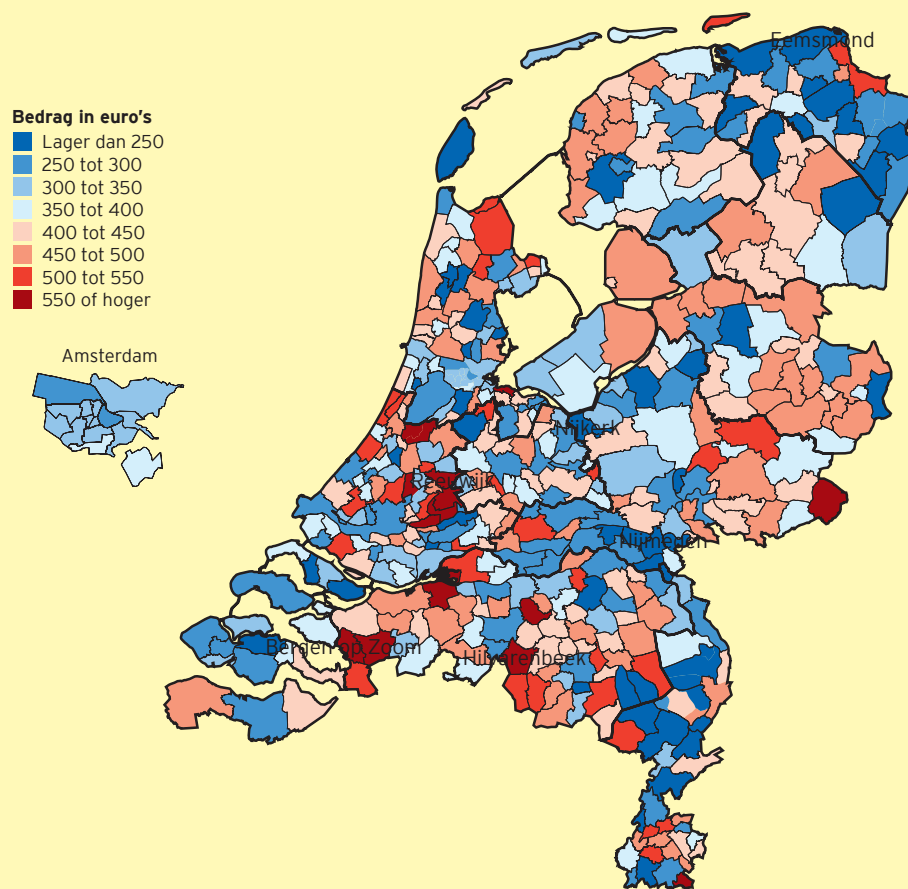
Tabel 4 geeft niet alleen de rangnummers van de netto woonlasten weer, maar ook die van de ongecorrigeerde woonlasten. Van de gemeenten die het meest aan de woonlasten overhouden staan er 5 ook in de top-tien van woonlasten. Van de gemeenten die weinig aan de woonlasten overhouden hebben de meeste ook lage woonlasten. In de top-tien staan verschillende gemeenten die in een gebied liggen met een slappe bodem (Abcoude, Bodegraven en Reeuwijk).

Gemeenten met hoge netto woonlasten zouden hun inwoners een bovengemiddeld voorzieningenniveau moeten kunnen bieden. Lage netto woonlasten hoeven echter niet samen te gaan met spartaanse voorzieningen. Gemeenten beschikken soms over inkomstenbronnen als een toeristenbelasting, aandelen of grondbezit. Gemeenten hebben soms zulke hoge vermogensinkomsten dat zij met lage belastingen toekunnen. In feite is dit een verkapte belasting, aangezien dit vermogen eigenlijk de inwoners toebehoort.⁴⁹

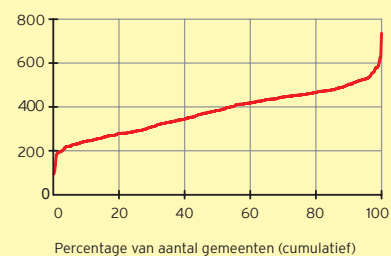
Tabel 4 Netto woonlasten meerpersoonshuishouden, euro's per jaar

Laagste tien				Hoogste tien			
Rangnummer netto woonlasten	Rangnummer woonlasten	Gemeente	Bedrag	Rangnummer netto woonlasten	Rangnummer woonlasten	Gemeente	Bedrag
1	13	Terschelling	427	1	2	Reeuwijk	1.031
2	9	Ameland	436	2	1	Blaricum	886
3	5	Veldhoven	472	3	14	Bodegraven	863
4	18	Veere	474	4	9	Hilvarenbeek	863
5	16	Noord-Beveland	478	5	8	Haaren	859
6	6	Heusden	481	6	4	Abcoude	858
7	1	Zevenaar	482	7	17	Neerijnen	850
8	7	Nijkerk	490	8	30	Boarnsterhim	847
9	3	Bunschoten	499	9	38	Neder-Betuwe	845
10	11	Putten	499	10	50	Wieringermeer	843

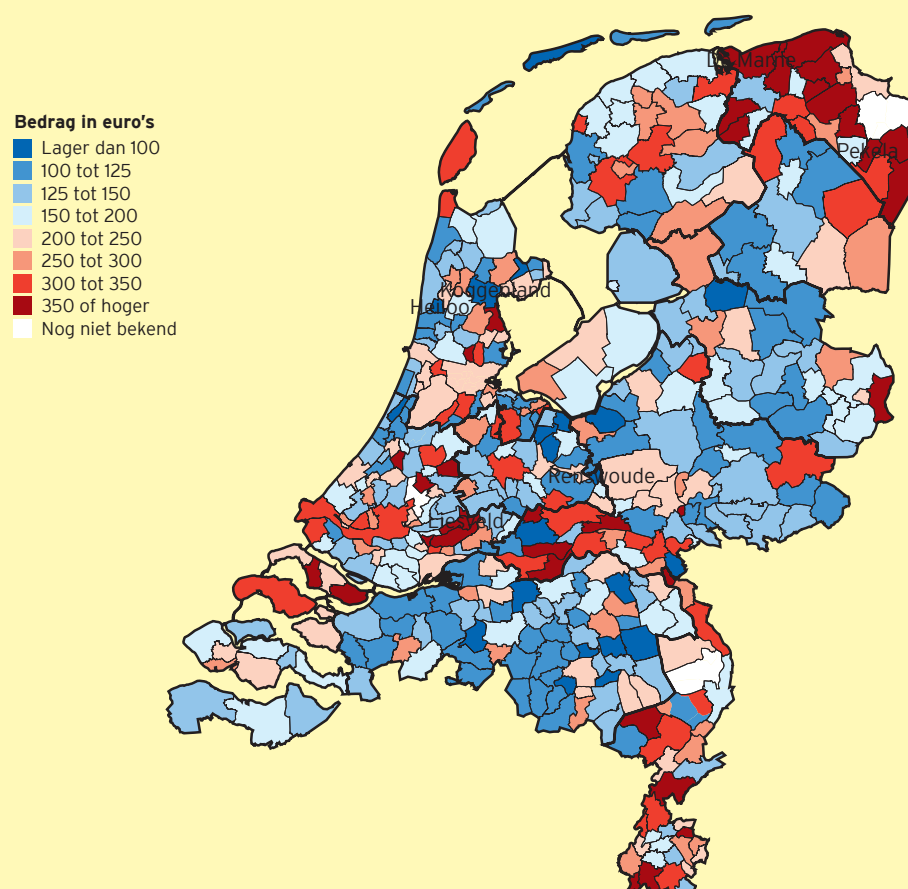
30 Woonlasten huurder

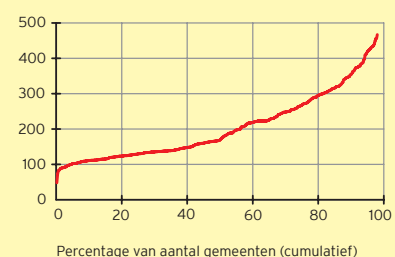
Nijmegen	94
Nijkerk	111
Eemmond	139
Hilvarenbeek	624
Bergen op Zoom	624
Reeuwijk	736
Gemiddelde	359
Mediaan	384

31 Woonlasten verhuurder

Koggenland	48
Renswoude	73
Heiloo	81
De Marne	455
Liesveld	456
Pekela	466
Gemiddelde	211
Mediaan	165

30 en 31 Woonlasten huurder en verhuurder

Uitgangspunten

Tot nu toe zijn alleen de woonlasten van eigenaar-bewoners behandeld. Kaart 30 laat zien hoeveel een huurder betaalt. Kaart 31 toont de lasten voor verhuurders. We gaan hier uit van een huurwoning met een woz-waarde van 146.000, ofwel 60% van de gemiddelde woningwaarde in Nederland.

Overigens zullen verhuurders vaak proberen de door hen betaalde belastingen zoveel mogelijk door te berekenen aan hun huurders, door een hogere huur te vragen. Omdat huren niet ongelimiteerd kunnen worden verhoogd is dit echter niet altijd mogelijk.

Woonlasten huurder

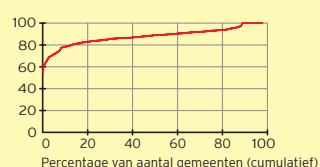
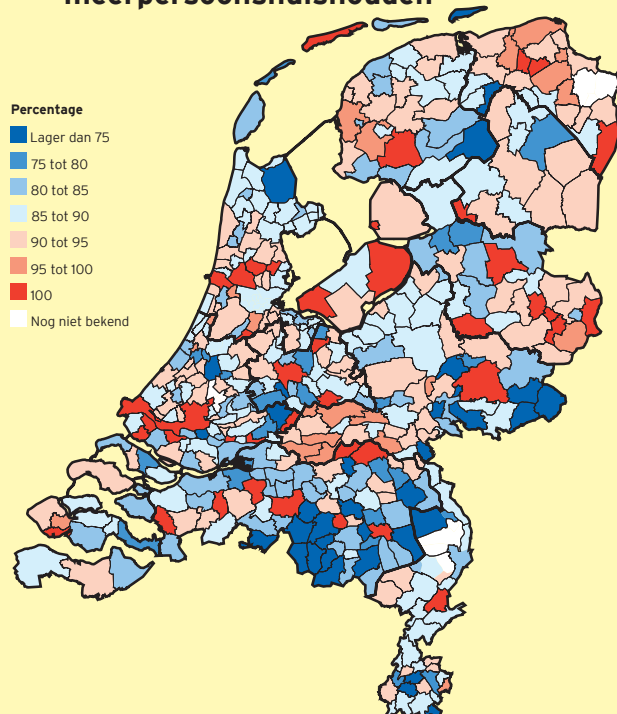
Huurders betalen in alle gemeenten een reinigingsheffing, en in veel gemeenten ook een rioolheffing (zie kaart 20). In enkele gemeenten komen zij in aanmerking voor een heffingskorting. Huurders hebben de laagste woonlasten (94 euro) in Nijmegen, en de hoogste (736 euro) in Reeuwijk. Gemiddeld bedragen de lasten voor huurders 359 euro.

Woonlasten verhuurder

Verhuurders betalen in alle gemeenten ozb, en in veel gemeenten ook een rioolheffing (zie kaart 19). De woonlasten voor de verhuurder bedragen gemiddeld 211 euro. Ze zijn het hoogst in Pekela (466 euro) en het laagst in Koggenland (48 euro).

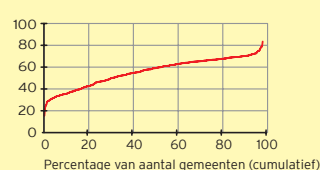
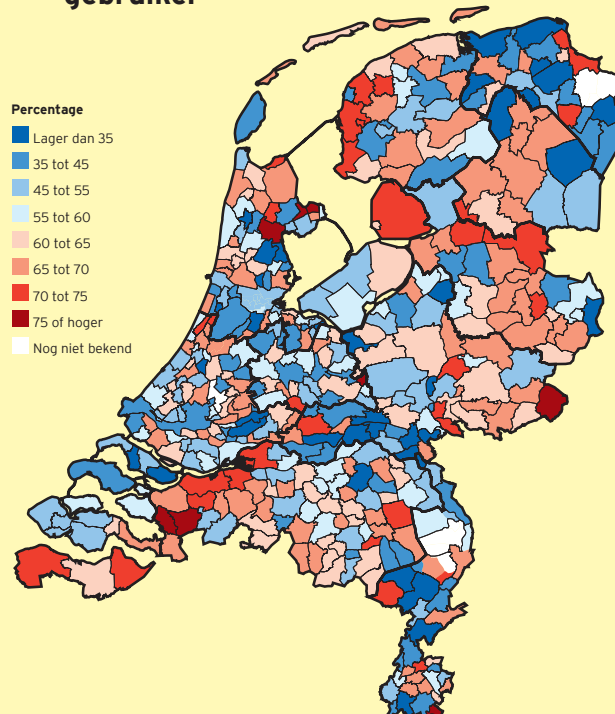
Kaart 31 laat duidelijk zien dat de lasten voor verhuurders in het noordoosten vaak hoog zijn vergeleken met de rest van het land. Huurders betalen in het noordoosten juist relatief weinig (kaart 30).

32 Verhouding woonlasten één- en meerpersoonshuishouden

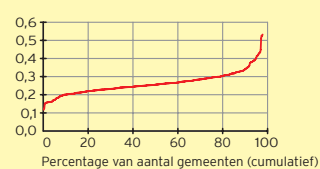
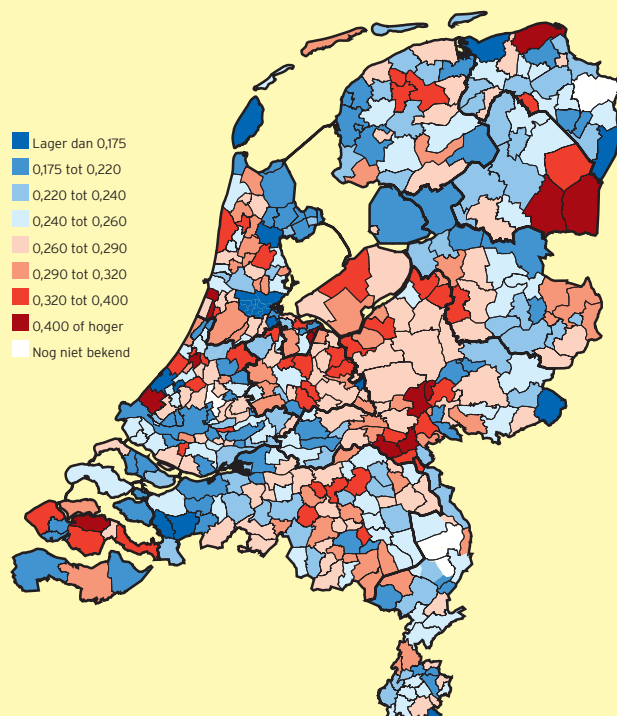
Vaals	54%
Bladel	62%
IJsselstein	62%
Gemiddelde	90%
Mediaan	89%

33 Percentage woonlasten voor rekening gebruiker

Nijmegen	15%
Nijkerk	22%
Blaricum	24%
Winterswijk	79%
Vaals	79%
Koggenland	83%
Gemiddelde	55%
Mediaan	59%

34 Gemeentelijke progressiefactor

Koggenland	0,12
Texel	0,13
Vaals	0,15
Nijmegen	0,51
Bloemendaal	0,53
Blaricum	0,53
Gemiddelde	0,26
Mediaan	0,25

32, 33 en 34 Wie betaalt de woonlasten?

Drie manieren om de lasten te verdelen

Behalve de *hoogte* van de woonlasten verschilt ook de *verdeling* ervan. Gemeenten kunnen de woonlasten op drie manieren over verschillende sociaal-economische groepen verdelen: tussen éénpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens, tussen gebruikers en eigenaren van woningen, en tussen bewoners van goedkope en van dure huizen.

Eénpersoons- en meerpersoonshuishoudens

Kaart 32 laat de woonlasten voor éénpersoonshuishoudens zien als percentage van de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens. In de 42 (delen van) gemeenten die wat betreft hun riool- en reinigingsstarieven geen onderscheid maken tussen één- en meerpersoonshuishoudens ligt dit percentage op 100. Alleenstaanden zijn naar verhouding het best af in Vaals, waar zij 54 procent betalen van de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens. Gemiddeld betalen éénpersoonshuishoudens 90 procent van het bedrag dat meerpersoonshuishoudens betalen.

Eigenaren en gebruikers van woningen

Bij de rioolheffing heeft de gemeente de mogelijkheid de lastenverdeling tussen gebruikers en eigenaren te beïnvloeden. Zo is het mogelijk op bescheiden wijze aan inkomenspolitiek te doen, door eigenaren meer te laten betalen dan gebruikers.⁵⁰ Dit heeft echter alleen het beoogde effect als huiseigenaren de gemeentelijke lasten niet volledig aan hun huurders doorberekenen. Anders kan een nadruk op eigenarenheffingen zelfs een averechtse uitwerking hebben, doordat gebruikers geen kwijschelding van eigenarenheffingen kunnen aanvragen.⁵¹ Zoals kaart 33 laat zien betaalt de gebruiker in Nijmegen het kleinste deel van de woonlasten: 15 procent. Koggenland zit met 83 procent het hoogst. Het gewogen gemiddelde ligt op 55 procent.

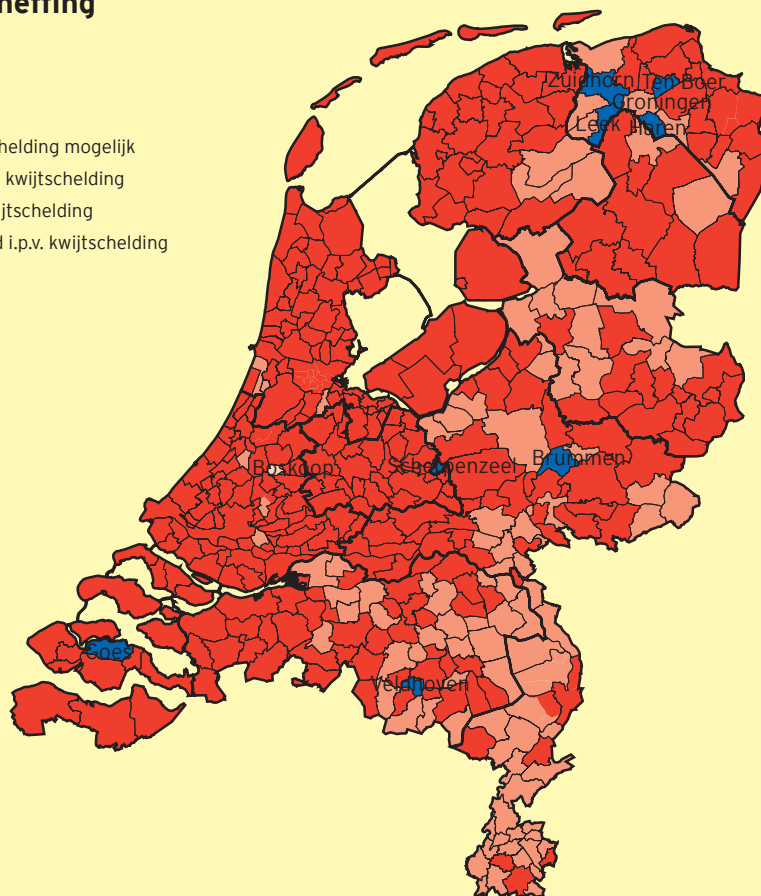
Goedkope en dure woningen

Sommige gemeenten proberen aan inkomensbeleid te doen door de kostendekkendheid van riool- en reinigingsheffing laag te houden, en een groot deel van de woonlasten via de ozb binnen te halen.⁵² Zo kunnen de lasten voor een groter deel op de schouders van de eigenaren van dure huizen worden gelegd. Ook kan het tarief van de rioolheffing aan de woz-waarde worden gekoppeld.

De gemeentelijke progressiefactor geeft een indicatie van de toename van de woonlasten bij verhuizing naar een twee keer zo dure woning in dezelfde gemeente (kaart 34).⁵³ Gemiddeld ligt de progressiefactor op 0,26: wie verhuist naar een twee keer zo dure woning betaalt 26 procent meer aan woonlasten. De verschillen tussen gemeenten zijn groot. De woonlasten zijn het meest progressief in Blaricum en Bloemendaal (0,53). In Koggenland bedraagt de progressiefactor 0,12; hier bestaan de woonlasten voornamelijk uit riool- en reinigingsheffingen.

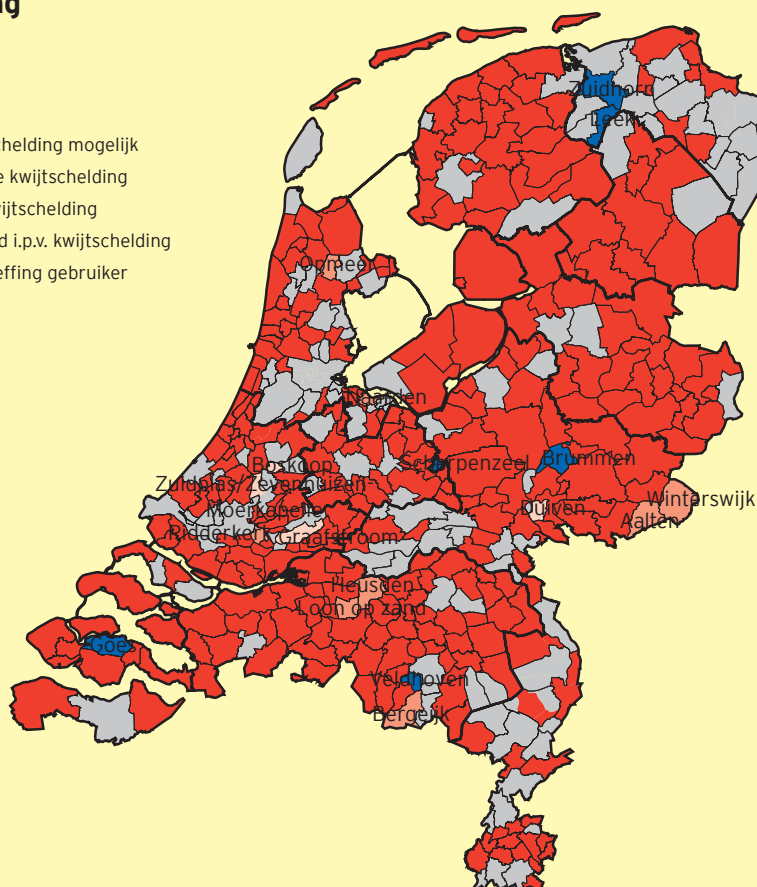
35 Kwijtscheldingsmogelijkheden reinigingsheffing

- Geen kwijtschelding mogelijk
- Gedeeltelijke kwijtschelding
- Volledige kwijtschelding
- Minimabeleid i.p.v. kwijtschelding

36 Kwijtscheldingsmogelijkheden rioolheffing

- Geen kwijtschelding mogelijk
- Gedeeltelijke kwijtschelding
- Volledige kwijtschelding
- Minimabeleid i.p.v. kwijtschelding
- Geen rioolheffing gebruiker

35 en 36 Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

Kwijtscheldingsbeleid

De voorwaarden waarbinnen gemeenten kwijtschelding mogen verlenen van belastingen en heffingen zijn door het Rijk nauw omschreven.⁵⁴ De gemeenteraad heeft slechts de vrijheid te besluiten minder kwijt te schelden dan de rijksregels toestaan (bij afzonderlijk besluit), of zelfs in het geheel geen kwijtschelding te verlenen. Gemeenten kunnen zelf bepalen welke gemeentelijke belastingen onder het kwijtscheldingsbeleid vallen. Aan kwijtschelding zijn hoge uitvoeringskosten verbonden. Deze kosten zullen het kwijtgescholden bedrag in veel gevallen benaderen of zelfs overstijgen. Sommige gemeenten kennen geen kwijtschelding, maar wel een soortgelijke regeling onder de vlag van het armoedebestand. Op die manier is het mogelijk te ontkomen aan de strenge (rijks)voorwaarden, vooral wat betreft de individuele toetsing en de vermogensnorm.

Reinigingsheffing

In slechts 1 gemeente is kwijtschelding van de reinigingsheffing onmogelijk (Boskoop, zie kaart 35). Daarnaast kennen 8 gemeenten een op kwijtschelding gelijkende regeling die onder de noemer van het armoedebestand valt. Verreweg de meeste gemeenten staan in principe volledige kwijtschelding toe, mits aan alle voorwaarden op het gebied van inkomen en vermogen wordt voldaan.

23 procent van de gemeenten stelt een plafond aan het kwijt te schelden bedrag. Dit kan een vast bedrag zijn, of een deel van de aanslag. Dit komt vooral voor bij gemeenten die het tarief hebben gekoppeld aan de hoeveelheid aangeboden afval (*diftar*). Door bijvoorbeeld alleen kwijtschelding te verlenen van het vastrechtgedeelte blijft de prikkel behouden om de afvalstroom te beperken.

Groningen scheldt ten hoogste 57 procent van het aanslagbedrag kwijt. Met ingang van 2007 krijgen mensen die vijf jaar of langer op het sociale minimum zitten wel volledige kwijtschelding van de

afvalstoffenheffing.

Rioolheffing

Op 4 gemeenten na (Boskoop, Graafstroom, Duiven en Zuidplas/Zevenhuizen-Moerkapelle) is in alle gemeenten met een rioolheffing voor de gebruiker volledige kwijtschelding mogelijk (kaart 36). Sommige gemeenten (dit jaar 6) verlenen geen kwijtschelding, maar kennen wel een soortgelijke tegemoetkoming in het kader van het armoedebestand.

In 8 gemeenten kan hooguit een gedeelte van de aanslag worden kwijtgescholden. Men moet dan bijvoorbeeld altijd de helft betalen, of men krijgt slechts het vastrecht kwijtgescholden en niet het bedrag dat aan het waterverbruik is gekoppeld.

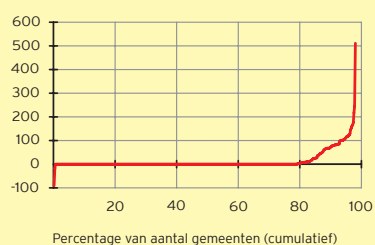
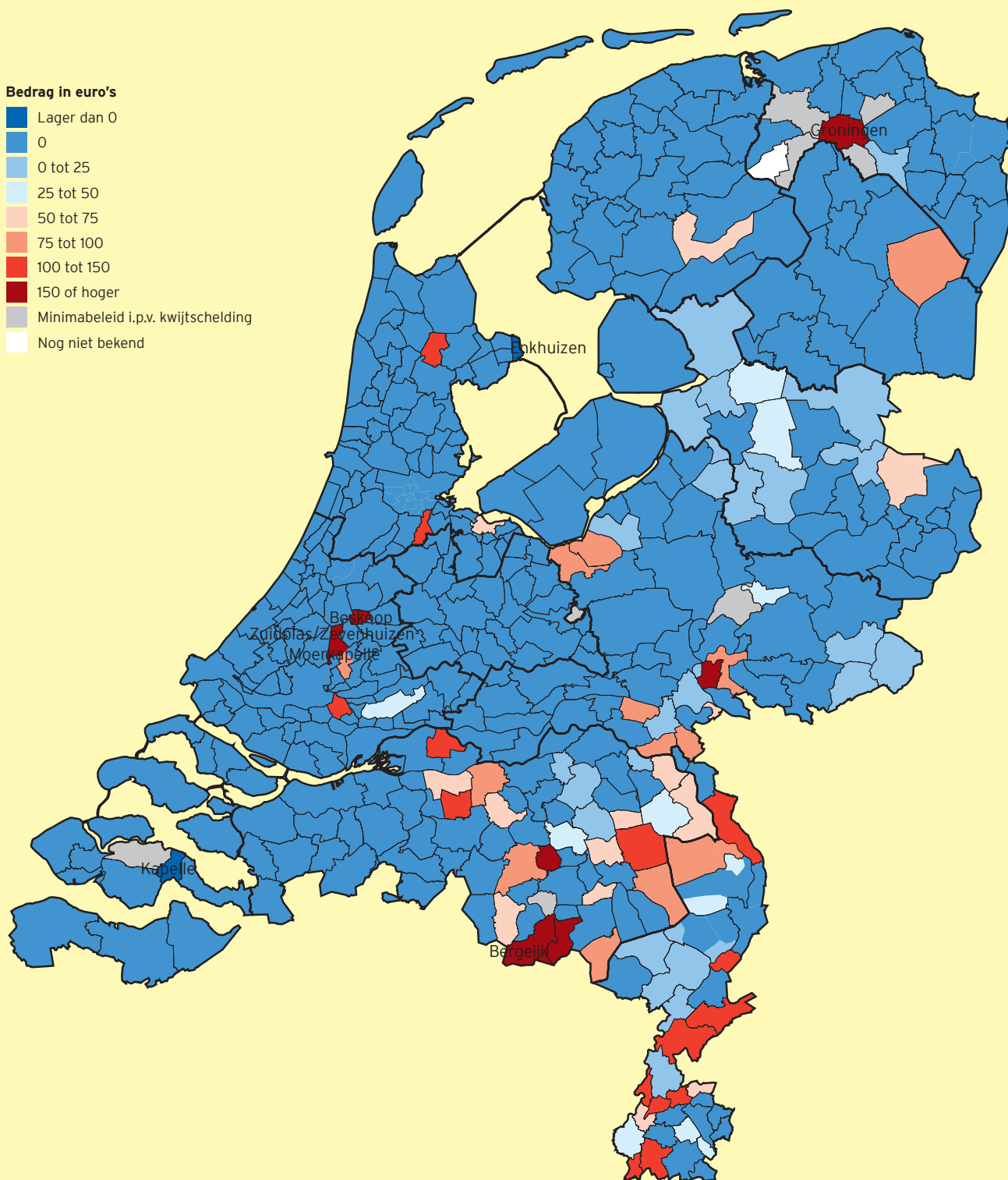
Kwijtscheldingsnorm

Alle gemeenten die kwijtschelding verlenen hanteren de maximale kwijtscheldingsnorm van 100 procent. In de praktijk betekent dit dat huishoudens met een minimuminkomen voor kwijtschelding in aanmerking komen, mits zij de vermogenstoets doorstaan.

37 Woonlasten na kwijtschelding

Bedrag in euro's

Kapelle	-91
Enkhuizen	-17
Bergeijk	217
Zuidplas/Zevenhuizen-	
Moerkapelle	244
Boskoop	511
Gemiddelde	10
Mediaan	0

37 Woonlasten na kwijtschelding

Uitgangspunten

De mate waarin het kwijtscheldingsbeleid de woonlasten van een bepaald huishouden verlaagt hangt af van de hoogte van de kwijtscheldingsnorm, van de belastingen waarvoor kwijtschelding mogelijk is, en van het deel van de aanslagen waarvoor in principe kwijtschelding kan worden verleend (kaarten 35 en 36). Kaart 37 hiernaast laat zien hoe hoog de woonlasten zijn van een meerpersoonshuishouden met een netto besteedbaar inkomen ter hoogte van de bijstandsnorm voor (echt)paren, in een huurwoning met een waarde van 146.000 euro (60 procent van de landelijke gemiddelde woningwaarde).⁵⁵ Verondersteld wordt dat geen vermogen aanwezig is, en dat kwijtschelding wordt aangevraagd.

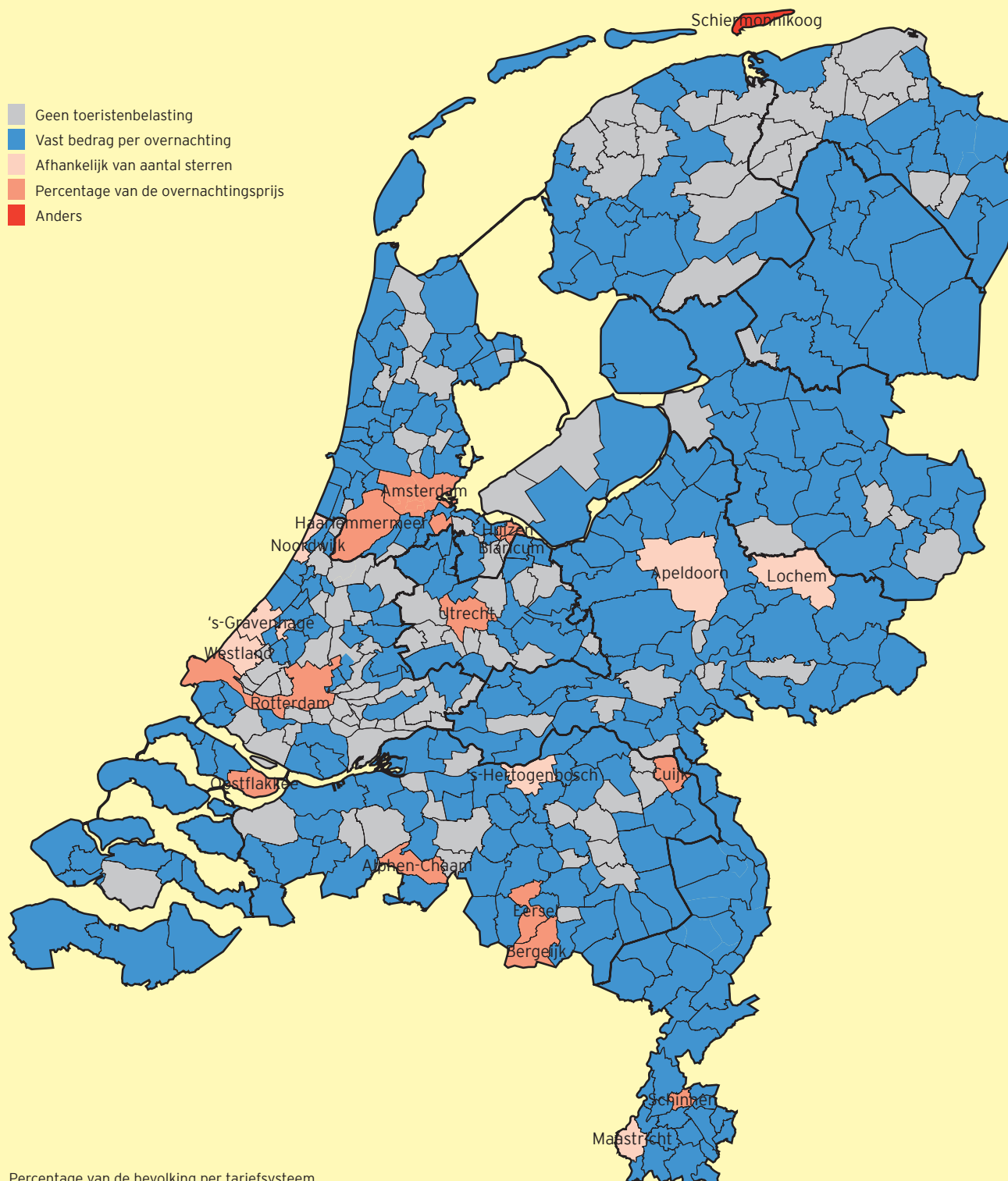
Woonlasten voor minima

In verreweg de meeste gemeenten worden de woonlasten in deze situatie geheel kwijtgescholden. Waar niet het gehele bedrag aan woonlasten wordt kwijtgescholden is meestal gedeeltelijke kwijtschelding mogelijk (alleen rioolheffing of alleen reinigingsheffing, of van een deel van de aanslag), of wordt geen kwijtschelding verleend maar kent het minimabeleid een soortgelijke regeling.

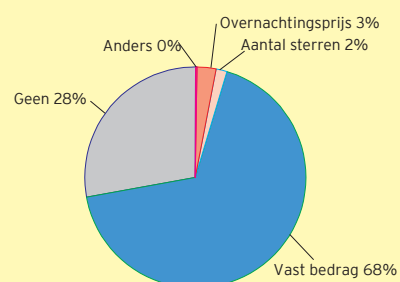
Laten we deze laatste groep buiten beschouwing, dan bedragen de woonlasten voor minima in slechts 22 gemeenten meer dan 100 euro. In 351 gemeenten gaat het om nul euro omdat het volledige bedrag wordt kwijtgescholden. Het hoogst zit de gemeente Boskoop (511 euro), het laagst Kapelle (-91 euro; bij volledige kwijtschelding wordt de heffingskorting uitbetaald). Gemiddeld betalen minima in Nederland 10 euro aan woonlasten.

Voor Groningen is uitgegaan van een huishouden dat niet langdurig een minimuminkomen heeft. Als het inkomen vijf jaar of langer op of onder het sociaal minimum zit, wordt de afvalstoffenheffing geheel kwijtgescholden en bedragen de woonlasten nul euro.

38 Toeristenbelasting: tariefsystemen

Percentage van de bevolking per tariefsysteem

38 Toeristenbelasting: tariefsystemen

Algemeen

Dit jaar kent 72 procent van de gemeenten een toeristenbelasting. De tariefstructuur van de toeristenbelasting kan buitengewoon ingewikkeld zijn, met aparte tarieven voor campings, bungalows, diverse soorten hotels, enzovoort. Wij hebben primair gekeken naar hotelovernachtingen. Waar geen hotel is kan de belasting betrekking hebben op een overnachting in een pension of op een camping.

Tariefsystemen

De meeste gemeenten (68 procent) hanteren een vast bedrag per overnachting (zie de figuur onder de kaart). Soms wordt wel reductie gegeven voor scholen of andere groepen. Ook komt het voor dat het te betalen bedrag afhangt van de overnachtingsprijs (in 2,8 procent van de gemeenten) of het aantal sterren van het hotel (1,6 procent). Dit komt met name voor bij de grote steden. Op Schiermonnikoog is de eerste overnachting duurder dan latere overnachtingen bij een meerdaags verblijf.

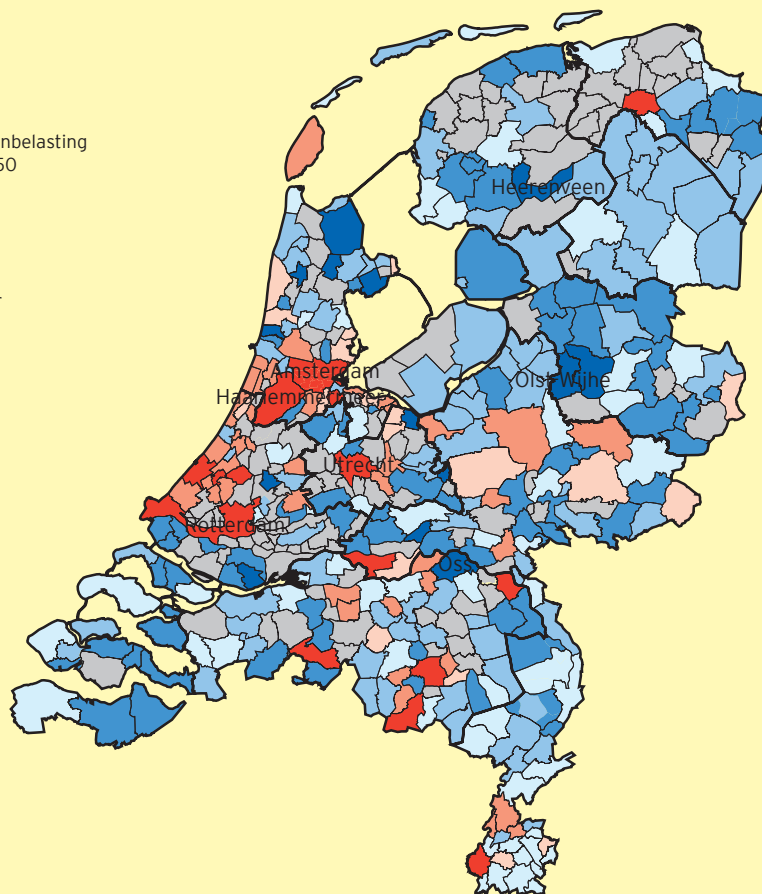
Forfaitaire bedragen

Veel gemeenten maken gebruik van forfaitaire bedragen. Een hotel of camping wordt dan bijvoorbeeld aangeslagen voor een van tevoren vastgesteld aantal overnachtingen. Is het werkelijke aantal lager, dan kan de eigenaar verzoeken conform het feitelijke overnachtingstarief te worden aangeslagen.

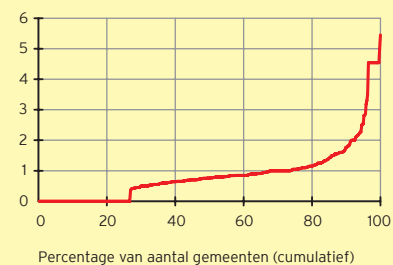
39 Tarief toeristenbelasting

Bedrag in euro's

- Geen toeristenbelasting
- Lager dan 0,50
- 0,50 tot 0,75
- 0,75 tot 1,00
- 1,00 tot 1,25
- 1,25 tot 1,50
- 1,50 tot 2,50
- 2,50 of hoger

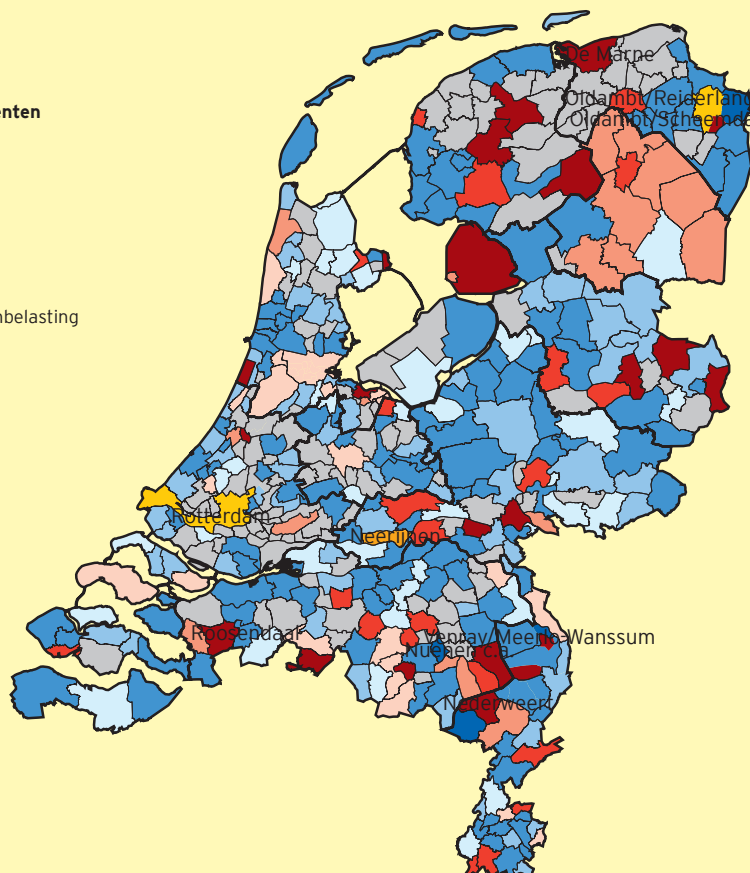
Heerenveen	0,35
Olst-Wijhe	0,40
Oss	0,41
Amsterdam	4,54
Rotterdam	4,99
Haarlemmermeer	5,45
Gemiddelde	1,31
Mediaan	0,76

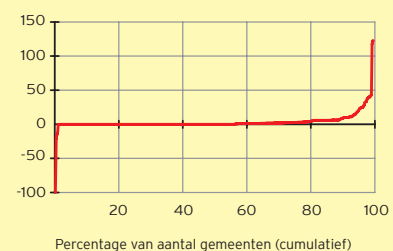
40 Mutatie tarief toeristenbelasting

Mutatie in procenten

- Lager dan 0
- 0
- 0 tot 2
- 2 tot 4
- 4 tot 6
- 6 tot 10
- 10 tot 20
- 20 of hoger
- Geen toeristenbelasting
- Ingevoerd
- Afgeschaft

Nuenen c.a.	-21%
Oldambt/Reiderland	-15%
Venray/Meerlo-Wanssum	-14%
Nederweert	117%
De Marne	122%
Roosendaal	122%

39 en 40 Toeristenbelasting: tarief en mutatie

Tarieven

Door de veelvormigheid van de toeristenbelasting is het moeilijk in één kaart aan te geven hoe de tarieven variëren. Kaart 39 geeft in principe het bedrag voor een hotelovernachting. Waar het tarief afhangt van de overnachtingsprijs of het aantal sterren is uitgegaan van enkele veronderstellingen (zie de verantwoording achterin deze atlas).

In de meeste gemeenten die een toeristenbelasting kennen ligt het tarief tussen vijftig cent en anderhalve euro per nacht. Het goedkoopst is Heerenveen (0,35 euro), het duurst Haarlemmermeer (5,45 euro). De grote steden zijn duidelijk duurder dan gemiddeld. Voor alle gemeenten (met en zonder toeristenbelasting) bedraagt het gewogen gemiddelde 1,31 euro per nacht. Dat is 0,22 euro (20,3 procent) hoger dan vorig jaar. Die stijging wordt grotendeels veroorzaakt door Rotterdam, dat dit jaar voor het eerst toeristenbelasting heft.⁵⁶ Bij gemeenten die dit jaar en vorig jaar toeristenbelasting hieven ligt het gemiddelde tarief 4,0 procent hoger dan vorig jaar. Het gewogen gemiddelde bij alleen gemeenten met toeristenbelasting bedraagt 1,77 euro.

Mutatie

Het tarief is dit jaar in 41 procent van de heffende gemeenten niet veranderd. Tarieven worden dikwijls enkele jaren ongemoeid gelaten en dan verhoogd. Doordat het om kleine bedragen gaat zijn stijgingen in procenten gemeten soms aanzienlijk, zeker als tarieven een paar jaar niet zijn aangepast.

De grootste tariefverhogingen vinden plaats in Roosendaal (122 procent) en De Marne (122 procent). In beide gevallen gaat het tarief van 0,45 naar 1,00 euro per overnachting.

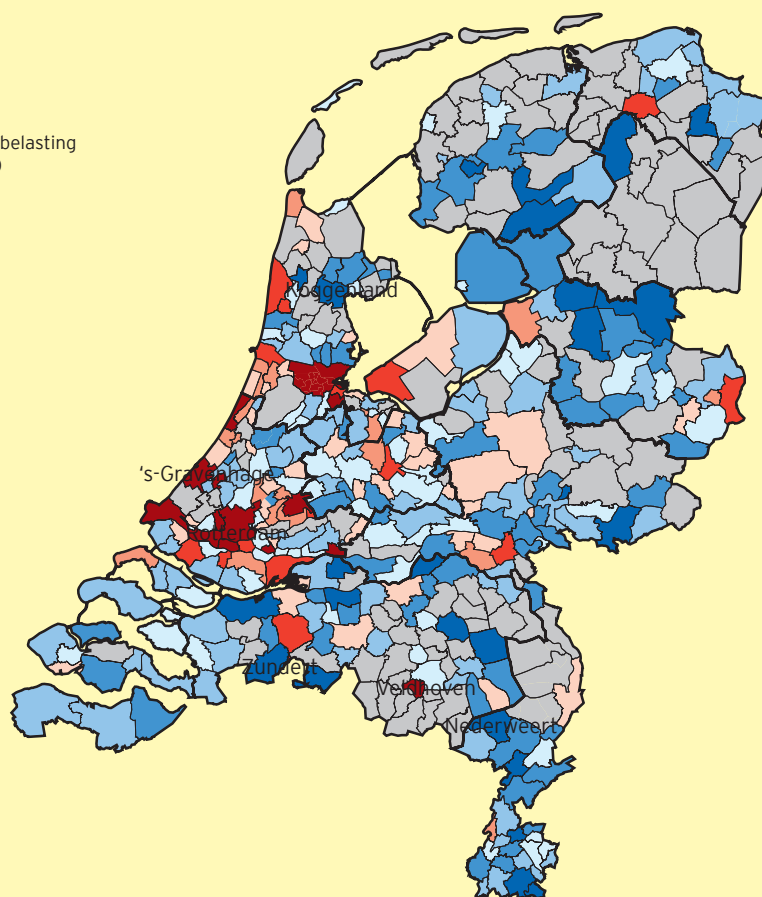
Nuenen verlaagt het tarief het sterkst (-21 procent). Nuenen had een relatief hoog tarief (2,54 per overnachting), en vraagt nu nog steeds meer (2,00 euro) dan gemiddeld.

Verder heeft één gemeente (Neerijnen) de toeristenbelasting afgeschaft en hebben twee (deel) gemeenten (Rotterdam en Oldambt/Scheemda) een toeristenbelasting ingevoerd.

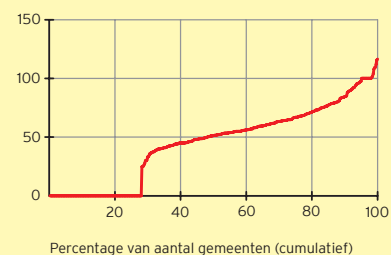
41 Tarief hondenbelasting

Bedrag in euro's

- Geen hondenbelasting
- Lager dan 40
- 40 tot 50
- 50 tot 60
- 60 tot 70
- 70 tot 80
- 80 tot 90
- 90 tot 100
- 100 of hoger

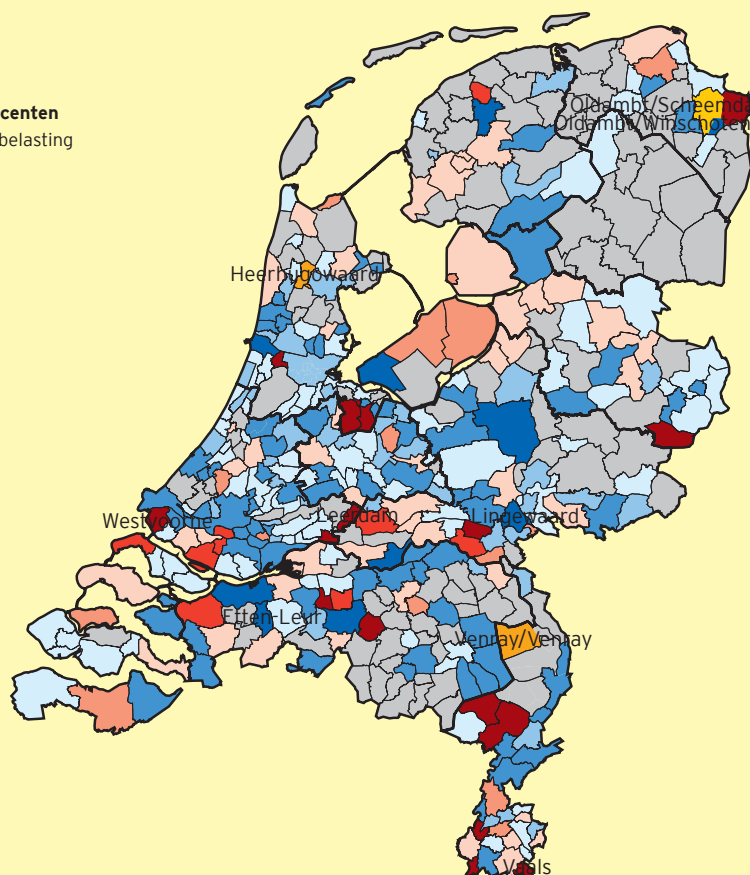
Koggenland	25
Nederweert	25
Zundert	25
's-Gravenhage	112
Rotterdam	116
Veldhoven	116
Gemiddelde	57
Mediaan	51

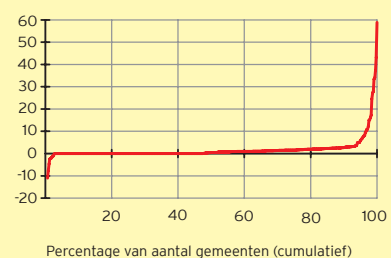
42 Mutatie tarief hondenbelasting

Mutatie in procenten

- Geen hondenbelasting
- Lager dan 0
- 0
- 0 tot 1
- 1 tot 2
- 2 tot 3
- 3 tot 5
- 5 tot 10
- 10 of hoger
- Ingevoerd
- Afgeschaft

Oldambt/Winschoten	-11,0%
Etten-Leur	-7,8%
Lingewaard	-4,6%
Leerdam	37,3%
Vaals	43,1%
Westvoorne	58,9%

41 en 42 Hondenbelasting: tarief en mutatie

Algemeen

De hondenbelasting is een van de oudste van de thans bestaande belastingen van ons land. Het tarief kan voor elke hond gelijk zijn, maar vaak loopt het tarief op met het aantal honden. Veel gemeenten kennen een apart tarief voor kennels.

Anders dan vaak wordt gedacht behoort de opbrengst van de hondenbelasting tot de algemene middelen. De opbrengst hoeft dus *niet* te worden besteed aan het opruimen van hondenpoep. Gemeenten mogen de hondenbelasting echter het karakter van een bestemmingsheffing geven. Op die manier kunnen bijvoorbeeld honden buiten de bebouwde kom worden vrijgesteld. Als de gemeente de opbrengst bestemt voor het bestrijden van hondenoverlast binnen de bebouwde kom, is geen sprake van ongeoorloofde discriminatie.⁵⁷

Tarief

Van de 431 gemeenten kennen 309 gemeenten een hondenbelasting. Er is dit jaar één (deel van een) gemeente die een hondenbelasting invoert (Oldambt/Scheemda); 2 gemeenten schaffen hun hondenbelasting af (Heerhugowaard en Venray/Venray).

Kaart 41 laat het tarief zien voor één hond. Het goedkoopst is Koggenland (24,80 euro), het duurst Veldhoven (116 euro). Gemiddeld betaalt de eigenaar van één hond in Nederland 57,35 euro per jaar (een stijging van 0,59 euro ofwel 1,0 procent ten opzichte van vorig jaar). Laten we de gemeenten zonder hondenbelasting buiten beschouwing, dan ligt het gemiddelde op 70,51 euro (1,12 euro ofwel 1,6 procent meer dan vorig jaar).

Mutatie

Het tarief blijft in 74 gemeenten ongewijzigd. De grootste tariefverhoging vindt plaats in Westvoorne (59 procent). Het college had in die gemeente een verhoging met 1 procent voorgesteld, maar

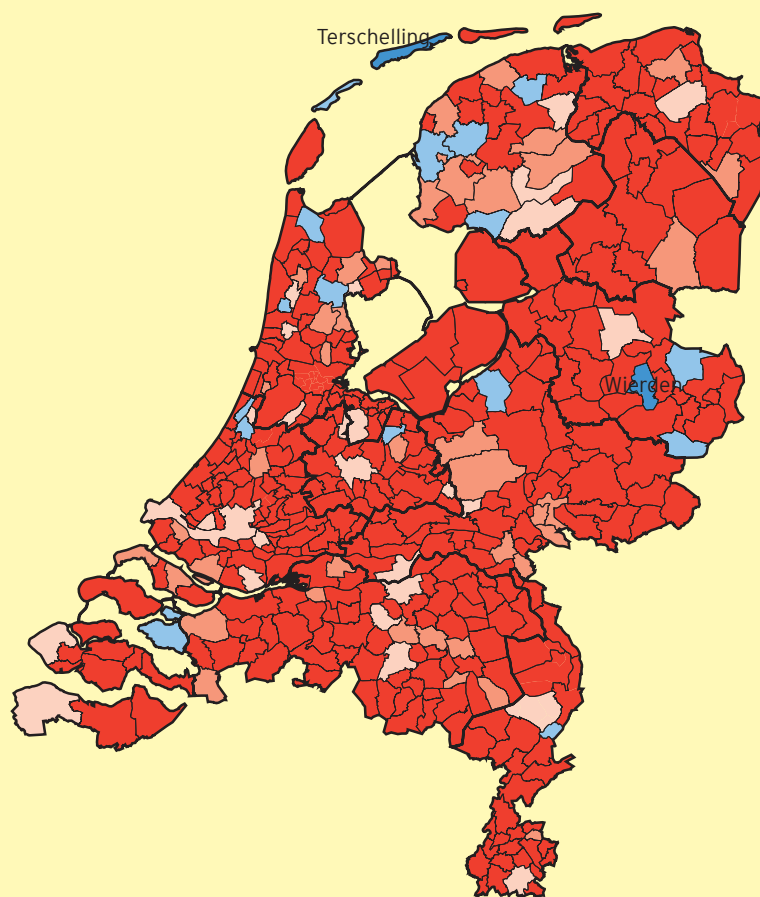
de raad wilde dat er een hondenpoepbeleid zou worden gevoerd en dat er een controleur zou worden aangesteld. Dit wordt nu gefinancierd uit de verhoging van de hondenbelasting tot 55 euro, nog steeds minder dan het landelijke gemiddelde. De grootste tariefverlaging zien we in Oldambt/Winschoten (-11 procent), waar de tarieven na de herindeling zijn gelijkgetrokken.

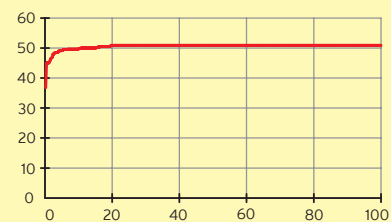
43 Tarief paspoort

Bedrag in euro's

- Lager dan 45
- 45 tot 49
- 49 tot 50
- 50 tot 50,90
- 50,90

Terschelling	36,75
Wierden	44,95
Gemiddelde	50,63
Mediaan	50,90

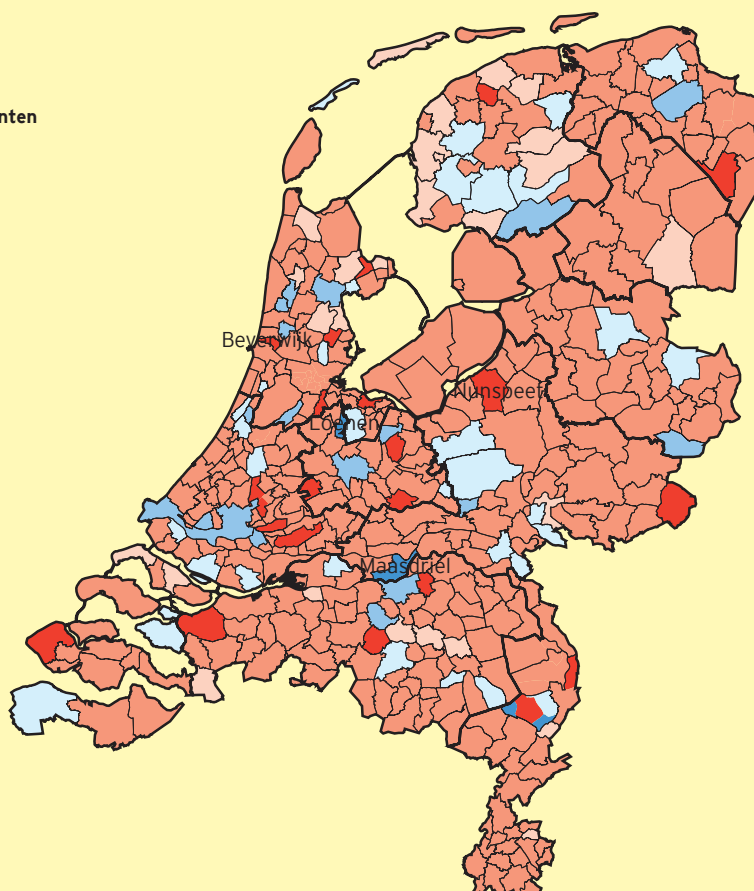

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

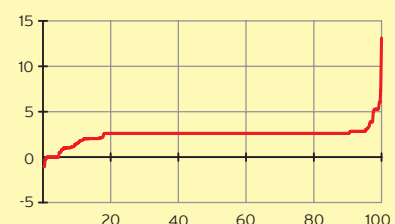
44 Mutatie tarief paspoort

Mutatie in procenten

- Lager dan 0
- 0
- 0 tot 2
- 2 tot 2,5
- 2,5 tot 3
- 3 of hoger

Loenen	-1%
Maasdriel	-1%
Nunspeet	7%
Beverwijk	13%

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

43 en 44 Paspoort: tarief en mutatie

Algemeen

Om naar het buitenland te kunnen reizen is een geldig paspoort of een geldige identiteitskaart nodig. Beide zijn vijf jaar geldig. Een identiteitskaart is iets goedkoper, maar wordt niet door alle landen geaccepteerd. Een paspoort wel. Beide reisdocumenten zijn bij de gemeente verkrijgbaar waar men staat ingeschreven.

Met ingang van 2005 geldt in Nederland een algemene identificatieplicht. Iedereen van veertien jaar en ouder is verplicht een politieagent of een toezichthouder desgevraagd een identiteitskaart te tonen. Behalve een paspoort of identiteitskaart mag dat ook een rijbewijs zijn.

Tarief

Het bedrag dat een gemeente ten hoogste voor een paspoort mag vragen bedraagt in 2010 50,90 euro (vorig jaar 49,60 euro).⁵⁸ Hiervan is 22,47 euro voor het Rijk en 27,13 voor de gemeente.

Kaart 43 laat zien hoeveel een paspoort in elke gemeente kost. Sommige gemeenten geven in bepaalde perioden kortingen om te voorkomen dat er in piekperioden grote drukte ontstaat bij de loketten. Hiermee is in de kaart geen rekening gehouden. Het goedkoopste paspoort wordt verstrekt in de gemeente Terschelling (36,75 euro), het duurste zijn de 345 gemeenten die het maximumtarief hanteren (50,90 euro). De gemiddelde prijs bedraagt 50,63 euro, 1,17 euro (2,4 procent) meer dan vorig jaar.

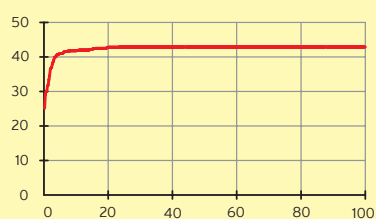
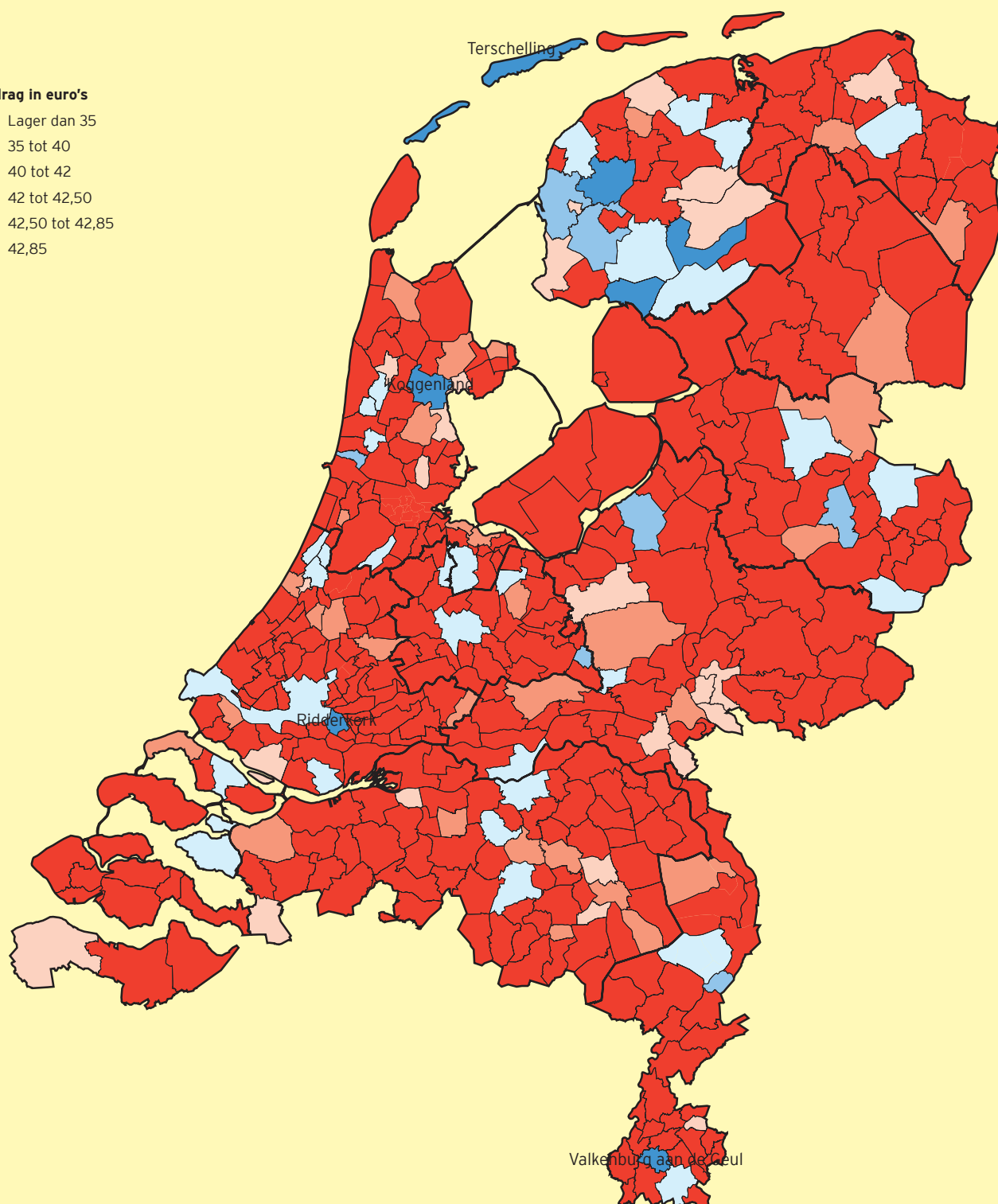
Mutatie

Kaart 44 laat zien hoe sterk de tarieven zijn verhoogd. De tariefveranderingen variëren van -1 procent in Maasdriel (nieuw tarief: 49,10 euro) tot 13 procent in Beverwijk (dat nu het maximumtarief vraagt). 3 gemeenten verlagen het tarief, 17 laten het onveranderd.

45 Tarief identiteitskaart

Bedrag in euro's

- Lager dan 35
- 35 tot 40
- 40 tot 42
- 42 tot 42,50
- 42,50 tot 42,85
- 42,85

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

Valkenburg aan de Geul	25,04
Terschelling	29,10
Koggenland	30,00
Ridderkerk	30,00
Gemiddelde	42,50
Mediaan	42,85

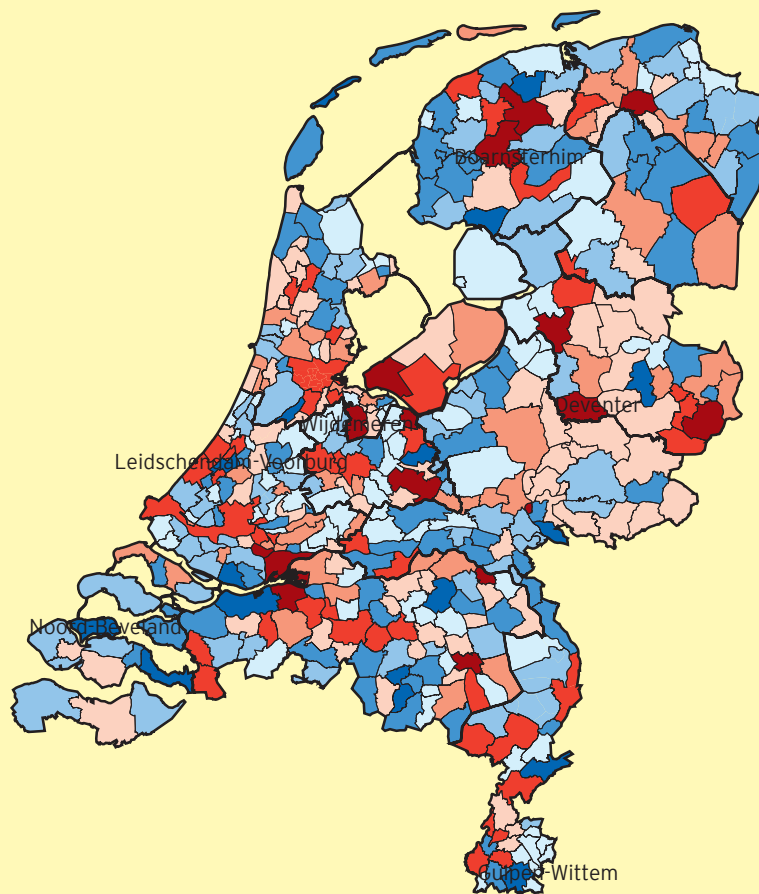
45 Tarief identiteitskaart

Tarief

Gemeenten mogen voor een identiteitskaart maximaal 42,85 euro vragen, en 329 gemeenten doen dit ook. Gemiddeld kost een identiteitskaart 42,50 euro. Een identiteitskaart is het goedkoopst in de gemeente Valkenburg aan de Geul (25,04 euro).

46 Tarief rijbewijs

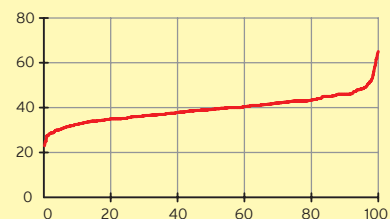
Bedrag in euro's

Leidschendam-Voorburg	23,00
Gulpen-Wittem	25,00
Noord-Beveland	25,00

Boarnsterhim	62,00
Deventer	63,90
Wijdmeren	65,00

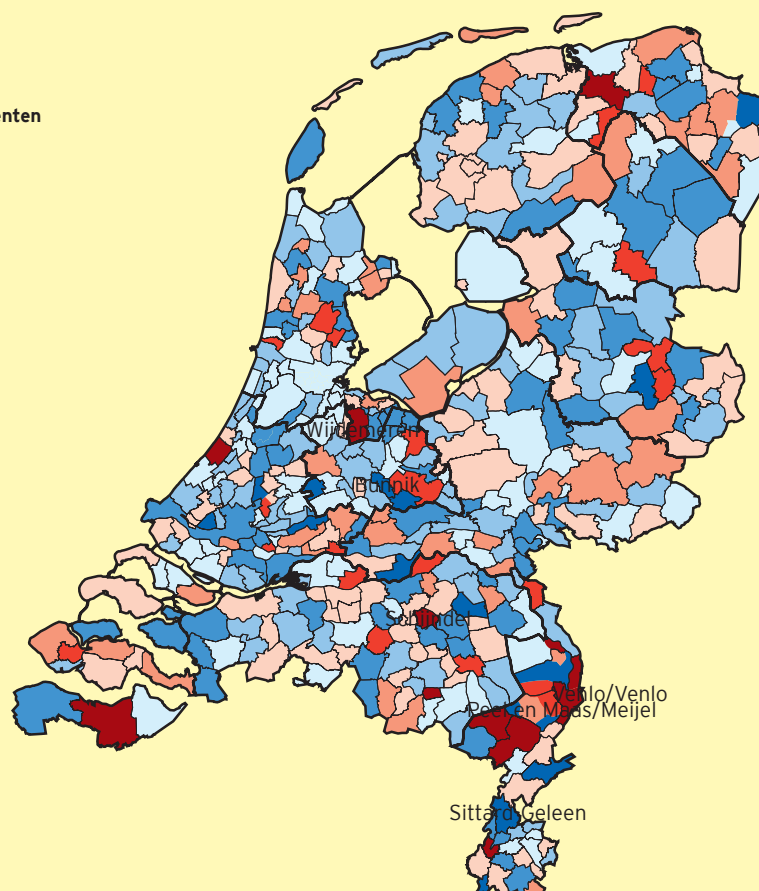
Gemiddelde	41,74
Mediaan	39,15

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

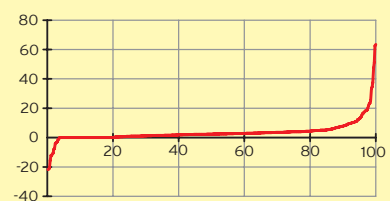
47 Mutatie tarief rijbewijs

Mutatie in procenten

Bunnik	-22%
Peel en Maas/Meijel	-21%
Sittard-Geleen	-21%

Venlo/Venlo	51%
Wijdmeren	63%
Schijndel	64%

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

46 en 47 Rijbewijs: tarief en mutatie

Algemeen

Iedereen die in Nederland woont en met een motorrijtuig (personenauto, bedrijfswagen, bus, motorfiets of brommer) de weg op wil, moet een geldig rijbewijs bij zich hebben. Rijbewijzen worden afgegeven door de gemeente waar men staat ingeschreven. Een rijbewijs is normaal gesproken tien jaar geldig, en moet daarna worden vervangen. De kosten voor een rijbewijs bestaan uit een rijkskostencomponent van 9,50 euro en uit door de gemeente in rekening gebrachte kosten.

Tarief

Wat een rijbewijs kost is te zien op kaart 46. Het goedkoopst is Leidschendam-Voorburg met 23,00 euro, het duurst Wijdemeeren met 65,00 euro. Het gemiddelde bedraagt 41,74 euro (een stijging van 1,17 euro, 2,9 procent).

Rijbewijzen worden sinds 2006 niet langer bij de gemeente zelf gemaakt, maar centraal bij een bedrijf in Haarlem. Het gaat om een nieuw model, dat minder fraudegevoelig is. Hierdoor liggen de productiekosten hoger dan voorheen.

Mutatie

De prijs voor een rijbewijs daalt het meest in Bunnik (-22 procent). Daarmee komt het tarief net onder het landelijke gemiddelde. De prijs van een rijbewijs stijgt het sterkst in Schijndel (64 procent), dat daarmee eveneens vlak onder het gemiddelde uitkomt. 75 gemeenten veranderen hun tarief niet; 13 gemeenten verlagen het.

Maximering

In de zomer van 2007 heeft minister Eurlings verklaard dat hij de verschillen in de prijzen voor een rijbewijs te groot vindt.⁵⁹ Dit naar aanleiding van pressie door de ANWB. Hij kondigde aan de prijzen openbaar te maken⁶⁰ en heeft de duurste gemeenten gevraagd hun tarieven te verlagen. Anders zou

maximering van de tarieven dreigen, zoals dat bij paspoorten al bestaat.⁶¹ Omdat dit dreigement niet het gewenste resultaat heeft gehad is besloten de leges voor rijbewijzen inderdaad te maximeren. Als reden hiervoor wordt genoemd dat de rijbewijstarieven zo ver uit elkaar liggen en het voor de burger onduidelijk is waardoor die verschillen ontstaan, hetgeen tot de nodige irritatie leidt.⁶²

Thans loopt een onderzoek naar de gewenste hoogte van het maximumtarief. Daarbij zal oog zijn voor de verschillende vormen van dienstverlening (zoals bijvoorbeeld de mogelijkheid om een afspraak te maken om het rijbewijs te vervangen). De invoering van het maximumtarief wordt medio 2010 verwacht.

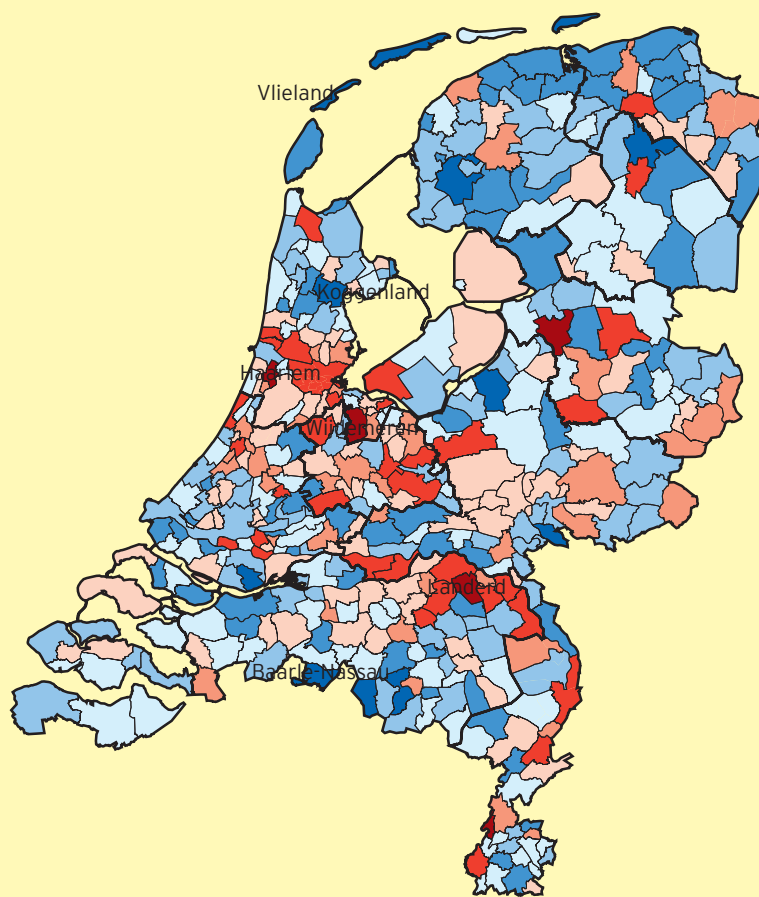
Effect maximering

Ook voor bouwleges willen sommigen maxima invoeren.⁶³ Wie hier wat mee opschiet is onduidelijk. De gemeenten met de hoogste tarieven maken niet per se de hoogste kosten. Vermoedelijk rekenen andere gemeenten minder kosten toe aan de rijbewijsverstrekking of de verstrekking van bouwvergunningen, of hanteren ze een lagere kostendekking. Dat betekent niet dat de kosten niet worden gemaakt. Gemeenten zullen de kosten ergens moeten verhalen. Goedkopere rijbewijzen leiden daarom vermoedelijk tot hogere lasten elders.

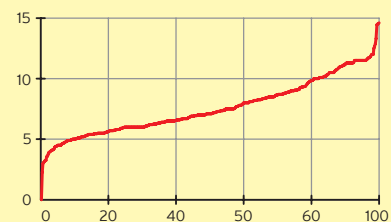
48 Tarief uittreksel GBA

Bedrag in euro's

- Lager dan 4
- 4 tot 5,50
- 5,50 tot 6,50
- 6,50 tot 8
- 8 tot 9,50
- 9,50 tot 11
- 11 tot 13
- 13 of hoger

Vlieland	0,00
Baarle-Nassau	2,27
Koggenland	3,00
Wijdmeren	14,50
Haarlem	14,55
Landerd	14,60
Gemiddelde	8,22
Mediaan	7,10

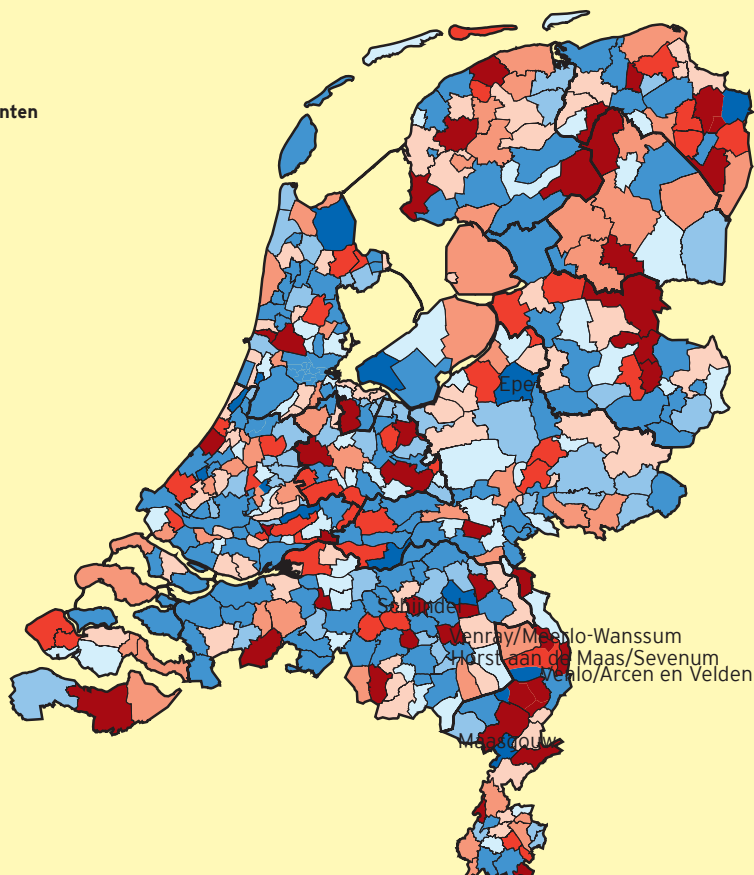

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

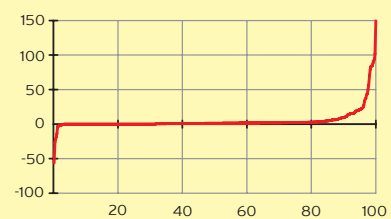
49 Mutatie tarief uittreksel GBA

Mutatie in procenten

- Lager dan 0
- 0
- 0 tot 1
- 1 tot 1,5
- 1,5 tot 2
- 2 tot 3
- 3 tot 10
- 10 of hoger

Epe	-56%
Maasgouw	-27%
Horst aan de Maas/ Sevenum	-22%
Venlo/Arcen en Velden	94%
Venray/Meerlo-Wanssum	102%
Schijndel	150%

Percentage van aantal gemeenten (cumulatief)

48 en 49 Uittreksel GBA: tarief en mutatie

de kosten van de dienstverlening opnieuw tegen het licht gehouden. Daaruit kwam een prijs van bijna 12 euro.

GBA

In sommige gevallen is het nodig om te bewijzen dat opgegeven persoonsgegevens juist zijn (zoals bij de eerste aanvraag van een rijbewijs, of een aanmelding bij een opleidingsinstituut). Er wordt dan gevraagd een "gewaarmerkt afschrift GBA" te overleggen, in de volksmond ook wel "uittreksel uit het bevolkingsregister". Dit is een officiële verklaring waaruit de naam-, adres-, en woonplaatsgegevens van een persoon blijken en de juiste schrijfwijze van de namen.

De gemeentelijke basisadministratie (GBA), die sinds 1 oktober 1994 bestaat, bevat de persoonsgegevens van elk lid van de Nederlandse bevolking. Binnen het GBA-systeem worden alle gegevens volledig geautomatiseerd opgeslagen en uitgewisseld. Voordat de GBA bestond werden ieders persoonsgegevens bijgehouden op persoonskaarten. Van elke Nederlander wordt in de GBA een elektronische persoonslijst aangelegd. Gebeurtenissen als geboorte, verhuizing, huwelijk, echtscheiding, vertrek naar het buitenland en overlijden worden hierin geadministreerd nadat aangifte is gedaan bij het gemeentelijk loket.

Tarief

Kaart 48 laat zien wat de kosten zijn van een gewaarmerkt afschrift GBA. Dit varieert van 0,00 euro op Vlieland tot 14,60 euro in Landerd. In 74 procent van de gemeenten ligt het tarief tussen vijf en tien euro. De gemiddelde prijs bedraagt 8,22 euro, 0,22 euro (2,8 procent) meer dan vorig jaar.

Mutatie

In 116 gemeenten verandert het tarief voor een gewaarmerkt afschrift GBA dit jaar niet. 11 gemeenten verlagen het tarief (kaart 49); Epe het meest (-56 procent). Epe was vorig jaar het duurst, en zit nu onder het gemiddelde. De grootste tariefstijging is te vinden in Schijndel (150 procent), dat vorig jaar nog een laag tarief had. Schijndel heeft

Het provinciale belasting-gebied

Provinciale belastingen

De enige echte belastingen die provincies heffen zijn de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. De hoogte van de motorrijtuigenbelasting is onder andere afhankelijk van het soort voertuig (bijvoorbeeld auto of motor), het gewicht van het voertuig en het soort brandstof dat het voertuig gebruikt.

Bovenop het bedrag aan motorrijtuigenbelasting komen de opcenten. Dit is een percentage van de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting, zoals die gold per 1 april 1995. Als het Rijk de motorrijtuigenbelasting verhoogt verandert de provinciale belastingopbrengst dus niet. De opcenten worden elk jaar per 1 april aangepast. Opcenten worden opgelegd aan in de provincie gevestigde houders van personenauto's en motorrijwielen. Voor bestelauto's, vrachtauto's en bussen zijn geen opcenten verschuldigd.

Het door de provincie te heffen aantal opcenten mag voor de periode 1 april 2010 tot en met 31 maart 2011 ten hoogste 116,7 procent bedragen (van 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 was dit ten hoogste 111,9).⁶⁴ De opcenten variëren dit jaar (vanaf 1 april) van 67,9 tot 95,0 procent. Geen enkele provincie vraagt dus het maximum. Er is nog een vrije zoom van enkele honderden miljoenen euro's.

Opbrengstgroei

De totale opbrengst uit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting neemt al jaren sneller toe dan het aantal opcenten zelf. Dat komt niet alleen doordat er steeds meer voertuigen komen. Auto's worden gemiddeld ook steeds zwaarder, en hebben vaker dan vroeger een dieselmotor. Dergelijke auto's worden zwaarder belast. In tegenstelling tot gemeenten (die hun ozb-tarieven neerwaarts bijstellen aan de hand van de waardeinstijging van onroerende zaken) lijken provincies hun tarieven niet te corrigeren voor de groei van de belastinggrondslag. De Raad voor de financiële

verhoudingen constateerde in 2009 dat de provincies mede om deze reden aanzienlijk meer inkomsten hadden dan nodig om hun taken uit te voeren. Volgens de Raad hebben zij deze extra inkomsten gebruikt om activiteiten te ontwikkelen die eigenlijk niet op hun terrein liggen.⁶⁵

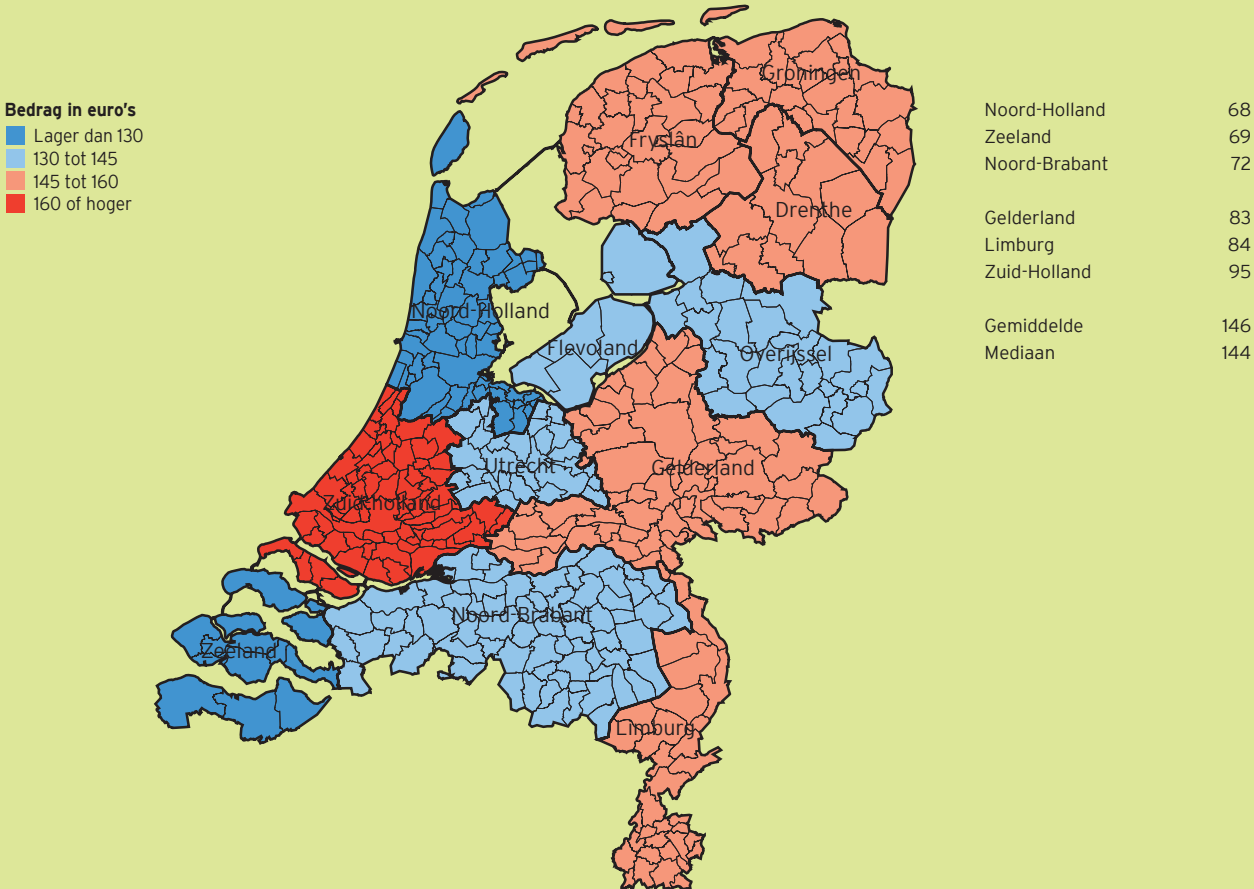
Toekomst onzeker

Met de val van het kabinet Balkenende IV staat de invoering van rekeningrijden opnieuw op losse schroeven. Mocht het er toch nog van komen, dan zal de motorrijtuigenbelasting vermoedelijk verdwijnen. Daarmee vervalt de grondslag van de provinciale opcenten. In opdracht van het Interprovinciaal Overleg onderzocht de commissie-Boorsma alternatieven voor de bestaande opcenten op de motorrijtuigenbelasting.⁶⁶ Van de onderzochte alternatieven lijkt de invoering van een ingezetenenbelasting – een vast bedrag per huishouden of per volwassen ingezetene – het meest kansrijk te zijn.

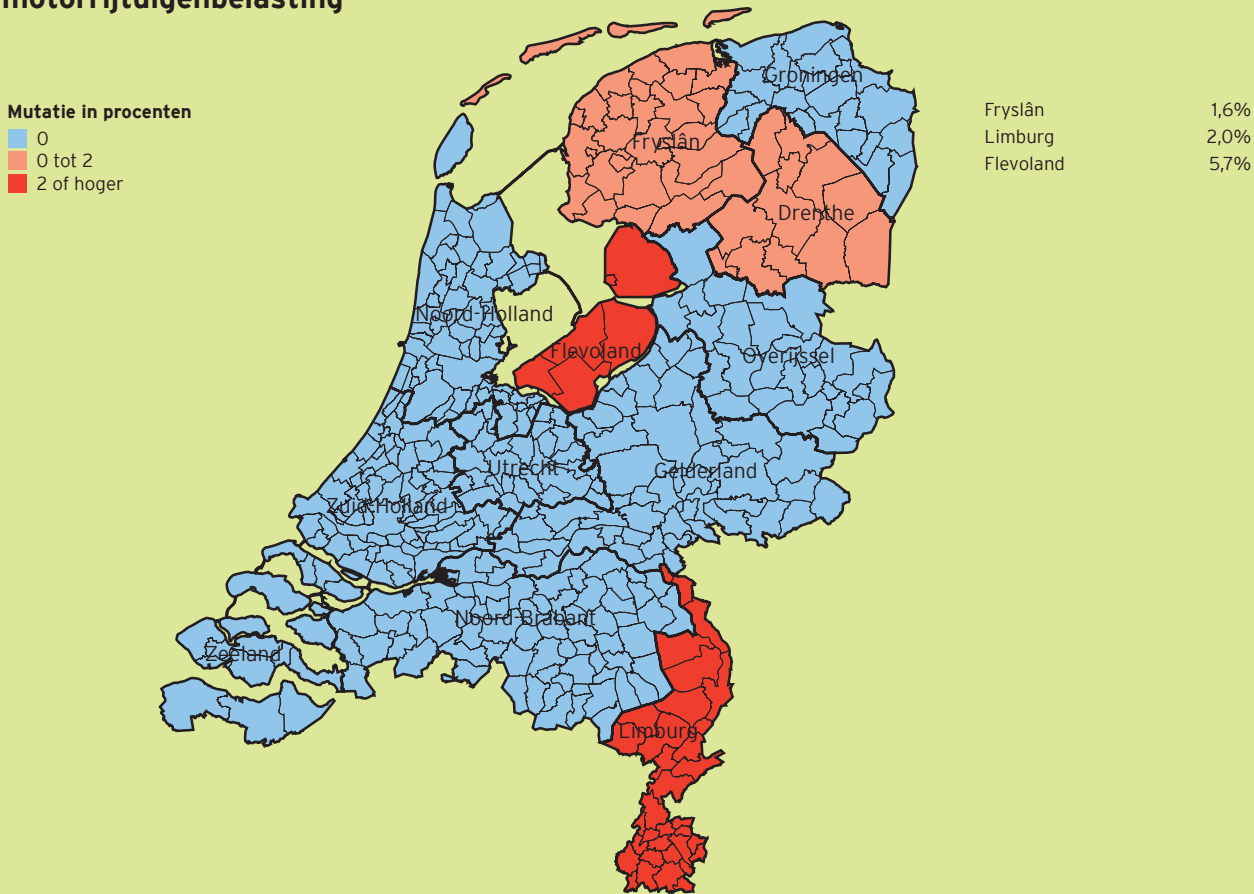
Belasting is belangrijk

Het is belangrijk dat provincies naast de algemene uitkering uit het provinciefonds een eigen belasting behouden. Die belasting zou wel zichtbaarder moeten zijn dan de bestaande opcenten. Een zichtbare belasting zet een rem op ongebreidelde uitgavengroei. Wanneer nieuw beleid moet worden bekostigd door de belasting te verhogen zullen bestuurders beter nadenken of de baten de kosten wel overtreffen.⁶⁷ Bij geld dat vanzelf binnenstroomt is dat minder het geval, zoals de Raad voor de financiële verhoudingen al constateerde. Ook kunnen met behulp van het eigen belastinggebied onvolkomenheden in de verdeelsystematiek van het provinciefonds worden opgevangen.

50 Opcenten op de motorrijtuigenbelasting

51 Mutatie opcenten op de motorrijtuigenbelasting

50 en 51 Opcenten op de motorrijtuigenbelasting

Uitgangspunten

Bij het maken van kaart 50 en 51 zijn we uitgegaan van een personenauto van circa 1.000 kilo (bijvoorbeeld een Volkswagen Golf) die rijdt op benzine.

Opcenten

Het gemiddelde bedrag aan opcenten voor onze standaardauto bedraagt vanaf 1 april 2010 146 euro. Dit gemiddelde is bijna gelijk aan vorig jaar, de stijging bedraagt 0,4 procent (54 cent). Doordat het aantal auto's toeneemt, en met name auto's waarvoor relatief veel motorrijtuigenbelasting moet worden betaald (zware auto's, auto's met dieselmotoren), stijgt de opbrengst van de opcenten sterker.

Noord-Holland is, net als vorig jaar, het goedkoopst voor de autobezitter (124 euro). In Zuid-Holland betaalt de automobilist het meest: 174 euro (zie tabel 5).

Stijging

De grootste stijging van het bedrag aan opcenten vindt plaats in Flevoland (5,7 procent; 7,50 euro).

De inkomsten worden gebruikt om een fonds te creëren voor de toekomstige bekostiging van wegen in de provincie (infracfonds).⁶⁸ De op een na grootste stijger is Limburg (2,0 procent). De stijging in deze provincie is gelijk aan de jaarlijkse indexering die de provincie toepast.⁶⁹ Acht provincies veranderen het aantal opcenten niet. De provincies Noord-Brabant, Zeeland en Utrecht deden dat vorig jaar overigens ook al niet.

Tabel 5 Opcenten

Provincie	Opcenten	Bedrag
Groningen	79,1	145
Fryslân	81,7	150
Drenthe	82,3	151
Overijssel	78,5	144
Gelderland	82,7	152
Utrecht	72,6	133
Noord-Holland	67,9	124
Zuid-Holland	95,0	174
Zeeland	69,3	127
Noord-Brabant	71,6	131
Limburg	83,6	153
Flevoland	75,7	139

Waterschappen

Inleiding

De waterschappen (ook wel wetterskip en hoogheemraadschap) vormen een afzonderlijke bestuurslaag. Hun grenzen vallen lang niet altijd samen met gemeente- of provinciegrenzen, doordat ze samenhangen met waterstaatkundige eenheden. Waterschappen zorgen voor het keren van zee-, en rivierwater, regelen de waterhoeveelheid, zorgen voor de kwaliteit van het oppervlaktewater en zijn belast met afvalwaterzuivering. Enkele waterschappen beheren daarnaast een deel van het (vaar)wegennet. Er zijn in 2010 in totaal 27 waterschappen.

Om hun taken te bekostigen kennen de waterschappen verschillende soorten heffingen. Met de *watersysteemheffing* worden de waterkering (het dijkonderhoud), de waterbeheersing (de waterhoeveelheid in sloten en plassen), het waterkwaliteitsbeheer (kwaliteit van oppervlaktewateren) en bij sommige waterschappen het wegen- en vaarwegenbeheer bekostigd. Enkele waterschappen bekostigen het wegenonderhoud via een afzonderlijke *wegenheffing*. Met de *zuiveringsheffing* wordt de afvalwaterzuivering bekostigd. Al deze belastingen worden opgelegd op basis van de Waterschapswet. Op basis van de Waterwet (artikel 7.2) kunnen waterschappen een verontreinigingsheffing opleggen aan 'directe lozers', woningen of bedrijven die rechtstreeks lozen op het

oppervlaktewater. Het tarief en tariefsysteem is gelijk aan de zuiveringsheffing. Omdat slecht een klein deel van de huishoudens een verontreinigingsheffing betaalt blijft deze verder buiten beschouwing.

Watersysteemheffing

De tarieven van de watersysteemheffing en wegenheffing komen tot stand door de kosten die waterschappen maken voor het watersysteem (onder meer regelen van het waterpeil, dijkonderhoud, en kwaliteit van het oppervlaktewater) en voor het wegenonderhoud om te slaan over belanghebbenden. Dit zijn huishoudens ("ingezetenen"), eigenaren van cultuurgrond ("ongebouwd"), eigenaren van natuurterreinen ("natuur") en eigenaren van gebouwen ("gebouwd"). De kosten worden omgeslagen op basis van het uitgangspunt dat de mate van belang bepalend is voor het aandeel in de kosten van een groep. Tegelijkertijd geldt in theorie dat wie een groter belang heeft, meer te zeggen krijgt in het waterschapsbestuur. Dit uitgangspunt staat bekend als de trits "belang, betaling, zeggenschap".

Het is echter in de praktijk niet zo dat wie meer betaalt ook meer te zeggen krijgt in het waterschap. Dit komt doordat er in de huidige Waterschapswet andere belangencategorieën worden onderscheiden voor betaling dan voor zeggenschap (zie figuur 4). Voor betaling zijn dit ingezetenen, *gebouwd*, ongebouwd en natuur. Voor zeggenschap zijn dit ingezetenen, *bedrijven*, ongebouwd en natuur. Huiseigenaren hebben dus geen afzonderlijke vertegenwoordiging in het waterschapsbestuur. De

Figuur 4 Belangencategorieën in de trits belang, betaling, zeggenschap

Betaling				
Belangencategorieën	Ingezetenen (huishoudens)	Gebouwd (eigenaren gebouwen)	Ongebouwd (agrariërs)	Natuur (eigenaren natuurterreinen)
Zeggenschap				
Belangencategorieën	Ingezetenen (huishoudens)	Bedrijven	Ongebouwd (agrariërs)	Natuur (eigenaren natuurterreinen)

wetgever is er van uit gegaan dat hun belangen worden behartigd door de vertegenwoordigers van de ingezetenen. Toch betalen zij wel het grootste aandeel in de kosten.

Hoe moet worden bepaald wie precies welk belang heeft is vastgelegd in de gemoderniseerde Waterschapswet. Het aandeel dat ingezetenen betalen wordt bepaald op basis van de bevolkingsdichtheid in het waterschapsgebied. Het aandeel van de overige categorieën op basis van de economische waarde van gebouwen (woz-waarde) en grond. De berekende percentages worden vastgelegd in een kostentoedelingsverordening.

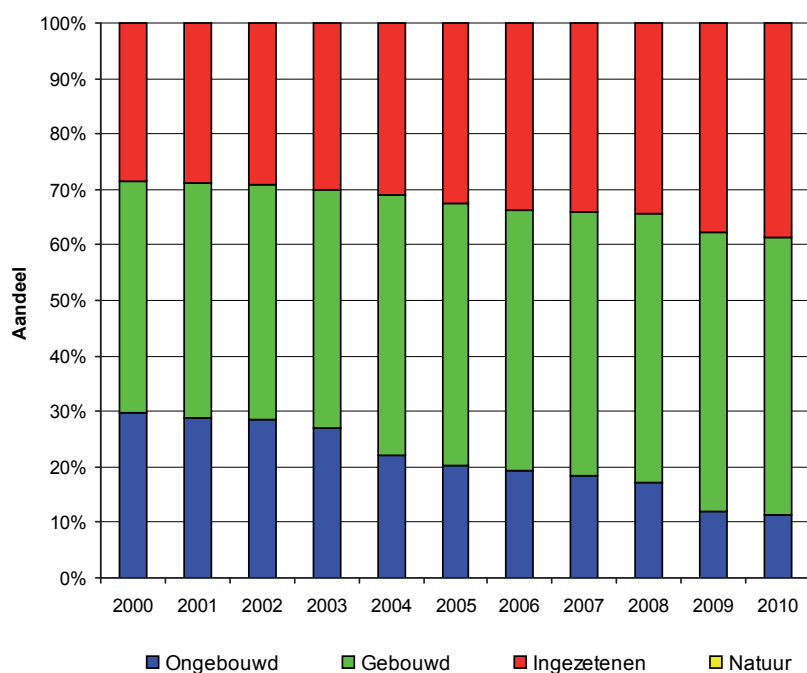
Opbrengsten waterschapsbelastingen

In figuur 5 is weergegeven welk aandeel van de opbrengsten wordt betaald door huishoudens (ingezetenen), eigenaren van gebouwen (gebouwd), en eigenaren van grond (ongebouwd; tot 2009 inclusief natuur). In 2000 bedroeg de opbrengst uit de heffing voor eigenaren van grond nog 30

procent van het totaal, de opbrengst uit de heffing voor eigenaren van gebouwen was 42 procent van het totaal en van ingezetenen 28 procent. In 2010 bedraagt de opbrengst uit de heffing voor grondeigenaren nog maar 12 procent van de totale opbrengst. Dat is een daling van 18 procentpunt. De opbrengst uit de heffing voor huishoudens is gestegen tot 38 procent en voor eigenaren van gebouwen tot 50 procent. De helft van de opbrengst van de watersysteemheffing is dus afkomstig van eigenaren van gebouwen.

De verschuiving vóór 2009 komt volgens de waterschapsbesturen doordat waterschappen meer werk zijn gaan doen dat in het belang is van huiseigenaren en inwoners in het algemeen en minder voor grondeigenaren. Van 2008 op 2009 is er een relatief grote verschuiving in de opbrengstverdeling. Dit komt omdat in 2009 de wet modernisering Waterschapsbestel van kracht is geworden. Door het van kracht worden van deze wet worden de kosten in veel waterschappen op een andere wijze verdeeld dan voorheen. Over het

Figuur 5 Aandeel belangencategorieën in opbrengst waterschapshoofsheffing^a

^a De opbrengst uit de categorie natuur is gering (1 miljoen euro) en het aandeel van natuur in de totale opbrengst is daardoor niet te zien in de figuur.

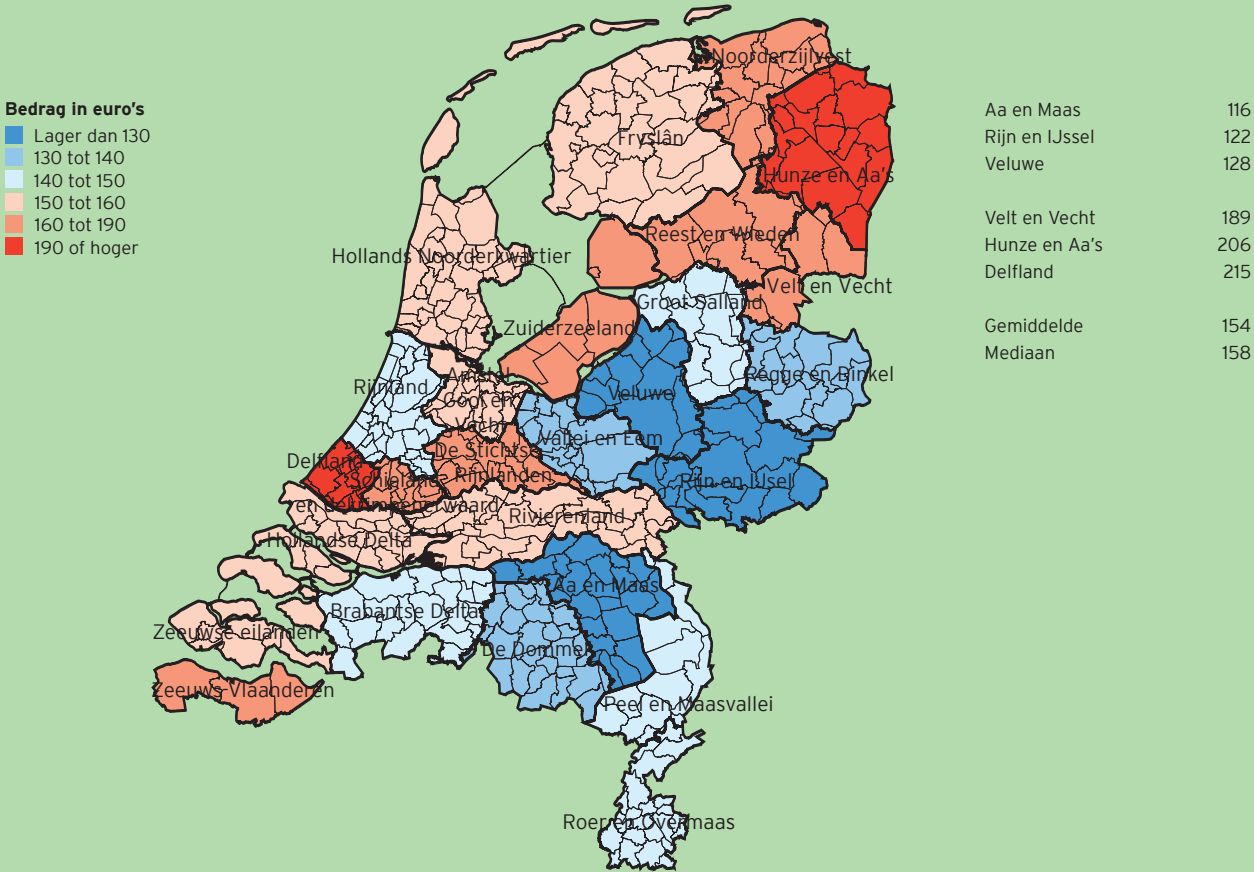
algemeen geldt dat eigenaren van grond een kleiner deel van de kosten zijn gaan betalen en eigenaren van gebouwen een groter deel.

Waterschapstarieven in deze atlas

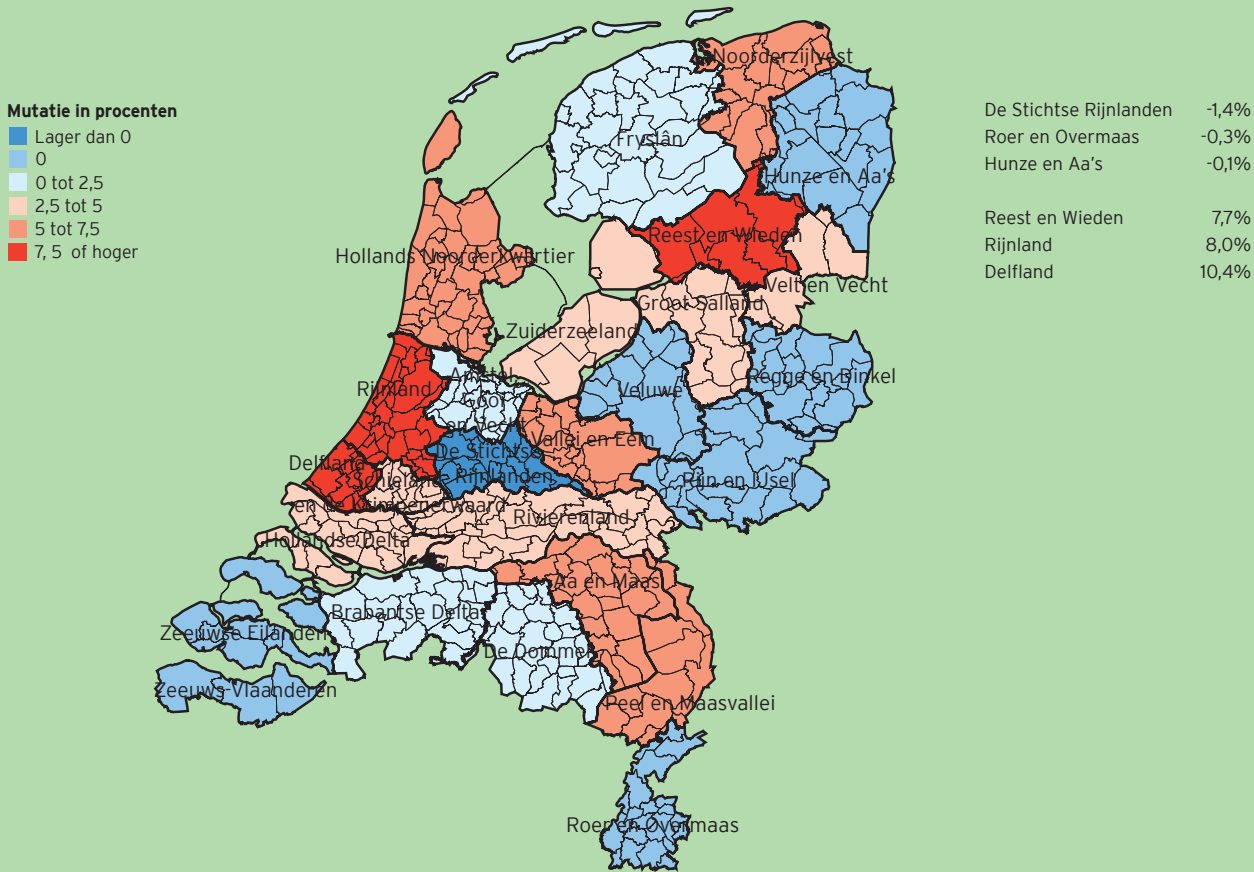
In deze atlas geven we de tarieven weer voor de zuiveringsheffing, en het bedrag dat ingezetenen en huiseigenaren betalen voor de watersysteemheffing en de wegenheffing tezamen. In waterschappen waar verschillende tarieven worden gehanteerd wordt het gewogen gemiddelde gehanteerd, gewogen naar aantal ingezetenen (ingezetenenheffing) of de totale waarde van het onroerend goed (heffing gebouwd).

52 Tarief zuiveringsheffing

53 Mutatie tarief zuiveringsheffing

52 en 53 Zuiveringsheffing

Algemeen

Het zuiveren van het Nederlandse afvalwater dat op de riolering wordt geloosd is met ingang van 2000 de exclusieve verantwoordelijkheid van de waterschappen. Tot 1997 waren ook de gemeente Amsterdam en de provincie Utrecht met de afvalwaterzuivering belast, net als tot 2000 de provincie Groningen. Er zijn in 2010 26 waterschappen die zich bezig houden met zuiveren. Deze waterschappen beheren in totaal circa 350 zuiveringsinstallaties.⁷⁰ Op de kaart zijn, om de oriëntatie te vergemakkelijken, ook de gemeentegrenzen ingetekend (dunne zwarte lijnen).

Tarieven

Waterschappen bekostigen de afvalwaterzuivering via een zuiveringsheffing die wordt opgebracht door huishoudens en bedrijven binnen hun beheersgebied. Deze heffing vindt plaats op basis van de Waterschapswet. De grondslag wordt gevormd door het aantal vervuilingseenheden. Meerpersoonshuishoudens betalen drie keer zo veel als alleenwonenden. Voor meerpersoonshuishoudens varieert het tarief van 116 euro (Aa en Maas) tot 215 euro (Delfland). Het gewogen gemiddelde bedraagt 154 euro (gewogen naar het aantal vervuilingseenheden van huishoudens). Dit is 3,4 procent (5,03 euro) hoger dan vorig jaar.

Mutatie

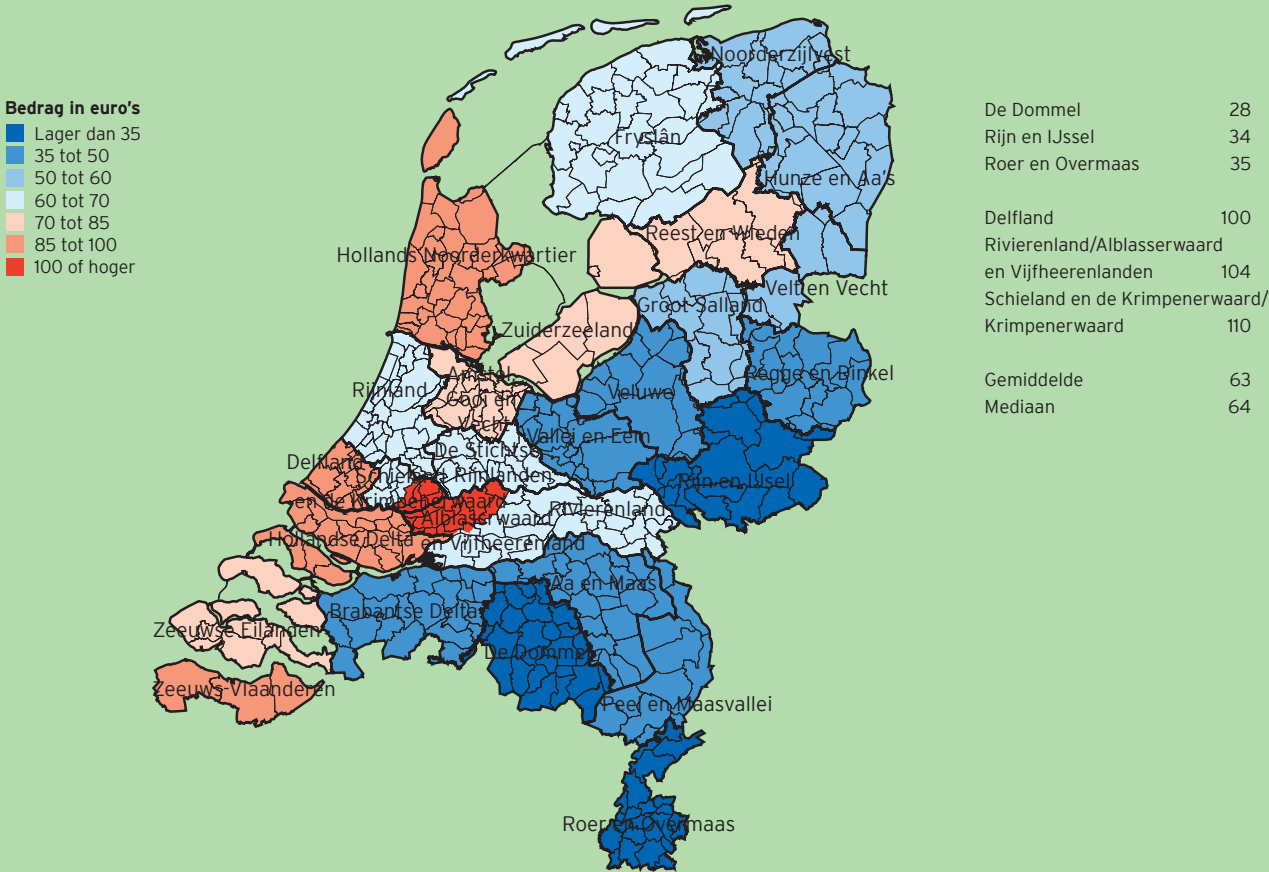
De zuiveringsheffing is het sterkst gestegen in Delfland, namelijk met 10,4 procent (20,25 euro). Delfland heeft de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in de rioolwaterzuivering. De kosten zijn hierdoor opgelopen. Het tarief zal daarom een aantal jaar relatief sterk stijgen. De heffing daalt in 3 waterschappen. De daling is met 1,4 procent (2,34 euro) het sterkst in De Stichtse Rijnlanden.

Kwijtschelding

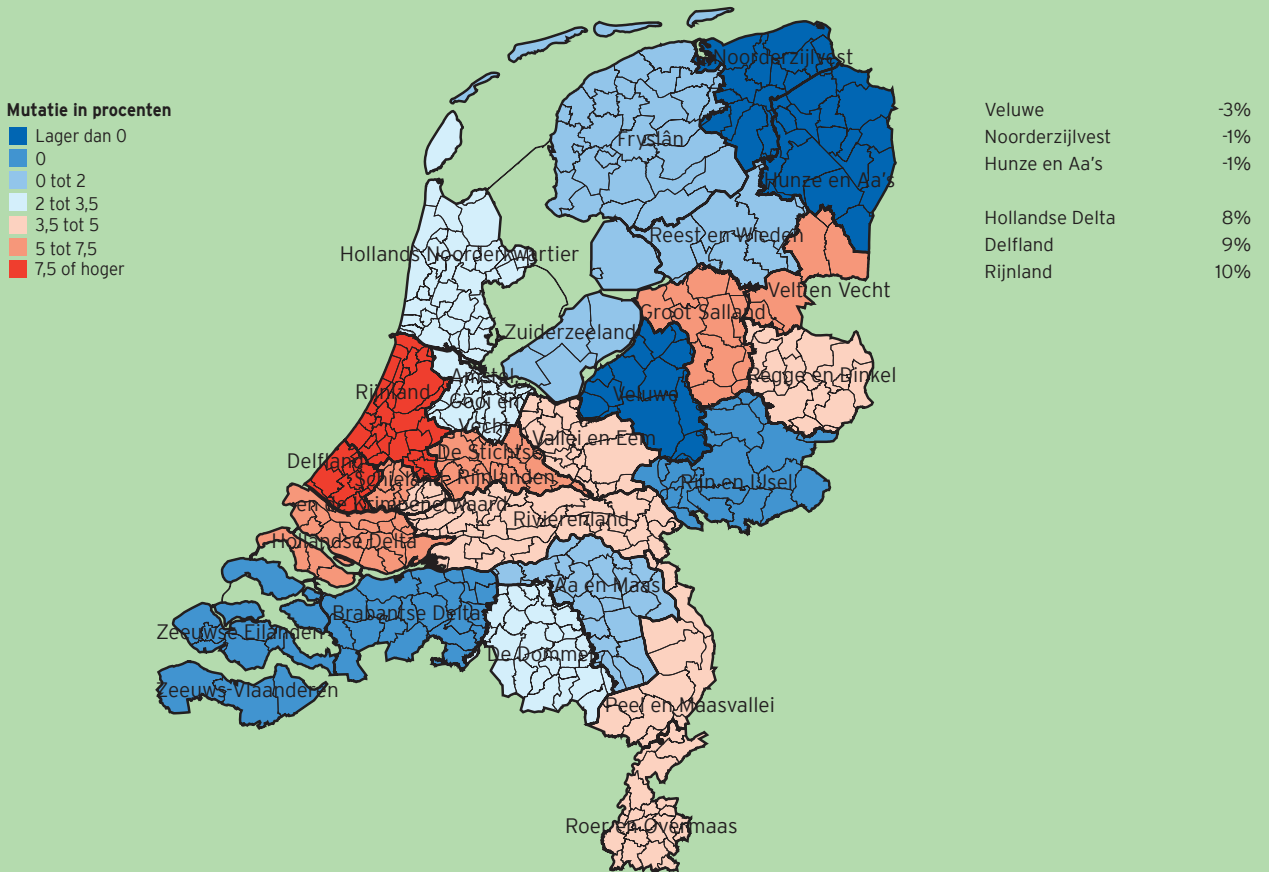
In alle waterschappen is het mogelijk kwijtschelding aan te vragen voor zowel de zuiveringsheffing als

de ingezetenenheffing. Hierbij gelden dezelfde voorwaarden als bij kwijtschelding van gemeentelijke belastingen (zie de tekst bij kaart 35 en 36). Van de huidige 26 waterschappen hanteren 23 een kwijtscheldingsnorm van 100 procent. Een van deze waterschappen, Rijn en IJssel, hanteerde tot en met 2009 een kwijtscheldingsnorm van 90 procent. De Dommel en Regge en Dinkel kennen in 2010 een kwijtscheldingsnorm van 95 procent (in Regge en Dinkel was dit tot 2010 90 procent), alleen in Veluwe geldt een 90-procentnorm.

54 Tarief ingezetenenheffing

55 Mutatie tarief ingezetenenheffing

54 en 55 Ingezetenheffing

Algemeen

De ingezetenheffing is een vast bedrag per huishouden. In de meeste waterschappen is dit één bedrag, de watersysteemheffing. Vier waterschappen (Hollandse Delta, Hollands Noorderkwartier, Rivierenland en Schieland en de Krimpenerwaard) hanteren daarnaast een wegenheffing. Hiermee worden de kosten gedekt van het wegenonderhoud dat wordt uitgevoerd door het waterschap.⁷¹

Waterschappen onderhouden vaak maar in een klein deel van het waterschapsgebied wegen. Alleen de inwoners van deze gebieden betalen voor het onderhoud van wegen. Daardoor is het mogelijk dat binnen één waterschap verschillende tarieven gelden. Waar deze grenzen bekend zijn (Rivierenland en Schieland en de Krimpenerwaard) wordt het tarief per deelgebied weergegeven. Bij de andere twee waterschappen (Hollandse Delta en Hollands Noorderkwartier) wordt een (naar het aantal ingezetenen) gewogen gemiddelde gehanteerd.

Tarieven

De ingezetenheffing is het hoogst in het gebied van het voormalige hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard, sinds 2005 onderdeel van hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (110 euro). Inwoners van de Krimpenerwaard betalen meer dan de inwoners van het voormalige hoogheemraadschap van Schieland omdat zij ook voor wegenbeheer betalen (40 euro extra). Waterschap De Dommel heeft de laagste ingezetenheffing (28 euro). Het gewogen gemiddelde tarief bedraagt 63 euro. Dat is 4,3 procent hoger dan vorig jaar.

Achtergronden

Tariefverschillen tussen waterschappen kunnen verschillende achtergronden hebben. In de waterschappen in Noord- en Zuid-Holland en Zeeland waar een deel van de ingezetenheffing wordt gebruikt om het beheer van wegen te bekostigen mag verwacht worden dat de gemeenten juist lagere kosten hebben omdat ze minder wegen hoeven te onderhouden. Waterschappen zonder kustlijn of

grote rivieren, en op hooggelegen gebieden, hebben doorgaans lagere kosten.

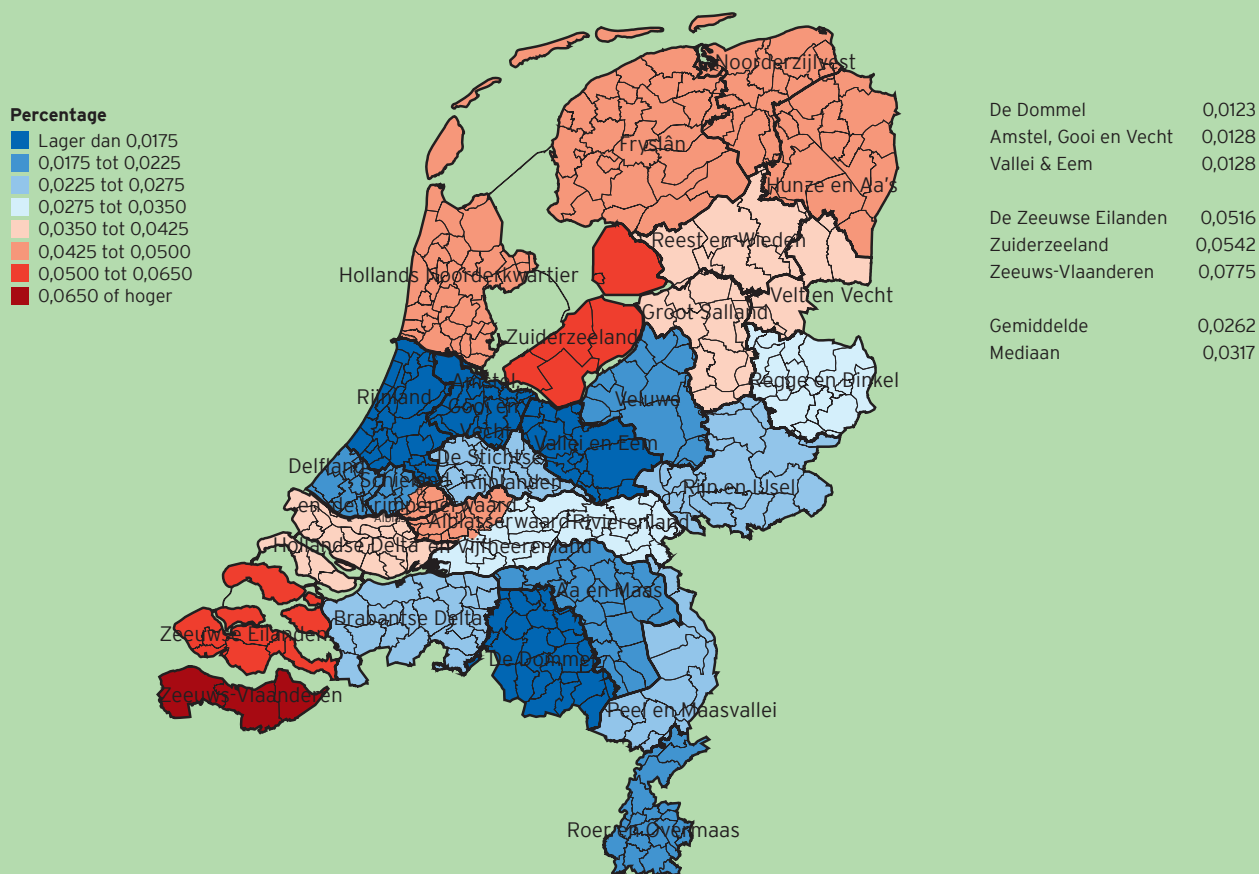
Verder rekent het ene waterschap een groter deel van de totale kosten toe aan ingezetenen dan het andere. Dit hangt af van de bevolkingsdichtheid: hoe groter de bevolkingsdichtheid hoe groter het aandeel van de kosten dat ingezetenen betalen. Tegelijkertijd geldt echter dat wanneer er meer mensen in een waterschapsgebied wonen, de kosten over een groter aantal ingezetenen worden verdeeld.

Mutatie

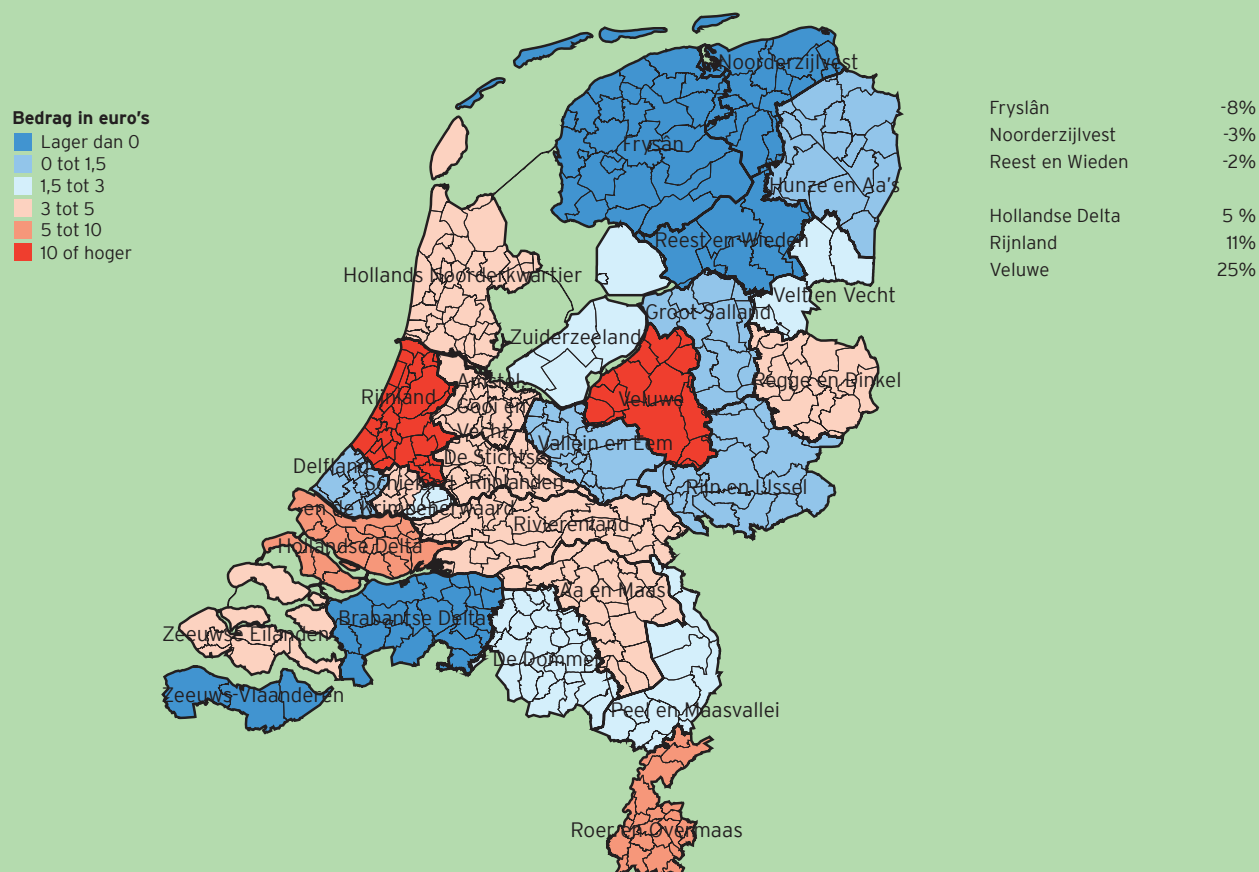
Het tarief stijgt het sterkst in Rijnland (10 procent; bijna 6,40 euro). Dit waterschap heeft in het verleden de tarieven laag gehouden door kosten zo veel mogelijk te dekken uit reserves en door investeringen uit te stellen. Omdat de omvang van de reserves nu kleiner is geworden is dit niet meer mogelijk en wordt de kostenontwikkeling doorberekend in de tarieven.

Het tarief daalt in drie waterschappen. De grootste daling vindt plaats in waterschap Veluwe (daling van 3,3 procent ofwel 1,40 euro). De daling komt doordat er volgens het kantoor dat de belastingen int (Tricijn) meer ingezetenen zijn dan tot nu toe bekend was. Meer ingezetenen betekent dat de kosten worden verdeeld over een groter aantal ingezetenen en dus een lager bedrag per ingezetene.

56 Tarief heffing gebouwd

57 Mutatie tarief heffing gebouwd

56 en 57 Heffing gebouwd

Algemeen

De heffing gebouwd wordt geheven van eigenaren van gebouwde onroerende zaken (vooral huiseigenaren). De waterschappen gebruiken de woz-waarde als grondslag voor deze heffing. De tarieven worden, net als bij gemeenten, uitgedrukt als percentage van de woz-waarde van de onroerende zaken. Waterschappen kunnen gebieden aanwijzen waar eigenaren een lager of juist hoger bedrag betalen dan in de rest van het waterschapsgebied. In de Waterschapswet is vastgelegd wanneer dit is toegestaan.

Tarieven

Waterschap Zeeuws-Vlaanderen heeft net als in voorgaande jaren het hoogste tarief. Het hoge tarief wordt onder andere veroorzaakt doordat wegenonderhoud daar deel uitmaakt van het takenpakket. Het tarief is 0,0775 procent van de woz-waarde, net als in 2009. De Dommel heeft net als in 2008 en 2009 het laagste tarief (0,0123 procent).

Het (naar grondslag) gewogen gemiddelde tarief is 0,0262 procent. Dat is, gecorrigeerd voor de ontwikkeling van de woz-waarden als gevolg van hertaxatie, 2,6 procent hoger dan vorig jaar. Een huiseigenaar betaald nu gemiddeld 65,49 euro voor de heffing gebouwd. Dat is 1,88 euro (3,0 procent) meer dan in 2009.

Achtergronden

Tariefverschillen worden, behalve door verschillen in toerekening aan groepen belanghebbenden en kostenverschillen, veroorzaakt door de grote verschillen in woz-waarde tussen waterschappen. Anders dan bij gemeenten vindt tussen waterschappen geen verevening van belastingcapaciteit plaats. Bij lage woningwaarden is dan een hoger tarief nodig om een bepaalde opbrengst te behalen.

Hertaxatie

De taxatiewaarde van onroerende zaken is dit jaar veranderd (zie kaart 2 en 3). We hebben de tariefmutaties gecorrigeerd voor deze waardeontwikkeling.⁷² De door ons gehanteerde waardestijgingen zijn actueler dan de waardestijgingen die waterschappen hebben gehanteerd bij het vaststellen van de tarieven. De meeste waterschappen hebben het tarief van de heffing gebouwd in december vastgesteld op basis van voorlopige gegevens rond de taxatiewaarden.

Mutatie

De procentuele stijging van de heffing gebouwd is het sterkst in waterschap Veluwe (24,7 procent, ofwel 0,0043 procentpunt van de woz-waarde). Door een rekenfout was de aanslag in 2009 te laag.⁷³ Deze fout is nu gecorrigeerd. Het voor de woz-ontwikkeling gecorrigeerde tarief daalt in vier waterschappen. De daling is het sterkst in Fryslân (7,5 procent; 0,0037 procentpunt van de woz-waarde). Deze verlaging komt onder meer doordat het waterschap reserves die in het verleden zijn opgebouwd uit de heffing gebouwd nu deels teruggeeft aan de belastingbetaler.

Verantwoording

Bronnen

De gemeentekaarten in deze atlas zijn gebaseerd op opgaven van de afzonderlijke gemeenten. De gegevens zijn in de periode van november 2009 tot februari 2010 door COELO verzameld. In eerste instantie is daarbij gebruik gemaakt van een elektronisch vragenformulier, waarin diverse controles zitten ingebouwd. Enkele gemeenten hebben een papieren vragenlijst ingevuld. Van een groot aantal gemeenten is aanvullende informatie per e-mail, telefoon of post verkregen. De gegevens zijn waar mogelijk vergeleken met die van vorig jaar, en bij grote veranderingen is navraag gedaan.

Waarde van onroerende zaken

De gemiddelde waarde van woningen per gemeente is berekend door de gemiddelde waarde in 2009 (bron: CBS) te verhogen met de waardestijging van woningen. De waardestijging is de stijging van de totale waarde van woningen, exclusief areaaluitbreiding (verandering van de hoeveelheid woningen). Die waardestijging is bij de gemeenten opgevraagd. In enkele gevallen konden gemeenten alleen de waardestijging inclusief areaal leveren. Dan is dit cijfer gecorrigeerd aan de hand van de mutatie van het aantal woningen. Sommige gemeenten konden helemaal geen waardeontwikkeling leveren. In die gevallen is waar mogelijk gebruik gemaakt van voorlopige waardegegevens van de Waarderingskamer. Dit is ook bij niet-woningen soms gebeurd. Voor welke gemeenten dit geldt is te zien op kaart 2 respectievelijk kaart 3 (witomlijnde gemeenten).

Gemiddelden

Waar in deze atlas sprake is van gemiddelden gaat het, tenzij anders vermeld, om naar inwonertal gewogen gemiddelden. Waar nultarieven voorkomen, zoals bij de rioolheffing, zijn de “nullen” in de berekening van de gemiddelden meegenomen, tenzij anders vermeld.

Inflatie

De cijfers in de atlas zijn niet gecorrigeerd voor inflatie tenzij dit in de tekst wordt vermeld.

Tarieven en heffingskortingen

Na de afschaffing van de zalmsnip in 2005 zijn sommige gemeenten op eigen kosten een heffingskorting gaan verlenen. Deze kan gekoppeld zijn aan een specifieke belasting, of het karakter hebben van een korting op de gehele aanslag. Als de heffingskorting is gekoppeld aan een bepaalde heffing is het desbetreffende bedrag door ons simpelweg afgetrokken van het tarief. Alleen in de overige gevallen spreken wij in deze atlas nog van een heffingskorting.

Meerpersoonshuishoudens

In veel gemeenten is het tarief van de reinigingsheffing of de rioolheffing afhankelijk van de grootte van het huishouden. De meeste gemeenten maken hierbij alleen onderscheid tussen éénpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens. Enkele gemeenten passen een verdere differentiatie toe. In de atlas wordt in deze gevallen het tarief vermeld dat geldt voor een driepersoonshuishouden.

Uitgangspunten waterverbruik en afvalaanbod

Daar waar tarieven aan waterverbruik (rioolheffing) of afvalaanbod (reinigingsheffing) zijn gerelateerd hebben wij veronderstellingen gemaakt om te komen tot jaarbedragen per huishouden. Hiervoor is in eerste instantie altijd aangesloten bij landelijke gemiddelden. Huishoudens in gemeenten waar voor de afvalinzameling per kilo, vuilniszak of lediging wordt betaald (diftar) bieden over het algemeen echter minder afval aan dan huishoudens in andere plaatsen. Uit wetenschappelijk onderzoek zijn vuistregels af te leiden over het afvalaanbodverminderende effect van de verschillende diftarsystemen.⁷⁴ Dit effect bleek onlangs wat minder groot dan gedacht.⁷⁵ Uitgaande van het jaarlijkse huishoudelijke afvalaanbod, uitgesplitst naar restafval en gft-afval per persoon, gecombineerd met aannames omtrent het soortelijk

gewicht van afval⁷⁶ is voor de diverse tariefsystemen berekend van hoeveel zakken, ledigingen of kilo's moet worden uitgegaan om bedragen per huishouden te berekenen.⁷⁷ Waar huishoudens de keus hebben tussen verschillende soorten bakken of zakken wordt steeds uitgegaan van de goedkoopste mogelijkheid.

Diftar heeft bij de rioolheffing veel minder invloed dan bij de reinigingsheffing (zie de tekst bij kaart 19 en 20). Wij houden er daarom geen rekening mee. Waar van toepassing is voor een éénpersoonshuishouden uitgegaan van een waterverbruik van afgerond 47 m³. Voor een meerpersoonshuishouden gaan we uit van drie personen of een waterverbruik van 141 m³. Dit op basis van onderzoek van Vewin. Waar tot een verbruik van 250 m³ hetzelfde tarief van toepassing is, spreken we van een vastrecht.

Ozb

Bij het afsluiten van deze atlas hadden verschillende gemeenten nog niet de uiteindelijke ozb-tarieven vastgesteld. Van vijf gemeenten (Bloemendaal, Midden-Delfland, Reimerswaal, Tiel en Vlagtwedde) zijn voorlopige tarieven opgenomen, omdat vrijwel vaststond dat dit de definitieve tarieven zouden worden. De ozb-tarieven van Horst aan de Maas, Oldambt en Zuidplas konden helaas niet worden opgenomen zonder de publicatie van deze atlas nog langer uit te stellen.

De ozb-aanslag per huishouden is berekend door uit te gaan van de in de betreffende gemeente gevonden gemiddelde woz-waarde. Deze waarde wordt vermenigvuldigd met het relevante tarief.

De opbrengst van de ozb is gelijk aan het tarief maal de grondslag. Gemeenten waar de belastinggrondslag - de waarde van de onroerende zaken binnen de gemeentegrenzen - laag is, moeten dus hogere ozb-tarieven vaststellen dan andere gemeenten om een zelfde belastingopbrengst te verkrijgen. Het verdeelstelsel van de algemene uitkering uit het gemeentefonds houdt hier rekening mee: gemeenten met een hoge belastingcapaciteit ontvangen een lagere algemene uitkering.

Gestandaardiseerd ozb-tarief

Op bladzijde 31 van deze atlas staat uitgelegd dat ozb-tarieven van verschillende gemeenten niet zonder meer kunnen worden vergeleken. Doordat verschillen in belastingcapaciteit via het verdeelsysteem van de algemene uitkering niet volledig wordt verevend, kunnen gemeenten met bovengemiddelde waarden van onroerende zaken bij een bepaald ozb-tarief over meer algemene middelen beschikken dan gemeenten waar onroerende zaken minder waard zijn. Gemeenten met lage waarden van onroerende zaken kennen dan ook relatief hoge ozb-tarieven.

Om de hoogte van de ozb-tarieven toch te kunnen vergelijken berekenen wij *gestandaardiseerde* tarieven. Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend). Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo (dus rekening houdend met de eigeninkomstenmaatstaf) dezelfde ozb-opbrengst per inwoner.

De algemene uitkering aan een individuele gemeente wordt verlaagd met een bedrag dat is gerelateerd aan de ozb-opbrengst bij hantering van het rekentarief (belastinggrondslag keer rekentarief). Het rekentarief is afgeleid van het gemiddelde ozb-tarief. Het totaal van deze "kortingen" vloeit overigens weer in het gemeentefonds. De eigeninkomstenmaatstaf beïnvloedt uitsluitend de *verdeling* van het gemeentefonds, niet de *omvang* ervan.

Bij een volledige verevening van de belastinggrondslag zou een gemeente geen direct financieel belang meer hebben bij uitbreiding van de lokale belastinggrondslag. De extra belastingopbrengst wordt dan (bij hantering van het rekentarief) immers precies tenietgedaan door de verlaging van de algemene uitkering. De gemeentelijke belastingcapaciteit wordt daarom slechts *gedeeltelijk* gecompenseerd. De eigeninkomstenmaatstaf wordt berekend op basis van 70 procent van de waarde van niet-woningen en 80 procent van de waarde van woningen.⁷⁸ Doordat

niet volledig wordt verevend kunnen gemeenten met bovengemiddelde waarden van onroerende zaken bij een bepaald ozb-tarief over meer algemene middelen beschikken dan gemeenten waar onroerende zaken minder waard zijn. Gemeenten met lage waarden van onroerende zaken kennen dan ook relatief hoge ozb-tarieven.

Om de hoogte van de ozb-tarieven toch te kunnen vergelijken zijn *gestandaardiseerde* tarieven berekend. Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend). Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo (dus rekening houdend met de eigeninkomstenmaatstaf) dezelfde ozb-opbrengst per inwoner.⁷⁹

Om de berekening inzichtelijk te maken geven we hier een rekenvoorbeeld. We vergelijken de gemeente met de laagste woningwaarde per inwoner (Pekela, 60.972 euro) met de gemiddelde gemeente, waar de woningwaarde per inwoner 106.446 euro bedraagt. Uitgangspunt is dat de eigeninkomstenmaatstaf voor een gemeente met een gemiddelde belastingcapaciteit per saldo geen effect heeft: het af te dragen bedrag is gelijk aan het bedrag dat via de algemene uitkering weer terugkomt. Pekela ontvangt als gevolg van de eigeninkomstenmaatstaf een algemene uitkering die per inwoner 32,78 euro hoger ligt dan die voor een gemeente met een gemiddelde belastingcapaciteit.⁸⁰ Bij een verevening van honderd procent zou Pekela niet 32,78 euro maar 40,97 euro per inwoner extra aan algemene uitkering ontvangen.⁸¹ Door de onvolledige verevening komt Pekela dus 8,19 euro per inwoner tekort. Om per saldo evenveel te besteden te hebben als een gemeente met gemiddelde woningwaarde moet Pekela een ozb-tarief hanteren dat 0,0134 procentpunt hoger ligt.⁸² Het gestandaardiseerde tarief voor woningen is voor Pekela dus gelijk aan het feitelijke tarief min 0,0134 procentpunt. Het gestandaardiseerde tarief voor niet-woningen wordt op soortgelijke wijze berekend.

Toeristenbelasting

Waar het tarief afhangt van de overnachtingsprijs is uitgegaan van een bedrag dat jaarlijks wordt verhoogd op basis van de consumentenprijsindex voor accommodaties (CBS). Voor 2009 is dit 85,71 euro en voor 2010 90,77 euro.

Waar het tarief afhangt van het aantal sterren is uitgegaan van drie sterren. Den Haag maakt binnen de categorie driesterrenhotels nog weer onderscheid tussen hotels met meer of met minder dan 30 kamers. Wij hebben voor de eerste groep gekozen.

Tabel 6 Woonlasten per gemeente^a

(Ozb, rioolheffing en reinigingsheffing; woning met gemiddelde waarde; na aftrek van eventuele heffingskorting; euro per jaar per huishouden)

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
Groningen^e	582	630		670	
Appingedam	715	740	346	795	406
Bedum	633	633	128	689	258
Bellingwedde	585	628	117	672	207
De Marne	647	709	303	758	366
Delfzijl	674	741	347	807	419
Eemsmond	532	544	20	605	96
Groningen	656	698	277	729	339
Grootegeest	591	672	228	722	322
Haren	659	736	340	685	247
Hoogezand-Sappemeer	527	598	63	654	167
Leek	499	692	265	726	329
Loppersum	706	754	369	819	425
Marum	630	711	311	736	348
Menterwolde	686	706	295	762	373
Oldambt	Tarieven nog niet bekend				
Pekela	662	720	321	798	413
Slochteren	660	682	250	726	330
Stadskanaal	494	555	26	611	101
Ten Boer	711	711	309	774	390
Veendam	553	611	80	673	212
Vlagtwedde	731	731	329	770	387
Winsum	728	751	365	809	422
Zuidhorn	565	628	114	679	223
Fryslân	565	636		668	
Achtkarspelen	603	682	249	734	343
Ameland	430	518	9	436	2
Boarnsterhim	783	831	418	847	440
Bolsward	502	617	92	659	184
Dantumadiel	587	639	142	694	269
Dongeradeel	550	581	40	635	136
Ferwerderadiel	616	689	260	757	365
Franekeradeel	619	666	212	716	316
Gaasterlân-Sleat	481	591	50	591	74
Harlingen	556	598	65	643	152
Heerenveen	520	620	98	636	138
Het Bildt	530	634	134	704	286
Kollumerland c.a.	547	632	127	682	233

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
Leeuwarden	564	625	107	672	206
Leeuwarderadeel	674	774	381	832	434
Lemsterland	531	630	121	635	134
Littenseradiel	639	693	267	746	357
Menaldumadeel	567	679	243	729	338
Nijefurd	615	651	177	667	191
Ooststellingwerf	488	676	236	705	288
Opsterland	497	620	100	648	160
Schiermonnikoog	521	733	336	586	67
Skarsterlân	586	586	46	595	81
Smallingerland	570	606	73	640	147
Sneek	513	575	36	603	91
Terschelling	526	526	13	427	1
Tytsjerksteradiel	551	631	125	658	180
Vlieland	503	643	155	529	18
Weststellingwerf	563	659	192	685	244
Wûnseradiel	600	629	119	655	172
Wymbritseradiel	620	647	163	655	169
Drenthe	603	660		685	
Aa en Hunze	528	670	217	667	190
Assen	568	639	144	679	225
Borger-Odoorn	606	661	197	692	264
Coevorden	648	696	274	728	335
De Wolden	603	670	218	659	185
Emmen	648	683	251	728	333
Hoogeveen	566	636	138	679	226
Meppel	639	639	146	661	186
Midden-Drenthe	597	645	159	668	197
Noordenveld	612	657	191	656	173
Tynaarlo	541	630	122	624	114
Westerveld	621	696	272	671	205
Overijssel	612	662		687	
Almelo	662	662	199	709	297
Borne	702	702	288	716	317
Dalfsen	454	550	24	542	25
Deventer	649	649	166	673	210
Dinkelland	699	759	372	761	370
Enschede	666	700	283	742	353
Haaksbergen	566	615	90	635	133
Hardenberg	545	651	175	692	263
Hellendoorn	657	702	289	706	291

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
Hengelo	665	665	209	694	268
Hof van Twente	652	703	291	702	283
Kampen	565	671	223	707	293
Losser	693	693	266	720	320
Oldenzaal	570	674	232	687	251
Olst-Wijhe	631	718	316	738	349
Ommen	596	596	57	593	78
Raalte	514	606	74	616	105
Rijssen-Holten	597	664	206	688	255
Staphorst	501	652	178	685	246
Steenwijkerland	570	655	187	668	196
Tubbergen	630	674	231	699	277
Twenterand	567	654	183	695	270
Wierden	651	704	292	713	303
Zwartewaterland	515	656	190	705	289
Zwolle	560	611	78	622	112
Gelderland	578	660		659	
Aalten	405	590	48	612	102
Apeldoorn	580	672	226	662	188
Arnhem	592	641	152	659	182
Barneveld	565	683	252	670	201
Berkelland	651	807	404	826	432
Beuningen	623	689	259	680	228
Bronckhorst	707	707	299	691	261
Brummen	482	749	360	733	342
Buren	708	745	354	715	309
Culemborg	738	775	383	787	398
Doesburg	444	661	198	677	220
Doetinchem	590	663	203	671	203
Druten	535	627	113	633	129
Duiven	453	641	151	656	175
Ede	639	687	255	677	219
Elburg	521	593	55	603	92
Epe	501	565	32	520	15
Ermelo	472	526	12	504	12
Geldermalsen	661	698	279	671	204
Groesbeek	368	547	22	524	16
Harderwijk	500	546	21	558	34
Hattem	549	655	186	635	132
Heerde	621	719	319	681	229
Heumen	559	649	170	607	97
Lingewaal	699	736	338	721	321

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
Lingewaard	547	592	52	590	73
Lochem	684	750	363	714	305
Maasdriel	735	772	380	762	372
Millingen aan de Rijn	616	700	284	723	323
Montferland	491	679	242	681	230
Neder-Betuwe	777	814	410	845	439
Neerijnen	819	856	431	850	441
Nijkerk	455	509	7	490	8
Nijmegen	578	614	86	627	119
Nunspeet	544	607	75	596	83
Oldebroek	582	636	137	635	135
Oost Gelre	424	647	164	673	211
Oude IJsselstreek	591	684	253	701	279
Overbetuwe	585	654	184	653	166
Putten	469	523	11	499	10
Renkum	643	796	396	758	367
Rheden	562	601	67	587	68
Rijnwaarden	557	664	204	685	243
Rozendaal	826	853	427	657	178
Scherpenzeel	576	615	89	611	100
Tiel	579	655	188	684	241
Ubbergen	610	654	185	631	126
Voorst	685	738	343	714	307
Wageningen	617	781	388	809	421
West Maas en Waal	681	738	342	726	331
Westervoort	652	732	331	766	384
Wijchen	578	597	59	589	71
Winterswijk	466	743	351	765	380
Zaltbommel	713	750	364	752	362
Zevenaar	384	474	1	482	7
Zutphen	486	621	101	640	146
Utrecht	598	666		642	
Abcoude	925	978	444	858	442
Amersfoort	535	600	66	593	77
Baarn	629	629	120	557	33
Breukelen	600	700	282	641	149
Bunnik	783	886	437	829	433
Bunschoten	458	490	3	499	9
De Bilt	643	814	408	706	290
De Ronde Venen	579	640	149	602	89
Eemnes	606	787	393	740	351
Houten	502	649	167	621	111

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
IJsselstein	469	761	374	765	379
Leusden	552	593	53	559	35
Loenen	848	954	443	833	435
Lopik	556	707	298	710	300
Maarssen	599	720	323	710	299
Montfoort	648	745	355	727	332
Nieuwegein	461	572	34	583	58
Oudewater	607	732	332	688	253
Renswoude	613	675	235	683	237
Rhenen	608	732	333	716	311
Soest	525	575	37	518	14
Utrecht	694	694	269	684	240
Utrechtse Heuvelrug	595	681	246	603	94
Veenendaal	495	572	35	583	61
Vianen	593	675	234	683	238
Wijk bij Duurstede	701	701	286	684	242
Woerden	607	649	168	637	140
Woudenberg	605	666	211	641	148
Zeist	564	654	182	579	53
Noord-holland	578	649		621	
Aalsmeer	659	779	386	734	345
Alkmaar	427	515	8	530	21
Amstelveen	626	655	189	595	79
Amsterdam Bos en Lommer	539	624	105	583	63
Amsterdam Centrum	505	578	38	538	22
Amsterdam De Baarsjes	540	625	108	584	66
Amsterdam Geuzenveld/Slotermeer	530	613	84	572	46
Amsterdam Noord	537	621	102	581	56
Amsterdam Oost/Watergraafsmeer	539	624	104	583	62
Amsterdam Osdorp	510	585	43	545	26
Amsterdam Oud-west	542	628	118	588	69
Amsterdam Oud-Zuid	531	614	88	574	48
Amsterdam Slotervaart/Overtoomseveld	534	618	95	578	51
Amsterdam Westerpark	523	603	69	562	37
Amsterdam Zeeburg	534	618	94	577	50
Amsterdam Zuideramstel	548	636	139	596	82
Amsterdam Zuid-oost	580	633	130	593	76
Andijk	613	698	276	716	313
Anna Paulowna	542	630	123	661	187
Beemster	604	663	202	627	117
Bergen NH	783	853	428	732	341
Beverwijk	543	627	112	639	145

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
Blaricum	1028	1168	447	886	446
Bloemendaal	865	953	441	651	163
Bussum	541	633	131	509	13
Castricum	640	711	312	668	195
Den Helder	554	646	162	687	252
Diemen	656	709	302	701	280
Drechterland	533	616	91	627	118
Edam-Volendam	499	561	31	530	19
Enkhuizen	544	635	136	659	183
Graft-De Rijp	582	648	165	626	116
Haarlem	529	651	176	629	123
Haarlemmerliede c.a.	812	842	424	803	415
Haarlemmermeer	601	661	196	643	151
Harenkarspel	563	633	133	631	125
Heemskerk	557	614	87	614	104
Heemstede	682	732	330	578	52
Heerhugowaard	538	583	42	611	99
Heiloo	493	604	71	530	20
Hilversum	569	664	205	620	109
Hoorn	527	601	68	623	113
Huizen	543	612	82	560	36
Koggenland	472	542	19	545	27
Landsmeer	712	785	390	723	324
Langedijk	519	604	70	588	70
Laren	709	854	429	584	65
Medemblik	599	673	230	669	199
Muiden	766	904	438	821	428
Naarden	629	777	385	639	144
Niedorp	621	692	264	698	274
Oostzaan	711	785	391	749	360
Opmeer	619	710	307	716	312
Ouder-Amstel	643	709	305	633	130
Purmerend	618	618	93	638	142
Schagen	490	593	54	602	90
Schermer	743	798	399	796	410
Stede Broec	547	639	145	673	209
Texel	526	619	96	551	30
Uitgeest	545	626	109	618	106
Uithoorn	644	644	158	634	131
Velsen	679	679	240	672	208
Waterland	621	724	324	679	224
Weesp	540	604	72	582	57
Wervershoof	515	626	111	644	154

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
Wieringen	646	719	318	742	352
Wieringermeer	590	796	398	843	438
Wijdmeren	735	815	411	718	318
Wormerland	701	701	285	701	281
Zaanstad	698	698	278	724	325
Zandvoort	582	650	171	569	43
Zeevang	762	833	419	801	414
Zijpe	582	652	179	632	127
Zuid-Holland	591	655		660	
Alblasserdam	682	738	341	761	369
Albrandswaard	595	702	287	676	217
Alphen a/d Rijn	603	694	270	703	284
Barendrecht	481	754	368	744	356
Bergambacht	768	860	433	824	431
Bernisse	616	768	378	770	386
Binnenmaas	525	612	81	600	87
Bodegraven	809	862	434	863	445
Boskoop	651	827	416	839	437
Brielle	591	591	49	576	49
Capelle aan den IJssel	632	703	290	725	328
Cromstrijen	531	640	150	629	122
Delft	595	710	306	728	334
Dirksland	698	747	359	768	385
Dordrecht	494	590	47	620	110
Giessenlanden	630	796	397	765	382
Goedereede	596	745	353	667	192
Gorinchem	514	595	56	610	98
Gouda	713	776	384	806	417
Graafstroom	722	830	417	823	430
Hardinxveld-Giessendam	734	734	337	749	358
Hellevoetsluis	490	490	4	500	11
Hendrik-Ido-Ambacht	592	705	293	710	302
Hillegom	664	691	262	674	214
Kaag en Braassem	734	836	421	795	407
Katwijk	496	591	51	583	60
Korendijk	624	666	213	670	200
Krimpen aan den IJssel	727	803	403	809	420
Lansingerland	754	825	415	789	401
Leerdam	743	743	350	764	376
Leiden	555	711	308	709	298
Leiderdorp	615	783	389	762	374
Leidschendam-Voorburg	546	598	62	564	38

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
Liesveld	760	816	412	819	427
Lisse	525	608	76	572	47
Maassluis	618	667	214	682	232
Middelharnis	473	626	110	642	150
Midden-Delfland	744	814	409	771	388
Nederlek	720	807	405	804	416
Nieuwkoop	769	851	426	821	429
Nieuw-Lekkerland	739	746	356	796	411
Noordwijk	736	856	430	765	383
Noordwijkerhout	600	694	268	649	161
Oegstgeest	772	810	406	715	308
Oostflakkee	673	753	366	781	395
Oud-Beijerland	553	636	141	637	141
Ouderkerk	658	813	407	818	424
Papendrecht	628	628	116	646	156
Pijnacker-Nootdorp	642	715	315	695	271
Reeuwijk	999	1118	446	1031	447
Ridderkerk	576	671	219	685	245
Rijnwoude	504	720	322	709	295
Rijswijk	518	596	58	591	75
Rotterdam	620	620	99	655	171
Rozenburg	529	529	15	565	39
Schiedam	539	580	39	619	107
Schoonhoven	593	729	325	734	344
's-Gravenhage	507	550	23	554	31
Sliedrecht	500	581	41	600	86
Spijkenisse	662	662	200	704	287
Strijen	600	642	153	644	153
Teylingen	607	671	224	630	124
Vlaardingen	599	668	216	693	267
Vlist	723	858	432	833	436
Voorschoten	688	750	361	692	262
Waddinxveen	714	780	387	796	409
Wassenaar	850	1032	445	794	405
Westland	617	696	273	684	239
Westvoorne	769	870	436	775	391
Zederik	463	665	210	669	198
Zoetermeer	612	652	180	674	215
Zoeterwoude	755	833	420	806	418
Zuidplas	Tarieven nog niet bekend				
Zwijndrecht	560	671	221	688	254

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
Zeeland	531	589		605	
Borsele	468	557	28	580	54
Goes	485	539	17	547	29
Hulst	514	613	85	646	158
Kapelle	539	612	83	628	121
Middelburg	534	557	29	583	59
Noord-Beveland	473	532	16	478	5
Reimerswaal	527	675	233	728	336
Schouwen-Duiveland	653	697	275	668	194
Sluis	559	633	129	628	120
Terneuzen	435	477	2	524	17
Tholen	525	646	161	693	266
Veere	498	540	18	474	4
Vlissingen	651	651	174	675	216
Noord-Brabant	579	663		650	
Aalburg	672	720	320	714	306
Alphen-Chaam	612	733	334	689	259
Asten	462	568	33	538	23
Baarle-Nassau	418	597	61	568	41
Bergen op Zoom	801	801	402	819	426
Bergeijk	542	736	339	686	248
Bernheze	496	586	45	555	32
Best	625	625	106	596	84
Bladel	467	759	371	728	337
Boekel	662	708	300	702	282
Boxmeer	545	660	194	647	159
Boxtel	616	662	201	646	157
Breda	625	680	245	670	202
Cranendonck	565	677	238	656	177
Cuijk	515	561	30	571	44
Deurne	579	798	400	779	392
Dongen	575	679	241	682	234
Drimmelen	630	793	395	788	399
Eersel	569	764	375	699	276
Eindhoven	512	611	79	600	88
Etten-Leur	634	634	135	637	139
Geertruidenberg	578	681	247	682	231
Geldrop-Mierlo	484	609	77	590	72
Gemert-Bakel	541	659	193	645	155
Gilze en Rijen	481	553	25	567	40
Goirle	572	677	237	656	176
Grave	618	673	229	689	257

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
Haaren	757	921	440	859	443
Halderberge	551	682	248	683	235
Heeze-Leende	621	842	423	765	381
Helmond	692	692	263	699	275
Heusden	426	507	6	481	6
Hilvarenbeek	558	905	439	863	444
Laarbeek	498	628	115	605	95
Landerd	507	650	172	603	93
Lith	818	818	413	786	397
Loon op Zand	592	706	296	691	260
Maasdonk	522	760	373	715	310
Mill en Sint Hubert	604	774	382	760	368
Moerdijk	542	665	208	676	218
Nuenen c.a.	599	862	435	790	403
Oirschot	493	690	261	636	137
Oisterwijk	553	759	370	674	213
Oosterhout	695	695	271	688	256
Oss	621	621	103	624	115
Reusel- De Mierden	541	789	394	764	377
Roosendaal	706	772	379	788	400
Rucphen	649	711	313	704	285
Schijndel	539	639	143	619	108
's-Hertogenbosch	562	620	97	598	85
Sint-Anthonis	524	801	401	797	412
Sint-Michielsgestel	589	687	256	638	143
Sint-Oedenrode	535	750	362	698	273
Someren	484	586	44	572	45
Son en Breugel	592	645	160	584	64
Steenbergen	588	671	220	693	265
Tilburg	528	528	14	539	24
Uden	606	652	181	633	128
Valkenswaard	583	709	304	680	227
Veghel	635	733	335	708	294
Veldhoven	426	503	5	472	3
Vught	681	843	425	763	375
Waalre	579	651	173	569	42
Waalwijk	493	598	64	595	80
Werkendam	614	730	326	739	350
Woensdrecht	613	741	349	744	355
Woudrichem	588	687	257	687	250
Zundert	585	688	258	651	162

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
Limburg	559	645		668	
Beek	693	767	376	790	402
Beesel	454	521	10	547	28
Bergen L	547	633	132	655	170
Brunssum	652	711	310	756	364
Echt-Susteren	574	644	157	667	193
Eijsden	676	754	367	754	363
Gennep	572	672	225	679	221
Gulpen-Wittem	626	708	301	714	304
Heerlen	558	699	280	750	361
Horst aan de Maas	Tarieven nog niet bekend				
Kerkrade	641	671	222	716	315
Landgraaf	584	664	207	709	296
Leudal	554	631	124	657	179
Maasgouw	536	597	60	613	103
Maastricht	627	685	254	697	272
Margraten	635	741	348	725	327
Meerssen	643	819	414	814	423
Mook en Middelaar	693	739	345	686	249
Nederweert	664	718	317	724	326
Nuth	524	746	357	762	371
Onderbanken	688	747	358	782	396
Peel en Maas/Helden	558	640	147	652	165
Peel en Maas/Kessel	585	649	169	659	181
Peel en Maas/Maasbree	Woz-waarden nog niet bekend				
Peel en Maas/Meijel	519	640	148	655	168
Roerdalen	562	644	156	664	189
Roermond	555	555	27	580	55
Schinnen	657	730	327	742	354
Simpelveld	640	744	352	780	394
Sittard-Geleen	606	679	244	710	301
Stein	562	632	126	656	174
Vaals	418	767	377	793	404
Valkenburg aan de Geul	562	786	392	779	393
Venlo/Arcen en Velden	603	699	281	736	347
Venlo/Venlo	567	678	239	707	292
Venray/Meerlo-Wanssum	557	739	344	764	378
Venray/Venray	530	712	314	735	346
Voerendaal	648	707	297	719	319
Weert					

	Woonlasten éénpersoons- huishouden	Woonlasten meerpersoons- huishouden ^b	Rang nummer ^d meerpersoons- huishouden	Netto woonlasten ^c	Rang nummer ^d netto woonlasten
Flevoland	637	662		712	
Almere	667	667	215	716	314
Dronten	706	706	294	749	359
Lelystad	549	636	140	683	236
Noordoostpolder	600	643	154	700	278
Urk	672	672	227	771	389
Zeewolde	597	660	195	679	222

^a Bij delen van gemeenten wordt de huidige gemeentenaam eerst genoemd, gevolgd door een schuine streep en de oude gemeentenaam. Amsterdam is verdeeld in stadsdelen.

^b Conform kaart 27. Zie de toelichting aldaar.

^c Conform kaart 29. Zie de toelichting aldaar.

^d Nummer 1 heeft de laagste woonlasten, nummer 447 de hoogste.

^e De vetgedrukte getallen zijn de provinciale gemiddelden gewogen naar inwoners.

Gemeenten en stadsdelen in 2010 (CBS-codes)

Groningen		Twenterand	1700	Woudenberg	351	Lansingerland	1621	Helmond	794
Appingedam	3	Wierden	189	Zeist	355	Leerdam	545	Heusden	797
Bedum	5	Zwartewaterland	1896			Leiden	546	Hilvarenbeek	798
Bellingwedde	7	Zwolle	193	Noord-Holland		Leiderdorp	547	Laarbeek	1659
De Marne	1663			Aalsmeer	358	Leidschendam-Voorburg	1916	Landerd	1685
Delfzijl	10	Gelderland		Alkmaar	361	Liesveld	694	Lith	808
Eemsum	1651	Aalten	197	Amstelveen	362	Lisse	553	Loon op Zand	809
Groningen	14	Apeldoorn	200	Amsterdam	363	Maassluis	556	Maasdonk	1671
Grootegast	15	Arnhem	202	Andijk	364	Middelharnis	559	Mill en Sint Hubert	815
Haren	17	Barneveld	203	Anna Paulowna	366	Midden Delfland	1842	Moerdijk	1709
Hoogezand Sappemeer	18	Berkelland	1859	Beemster	370	Nederlek	643	Nuenen	820
Leek	22	Beuningen	209	Bergen NH	373	Nieuw Lekkerland	571	Oirschot	823
Loppersum	24	Bronckhorst	1876	Beverwijk	375	Nieuwkoop	569	Oisterwijk	824
Marum	25	Brummen	213	Blaricum	376	Noordwijk	575	Oosterhout	826
Menterwolde	1987	Buren	214	Bloemendaal	377	Noordwijkerhout	576	Oss	828
Oldambt	1895	Culemborg	216	Bussum	381	Oegstgeest	579	Reusel De Mierden	1667
Pekela	765	Doesburg	221	Castricum	383	Oostflakkee	580	Roosendaal	1674
Slochteren	40	Doetinchem	222	Den Helder	400	Oud Beijerland	584	Rucphen	840
Stadskanaal	37	Druiven	225	Diemen	384	Ouderkerk	644	Schijndel	844
Ten Boer	9	Duiven	226	Drechterland	498	Papendrecht	590	's Hertogenbosch	796
Veendam	47	Ede	228	Edam Volendam	385	Pijnacker-Nootdorp	1926	Sint Anthonis	1702
Vlagtwedde	48	Elburg	230	Enkhuizen	388	Reeuwijk	595	Sint Michielsgestel	845
Winschoten	52	Epe	232	Graft De Rijp	365	Ridderkerk	597	Sint Oedenrode	846
Winsum	53	Ermelo	233	Haarlem	392	Rijnsburg	602	Somerens	847
Zuidhorn	56	Geldermalsen	236	Haarlemmerliede c.a.	393	Rijnwoude	1672	Son en Breugel	848
		Groenlo	240	Haarlemmermeer	394	Rijswijk	603	Steenbergen	851
Fryslân		Groesbeek	241	Harenkarspel	395	Rotterdam	599	Tilburg	855
Achtkarspelen	59	Harderwijk	243	Heemskerk	396	Rozenburg	600	Uden	856
Ameland	60	Hattum	244	Heemstede	397	Schiedam	606	Valkenswaard	858
Boarnsterherm	55	Heerde	246	Heerhugowaard	398	Schoonhoven	608	Veghel	860
Bolsward	64	Heumen	252	Heiloo	399	's Gravenhage	518	Veldhoven	861
Dantumadiel	1891	Lingewaard	733	Hilversum	402	Slidrecht	610	Vught	865
Dongeradeel	58	Lingewaard	1705	Hoorn	405	Spijkensisse	612	Waalre	866
Ferwerderadiel	1722	Lochem	262	Huizen	406	Strijen	617	Waalwijk	867
Franekeradeel	70	Maasdriel	263	Koggenland	1598	Teylingen	1525	Werkendam	870
Gaasterlân Sleat	653	Millingen aan de Rijn	265	Landsmeer	415	Valkenburg ZH	619	Woensdrecht	873
Harlingen	72	Montferland	1955	Langedijk	416	Vlaardingen	622	Woudrichem	874
Heerenveen	74	Neerijnen	304	Laren	417	Vlist	623	Zundert	879
Het Bildt	63	Neder-Betuwe	258	Medemblik	420	Voorschoten	626		
Kollumerland c.a.	79	Nijkerk	267	Muiden	424	Waddinxveen	627	Limburg	
Leeuwarden	80	Nijmegen	268	Naarden	425	Wassenaar	629	Beek	888
Leeuwarderadeel	81	Nunspeet	302	Niedorp	412	Westland	1783	Beesel	889
Lemsterland	82	Oldebroek	269	Oostzaan	431	Westvoorne	614	Bergen L	893
Littenseradiel	140	Oude IJsselstreek	1509	Opmeer	432	Zederik	707	Brunssum	899
Menaldumadeel	83	Overbetuwe	1734	Ouder Amstel	437	Zoetermeer	637	Echt-Susteren	1711
Nijefurd	104	Putten	273	Purmerend	439	Zoeterwoude	638	Eijsden	905
Ooststellingwerf	85	Renkum	274	Schagen	441	Zuidplas	1892	Gennep	907
Opsterland	86	Rheden	275	Schermer	458	Zwijndrecht	642	Gulpen-Wittem	1729
Schiermonnikoog	88	Rijnwaarden	196	Stede Broec	532			Heerlen	917
Skarsterlân	51	Rozendaal	277	Texel	448	Zeeland		Horst a/d Maas	1507
Smallingerland	90	Scherpenzeel	279	Uitgeest	450	Borsele	654	Kerkrade	928
Sneek	91	Tiel	281	Ulthoorn	451	Goes	664	Landgraaf	882
Terschelling	93	Ubbergen	282	Velsen	453	Hulst	677	Leudal	1640
Tytsjerksteradiel	737	Voorst	285	Venhuizen	454	Kapelle	678	Maassgouw	1641
Vrieland	96	Wageningen	289	Waterland	852	Middelburg	687	Maastricht	935
Weststellingwerf	98	West Maas en Waal	668	Weesp	457	Noord Beveland	1695	Margraten	936
Wûnseradiel	710	Westervoort	293	Wervershoof	459	Reimerswaal	703	Meerssen	938
Wymbritseradiel	683	Wijchen	296	Wieringen	462	Schouwen Duiveland	1676	Mook en Middelaar	944
		Winterswijk	294	Wieringermeer	463	Sluis	1714	Nederweert	946
Drenthe		Zaltbommel	297	Wijdmeren	1696	Terneuzen	715	Nuth	951
Aa en Hunze	1680	Zevenaar	299	Wormerland	880	Tholen	716	Onderbanken	881
Assen	106	Zutphen	301	Zaanstad	479	Veere	717	Peel en Maas	1894
Borger Odoorn	1681			Zandvoort	473	Vlissingen	718	Roerdalen	1669
Coevorden	109	Utrecht		Zeevang	478			Roermond	957
De Wolden	1690	Abcoude	305	Zijpe	476	Noord-Brabant		Schinnen	962
Emmen	114	Amerongen	306			Aalburg	738	Simpelveld	965
Hoogeveen	118	Amersfoort	307	Zuid-Holland		Alphen Chaam	1723	Sittard-Geleen	1883
Meppel	119	Baarn	308	Alblasserdam	482	Asten	743	Stein	971
Midden-Drenthe	1731	Breukelen	311	Albrandswaard	613	Baarle Nassau	744	Vaals	981
Noordenveld	1699	Bunnik	312	Alphen a/d Rijn	484	Bergen op Zoom	748	Valkenburg ad Geul	994
Tynaarlo	1730	Bunschoten	313	Barendrecht	489	Bergeijk	1724	Venlo	983
Westerveld	1701	De Bilt	310	Bergambacht	491	Bernheze	1721	Venray	984
		De Ronde Venen	736	Bernisse	568	Best	753	Voerendaal	986
Overijssel		Doorn	315	Binnenmaas	585	Bladel	1728	Weert	988
Almelo	141	Driebergen Rijsen-b.	316	Bodegraven	497	Boekel	755		
Borne	147	Eemnes	317	Boskoop	499	Boxmeer	756	Flevoland	
Dalfsen	148	Houten	321	Brielle	501	Boxtel	757	Almere	34
Dinkelland	1774	IJsselstein	353	Capelle aan den IJssel	502	Breda	758	Dronen	303
Deventer	150	Leersum	326	Cromstrijen	611	Cranendonck	1706	Lelystad	995
Enschede	153	Leusden	327	Delft	503	Cuijk	1684	Noordoostpolder	171
Haaksbergen	158	Loenen	329	Dirksland	504	Deurne	762	Urk	184
Hardenberg	160	Lopik	331	Dordrecht	505	Dongen	766	Zeewolde	50
Hellendoorn	163	Maarn	332	Giessenlanden	689	Drimmelen	1719		
Hengelo	164	Maarsse	333	Goedereede	511	Eersel	770		
Hof van Twente	1735	Montfoort	335	Gorinchem	512	Eindhoven	772		
Kampen	166	Nieuwegein	356	Gouda	513	Etten Leur	777		
Losser	168	Oudewater	589	Graafstroom	693	Geertruidenberg	779		
Oldenzaal	173	Renswoude	339	Hardinxveld Giess.	523	Geldrop-Mierlo	1771		
Olst-Wijhe	1773	Rhenen	340	Hellevootsluis	530	Gemert-Bakel	1652		
Ommen	175	Soest	342	Hendrik Ido Ambacht	531	Gilze en Rijen	784		
Raalte	177	Utrecht	344	Hillegom	534	Goirle	785		
Rijssen-Holten	178	Veenendaal	345	Kaag en Braassem	1884	Grave	786		
Staphorst	180	Vianen	620	Katwijk	537	Haaren	788		
Steenwijkerland	1708	Wijk bij Duurstede	352	Korendijk	588	Halderberge	1655		
Tubbergen	183	Woerden	632	Krimpen ad IJssel	542	Heeze Leende	1658		

58 Gemeenten en stadsdelen in 2010

De hier weergegeven indeling geldt tot 18 maart 2010. Na deze datum is de huidige gemeente Rozenburg een stadsdeel van Rotterdam. Binnen Amsterdam vindt een herindeling plaats waardoor acht stadsdelen overblijven.

Noten

- 1 Bron: CBS *Persbericht*, 7 januari 2010 (PB10-001) en CPB nieuwsbrief 2009/4.
- 2 Zuiveringsheffing, ingezetenenheffing en heffing gebouwd. De provinciale belasting (opcenten op de motorrijtuigenbelasting) laten we er buiten, omdat dit geen woonlasten zijn.
- 3 Tweede Kamer, Vergaderjaar 2007-2008, 31 200 XIII, nr. 52.
- 4 Eerste Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 31 430, C, blz. 1.
- 5 Het kabinet houdt toezicht op naleving van de macronorm op basis van door het CBS verzamelde begrotingscijfers. Die zijn echter deels gebaseerd op nog niet vastgestelde begrotingen. Ook blijkt er altijd een gat te gapen tussen begrote en gerealiseerde opbrengst, met name bij de ozb (zie C. Hoeben en L. Siebeling, *Opbrengsten en tarieven van heffingen van lokale overheden*, B&G, juli/augustus 2008, blz. 24-26). Wanneer het kabinet op basis van dergelijke cijfers een overschrijding van de macronorm constateert betekent dat dus niet dat die overschrijding ook werkelijk heeft plaatsgevonden.
- 6 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Meicirculaire Gemeentefonds 2009*, Den Haag, 2009.
- 7 C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen van ontwikkelingen in de waterketen voor de lastendruk van huishoudens*, COELO-rapport 05-1, Groningen, 2005.
- 8 Zie M. Wassenaar, Lokale lastenpolitiek, *ESB*, 12 maart 1999, blz. 193-195.
- 9 In veel gevallen zal de huurtoeslag de in de huur verrekende eigenarenheffingen (grotendeels) compenseren. Niet iedereen ontvangt echter huurtoeslag.
- 10 P. Kooreman, De prijsgevoeligheid van huishoudelijk watergebruik, *ESB*, 24 februari 1993, blz. 181-183.
- 11 E. Dijkgraaf en R.H.J.M. Gradus, Cost Savings of Contracting Out Refuse Collection, *Empirica*, 30, 2003, 149-161.
- 12 Zie M.A. Allers, C. Hoeben, Met gedifferentieerd tarief minder afval, *ESB*, 16 oktober 2009, blz. 621-622, of M.A. Allers en C. Hoeben, Effects of unit-based garbage pricing: a differences-in-differences approach, *Environmental and Resource Economics*, 45, 2010, 405-428.
- 13 M.A. Allers en C. Hoeben, Effects of unit-based garbage pricing: a differences-in-differences approach, *Environmental and Resource Economics*, 45, 2010, 405-428.
- 14 Zie bijvoorbeeld H. van der Loop, C. Koopmans en P. Wortelboer, *Economische instrumenten in regionaal mobiliteitsbeleid - Verkenning van mogelijkheden in aanvulling op landelijk prijsbeleid voor het wegverkeer*, Den Haag, KIM, 2009.
- 15 Zie Goudappel Coffeng, *Kwantitatieve effecten van parkeerbeleid*, Deventer, 1996.
- 16 Zie A.W. Schep, R.T.N. Smeets, J.J. Verbeek en A.J. Waterbolk, Onderzoek toeristenbelasting 2002, in: M.A. Allers, A.W. Schep, R.T.N. Smeets, J.J. Verbeek en A.J. Waterbolk, *Belastingoverzicht grote gemeenten en onderzoek toeristenbelasting*, Den Haag, VNG-Uitgeverij, 2002.
- 17 *Toerisme en recreatie*, Brief van de minister van BZK, Tweede Kamer, vergaderjaar 2004-2005, 26419, nr. 20.
- 18 Paul Hovius en Bas Knoop, Rommelen met de toeristenbelasting, *AD*, 29 oktober 2006.
- 19 F. Schweitzer, Hondenbelasting, een belasting?, in: T. Pfeil, B. Jacobs, P. Brood en O. Ydema (red.), *Steden en dorpen in last*, NEHA, Amsterdam, 1999.
- 20 Hoge Raad, 21 juni 2000, nr. 33816.
- 21 B.A. Vollaard en P.W.C. Koning, Meer hondenontlasting door hondenbelasting, *ESB*, 1 juli 2005, blz. 296-297.
- 22 De onderzoekers noemen een bedrag van 83 euro, maar hanteren het prijspeil van 2003. Rekening houdend met de geldontwaarding komt dit overeen met 92 euro in 2010.
- 23 In 2007 hanteerde 32 procent van de gemeenten kostendekkende tarieven. Zie B.J. Smallegenbroek en M. Gremmen, *De Wet op de lijkbezorging door gemeenten uitgevoerd*, SGBO, Den Haag, 2007.
- 24 M.A. Allers, L.A. Toolsema, C. Hoeben en J. Bolt, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2010*, COELO-rapport 10-1, Groningen, 2010, blz. 11.
- 25 De in 2005 afgeschafte zalmsnip blijft hierbuiten. Deze werd door het Rijk bekostigd. Ook in de rest van dit hoofdstuk blijft de zalmsnip buiten beschouwing.
- 26 Zie M.A. Allers, De verdeling van het gemeentefonds: kritiek op de bestaande methode en voorstel voor alternatief, *Tijdschrift voor Openbare Financien*, 2005, nr. 4, blz. 158-189.
- 27 Kostenverschillen worden wat betreft de riolering deels via de algemene uitkering geëgaliseerd, maar dat geldt niet voor de kosten van de vuilnisophaal.
- 28 M.C. Wassenaar, Aantal artikel 12-gemeenten daalt gestaag, *B&G*, februari 1999, blz. 28-32.

- 29 Lelystad is formeel wel een artikel 12-gemeente, maar materieel niet. In het verleden zijn voor Lelystad gelden aan het gemeentefonds toegevoegd en via artikel 12 aan die gemeente uitgekeerd. Thans krijgt Lelystad geen artikel 12-uitkering meer, maar worden de aan het gemeentefonds toegevoegde gelden nog wel via artikel 12 uitgekeerd. Die uitkering komt dus niet meer ten laste van de collectiviteit van de gemeenten, zoals bij artikel 12-uitkeringen gebruikelijk is.
- 30 Oldambt, Zuidplas en Horst aan de Maas.
- 31 Bloemendaal, Midden-Delfland, Reimerswaal, Tiel en Vlagtwedde.
- 32 Het eigenwoningforfait vormt een onderdeel van de inkomstenbelasting. Voor woningen vanaf 75.000 euro geldt dat 0,55 procent van de woz-waarde als inkomen wordt belast. Bij een modaal inkomen valt dit onder een tarief van 42%, zodat het eigenwoningforfait voor een woning met de landelijke gemiddelde waarde van 244.000 euro uitkomt op 564 euro. Dat is vergelijkbaar met een ozb-tarief van 0,2310 euro.
- 33 "Ozb-maximum loslaten onverantwoord", persbericht VNO-NCW, 20 juli 2007.
- 34 De gegevens zijn afkomstig van het CBS (www.cbs.nl).
- 35 Zie M.A. Allers, C. Hoebe, Effects of Unit-Based Garbage Pricing: A Differences-in-Differences Approach, *Environmental and Resource Economics*, 45, 2010, 405-428 of M.A. Allers, C. Hoebe, Met gedifferentieerd tarief minder afval, *ESB*, 16 oktober 2009, blz. 621-622.
- 36 M.A. Allers, C. Hoebe, Effect diftar is wat kleiner dan gedacht, *B&G*, oktober 2009, blz. 5-8.
- 37 Zie M.A. Allers, C. Hoebe, Effects of Unit-Based Garbage Pricing: A Differences-in-Differences Approach, *Environmental and Resource Economics*, 45, 2010, 405-428 of M.A. Allers, C. Hoebe, Met gedifferentieerd tarief minder afval, *ESB*, 16 oktober 2009, blz. 621-622.
- 38 AOO, *Verkenning naar de kostenontwikkeling in het gemeentelijk afvalbeheer*, 2004.
- 39 Dit is geregeld in het Besluit beheer verpakkingen en papier en karton, *Staatsblad* 2005, blz. 183.
- 40 Tweede Kamer, Vergaderjaar 2009-2010, 28 694, nr. 83.
- 41 In april 2007 veroorzaakte de Arnhemse rechtbank beroering door de Nijmeegse rioolrechtverordening onverbindend te verklaren, omdat in die gemeente alleen eigenaren rioolrecht betaalden. Dat zou in strijd zijn met het gelijkheidsbeginsel. In september 2007 keurde het gerechtshof van Arnhem de Nijmeegse verordening in hoger beroep echter wel goed. Hiermee blijft de al jaren bestaande praktijk bestaan dat de meeste gemeenten alleen de eigenaar of de gebruiker aanslaan.
- 42 P. Kooreman, De prijsgevoeligheid van huishoudelijk watergebruik, *ESB*, 24 februari 1993, blz. 181-183.
- 43 E. Gerritsen, C. Hoebe en J.Th. van der Veer, *Audit WB21: Kosten- en lastenontwikkeling ten gevolge van de NBW-opgave wateroverlast*, COELO-rapport 06-3, Groningen, 2006. Zie ook E. Gerritsen en C.G.M. Sterks, *Kostenontwikkeling in de waterketen 1990-2010*, COELO-rapport 04-3, Groningen, 2004.
- 44 Voor de ozb-tarieven golden in 2006 en 2007 wel wettelijke maxima, maar deze maximering is in 2008 vervallen.
- 45 Gemeentewet artikel 229b.
- 46 Respectievelijk *Model kostenonderbouwing rioolheffing* en *Model kostenonderbouwing afvalstoffenheffing*, VNG, 2010.
- 47 Zie ook de *Atlas van de lokale lasten 2001*, blz. 15-18.
- 48 De gedachte hierachter is dat inwoners van die gemeenten meer belasting kunnen betalen, omdat zij rijker zijn dan inwoners van gemeenten met goedkope huizen. Op dit uitgangspunt is echter wel het een en ander af te dingen. M.A. Allers, Verevening van belastingcapaciteit tussen gemeenten kan beter, *Tijdschrift voor Openbare Financiën*, nr. 4, 2003, blz. 146-156.
- 49 M.A. Allers, L.A. Toolsema, A.S. Zeilstra, *De financiële positie van de gemeente Harlingen en de sturingsmogelijkheden van de raad*, COELO-rapport 08-01, Groningen, 2008.
- 50 Uit onderzoek bleek in het verleden dat gebruikers in gemeenten met een rechtse raad een naar verhouding groter deel van de woonlasten betalen dan in gemeenten met een linkse raad. Zie M. Wassenaar, Lokale lastenpolitiek, *ESB*, 12 maart 1999, blz. 193-195.
- 51 In veel gevallen zal de huurtoeslag de doorberekende eigenarenheffingen (grotendeels) compenseren. Niet iedereen ontvangt echter huurtoeslag.
- 52 Uit onderzoek bleek in het verleden dat met name "linkse" gemeenten van de mogelijkheid gebruik maken om aan inkomenspolitiek te doen. Zie M. Wassenaar, Lokale lastenpolitiek, *ESB*, 12 maart 1999, blz. 193-195.
- 53 De gemeentelijke progressiefactor P is als volgt gedefinieerd: $P = WL_{-4/3} / WL_{2/3} - 1$. Hierin staat $WL_{-4/3}$ voor de woonlasten in een woning waarvan de waarde éénderde boven het in de gemeente geldende gemiddelde ligt, terwijl $WL_{2/3}$ staat voor de woonlasten in een woning met een waarde van éénderde onder het gemiddelde. In een gemeente zonder ozb (en met een rioolheffing die niet is gekoppeld aan de woz-waarde) zou P op nul komen: de woonlasten zijn onafhankelijk van de waarde van de woning. Dit komt echter niet voor. Bij de berekening van de woonlasten nemen we ook eventuele heffingskortingen mee. Daardoor is het

- in theorie mogelijk dat P hoger is dan één. Dit is het geval als de heffingskorting meer bedraagt dan de gezamenlijke aanslag voor rioolheffing en reinigingsheffing.
- 54 Om na te gaan of iemand voor kwijtschelding in aanmerking komt, wordt eerst nagegaan of *vermogen* aanwezig is. Is dat zo, dan kan geen kwijtschelding worden verleend. Dit betekent dat huizenbezitters pas voor kwijtschelding in aanmerking komen nadat zij hun huis hebben “opgegeten”. In de praktijk is deze vermogenstoets soms minder streng dan op papier. Vermogen is moeilijk te controleren. Is geen vermogen aanwezig, dan dient de *betalingscapaciteit* te worden vastgesteld. Is die ontoereikend, dan kan kwijtschelding worden verleend. Om de betalingscapaciteit vast te stellen wordt eerst het netto besteedbare inkomen berekend: dit is het netto inkomen na aftrek van een aantal vaste lasten. Van het netto inkomen worden vervolgens de *kosten van bestaan* (ook wel: kwijtscheldingsnorm) afgetrokken. Met ingang van 1996 is het lagere overheden toegestaan een norm te hanteren van maximaal 100 procent van de relevante bijstandsnorm (het Rijk zelf blijft het percentage van 90 hanteren, dat vroeger ook voor lagere overheden gold). Is de aldus vastgestelde betalingscapaciteit positief, dan *moet* (zo nodig) 80 procent hiervan voor belastingbetaling worden opgeëist. De rest *kan* worden kwijtgescholden. Is geen betalingscapaciteit aanwezig, dan kan de gehele belastingschuld worden kwijtgescholden.
  - 55 In één gemeente, Sint-Oedenrode, was bij het sluiten van de dataverzameling nog niet definitief vastgesteld welk bedrag maximaal zal worden kwijtgescholden voor de reinigingsheffing. Er is daarom uitgegaan van het aan de raad voorgestelde bedrag.
  - 56 De toeristenbelasting in Rotterdam wordt geheven vanaf 1 juli 2010.
  - 57 Hoge Raad, 21 juni 2000, nr. 33816.
  - 58 Dit is geregeld in het Besluit paspoortgelden (artikel 6), dat jaarlijks wordt aangepast.
  - 59 Kabinetplan aanpak administratieve lasten, Tweede Kamer, vergaderjaar 2006-2007, 29 515, nr. 200.
  - 60 Deze prijzen worden al enige jaren gepubliceerd in de *Atlas van de lokale lasten* (COELO) en waren dus al beschikbaar.
  - 61 Rijk legt vaste prijs voor rijbewijs op, *Binnenlands Bestuur*, 20 februari 2009, blz. 13.
  - 62 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Meicirculaire Gemeentefonds 2009*, Den Haag, 2009.
  - 63 Zie Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-2008, 30 844, nr. 41.
  - 64 Dit is vastgelegd in de *Regeling maximum aantal provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting 2010*. Bij het bepalen van het maximale aantal opcenten wordt rekening gehouden met het vierjaarlijks voortschrijdend gemiddelde van de groeivoet van het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen.
  - 65 Raad voor de financiële verhoudingen, *Naar een herijking van de financiële verhouding tussen Rijk en provincies*, Rfv, Den Haag, 2009.
  - 66 Commissie Versterking bestuurlijke slagkracht provincies, *Financiële slagkracht van de provincies*, Interprovinciaal Overleg, Den Haag, 2002.
  - 67 Zie M.A. Allers, Moeten provincies belasting heffen?, *Tijdschrift voor Openbare Financiën*, jaargang 42, 2010, nr. 1, blz. 12-19.
  - 68 *Programmabegroting 2010*, Provincie Flevoland, blz. 115.
  - 69 *Programmabegroting 2010*, Provincie Limburg, blz. 208.
  - 70 CBS Statline, www.statline.nl.
  - 71 Twee andere waterschappen, Zeeuwse Eilanden en Zeeuws-Vlaanderen, dekken de kosten van het wegenbeheer uit de watersysteemheffing.
  - 72 De totale waarde van onroerende zaken in 2009 per gemeente (te vinden op CBS Statline, www.statline.nl) is vermenigvuldigd met de waardeinstijgingen voor woningen en niet-woningen (zie kaart 2 en 3). Vervolgens is per waterschap berekend wat de totale waarde van de onroerende zaken was in het gebied in 2009 en 2010 en wat de waardeinstijging is. Waar binnen een gemeente meerdere waterschappen actief zijn, is een gewogen gemiddelde berekend.
  - 73 ‘Rekenfout kost waterschap 2,7 miljoen’, *Binnenlands Bestuur* 1 september 2009.
  - 74 M.A. Allers en C. Hoebe, Effects of unit-based garbage pricing: a differences-in-differences approach, *Environmental and Resource Economics*, 45, 2010, 405-428.
  - 75 M.A. Allers, C. Hoebe, Effect diftar is wat kleiner dan gedacht, *B&G*, oktober 2009, blz. 5-8.
  - 76 Precieze cijfers hieromtrent zijn niet beschikbaar. Wij gaan er van uit dat één kilo afval in een zak zeven (restafval) of zes (gft-afval) liter inneemt en in een bak respectievelijk zes (restafval) of vijf (gft-afval) liter. De achterliggende gedachte hierbij is dat afval in een bak verder kan worden gecomprimeerd dan in een zak, omdat een zak gemakkelijker scheurt.
  - 77 We gaan er verder van uit dat zakken en bakken vol worden aangeboden, en dat een meerpersoonshuishouden bestaat uit drie personen.
  - 78 Hiernaast omvat de eigeninkomstenmaatstaf nog een bedrag per woonruimte, maar dat is voor deze discussie niet zo belangrijk.

- 79 Een alternatief voor het corrigeren van het ozb-tarief voor het feit dat niet volledig wordt verevend is het berekenen van de gemiddelde ozb-aanslag gecorrigeerd voor het feit dat de belastinggrondslag *überhaupt* wordt verevend. Dit zou op hetzelfde neerkomen.
- 80 Dit is berekend als 0,8 keer het verschil tussen de landelijke per capita waarde van woningen en die waarde in Pekela, vermenigvuldigd met het rekentarief voor eigenaren van woningen (0,0901 in 2010).
- 81 Dit blijkt als bij de bovenstaande berekening geen 80 procent maar 100 procent van de woningwaarde wordt genomen.
- 82 Te berekenen als $8,19/(60.972/100)$.

Uitgave **COELO**, Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden | Groningen
Ontwerp **Gravis Ontwerpers**, Nynke Visser | Groningen
Lay-out **COELO**
Drukwerk **Scholma** | Bedum